mtatkki
Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az Europeana felhasználói szabályzatát.

MC
167.493

BENEŠ-DEKRÉTUMOK ÉS A MAGYAR KÉRDÉS 1945–1948

ATTRAKTOR

BENEŠ-DEKRÉTUMOK ÉS A MAGYAR KÉRDÉS

1945–1948

TÖRTÉNETI HÁTTÉR, DOKUMENTUMOK ÉS JOGSZABÁLYOK

Ebből tudhatod már, mi a magyar dolga,
hogy az erős előtt meg ne hunyászkodna.

Erős igazsággal az erőszak ellen:
így élj, s nem kell félned, veled már az Isten.

(Babits Mihály)

Ott már a sírok földje sem magyar.

(Reményik Sándor)

BENEŠ-DEKRÉTUMOK ÉS A MAGYAR KÉRDÉS 1945–1948

TÖRTÉNETI HÁTTÉR, DOKUMENTUMOK ÉS JOGSZABÁLYOK

Szerkesztette:
Popély Árpád – Štefan Šutaj – Szarka László

ATTRAKTOR
Máriabesnyő – Gödöllő
2007

A kötetben szereplő jogszabályokat és dokumentumokat fordította:
Kovács Anikó, Halász Iván, Pálfi Zsolt, Popély Árpád, Szarka László,
Tóth László és Tóth Norbert

Copyright © Popély Árpád, Štefan Šutaj, Szarka László,
Tóth Norbert, 2007

Hungarian Translation © Halász Iván, Kovács Anikó, Popély Árpád,
Pálfi Zsolt, Szarka László, Tóth László és Tóth Norbert, 2007

Hungarian Edition © Attraktor, 2007

A „Csorbatói jegyzőkönyv"-et a Napvilág Kiadó szíves engedélyével
közöljük. Hozzájárulásukért ezúton is köszönet!

HC 167.493

UPSZ SZÉCHENYI KÖNYVTÁR

2008

Címlapterv: CsumP Stúdió
Műszaki szerkesztés: Fazakas Csaba
A címlapfotók a Magyar Kultúra és Dunamente Múzeuma – Komárom
fényképeinek felhasználásával készültek.

ISBN 978 963 958 099 2

Felelős kiadó az Attraktor Kft. ügyvezetője.
A nyomdai munkákért felel a Gelbert Kft. ügyvezetője.

TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Szarka László

A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYAR KISEBBSÉG FELSZÁMOLÁSÁT CÉLZÓ DEKRÉTUMOK ÉS RENDELETEK

Az 1938. szeptember 29-i müncheni négyhatalmi szerződés, majd – a müncheni szerződés záradékához kapcsolódva – Lengyelország ultimátuma és az 1938. november 2-i első bécsi döntés nyomán az első Csehszlovák Köztársaság elveszítette területének 30 százalékát (41 ezer km^2-t), s a területtel együtt a csehszlovákiai ipari kapacitás közel kétötödét. A csehszlovák állam lakosságának közel egyharmada (4.879.000 személyt) került a szomszéd államokba. A hivatalos csehszlovák népszámlálási adatok szerint 1.094.000 ezer volt közülük cseh és szlovák nemzetiségű. A korabeli német és magyar statisztika ennél lényegesen kevesebb cseh és szlovák nemzetiségű személyt regisztrált. Az első bécsi döntés által Magyarországhoz került területeken a csehszlovák statisztika és történetírás 272.154 cseh és szlovák nemzetiségű személyt mutat ki, a magyarországi adatok szerint a „visszatért" területek szlovák nemzetiségű népessége mindössze 85.391 fő volt.[1]

Az első Csehszlovák Köztársaság létrejötte és húsz éven belül bekövetkezett felbomlása, megszűnése a 20. századi cseh és szlovák nemzeti identitás két meghatározó történeti tapasztalata, amelyet éppúgy nem lehet figyelmen kívül hagyni, mint a magyar történelem trianoni és bécsi döntésekkel kapcsolatos történeti traumáit, illetve élményeit. Ezzel csupán annak a zsákutcás nemzetállami gondolkodásnak az öntévesztő, s nem ritkán önveszejtő logikáját kívánjuk érzékeltetni, amire Bibó István *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága* című klasszikus esszéjében olyan egyértelműen rámutatott. Azt hangsúlyozta, hogy a trianoni nemzetállami logika nyilvánvalóan tévesnek bizonyult etnikai döntéseit 1938-ban, a legrosszabb időpontban és helyzetben próbálták az európai nagyhatalmak korrigálni. Akkor, amikor döntésük hatása egészen más erőknek, másféle folyamatoknak, a második világháborúhoz vezető hitleri agressziónak és a közép-európai államközi, etnikai konfliktusoknak adott szabad jelzést.[2] Hasonlóképpen, a második

világháborút követő nagy kelet-közép-európai történeti korrekció, a sok millió „keleti" – kelet-poroszországi, sziléziai, csehországi, szlovákiai, bánsági, vajdasági, magyarországi, szlovéniai stb. – németnek, valamint a csehszlovákiai, kárpátaljai, jugoszláviai és – rövid ideig – a romániai magyar kisebbségi közösségek tagjainak a kollektív bűnösség elve alapján történt elüldözése és üldöztetése szintén mélyebb történeti folyamatoknak vált elindítójává vagy kísérőjelenségévé. A szovjet fegyverekkel exportált kommunista forradalom rövid két-három év alatt az egész kelet-közép-európai térséget a Szovjetunió hatalmi szférájába terelte. A vasfüggöny által kettéosztott Európában négy évtizeden keresztül elakasztotta a régió országainak demokratikus fejlődését, s ezzel együtt az európai centrumokhoz való igazodását és felzárkózását.

Bibónak a lengyel-magyar-cseh(szlovák) történeti összehasonlításon alapuló történetfilozófiai következtetéseit érdemes tehát szem előtt tartanunk akkor is, amikor a második világháború utáni csehszlovákiai folyamatokat, a „tiszta szláv nemzetállam" célját, s annak a magyar kisebbség felszámolására irányuló törekvéseit, eszközeit vizsgáljuk. A 20. századi határváltoztatások minden esetben a vesztesek és győztesek szembeállítására épültek, s ezért óhatatlanul újabb konfliktusokat szültek. A müncheni szerződés, a bécsi döntés után mintegy 200–250.000 cseh, szlovák, zsidó, ruszin menekült a második Cseh-Szlovák Köztársaság területére, amelyen belül 1938. október 6-án létrejött az autonóm Szlovák Köztársaság és 1938. november 22-én kihirdették Kárpátalja autonómiáját is.[3]

1938 őszén Csehszlovákia egyszerre lett áldozata Hitler és szövetségesei agressziójának, revizionista terveinek, valamint a megoldatlanul maradt saját belső szerkezeti és nemzeti problémáinak. Mindenekelőtt a rendezetlen cseh-szlovák viszonynak, a szudétanémet, kárpátukrán és magyar kisebbségi kérdések következményeinek. Edvard Beneš – az 1935 decemberében hétéves időszakra megválasztott köztársasági elnök – 1938. október 5-én lemondott köztársasági elnöki tisztségéről és október 20-án Angliába utazott. Onnan 1939 elején az Egyesült Államokba távozott, ahol a chicagói egyetemen egy ideig vendégelőadóként működött. A második világháború kirobbanását követően visszatért Nagy-Britanniába, ahol 1940 nyarán létrehozta a londoni emigráns csehszlovák államapparátust. Ennek élén ő maga állt, mint a lemondását visszavonó és mandátumát 1942 után meghosszabbító köztársasági elnök. Elnöki jogkörével élve emigráns kormányt nevezett ki, amelynek miniszterelnöke Jan Šrámek volt, külügyminisztere pedig Jan Masaryk, a csehszlovák állam megalapítójának, T. G. Masaryknak a fia. Az emigráns államapparátuson belül a köztársasági elnök és a kormány tanácsadó szerveként működött az államtanács.[4]

A parlament törvényhozói hatalmát – a kormány jogalkotói kezdeményező és ellenőrző szerepét folyamatosan kikérve – maga Beneš elnök pótolta az úgynevezett köztársasági elnöki dekrétumok formájában. A londoni emig-

ráció éveiben 1941 és 1945 között összesen 45 dekrétumot bocsátott ki, köztük az emigráns kormány és államapparátus jogi hátterét biztosító alkotmánydekrétumokat is. Beneš már a londoni dekrétumokat is minden esetben több fordulóban megtanácskozta az államtanács és a kormány tagjaival. A dekrétumok csakis a kormány valamennyi tagjának ellenjegyzésével váltak jogerőssé. Ennél még több egyeztetés, előkészítés előzte meg a Prágába való 1945. május 16-i visszatéréstől 1945. október 28-áig, az Ideiglenes Nemzetgyűlés megnyitásáig kiadott további 98 köztársasági elnöki dekrétumot.[5]

Az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt magyar fegyverszüneti megállapodás értelmében az 1938. november 2-i bécsi döntéssel Magyarországnak ítélt területek ismét Csehszlovákiához kerültek.[6] Ugyanakkor sem a fegyverszüneti egyezményt előkészítő szovjet kormány, sem pedig a megállapodást aláíró brit és az amerikai kormány nem támogatta a londoni csehszlovák kormánynak azt a kívánságát, hogy a fegyverszüneti megállapodás kötelezze Magyarországot a Csehszlovákiának visszaadandó területek magyar lakosságának befogadására.[7]

A magyarországi fegyverszüneti megállapodás során az is eldőlt, hogy a romániai, jugoszláviai, csehszlovákiai magyarokat nem kezelik a régió országaiban élő német kisebbségekkel azonos módon. A kisebbségi németekkel szemben a Szovjetunió és Nagy-Britannia egyaránt a teljes kitoloncolást, Németországba telepítést tartotta a kívánatosnak. Ráadásul a szovjet kormány a Vörös Hadsereg által megszállt országokban fenntartotta magának a jogot arra, hogy a munkaképes korú német lakosságból a 17–45 év közötti férfiakat és a 18–35 év közötti nőket a Szovjetunióba hurcolják kényszermunkára.

A felvidéki magyarságnak az a nagyobbik része, amely rövid hat évre Magyarország állampolgárrá vált, a háborús front elvonulását követően ismét kisebbségi sorsba került. Ez egyebek közt azt jelentette, hogy az 1938–1945 között Szlovákiában maradt magyarokkal együtt osztozott abban a sorsban, amelyet számára a csehszlovák kormány, valamint a szlovák hatóságok előkészítettek. Ugyanakkor a formailag Csehszlovákiához visszakerült kárpátaljai magyarság – a szovjet katonai megszállás nyomán kialakult körülmények közt – rövid pár hónapon belül Kárpátalja egész területével együtt a Szovjetunió része lett.[8] Az ily módon hozzávetőleg 600.000-re fogyatkozott felvidéki magyar népcsoport példátlanul nehéz helyzetbe került a kisebbségek nélküli nemzetállam kialakítására törekvő harmadik Csehszlovák Köztársaságban. Anyaországától, a vesztes szerepében vergődő Magyarországtól alig remélhetett érdemi politikai támogatást, értelmiségi rétegének jelentős részét az elűzött anyaországiakkal együtt a háború utáni hónapokban Magyarországra toloncolták.[9]

***

Az 1945-ben újraalakult, és a kommunista hatalomátvételig létezett harmadik Csehszlovák Köztársaság működését, radikális nemzetállami irányultságát a Nemzeti Front koalíciós kormánya által 1945. április 5-én Kassán elfogadott kormányprogram határozta meg. Londoni emigrációjából Edvard Beneš köztársasági elnök Moszkván keresztül tért haza. Ez a csehszlovák fejlődés irányát jórészt előrevetítő vargabetű azt eredményezte, hogy az új csehszlovák kormányprogram alapelveit, fő irányait a Klement Gottwald vezette moszkvai csehszlovák kommunista emigráció dolgozta ki. Beneš az 1945. márciusi moszkvai tárgyalásokon olyan kormányprogramhoz adta hozzájárulását, amely a háború utáni újjáépítés mellett – a helyi nemzeti bizottságok intézményén, az államosítások gyakorlatán, valamint a szovjet nagyhatalmi befolyás elismerésének deklarálása révén – megteremtette a csehszlovák kommunista párt belpolitikai térhódításának a politikai bázisát.[10]

A kassai kormányprogram, amelyet sokan a megújult állam *sui generis* alkotmányszövegeként értékelnek, elismerte a cseh és szlovák nemzet egyenrangúságát, kijelentve, hogy a megújuló állam a cseh és szlovák nemzet közös államaként jön létre. Az új kormány ugyanakkor a londoni emigráns kormány által kialakított „nemzetiségi politikai irányelveket" elfogadva, elkötelezte magát a „tiszta szláv nemzetállam" eszméje mellett. Az 1938–1945 közötti negatív tapasztalatokra hivatkozva a megújuló Csehszlovák Köztársaságban nem kívánt helyet biztosítani a nem szláv kisebbségeknek, a németeknek és a magyaroknak.

A csehszlovák kormánynak mindazonáltal a Köztársaság két szláv kisebbsége is sok gondot okozott. Lengyelország egyáltalán nem tekintette magától értetődőnek, hogy az 1938. októberében ultimátummal megszerzett szileziai és észak-szlovákiai lengyel területeket visszaadja Csehszlovákiának. Moszkva 1945. júniusi közbelépése sem segített és csak 1947 márciusában sikerült átmeneti megállapodásra jutnia a két országnak a hagyományos csehszlovák-lengyel területi viszályok tárgyalásos megoldásának módozatairól. Ezek végül Csehszlovákiának kedveztek, és Prágának sikerült megtartania „a München előtti határokat".[11]

Ennél is kellemetlenebb helyzetbe került Beneš és a prágai kormány Kárpátalja ügyében. Az 1918-ban mintegy ajándékba kapott tartományt Beneš a szovjet jóindulat és támogatás megszerzése érdekében a háború alatt több alkalommal egyfajta politikai kompenzációs tárgyként jelölte meg a szovjet diplomaták előtt. 1943 decemberében, első moszkvai látogatása alkalmából Sztálinnak szintén jelezte ebbéli hajlandóságát. A világháború alatti diplomáciai előzmények, ígéretek alapján, a szovjet kormány és maga Sztálin is egyre erőteljesebb figyelmeztetéseket küldött Prágába, a régió katonai és politikai ellenőrzése szempontjából felértékelődött Kárpátalja Szovjetunióhoz való csatolása ügyében.

A területet már 1944 őszén elfoglaló szovjet hadsereg ellentmondást nem tűrő berendezkedése és a nyomatékos szovjet emlékeztetők után – az

1945. márciusi tárgyalások eredményeként – a kérdés közös rendezésének szándékát a kassai kormányprogram is rögzítette. A moszkvai nyomással szembeni tehetetlenség érzését Beneš valószínűleg a kárpátaljai kérdés ügyében tapasztalta meg először. Végül 1945. június 29-én aláírták az államközi szerződést, amely „a kárpátaljai Ukrajnát egybekapcsolta az eredeti hazával és beolvasztotta az Ukrajnai Szovjet Szocialista Köztársaságba". 1945. augusztus 24-én kibocsátott 60. számú elnöki dekrétumával Beneš felhatalmazta a csehszlovák kormányt, hogy a nemzetközi szerződést hajtsa végre. Sikerült elérnie, hogy a kárpátaljai határváltoztatás ne vessen árnyékot a csehszlovák kül- és békepolitika alapelvére, a müncheni szerződések előtti határok visszaállítását középpontba helyező törekvésekre. [12]

A londoni emigráns és a Kassán megalakult új csehszlovák kormány a háború utáni államépítés kereteként meghirdette a „nemzeti és demokratikus forradalmat". Ennek keretei közt, a kassai kormányprogram alapján, mindent elkövetett annak érdekében, hogy a mintegy 3.300.000 szudétanémetet és a – háború végi német evakuációs akciók után – Szlovákia területén maradt 60–70.000 kárpáti németet mielőbb elűzzék, kitelepítsék az ország területéről.

A csehszlovákiai rendvédelmi és közigazgatási hatóságok, a katonai és partizánalakulatokkal közösen országszerte igyekeztek a németeket szülőföldjük elhagyására kényszeríteni. 1945. május 15-én páncélvonattal felfegyverzett csehszlovák katonai alakulat járta be Észak-Csehországot, ahol kegyetlenkedéseik, fosztogatásaik nyomán a civil német lakosság tömegesen kezdett menekülni. Pár nappal később megalakult a német határvidék ellenőrzésére létrehozott első csehszlovák hadsereg, amelynek első számú feladata volt „minden németnek az elűzése a történelmi határok által kijelölt területről". Ezen kívül számos más hangzatos nevű katonai, félkatonai alakulat terrorizálta a német határvidék lakosságát.

A Szudéta-vidéken a csehszlovák hadsereg és a kommunisták által szervezett munkásőri, karhatalmi erők szervezetetten bekapcsolódtak a németek tömeges elűzésébe. Provokációk, rablások, kényszerintézkedések, koncentrációs táborok rendszere jelezte a csehszlovák hatóságok elszántságát a háború utáni első hetekben, hónapokban. A háború befejeztével a szovjet területen megszervezett csehszlovák hadsereg állománya gyorsan megnőtt és fokozatosan az egész ország területét ellenőrzés alá vette. A hadsereg parancsnokai, tábornokai kezdettől fogva kiemelt feladatuknak tekintették a német lakosság elűzésének megszervezését és lebonyolítását. Rajtuk kívül különböző katonai, félkatonai, rendfenntartó alakulatok is bekapcsolódtak ebbe a számtalan súlyos helyi konfliktust eredményező tevékenységbe. Mindezt a csehszlovák kormány és a szlovákiai Megbízotti Testület is ösztönözte.

A német és osztrák határoktól távolabb eső területekről kezdték a német lakosok elűzését, akik öt-hatnapi élelmet, ruházatot vihettek magukkal. Legtöbbször vonatszerelvények igénybevételével, hat fő szállítási vonalon a ha-

tárokhoz közeli helyszínekre hurcolták a német családokat, ahonnan gyalogosan kellett átkelniük a határon. Mindezt a sok szenvedéssel, egyre több halálos áldozattal, a mind gyakoribb járványos megbetegedéssel járó elüldözést a szovjet katonai hatóságok is bátorították.[13]

A háború utáni első két-három hónapban a legsúlyosabb konfliktusokra, pogromszerű akciókra Prágában került sor, amelyeknek mértékadó felmérések, dokumentációk szerint több ezer német áldozata volt.[14] Több százan haltak meg a közel harmincezer lelket számláló brnói (brünni) német közösségnek az 1945. május végi osztrák területre történt napokon át tartó gyalogos kényszer-kitelepítése, az úgynevezett brünni halálmenet során.[15] A žateci járásban Postoprt nevű településen létrehozott koncentrációs táborban végrehajtott tömeges kivégzések nyomán – a tömegsírok 1947. évi feltárása során 763 holtestet találtak.[16] Az 1945. július 31-i Ústí nad Labem-i (aussig-i) németellenes pogrom és a přerovi (preraui) vérengzés idején szintén igen sok volt a halálos áldozat.[17] Ez utóbbi helyen a szülőföldjükre visszatérni készülő dobsinai németek közül 265 személyt – köztük 120 nőt és 74 fiatalkorút – végeztek ki a csehszlovák katonai és rendvédelmi erőkhöz tartozó fegyveresek.[18]

Összességében a hárommilliónál több szudétanémet közel egynegyedét, egyötödét, mintegy 600–700.000 személyt a háború utáni első négy hónapban erőszakos eszközökkel üldöztek el („wilde Vertreibung") szülőföldjükről. A német halálos áldozatok becsült száma a 4000-től a százezres nagyságrendig terjed. A Csehszlovákiában maradt németek közül Nosek csehszlovák belügyminiszter jelentése szerint 1946. október végéig további 2.165.135 főt telepítettek ki a potsdami jegyzőkönyvben előírt feltételek mellett a szervezett transzfer keretében. Közülük mintegy 1.200.000 fő került az amerikai megszállási övezetbe, a többi a szovjet zónába. Ausztriába mintegy 150.000–200.000 csehországi és szlovákiai németet telepítettek.[19]

Az 1945. évi köztársasági elnöki dekrétumok

A háború utolsó periódusában, 1945 tavaszán a Gottwald vezette moszkvai kommunista emigráció határozta meg a háború utáni csehszlovák kormányalakítást, s az első háború utáni csehszlovák kormány programját, amely a nemzeti és demokratikus forradalom egész Kelet-Európában egyforma hatalmi logika szerint működő gépezetében a szociális és a nacionalista demagógia felerősödéséhez vezetett. Az 1945. április 5-én megalakult új csehszlovák kormány kassai kormányprogramjának VIII. pontja fejtette ki a szláv nemzetállam megteremtésének tervét: „A cseheknek és szlovákoknak a német és magyar kisebbséggel kapcsolatos szörnyűséges tapasztalatai – hiszen a kisebbségek nagyobbrészt a köztársaság ellen irányuló hódító politika engedékeny eszközének bizonyultak, s közülük elsősorban a csehszlová-

kiai németek kínálkoztak fel a cseh és szlovák nemzet elleni megsemmisítő hadjáratra – a megújított Csehszlovákiát mély és végleges beavatkozásra kényszerítik."

Alapelvként az 1938 előtt is csehszlovák állampolgársággal rendelkező, lojális és hűséges német és magyar nemzetiségű polgárok büntetlenségét és állampolgárságuk visszaadását, az elmenekült antifasiszta németek és magyarok visszatérésnek engedélyezését, a többiek állampolgárságának megszüntetését és individuális elbírálását, a bűnösök megbüntetését, csehszlovák állampolgárságuk megvonását és az ország területéről való kitiltását, s végül az 1938 után csehszlovák területre betelepültek azonnal kiutasítását jelölte meg a kormányprogram. Ehhez képest 1945 folyamán a köztársasági elnöki dekrétumokban és a szlovákiai rendeletekben az etnikai diszkriminációnak, a kollektív bűnösség elvének fokozatos felerősödése figyelhető meg.

A kormányprogram végrehajtásában, s azon belül a két kisebbség felszámolásában az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívásáig, 1945. október 28-áig terjedő időszakban meghatározó szerepet kaptak Edvard Beneš köztársasági elnöki dekrétumai, illetve Szlovákia területén a Szlovák Nemzeti Tanácsnak és a tartományi kormány szerepét betöltő szlovákiai Megbízotti Testületnek a rendeletei. Az 1945. május 14. és 1945. október 27. közötti időszakban összesen 98 elnöki dekrétum született. Ezeket az 1945. október 28-án megalakult ideiglenes csehszlovák nemzetgyűlés 1946 márciusában – a dekrétumok kibocsátásának napjától számított érvényességgel – törvényerőre emelte. A dekrétumok túlnyomó többsége a csehszlovák állami közigazgatás újraindítását, az állami és közalkalmazottak jogállását, fizetését (egyebek közt a kormánytagok és köztársasági elnök javadalmazását), az állami intézmények, bíróságok működését szabályozta. Egy másik nagy csoportot alkottak a foglalkoztatási, gazdasági és pénzügyekre vonatkozó dekrétumok (egyebek közt az általános munkakötelezettségről, a vállalatok gazdálkodási rendjéről, hitelügyeiről, a szállító eszközök kihasználásáról stb.). Külön csoportot alkottak az állami oktatási, kulturális intézményekre vonatkozó dekrétumok.

A 98 dekrétumból 13 vonatkozott közvetlenül a német és magyar kisebbségre, s néhány további közvetve szintén tartalmazott olyan rendelkezéseket, amelyek összefüggtek a két kisebbség kollektív bűnösként való elmarasztalásával. Amennyiben a szóban forgó kisebbségi vonatkozású dekrétumok területi hatályát is megvizsgáljuk, akkor az említett 13 dekrétum közül az 1945. évi 5, 12, 16, 28. és 71. számú dekrétumok explicite csak a cseh országrészekben voltak érvényesek, még abban az esetben is, ha címükben vagy bevezető rendelkezéseikben a németek mellett a magyarokat is felsorolta, mint az adott dekrétum által érintett népcsoportot.[20]

Ebbe a kategóriába tartozik a két kisebbség kollektív bűnösként való elmarasztalásának, illetve büntetésének elvén alapuló legfontosabb dekrétumok

közül az 1945. május 19-én kiadott 5. számú elnöki dekrétum az 1938–1945. közötti vagyoni ügyletek érvénytelenítéséről, illetve „a németek, magyarok és árulók, kollaboránsok, valamint egyes szervezetek és intézetek vagyoni értékeinek állami kezeléséről". A dekrétum negyedik paragrafusa kimondta: „Állami szempontból megbízhatatlannak kell tekinteni a) a német vagy magyar nemzetiségű személyeket, b) azokat a személyeket, akik a Csehszlovák Köztársaság állami szuverenitása, önállósága, egysége, demokratikus köztársasági államformája, biztonsága és védelme ellen irányuló tevékenységet fejtettek ki..."[21]

Ugyanezen dekrétum azt is meghatározta, kit kell német vagy magyar nemzetiségűnek tekinteni. Mindazokat, „akik az 1929 óta tartott bármelyik népszámláskor magukat német vagy magyar nemzetiségűeknek vallották, vagy pedig német vagy magyar nemzetiségű személyeket tömörítő csoportok, alakulatok vagy politikai pártok tagjai lettek."[22]

Az 1945. áprilisi kassai cseh-szlovák megbeszélések, majd pedig a júniusi prágai cseh-szlovák egyezmény értelemében a Szlovák Nemzeti Tanács gazdasági kérdésekben önálló rendeleteket alkotott. A szlovákiai magyarok vagyoni viszonyainak alakításában is az SZNT-rendeletek voltak a mértékadóak, nem pedig 12 és 28. számú elnöki dekrétumok, amelyek pedig elvben „a németek, magyarok mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról", illetve „cseh, szlovák, valamint más szláv földművesekkel való betelepítéséről" rendelkeztek. (Kötetünkben egy-két kivételtől eltekintve csak az országos, illetve a szlovákiai hatályú dekrétumok, rendeletek kerültek be. Kivételt csupán az elvi jelentőségű és a magyar kisebbséget néven nevező jogszabályok esetében tettünk.[23])

A népbíróságok létesítéséről kiadott 1945. évi 33. számú rendeletével a Szlovák Nemzeti Tanács az azonos céllal kiadott elnöki dekrétumot több mint egy hónappal megelőzte és a szlovákiai magyar „bűnök", „bűnös szervezetek" körének leírásában jóval konkrétabb és szigorúbb volt, mint az 1945. évi 16. számú elnöki dekrétum. Az 1945. május 15-én megjelent SZNT-rendelet első paragrafusa szerint „fasiszta megszálló"-nak minősült többek közt „az a külföldi állampolgár, aki hozzájárult a Csehszlovák Köztársaság szétrombolásához vagy demokratikus államrendjének megsemmisítéséhez". Ezt a nagyon általános megfogalmazást az 1938-ban német és magyar állampolgárságot szerzett két kisebbségi csoporttal szemben a népbíróságok igyekeztek messzemenően kihasználni.[24]

Az 1945. augusztus 2-án kibocsátott 33. számú elnöki dekrétum a németektől és magyaroktól – a müncheni szerződés, illetve a bécsi döntés semmisségének ellenére – megtagadta a csehszlovák állampolgárság visszaadását, mi több, azokat a németeket és magyarokat is megfosztotta attól, akik 1938 után továbbra is Csehszlovákia polgárai maradtak.

Az állampolgársági kérdést rendező 1945. évi 33. számú dekrétumot nem véletlenül adták ki a potsdami konferencia zárónapján. A dekrétum nyomán

a Csehszlovákia területén élő németek és magyarok nagy többsége külföldi állampolgárrá vált. Ez egyrészt lehetővé tette a csehszlovák hatóságoknak, hogy velük szemben fő célként az állampolgárság szerinti országokba, azaz Németországba és Magyarországra való távozásukat, kivándorlásukat vagy kitelepítésüket követelje. Másrészt a két népcsoport tagjaira – mint többségükben 1938 és 1945 között a két szomszédos ellenséges állam polgáraira – a háború jóvátétel szabályait is vonatkoztathassa.

Ezt a logikát ma is védhetőnek tartja néhány cseh és szlovák jogtörténész. Jozef Beňa például a Csehszlovákia területén élő magyar nemzetiségű és de facto magyar állampolgárságú személyek vagyonának elkobzását teljes egészében összhangban lévőnek tartja a magyar békeszerződés 29. §-ával. Eszerint a „Szövetséges és Társult Hatalmak mindegyikének jogában áll lefoglalni, visszatartani, felszámolni vagy más intézkedés alá vonni mindazokat a javakat, jogokat és érdekeket,, amelyek a jelen Szerződés életbeléptetése idején saját területén vannak és Magyarország vagy magyar állampolgárok tulajdonai..." Beňa olvasatában tehát a szlovákiai magyarok 1945 után, s valójában mindmáig Magyarország kitagadott állampolgárai, akiknek a vagyonát a jogfosztottság éveiben a békeszerződés 29. § alapján jogosan vették el, s akiket egyedül Magyarország hivatott kárpótolni. Csehország és Szlovákia e tekintetben tehát a békeszerződések betűjéhez ragaszkodva nyilváníthatja érinthetetlennek a Beneš-dekrétumok vagyonjogi rendelkezéseit.[25]

Önmagában ez a tisztán formális jogi megközelítés nem állhatja meg a helyét, hiszen Csehszlovákia a szlovákiai magyarok számára 1948-ban lehetővé tette a csehszlovák állampolgárság újbóli megszerzését, amivel a diszkrimináció jogi alapja megszűnt. Másrészt a Beňa által hangoztatott másik érv, a kollektív felelősség és a kollektív bűn elve alapján való büntethetőség is többrendbelileg megkérdőjelezhető. „A defasizációs (vagyonjogi, állampolgársági) jogi normák konstrukciója a kollektív felelősség vélelmén alapul" – írja Beňa. Szerinte a felelősség megcáfolásához nem elegendő azt bebizonyítani, hogy az illető nem tett semmi rosszat, jogelleneset. A Beneš-dekrétumok és az SZNT rendeletek szerinte arra a jogi logikára épültek, hogy „nem az az ártatlan, aki nem tett semmi rosszat (jogelleneset), hanem csak az, aki aktívan harcolt a rossz (a jogellenes) ellen. És nem az az ártatlan, akire nem tudják rábizonyítani a bűnt (bűnelkövetést), hanem az, aki maga be tudja bizonyítani bűntelenségét és magára vállalja a bizonyítási felelősséget."[26]

A kollektív bűnösség elvének ez a minden jogtörténeti, jogfilozófiai logikának ellentmondó védelme óhatatlanul felveti a kérdést, mi volt a helyzet az ország többségi nemzeti közösségeihez tartozók esetében? Miért nem vonatkozott rájuk is ez a fajta bizonyítási kényszer? Holott mind a Protektorátusban, mind a Szlovák Államban jócskán akadtak kollaboránsok, árulók. A két nem szláv kisebbség felszámolásának többszörösen deklarált politikai terve, szándéka aligha szorul ilyen nyakatekert jogi okoskodásokon lapuló

védelemre. Benešék számára a győztesek joga elegendőnek látszott ahhoz, hogy a két népcsoport felszámolását véghez lehessen vinni, s ehhez lehetőség szerint a leggyorsabb, leghatékonyabb eszközöket keresték.

Ennek érdekében megpróbálták a belső telepítések lehetőségeit is maximális mértékben kihasználni, amivel felgyorsíthatónak vélték a határvidékek etnikai jellegének megváltoztatását. A dekrétumok közül a 27. számú elnöki rendelet a belső telepítések egységes rendszeréről, a 28. számú pedig a cseh és szlovák telepeseknek a németek, magyarok, ellenséges elemek földbirtokára és üzemeibe való betelepítéséről rendelkezett. A közmunka kötelezettségének szabályozásával a későbbi deportálásokhoz vezető szabályozás első lépését az 1945. szeptember 19-i 71. számú elnöki dekrétum jelentette. Ez az állampolgárságuktól megfosztott személyek munkakötelezettségéről rendelkezett. A szlovákiai magyarok deportálásához azonban az 1945. évi 88. számú elnöki rendeletet használták fel jogi fügefalevélként, minthogy az általános munkakötelezettséget szabályozta, igaz csak önkéntes és egyéni alapon.[27]

A két kisebbséghez tartozók még megmaradt vagyonát a 108. számú elnöki dekrétum alapján lehetett lefoglalni, illetve konfiskálni. Ez a rendelet szabályozta ugyanis az ellenséges vagyonok elkobzását, illetve az elkobzott vagyonokból létrehozott nemzeti újjáépítési alapokat. A rendelet szerint kártérítés nélkül kellett konfiskálni minden olyan ingó és ingatlan vagyont, amely „a Német Birodalom és a Magyar Királyság, a német vagy magyar jog értelmében létezett közjogi személyek, a német náci párt, a magyar pártok, valamint az e rendszerekhez tartozó és velük kapcsolatban álló más alakulatok, szervezetek, vállalatok, létesítmények, polgári társulások, alapok és célvagyonok, más német vagy magyar jogi személyek" tulajdonában állt.[28]

Ugyancsak elkobozták az antifasiszta mivoltukat nem bizonyító természetes személyeknek a világháború végén személyes tulajdonában volt vagyontárgyakat.

Szlovákiában csupán azok az elnöki dekrétumok váltak érvényesekké, hatályosakká, amelyekhez előzetesen sikerült biztosítani a Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT) hozzájárulását.[29] A szlovákiai jogalkotás a kassai kormányprogramban született hatalommegosztás jegyében, majd az SZNT 1945. április 21-i 30. számú határozatának megfelelően alapvetően a tartományi parlament szerepét betöltő SZNT hatáskörében maradt. Ezzel együtt ez az utóbbi SZNT-rendelet megkülönböztette az országos határkörű jogalkotást, amelyet a parlament összehívásáig a köztársasági elnök dekrétumai jelentettek, illetve a szlovákiai jogalkotást, amely az SZNT rendeleteiben öltött testet. Az országos joghatállyal rendelkező elnöki dekrétumokat azonban az említett 1945. évi 30. számú rendelet szerint az SZNT „a Csehszlovák Köztársaság elnökével és kormányával való őszinte egyetértés szellemében" lehetett csak meghozni.

Ezt a kezdettől fogva sok kérdésben akadozó egyetértést biztosította a központi kormány és az SZNT elnöksége között 1945. június 2-án megkötött úgynevezett első prágai egyezmény, amely különválasztotta az országos és szlovákiai jogköröket, miközben elismerte az SZNT-t a szlovák nemzet legfelső képviseleti szerveként. A szlovák jogalkotó rendeletei több esetben megelőzték, más esetben tudatosan mellőzték az elnöki dekrétumokat, azt kívánván ezzel elérni, hogy a világháború utáni rendezés alapvető kérdéseiben megjelenjenek a szlovák különérdekek, a szlovák jogalkotás egyedisége és sajátossága.[30]

Így például az SZNT 1945. évi 5, 50, 104. számú rendeletei a szlovákiai vidéki magyar népesség jog- és vagyonfosztását tették lehetővé, amennyiben több lépcsőben elrendelték a két kisebbséghez tartozó földtulajdonosok mezőgazdasági vagyonának elkobzását. A szlovákiai magyarok és németek állami és más közhivatalokból való elbocsátását az SZNT 1945. évi 69. és 99. számú rendeletei tették lehetővé. A szlovákiai német és magyar nemzetiségűek büntetőjogi felelősségre vonása pedig az SZNT 1945. május 15-én kiadott 33. számú rendelete alapján kezdődött el. Az ennél kisebb horderejű ügyeket, köztük például a kisebbségi nyelvi jogok felszámolását, vagy akár a reszlovakizációs akciót is a szlovák tartományi kormány szerepét betöltő Megbízotti Testületnek, vagy az egyes megbízottjainak a rendeletei szabályozta.[31]

A csehszlovák kormány 1945 augusztusában, a potsdami konferencia jegyzőkönyvében rögzített határozatnak köszönhetően lehetőséget kapott arra, hogy a helyben maradt, közel 2.500.000 németet szervezett keretek közt telepíthette ki Németország megszállási övezeteibe.[32] Prága ugyanakkor kénytelen volt tudomásul venni, hogy a győztes nagyhatalmak nem adták hozzájárulásukat a közel 600.000-es szlovákiai magyar kisebbség kitelepítéséhez. A célul kitűzött „szláv nemzetállam" megvalósítása érdekében Potsdam után a csehszlovák központi kormány és a szlovákiai végrehajtó hatalmat képviselő szlovákiai Megbízotti Testület kénytelen volt nekifogni a Magyarországgal megkötendő lakosságcsere-egyezmény előkészítéséhez. Ezért nem született meg az a beneši dekrétum, amely a német és a magyar kisebbség kitelepítését szabályozta volna. A már előkészített dekrétumból a kitelepítést szabályozó cikkelyeket kihagyták, és csak a belső telepítésre vonatkozó rendelkezések alkották az 1945. évi 88. számú dekrétum tartalmát.[33] Ezzel együtt a kisebbségi magyar közösséggel szemben 1945 áprilisától, a harmadik Csehszlovák Köztársaság közigazgatásának, szlovákiai törvényhozói szerveinek működésében jelen voltak és érvényesültek a német- és magyarellenes jogfosztó intézkedések, amelyek alapját a történeti, jogi elemzések eltérő mértékben ugyan, de valamilyen mértékben a kollektív felelősség vagy a kollektív bűn kategóriáira vezetik vissza.

A Szlovák Nemzeti Tanács törvényhozói jogköre

Az 1944 augusztusában kitört szlovák nemzeti felkelés során és a front elvonulása után a szlovákiai területeken a csehszlovák kormány megalakulásáig meghatározó politikai tényezőnek a Szlovák Nemzeti Tanács számított. A szlovák pártok képviselőiből álló SZNT elképzeléseiben előbb csak részleges büntető intézkedések fogalmazódtak meg a német és a magyar kisebbséggel szemben. Az SZNT 1945. április 21-én kiadott 30. számú rendelete a csehszlovák központi kormányzati szervek rendeleteivel és a köztársasági elnök dekrétumaival szemben azt a tényleges helyzetet rögzítette, hogy Szlovákia területén a törvényhozói hatalmat az SZNT gyakorolja, „az összállami vonatkozású ügyekben" pedig a Szlovák Nemzeti Tanáccsal való megegyezés alapján a köztársasági elnököt illeti meg ez a jogkör. Ez a hatalommegosztás egészen a csehszlovák parlament megalakulásáig tartott. A köztársasági elnöki dekrétumok ennek megfelelően csak abban az esetben voltak az egész köztársaság területén hatályosak, ha az adott dekrétum tartalmazta a következő bevezető részt: „A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal történt megegyezést követően elrendelem". Akadnak olyan dekrétumok, amelyekben a területi hatály korlátozását a cseh, morva és sziléziai tartományok nevesítésével intézték el.

Az SZNT egyetértésére utaló bevezető szöveg található például a csehszlovákiai belső telepítéseket szabályozó 1945. évi 27. számú elnöki dekrétum elején, vagy a németek és magyarok állampolgárságát „szabályozó" – azaz az állampolgárságot a két kisebbség tagjaitól kollektíve megtagadó – 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétumban.

A Szlovák Nemzeti Tanács egyes esetekben megtagadta hozzájárulását az elnöki dekrétumok szlovákiai érvényesítéséhez. Így például a világháború éveiben, azaz „az elnyomás idején kötött egyes vagyonjogi ügyletek érvénytelenségéről, továbbá a németek, magyarok, az árulók, a kollaboránsok, valamint egyes szervezetek és intézetek vagyonának nemzeti gondokság alá helyezéséről" rendelkező 1945. évi 5. számú elnöki dekrétum szlovákiai alkalmazásához az SZNT nem járult hozzá. Ján Ursínyi szlovák miniszterelnök-helyettes a prágai kormány 1945. május 17-i ülésén bejelentette, hogy az SZNT azért nem tartja elfogadhatónak az 5. számú dekrétum szövegét, mert nem ért egyet azzal, hogy a háború alatti szlovák államot azonos megítélés alá helyezi a Cseh-Morva Protektorátussal. Šrobár pénzügyminiszter szerint viszont a szlovák fenntartások arra vezethetőek vissza, hogy a dekrétum 1. §-a szerint a zsidóktól elkobzott vagyont kivétel nélkül mindenkinek vissza kellene adni. A szlovákok viszont „nem akarják, hogy ezt a vagyont olyan zsidóknak is visszaszolgáltassák, akik magukat nem tekintették szlovák nemzetiségűnek."[34]

Az elnöki dekrétumokat több alapkérdésben eleve az SZNT vagy a Megbízotti Testület rendeletei pótolták. A népbírósági kérdésekben, a vagyoni

kérdésekben, a retribúció, reszlovakizáció és a belső kolonizáció ügyeiben alapvetően a szlovákiai jogszabályok alapján jártak el a csehszlovák és a szlovák hatóságok a magyar közösséghez tartozó személyek, családok jogfosztásában.

A szlovákiai különszabályozás okai és következményei

A dekrétumok, illetve a kormányprogram szlovákiai végrehajtását az SZNT, valamint a szlovák megbízotti testület, esetenként egy-egy megbízott rendeletei konkretizálták, adaptálták. Így például az SZNT 1945/4. számú rendelete szabályozta a szlovákiai németek és magyarok mezőgazdasági vagyonának elkobzását. Az SZNT 1945/33. számú rendelete pedig konkretizálta a népbíróságok hatáskörébe tartozó szlovákiai német és magyar fizikai, illetve jogi személyek körét. Az elkobzott német és magyar vagyon kezeléséről az SZNT 1945/50. számú rendelete intézkedett, a szlovákiai munkatáborokról pedig az 1945/105. számú rendelet.

Különösen a vagyonjogi kérdésekben az SZNT vállalta a politikai ütközések kockázatát is, amikor nem fogadta el az egységes országos rendezésben érdekelt köztársasági elnöki dekretális szabályozást. Ennek számos oka közül itt csak röviden utaljunk a Cseh-Morva Protektorátuson belül is erős német gazdasági jelenlétre, ami gyakorlatilag a csehek nagy részét kizárta a háború alatti gazdasági tranzakciókból. Ezzel szemben az önálló szlovák államban a szlovák állami, politikai, és gazdasági elit számára a háborús periódus igazi aranykort jelentett, amit a háború utáni vagyonjogi szabályozással a kommunista hatalomátvétel előtt nehezen lehetett volna radikálisan felülírni, a szlovák elit gazdasági súlyát csökkenteni vagy éppen lenullázni.

Másrészt a dekrétumok és a szlovák rendeletek előkészítésében kirobbant kompetenciaviták, felszínre került nyílt konfliktusok már a cseh-szlovák viszony újabb törésvonalait is felfedték. A régi vágású csehszlovák nemzetegység elkötelezett hívének számító Beneš elnök mellett a Gottwald vezette cseh kommunisták is a centralizált csehszlovák egységállam építése mellett kötelezték el magukat. Aligha véletlen, hogy az ötvenes években a vezető szlovák kommunistákat – Husákot, Clementist, Novomeskýt – az úgynevezett polgári nacionalista perekben jórészt éppen az 1945/1946. évek politikájára visszavezetett vádakkal próbálták elmarasztalni.

Mindezek az illetékességi és politikai viták a maguk ambivalens következményei révén hozzájárultak ahhoz, hogy a szlovákiai magyar kérdés – korabeli csehszlovák szóhasználat szerint – „végleges megoldásában" a cseh-országi telepítések ellen a cseh hatóságok egyre határozottabban tiltakoztak, vagy hogy a Magyarországgal szembeni nyomásgyakorlás már-már irracionális szlovák hevületét a cseh kommunista elit részéről megpróbálták elszigetelni.

A KITOLONCOLÁSTÓL A LAKOSSÁGCSERÉIG

A világháború befejező szakaszában a csehszlovák hadsereg, a szlovák ellenállás, majd pedig a csehszlovák kormány és a Szlovák Nemzeti Tanács részéről is többször mérlegelték a magyarok németékéhez hasonló „vad elűzésének" alternatíváját. Közvetlenül a front elvonulása után a csehszlovák katonai és polgári hatóságok igyekeztek olyan légkört teremteni, hogy a magyarok tömegesen hagyják el szülőföldjüket és meneküljenek át Magyarországra. Az évszázadok óta helyben lakó magyar paraszt népesség azonban nem érzett magában semmiféle bűntudatot a visszatérő csehszlovák hatóságokkal szemben.

Vavro Šrobár pénzügyminiszter 1945. áprilisi tervezete a szlovákiai magyarok 70 százalékának a németekhez hasonló elűzését javasolta. Ezt ugyan nem sikerült elérnie, de az Érsekújvár környéki magyar falvakban, mint például Andódon, Udvardon és Tardoskedden is rögtön a háború utáni hónapokban megpróbálták elűzni és a határokon túlra kényszeríteni a felvidéki magyarokat.[35]

A Šrobár-féle tervezet 1945. április 13-án a Zdeněk Fierlinger csehszlovák miniszterelnök által vezetett kormányküldöttség és a Szlovák Nemzeti Tanács elnöksége közötti megállapodás a magyarkérdés megoldásában rövid ideig a legfontosabb forgatókönyvnek számított. Ennek alapján három lépcsőben tervezték a szlovákiai magyarság egyoldalú, erőszakos és teljes kitelepítését: 1) az 1938 után betelepült magyarok kitelepítése, 2) a magyar irredenta, nyilaskeresztes és a volt csehszlovákiai parlamenti magyar pártok tagjainak kitelepítése, 3) az összes szlovákiai magyar kitelepítése.

Paradox módon a radikális kitelepítési programnak ezt az elképzelését a két világháború között erősen nacionalista és magyarellenes színezetű Slovenská Liga (Szlovák Liga) két vezető képviselője, Anton Granatier és Pavol Horváth akciója torpedózta meg, amikor az akkor még erős szlovák polgári pártok támogatásával sikerült elérniük, hogy a szlovákiai magyar kisebbség felszámolásában a Liga eredeti elképzelései szerint a csehszlovák-magyar lakosságcsere váljék a magyarkérdés megoldásának elsőszámú eszközévé.[36]

A szervezet két vezetője figyelmeztette a csehszlovák kormányzatot és a szlovákiai törvényhozói és végrehajtó hatalom képviselőit, hogy a győztes jogán kierőszakolt, katonai erővel végrehajtani tervezett akció valószínűleg igen nagy nemzetközi ellenállásba ütközhet, aminek Csehszlovákiára nézve beláthatatlan következményei lehetnének. „A 400.000 ártatlan személy vagyoni kárpótlás nélküli deportálása leírhatatlan káoszhoz vezetne gazdasági téren. Hiszen csupán az elhagyott házak és gazdasági eszközök őrzésére megbízható őrök egész ezredeire lenne szükségünk" – írta feljegyzésében a Liga két vezetője 1945. május 4-én.[37] Figyelmeztették a szlovák hatóságokat arra is, hogy ezzel eljátsszák az utolsó esélyt a magyarországi, romániai,

jugoszláviai és ukrajnai szlovákok hazatelepítésére, amely egy jól előkészített lakosságcsere keretében könnyen megoldható lehetne. Az erőszakos kitelepítéseket végrehajtó Csehszlovákia a békekonferencián szerintük semmilyen területi nyerségre nem számíthatott volna, s ráadásul amennyiben a csehszlovák hatóságok „az egykori magyar ellenzéki pártokat irredentának minősíti, lemondanánk azokról a polgári jogokról, amelyeket eddig oly következetesen hangsúlyoztunk."[38]

A Šrobár-féle radikális kitelepítési tervezet kritikáját összefoglalva Granatierék a lakosságcsere előkészítését szorgalmazták. S ezzel párhuzamosan a magyarok kitelepítésével kapcsolatos 1945. áprilisi szlovák álláspont újragondolását követelték. „Súlyt kell helyeznünk a megújított állam és a nemzet jó hírnevére, akárcsak a békére és a szomszédos államokkal, nemzetekkel való baráti kapcsolatokra. Ha megnyertük a háborút, törekedjünk megnyerni a békét is." [39]

A szélsőséges elképzelések egy ideig még befolyásolták a hatóságok magatartását. Az 1936. évi 131. számú államvédelmi törvényre hivatkozva 1945. május 5-én Pozsonyban a helyi német és magyar közösség teljes kitelepítését célul kitűzve nagyszabású magyarellenes akció vette kezdetét. A német közösség tagjainak nagyobbik, a magyaroknak pedig jelentős részét az ideiglenes pontonhídon át Ligetfaluban, az ott elkülönítve kialakított táborokba zsúfolták, illetve rövid úton kiutasították az országból.

A ligetfalui internálótábort, amelyhez hasonló például Szereden a korábbi zsidótábor helyén is működött, 1946 augusztusában számolták fel. Addig a pozsonyi magyarok többsége állandó ellenőrzés alatt, kötelező közmunkákra kirendelve vagy a táborba zárva élt. Hasonló folyamatok zajlottak le a kassai magyarok elüldözése, internálása során is. Az 1938 után visszacsatolt területekre betelepült anyaországiakat 1945 májusában az 1945. januári magyar fegyverszüneti megállapodásra hivatkozva a csehszlovák hatóságok az ország azonnali elhagyására kényszerítették. Ezt a módszert az autochton népességű településeken is megpróbálták alkalmazni, a magyar kormány és a határőrizeti hatóságok ellenállása miatt sikertelenül. Az anyaországi hivatalnokokkal, tanárokkal együtt sok ezer hétköznapi munkavállaló, felvidéki származású visszatelepülő vált – esetenként nem is először – földönfutóvá.[40]

Mint azt fentebb láthattuk, a csehszlovákiai magyar kérdés bel- és külpolitikai kezelésében rejlő lehetőségeket, kockázatokat az egyes politikai pártok, kormányzati szervek, társadalmi szerveztek eltérő módon ítélték meg és saját pártpolitikai, nemzeti, szociális szempontjaikat igyekeztek az egymással is versengő javaslatokban érvényesíteni. Ez a helyzet különösen élesen megmutatkozott a szlovákiai magyar kérdés úgynevezett belső megoldási módozatai közül a csehországi kényszertelepítések (deportálások) esetében. A csehországi kényszertelepítésekkel a csehszlovák hatóságok négy célt követtek: egyrészt az elüldözött, kitelepített németek hiányában ténylegesen nagy szükség volt a munkaerőre valamennyi cseh országrészben. Ez a szempont elsősorban a cseh hivatalos szerveket vezette.

Emellett a prágai külügyminisztériumban hamarosan felismerték a belső telepítések lehetséges külpolitikai hozadékát. 1945 telén a szlovákiai magyarok tömeges széttelepítésével és a deportálások híre nyomán felerősödött magyarországi irányú menekülthullámokkal lehetett a leghatékonyabban rákényszeríteni a magyar állam képviselőit a lakosságcsere-egyezmény mielőbbi megkötésére, egy évvel később, 1946/1947 telén pedig a lakosságcsere tényleges beindítására.[41] Ezen túlmenően a szlovákiai Telepítési Bizottság és a Slovenská Liga részéről mindvégig elsődleges célnak számított a dél-szlovákiai régiók lehetőség szerint minél erőteljesebb elmagyarosítása, amihez a csehországi kényszertelepítések újabb lökést adhattak. S végül a belső telepítések közt a szlovákiai kommunista és a demokrata párt egymással versengett egymással annak érdekében, ki tud több dél-szlovákiai magyar földet az északról délre települő szlovák szegényparasztok birtokába jutatni. S ehhez, a szlovák telepesek magyarlakta területekre való letelepítéséhez szintén kiválóan megfelelt a csehországi deportálások tömeges végrehajtása.

A központi kormányzat, a szlovákiai tartományi kormány és a csehországi hatóságok közül a Csehszlovák Telepítési Bizottság, a komoly kezdeményező és koncepció-alkotó szerepet játszó Liga mellett valamennyi csehszlovákiai és szlovákiai politikai párt is megszólalt ebben a kérdésben. Az 1945. évi 88. számú elnöki dekrétum valójában nem felelt meg ezeknek a céloknak, hiszen csak az egyéni és önkéntes munkaerő-toborzáshoz nyújtott megfelelő jogi hátteret. A jogi aggályokon azonban a – többféle érdekeltségben közös nevezőt is találó – hatóságok hamar túltették magukat.

A lakosságcsere bindítására a csehszlovák hivatalok által 1946. november 19-étől 1947 februárjáig katonai-karhatalmi erő igénybevételével lebonyolított tömeges méretű csehországi deportálások kényszerítették a magyar kormányt. A köztársasági elnök 1945. évi 88. számú rendelete alapján összesen 44.129 személyt – mégpedig egész családokat, gyakran idősekkel és gyermekekkel együtt – szállítottak embertelen körülmények között Csehországba. A deportálások elsősorban a komáromi, dunaszerdahelyi, ógyallai, somorjai és galántai járások magyar falvait érintették (összesen 220 faluból vittek el magyarokat), s az elhurcoltak Csehországban főleg a kolíni, žateci, Mladá Boleslav-i, pilseni és kladnói járásokba kerültek. A deportáltak összesen 6602 házat és 3884 hektár termőföldet hagytak maguk után. Az üresen hagyott házakba 2667, a termőföldekre pedig 1703 szlovák illetve cseh nemzeti gondnokot jelöltek ki.[42]

A deportáltak vagyonát végérvényesen azonban csak 1948. március 19-én kelt kormányrendelet alapján a 1948. május-június hónapokban foglalták le. A csehszlovák kormány a magyar kormány tiltakozó jegyzékeire válaszolva egyértelművé tette, csak abban az esetben állítja le a csehországi kényszermunka-akciókat, ha Magyarország hozzájárul a lakosságcsere-egyezmény haladéktalan megvalósításához.

A csehországi deportálások kíméletlensége és embertelensége mély nyomokat hagyott a szlovákiai magyarság tudatában. Különösen a rendőrség és katonaság által körbekerített magyar falvak, a jéghideg vagonok, a csehországi vasútállomások rabszolga-vásárra, török hódoltságra emlékeztető jelenetei-képei maradtak meg a kortársak emlékezetében.

A kényszermunka-akciók kegyetlenségét Mindszenty József esztergomi bíboros és a szlovákiai katolikus egyház vezetői, a püspökök és a püspöki kar is élesen bírálta. Jantausch püspök 1947 februárjában valamennyi szlovák püspök megbízásából az SZNT elnökségéhez, Beneš köztársasági elnökhöz és Jan Masaryk külügyminiszterhez intézett memorandumában egyebek közt leszögezte: „Amikor házaikból a zsidókat vitték el, akkor is elhatároltunk magunkat ezektől a cselekedetektől mint az emberiességgel és a keresztényi szeretettel ellenkező dolgoktól. Ma ugyanezt tesszük, mert a mostani eljárás módozatai igen hasonlítanak azokra, amelyeket a múltban is kifogásoltunk."[43]

A belső telepítések során a dél-szlovákiai telepítési körzetekbe betelepített 5900 szlovákiai családnak, a lakosságcsere során ugyanoda betelepült 9200 magyarországi szlovák gazdasági egységnek, összességében mintegy 65.000 szlovák nemzetiségű személynek a Csehországba deportált, Magyarországra kitelepített vagy elmenekült mintegy 110–130.000 szlovákiai magyar házaiba, földjére való betelepítése alapvetően megváltoztatta a dél-szlovákiai városok, falvak etnikai arculatát.

Azt követően, hogy a csehszlovák kormány nem kapta meg a győztes hatalmak együttes támogatását a magyar kérdés általa tervezett megoldására, azaz a németekéhez hasonló egyoldalú kitelepítésre, átmenetileg a legfontosabb eszközként a csehszlovák-magyar lakosságcserét tekintették. A csehszlovák és szlovák hivatalos szervek eredetileg azt remélték, hogy 300–400.000 magyarországi szlovákot is sikerül meggyőzniük arról, jelentkezzenek a lakosságcsere-akcióba. A csehszlovák hatóságok által végzett, különböző becsléseken, történeti tanulmányokon alapuló 1946. évi összeírás 450.000 szlovák nemzetiségű, illetve származású személyt írt össze.[44]

A csehországi deportálásokkal és a folytatódó vagyonelkobzásokkal, jogfosztásokkal kikényszerített 1946. február 27-i csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény Magyarország szempontjából kétségkívül rendkívül előnytelen megállapodást jelentett. A csehszlovák állam biztosította a maga számára a jogot a magyarországi szlovákok toborzására Magyarország területén. Ugyanakkor szabad kezet kapott azoknak a csehszlovákiai magyaroknak a kijelölésére, akiknek a lakosságcsere keretében Magyarországra kellett távozniuk.

Mindazonáltal a lakosságcsere-egyezmény módot teremtett arra, hogy a magyar kormány meghatározó és egyenrangú tényezőjévé váljék az egész lakosságcsere megszervezésének, ellenőrzésének és lebonyolításának. A lakosságcsere-egyezmény aláírása és az első transzportok elindítása közötti

14 hónapban a csehszlovák hatóságok a csehországi kényszermunkára való tömeges és karhatalmi erővel lebonyolított elhurcolásokat, az úgynevezett csehországi deportálásokat, illetve az ország egész területén történő széttelepítést tekintették a magyar kérdés belső megoldására leginkább alkalmas eszköznek. Minthogy azonban ez a megoldás a magyar kormány és közvélemény mellett a nemzetközi közvélemény részéről is jelentős tiltakozást váltott ki, a csehszlovák és szlovák hatóságok az erőszakos asszimiláció eszközéhez nyúltak.

A DISZKRIMINATÍV SZABÁLYOZÁS ETNIKAI JELLEGE ÉS CÉLJAI

A Szlovák Belügyi Megbízotti Hivatal által 1946. június 17-én meghirdetett úgynevezett reszlovakizációt, valamint az otthonaikból elűzött és földjeiktől megfosztott magyarok helyére való szlovák betelepítést tekintették a magyarkérdés végleges felszámolásához vezető politika belső telepítéseket és a magyarországi kitelepítéseket kiegészítő eszközeinek.

A szlovákiai magyarok legnagyobb tömegeit érintő, a jelentkezések alapján összesen több mint négyszázezer emberre kiterjedő 1946/1947. évi reszlovakizációs akció a magyar nemzetiség megtagadásáért, a szlovák nemzetiség választásáért – egy formális kérelem formájában – mindenre felmentést ígért: a reszlovakizáltak visszakapták a csehszlovák állampolgárságot és az azzal járó jogokat, maradhattak házaikban, művelhették földjeiket és az első ígéretek szerint a csehországi deportálások, illetve a magyarországi áttelepítés sem fenyegette őket többé. Az eredetileg a korábban magukat szlováknak vallók részére meghirdetett reszlovakizáció 1946 és 1947. között Magyarországgal, a szlovákiai magyarsággal szemben a nyomásgyakorlás egyik legkíméletlenebb eszköze lett. A jogaikat, házukat, vagyonukat, szülőföldjüket féltő szlovákiai magyarokat nemzetiségi identitásukban, legalapvetőbb emberi jogaik egyikében, nemzeti identitásuk vállalásában is megzsarolta a dél-szlovákiai régió etnikai átalakítását célul kitűző hatalom.[45]

Ehhez járult hozzá a dél-szlovákiai régiókban tervezett – a mintegy háromszázezer reszlovakizált nyelvi, nemzetiségi átformálását célzó – nyelvi átnevelés. Ebbe a folyamatba tartozott a települések nevének megváltoztatása, családnevek elszlovákosítása, a korábbi kétnyelvű gyakorlat szigorú tiltása, a magyar nyelvnek az iskolai nevelésből és az egyházi életből való kitiltása, a magyar kisebbségi közösség tilalmakkal való megbénítása, a magyar nyelvűség és a magyar nyelvű kultúra minden nyilvános formájának büntetése.[46]

Azt követően, hogy az 1946. szeptemberi párizsi béketárgyalásokon a csehszlovák delegációnak nem sikerült keresztülerőszakolnia a nem reszlovakizált és a lakosságcserébe nem bevonható szlovákiai magyarok egyoldalú kitelepítését, a csehszlovák politika igen határozott előkészületeket tett a magyar

kérdésnek az úgynevezett globális megoldására. Ennek részeként a reszlovakizáltakat és a többi Szlovákiában maradt magyarokat – a párkányi járásból kiindulva – egytől-egyig Csehországba tervezték kitelepíteni és ott minden lehetséges eszközzel asszimilálni.

Az egész periódus kisebbségellenes intézkedéssorozata kétségkívül egységes politikai szándékot, a szlovákiai magyar kisebbségi közösség teljes felszámolását volt hivatott elérni, s ezért vizsgálni is csak egységes folyamatként lehet. A Dél-Szlovákia nemzetiségi „megtisztításához" igénybe vett eljárások, tervek, akciók egymással szorosan összefüggtek, a szlovákiai Telepítési Hivatal, a Megbízotti Testület, illetve a prágai kormány, valamint a bel- és külügyminisztérium a helyzetet és Magyarország magatartását figyelembe véve döntött a rendelkezésre álló eszközök felhasználásáról.

A szlovákiai magyarellenes intézkedéseket kezdettől fogva komoly gazdasági érdekek is motiválták. Így például a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. februári rendelete, amely a szlovákiai németek és magyarok földingatlanainak elkobzásáról rendelkezett, az „szlovák föld" visszaszerzésére hivatkozva valójában a földtulajdon radikális nacionalizálását szolgálta. A két nem szláv csehszlovákiai kisebbség ellen irányuló első valóban átfogó köztársasági elnöki rendeletet Edvard Beneš 1945. május 19-én adta ki (1945/5. szám alatt), amelynek értelmében – a Szlovák Nemzeti Tanács 1945/50. számú rendeletével Szlovákia területére is szabályozottan – a magyar nemzetiségű lakosok birtokaira, üzemeire, értékes vagyontárgyaira, épületeire szlovák illetve cseh nemzeti gondnokokat kellett kijelölni. Egy héttel később az SZNT 51. számú rendelete feloszlatta az összes dél-szlovákiai magyar egyesületet, s elkobzásra ítélte azok vagyonát. Ekkor szűnt meg például végérvényesen az 1925-ben alapított, galántai központú Hanza Szövetkezet, a pozsonyi Bartók Béla Dalegyesület, de még a csehszlovák államot alapító Masaryk elnök adományából alapított pozsonyi Masaryk Akadémia is, továbbá a magyar települések, városok és falvak sok száz magyar intézménye is.[47]

A KÉNYSZERTELEPÍTÉSEK KÖVETKEZMÉNYEI

A csehországi deportálások, az 1947. április 12-én beindított csehszlovák-magyar lakosságcsere következményei rendkívül súlyosak voltak. A kitelepítésekkel és a reszlovakizációval járó migrációs és asszimilációs veszteségeket elsősorban az 1950. évi népszámlálás adatai tükrözték. A szlovákiai magyarok lélekszámának – mint utóbb kiderült – átmeneti csökkenése mellett a közösség súlyos anyagi veszteségeket is elszenvedett. A csehországi kényszermunkáról visszatértek igen sok esetben már nem kerülhettek vissza lakóházaikba. A földtulajdonok elkobzása, idegen telepeseknek való kiutalása, a lakosságcsere nyomán kialakult felemás helyzetek sok milliárd dollárnyi vagyoni veszteséget okoztak a felvidéki magyarságnak.

A csehszlovák kormány által változatos nyomásgyakorlási manőverekkel kikényszerített lakosságcsere-egyezményt 1946. február 27-én Budapesten Gyöngyösi János külügyminiszter és Vladimír Clementis csehszlovák külügyi államtitkár írta alá. Az egyezményt a két fél kezdettől fogva eltérően értelmezte. Míg Prága és Pozsony számára az egyezmény „a magyar kérdés megoldásának legésszerűbb formáját", a magyar kisebbségnek „nemzetközi határozat alapján megvalósuló megbüntetését", a kérdés „átgondolt rendezését" jelentette, a magyar fél számára a csehországi deportálások miatt elkerülhetetlen, de alapvetően egyenlőtlen megállapodás maradt.[48]

Ezzel együtt az egyezmény aláírásával Magyarországnak sikerült lefékeznie a magyar kisebbség vagyonának folyatódó elkobzását, a jogvesztések kiterjesztését, s meg tudta akadályozni a belső széttelepítés alternatívájának megvalósulását. Emellett a lakosságcserére kijelölt szlovákiai magyarok számára biztosította ingóvagyonuk megőrzését, illetve a rendezett körülmények közötti magyarországi áttelepülés lehetőségét. A csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezményben kikötött vagyoni paritás alapelvének folyamatos megsértése, az úgynevezett csehszlovákiai magyar háborús bűnösök körének minden szempontból indokolatlan tömegessé tétele és az egyezményben meghatározott kvótán felüli besorolása a kitelepítendők közé azt eredményezte, hogy Magyarországnak nem maradt más eszköze a jogvédelemre, mint az, hogy 1947 áprilisáig nem járult hozzá a lakosságcsere beindításához.

A lakosságcsere a szükséges szervezeti előkészületek gyors megtörténte ellenére csak 1947 áprilisában a dél-alföldi szlovákok és a mátyusföldi magyarok cseréjével kezdődött. A magyar fél kezdettől fogva nagy súlyt helyezett a magyar szempontból előnytelen szerződés végrehajtása során a személyi és vagyoni paritás betartására, így kívánván megelőzni azt a csehszlovák szándékot, hogy különböző eszközökkel a lakosságcserét a szlovákiai magyarság teljes felszámolására használja fel. A paritás megsértése elleni állandó magyar tiltakozások ellenére a vagyoni kölcsönösséget nem sikerült betartani: a lakosságcsere keretében szülőföldjét elhagyni kényszerülő 76.616 szlovákiai magyar kitelepített után összesen 16.000 hold és 15.700 lakóház maradt, a 60.257 szlovák áttelepülő után Magyarországon viszont mindösszesze 15.000 hold és 4400 lakóház.

A lakosságcsere 1947 áprilisától 1949 nyaráig tartott, igaz 1948. december 22-e után már csak az egzisztenciálisan fenyegetett magyar családok, a családegyesítést kérvényezők, illetve a lakosságcsere lebonyolításában önként segédkezők áttelepülésére került sor. A lakosságcsere során kialakult vagyoni különbözet rendezésére az 1949. július 25-én csorbatói jegyzőkönyvben került sor, ahol a lakosságcseréből származó magyar követelést a csehszlovák kormány követeléseit (a Tanácsköztársaság okozta károkért, valamint a bécsi döntés, a második világháborús károkért a párizsi békekonferencián Magyarországra Csehszlovákiával szemben kirótt 30 millió dolláros

jóvátételt, valamint a Magyarországon államosított csehszlovák vagyon együttes értékét) a két fél azonos nagyságúnak tekintette és kölcsönösen lemondott azok kiegyenlítéséről.

* * * * *

Václav Havel csehszlovák köztársasági elnök 1990. március 15-én, tehát Hitler 1939 évi prágai bevonulásának évfordulóján, a fasiszta Németország birodalmi vezérének szálláshelyén, a csehszlovák köztársaság elnöki palotájában, a prágai várban fogadta Richard von Weizsacker szövetségi köztársasági elnököt. Havel – a kiválóan megválasztott időpont és helyszín által ihletett – beszédében az 1939-ben hívatlanul Csehszlovákiára törő Hitlerrel szembeállítva a demokratikus Németország első emberének tudatosan időzített és vállalt baráti látogatását, a német elnök döntését a csehszlovák demokrácia újrakezdéséhez nélkülözhetetlen gesztusnak nevezte.

Havel a háború alatt elkövetett német borzalmak felvillantása után a háború utáni csehszlovák politika tévedéseit a következőképpen bírálta: „Hat évnyi náci őrjöngés elegendő volt például ahhoz, hogy hagyjuk magunkat megfertőzni a gonoszság bacilusával, s egymást jelentgettük fel a háború alatt és utána is, és igazságos vagy túlzott felháborodásunk közepette magunkévá tettük a kollektív bűnösség erkölcstelen alapelvét. Ahelyett, hogy rendesen elítéltük volna mindazokat, akik elárulták államukat, elűztük őket országunkból, és így olyan büntetéssel büntettük őket, amelyet jogrendünk nem ismert. Nem büntetés volt, hanem bosszú. Ráadásul nem egyes személyek bizonyított bűnössége alapján űztük ki őket, hanem egyszerűen mint egy bizonyos nemzet tagjait. Abban a meggyőződésünkben, hogy a történelmi igazságtételnek megfelelően cselekszünk, sok ártatlan embert bántottunk meg, főleg az asszonyokat és a gyermekeket. És amint az a történelemben lenni szokott, nemcsak nekik ártottunk, hanem még inkább magunknak: úgy számoltunk le az egyik totális diktatúrával, hogy cselekvésünket és ezzel saját lelkünket fertőztük meg vele, ami aztán rövid időn belül úgy bosszulta meg magát, hogy képtelenek voltunk megakadályozni az új, máshonnan érkezett totális diktatúrát. Mi több: sokan közünk, aktívan segítették világra jöttét."[49]

Az akadozva bár, de mégiscsak folyamatosan előrehaladó cseh-német megbékélési folyamatban kulcsfontosságú Havel-beszéd valójában a Beneš-dekrétumok és az SZNT-rendeletek csehszlovákiai magyarokra gyakorolt hatásának, következményeinek feldolgozásában is vezérfonalként szolgálhatna. A kisebbségi magyar közösség felszámolására tett korabeli prágai és pozsonyi erőfeszítések, köztük a csehországi deportálások, a csehszlovák-magyar lakosságcsere vagy a reszlovakizáció háború előtti és alatti előtörténete ugyan lényeges mozzanatokban különbözött a szudétanémet kérdés történeti kontextusától. A korabeli csehszlovákiai magyarkérdés nemzetkö-

zi megítélése szintén sok tekintetben más volt, mint a német kisebbség elűzésének és kitelepítésének körülményei. Ezzel együtt alapjaiban mégis párhuzamos történetről, párhuzamos jelenségekről beszélhetünk: a kollektív bűnösség elvének egész népcsoporttal szembeni alkalmazásáról, a történelmi igazságszolgáltatásként értelmezett bosszúról, valamint a mindkét érintett országban és nemzeti közösségben a totális diktatúrának teret nyitó, antidemokratikus politikai döntésekről, eljárásokról.

A szlovákiai magyaroknak a csehországi kényszermunkára deportálása, az önkéntességről eleve lemondó, s ezért végzetesen egyoldalú és aszimmetrikus lakosságcsere csehszlovák gyakorlata kétségkívül a kollektív bűnösség elvének legeklatánsabb gyakorlati példái közé tartozik. A vagyonvesztés vagy a szociális juttatások esetében ennél jóval kevésbé tudták érvényesíteni a dekrétumok, illetve a Szlovák Nemzeti Tanács etnikai alapozású diszkriminatív rendelkezéseit, mert a százezres tömegben szülőföldjén maradt magyarok nyakába nem ültethettek ugyanannyi „nemzeti gondnokot" vagy cseh, szlovák telepest.

Az egész közösségre kiterjesztett bűn elvének tarthatatlanságát ma már mindenki tudatosítja. Ezt bizonyítja a dekrétumok érvényességét kikezdhetetlennek nyilvánító szlovák parlamenti nyilatkozat felemás megoldása, ellentmondásos megfogalmazása is.[50]

Ezzel együtt a kollektív bűnösség helyett a kollektív felelősség elvére hivatkozva, ma is akadnak szlovák politikusok, történészek, akik megpróbálják megindokolni a korabeli diszkriminatív jogszabályokat, azt hangoztatva, hogy nem lehet a második világháború végeredményét tetszés szerint újraírni. A Václav Havel által választott megoldás szakított ezzel a háborús logikával és a győztes-vesztes szembeállítással. A cseh-német viszonyban megfigyelhető stabilitás, pozitív fejlődés azt bizonyítja, hogy a történelemmel, a történelmi tévedésekkel való bátor szembenézés, a kölcsönös megbékéléshez vezető önkritika és bocsánatkérés végső soron többet ér, messzebbre vezet, mint a tudatosan vagy ösztönösen fenntartott permanens viszály.

Jegyzetek

[1] Az első bécsi döntés különböző megítélésre ld. pl. Sallai Gergely: *Az első bécsi döntés,* Osiris Kiadó, Budapest 2002; Deák Ladislav: *Viedeňská arbitráž. Dokumenty I.* Matica slovenská, Bratislava 2002; Uő.: *Slovensko-maďarské vzťahy očami historika na začiatku 21. storočia,* Kultúra, http://www.kultura-fb.sk/new/old/stare/deak-9.htm; Sallai Gergely – Szarka László: *Önkép és kontextus. Magyarország és a magyarság történelme a szlovák történetírásban a 20. század végén.* Regio, 2000. 2. 71–107.

[2] „1938-ban, midőn a hitleri agresszió elindult Csehország német területei irányában, csakhamar napvilágra jött, hogy Csehszlovákiának nemcsak a német

lakossága, hanem a magyar lakosság, sőt a szlovák lakosság komoly része is nem érez szolidaritást a csehszlovák állammal. A sérelmek komolytalanok voltak és felfújtak, de az idegenség megvolt. E szolidaritáshiány látható jeleinek megvolt a maga része abban, hogy a nyugati hatalmak elfogadták azt az elvet, hogy az etnikai elv alkalmazásával a történeti Csehországot is két részre kell osztani. Ez a megosztás azonban úgy, ahogy Münchenben lezajlott, nemcsak megosztást, hanem Hitler Németországának való teljes kiszolgáltatást jelentett, amit egy fél esztendő múlva Csehország teljes bekebelezése is követett. Csehszlovákiával is az történt tehát, ami Lengyelországgal és Magyarországgal: egy hosszú idő óta készülő történeti folyamat egy történeti pillanatban a legbrutálisabb erőszak külső körülményei közepette zajlott le. Ez a helyzet képtelenné tette a cseheket arra, hogy a brutális erőszak mögött meglássák azt, ami egy hosszú idő óta készülő és a kelet-európai fejlődésnek megfelelő folyamatnak egyik láncszeme volt csupán. A csehek egész egyszerűen úgy érezték, és joggal, hogy *Európa cserbenhagyta, nemzetiségeik hátba támadták* őket, és Európa *tartozik nekik* szabad államuk helyreállításával." Bibó István: *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága.* In: Bibó István: Válogatott tanulmányok. 2. köt. 1945–1949. Magvető, Budapest 1986. http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/206.html#215

[3] Křen, Jan: *Dve století střední Evropy*, Argo, Praha 2006. 430–438, 469–475.

[4] Zeman, Zbyněk, Antonin Klimek: *The Life of Edvard Beneš 1884–1948. Chechoslovakia in Peace and War*, The Clarendon Press, Oxford, 1997. 156–173.

[5] Dejmek, Jindřich – Kuklík, Jan – Němeček, Jan: *Kauza tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti (Tři české hlasy).* Historický ústav AV ČR, Praha 1999; Mosný, Peter: *Opodstatnenosť vydávania dekrétov prezidentom E. Benešom.* Právny obzor 2004. 1. 65–72; A cseh elemzésekkel szemben Beneš elnök emigrációs tevékenységének jogi hátterét kritikailag világítja meg Mandler, Emanuel: *Benešove dekrety.* Proč vznikaly a co jsou. (= Otázníky našich dějin 4.) Libri, Praha 2002, valamint a német és osztrák jogtörténészek többsége. Így pl. Dolzer, Rudolf: *Die Vertreibung der Sudetendeutschen 1945–1946 und die Beneš-Dekrete im Lichte des Völkerrechts*, Bonn 2002; Blumenwitz, Dieter: *Die deutsch-tschechische Erklärung vom 21. Januar 1997*, In: Archiv des Völkerrechts 1998. 19–44.

[6] Balogh Sándor: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája 1945–1947.* Kossuth, Budapest 14–26. 1982. A fegyverszünettel kapcsolatos forrásokat ld. Vida István (szerk.): *Iratok a magyar-szovjet kapcsolatok történetéhez, 1944. október – 1948. június. Dokumentumok,* Gondolat, Budapest 2005; Cseh Gergő Bendegúz (ed.): *Documents of the Meeting of the Allied Control Commisson for Hungary.* MTA Jelenkor-kutató Bizottság, Budapest, 2000. 32–35.

[7] Molotov támogatásával a londoni csehszlovák kormány moszkvai követe, Zdenék Fierlinger megkísérelte a fegyverszüneti egyezményről tárgyaló amerikai és brit diplomatákat meggyőzni a magyarok kitelepítésére vonatkozó követelés jogosultságáról. Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca.* Kalligram Kiadó Budapest Pozsony 1995. 97–100.

[8] Vida István – Zseliczky Béla: *Az 1945. június 29-i szovjet-csehszlovák szerződés Kárpátaljáról,* Külügyi Szemle 2004. 1–2.

[9] A magyar kormány 1945-ben ezzel együtt igen gyorsan reagált a csehszlovákiai magyarok jogfosztására. Folyamatosan és rendszeresen tájékoztatta a nagyhatalmakat a jogsértésekről. A kétoldalú kapcsolatokban igyekezett minden lehetséges diplomáciai eszközt megragadni a magyar kisebbséget ért támadások és jogfosztások mérséklésére, belső telepítések, illetve a kitelepítés ellenőrzés alá vonására. A béke-előkészületek során pedig nagy súlyt helyezett a csehszlovákiai magyar kérdésben elfoglalt magyar álláspont nagyhatalmi támogatásának megszerzésére. A korabeli magyar diplomácia lehetőségeiről, eredményeiről és kudarcairól ld. Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés,* Osiris, Budapest 2006; Fülöp Mihály: *A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés* (1947), Héttorony Könyvkiadó, Budapest, 1994. Ezen belül a csehszlovák–magyar konfliktusra vonatkozóan ld. 67–82, 166–186.

[10] A kormányprogram szövegét ld. kötetünk 5. sz. dokumentumaként. A kassai kormányprogram értékeléséhez ld. Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca,* id. m. 103–104; Šutaj, Štefan: *Československé štátne občianstvo obyvatelov maďarskej národnosti po roku 1945 z pohladu československých vzťahov.* In: *Československá historická ročenka.* Brno 2002, 35–56.

[11] Kuklík, Jan: *Die Dekreten des Präsidenten der Republik 1940–1945.* In: Jech, Karel (Red.): *Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik. Studien und Dokumenten 1940–1945. Němci a Maďaři v dekretech prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940–1945.* Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Doplněk, Brno 2003. 150–151.

[12] Vida István – Zseliczky Béla: *Az 1945. június 29-i szovjet-csehszlovák szerződés Kárpátaljáról,* Külügyi Szemle 2004. 1–2; Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca,* id. m. 39–45.

[13] Staněk, Tomáš: *Verfolgung 1945. Die Stellung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien (außerhalb der Lager und Gefängnisse).* Köln, Wien, Weimar 2002. 27–63; Kučera, Jaroslav: *Statistische Berechnungen der Vertreibungsverluste – Schlußwort oder Sackgasse?* In: Begegnung und Konflikt, 231–244; Benjamin Frommer: *National Cleansing, Retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia.* Cambridge and New York, 2005. Suppan, Arnold: *Austrians, Czechs, and Sudeten Germans as a Community in Conflict in the Twentieth Century.* Center for Austrian Studies, Working Paper 06-1. October 2006. 30–32. http://www.cas.umn.edu/pdf/WP061.pdf *Staněk, Tomáš: Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu-srpnu 1945.* Institut pro středoevropskou kulturu a literaturu, Praha 1996. 19–33.

[14] Uo. 68–75.

[15] Uo. 87–90; Hrabovec, Emilia: *Vertreibung und Abschub. Deutschen in Mähren 1945–1947.* Frankfurt a.M. 1995. 252–264; *Hrabovcová, Emilia:* A morvaországi németek elűzése, Regio 1994. 4. http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/02.pdf

[16] Uo.112.

[17] Uo. 132–137.

[18] Uo. 119–121.

[19] Uo. 32; Hrabovec, Emilia: *Vertreibung und Abschub. Deutsche in Mähren 1945–1947*. Frankfurt a.M. 1995. 330–334.

[20] Jech, Karel (Red.): *Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten*, id. m. 156–171.

[21] Szarka László (szerk.): *Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában. Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések.* MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kecskés László Társaság, Komárom 2005. 94.

[22] Uo.

[23] A kötetből a területi hatály kritériuma alapján kimaradt, kisebbségi német és magyar vonatkozású dekrétumokat ld. Szarka László (szerk.): *Jogfosztó jogszabályok*, id. m; 100–115.

[24] Ennek egyik példája az 1946. augusztusában elkezdődött úgynevezett kassai tömegper, amelyben 715 kassai magyart fogtak perbe, egyebek közt két világháború közötti, világháború alatti magyar párt-, egyesületi tagság miatt.

[25] Beňa, Jozef: *Legalita a legitimita*, id. m. 96.

[26] Uo. 97.

[27] Az 1945. évi 88. számú dekrétum kimondottan a csehszlovák állampolgárokra vonatkozott. Annak érdekében, hogy a dekrétum rendelkezései a szlovákiai magyarokra és németekre is kiterjeszthetőek legyenek, az SZNT 1946. február 25-én elfogadott 37. számú rendelete a két kisebbségi csoportot kivette a külföldiek jogállását szabályozó Szlovák Köztársaság 1939. évi 33. számú törvény hatálya alól. Az SZNT-rendelet szövegét ld. kötetünk 25. dokumentuma. Vö. Jech, Karel (Red.): *Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten*, id. m. 352–355.

[28] A 108. számú dekrétum 1. § (1). Kötetünkben a 23. dokumentum.

[29] Šutaj, Štefan – Mosný, Peter – Olejník, Milan: *Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku*. Veda, Bratislava 2002. 25–27; Mosný, Peter: *Oprávnenosť povstaleckej SNR vydávať právne normy*, In: Šutaj, Štefan (red.): *Dekréty Edvarda Beneša v povojnovom období. (Súbor podkladových výskumných správ pripravených v rámci riešenia Agentúry na podporu vedy a techniky Dekréty E. Beneša a ich uplatňovanie na Slovensku)*, Spoločenskovedný ústav SAV, Universum, Košice – Prešov 2004. 61–63.

[30] Erről ld. Beňa, Jozef: *Legalita a legitimita dekrétov prezidenta ČSR a nariadení Slovenskej národnej rady z rokov 1940–1945.* (Inaguračná prednáška), Právny obzor 2004. 2. 85–103. A szerző több tekintetben is a klasszikus cseh és szlovák álláspont ortodox képviselőjének számít, aki mind a kollektív bűn és kollektív felelősség kategóriái esetében, mind pedig a csehszlovák állampolgársághoz való jogmegvonása esetében ma is történetileg, politikailag és jogilag egyaránt indokoltnak tartja a korabeli csehszlovák, illetve szlovák hatóságok jogalkotását, eljárását.

[31] Lásd kötetünkben a Belügyi Megbízotti Hivatal reszlovakizációs rendeletét a 32. dokumentumként.

[32] Churaň, Milan: *Potsdam a Československo. Mýtus a skutečnost (=Otázníky našich dějin 1.)* Libri, Praha 2001.

[33] *Jech, Karel (red.): Němci a Maďaři v dekretech prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940–1945. Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik.* Studien und Dokumenten 1940–1945. Nakladatelství Doplněk. Brno 2003.

[34] Jech, Karel (Red.): *Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten*, id. m. 244–247.

[35] A Šrobár-féle tervezetet közli Vadkerty Katalin: *Maďarská otázka v Československu, 1945–1948.* Trilógia o dejinách maďarskej menšiny. Kalligram, Bratislava *2002. 579–582.*

[36] Horváth, Pavol – Granatier, Anton: *(Na) audiencii dňa 4. mája 1945 vo veci presídlenia maďarského obyvateľstva zo Slovenska*. Archív Ústavu T. G. Masaryka, Praha Fond EB II. 21. Az eredetileg Granatier által fogalmazott négy oldalas emlékeztető feltételezhetően a Beneš elnöknél kért kihallgatásra készült.

[37] Az emlékeztető fontos láncszem annak megértésében, hogy a háború befejezését, a front átvonulását követően kialakult helyzetben miként szorult vissza a dél-szlovákiai magyar kérdésnek a Šrobár-féle tervezetben még katonai eszközökkel kikényszeríthetőnek vélt radikális megoldása és hogyan került előtérbe a kétoldalú lakosságcsere-egyezmény alternatívája. Uo.

[38] Ez a kritika nem talált meghallgatásra, a két világháború közti magyar pártokban való tagság jó pár esetben elégséges indok volt a népbíróság elé állításra. Uo.

[39] Uo.

[40] G. Vass István: *A menekültügy kezelése Magyarországon 1945/1946-ban*, In: *Molnár* Imre – Szarka László (szerk.): *Otthontalan emlékezet. Emlékkönyv a csehszlovák–magyar lakosságcsere 60. évfordulója alkalmából.* MTA Kisebbségkutató Intézet, Kecskés László Társaság, Komárom 2007; 101–113; Vadkerty Katalin: *Maďarská otázka*, id. m. 256–259.

[41] Vadkerty Katalin közli név nélkül, de a szöveg tartalma szerint szinten bizonyosra vehető módon Vladimír Clementis külügyi államtitkár feljegyzését „a magyar kérdés megoldásának nemzetközi szempontjairól". Clementis szerint 150.000 szlovákiai magyar Csehországba való átköltöztetése, a lakosságcserében rögzített feltételek szerint, nagy mértékben pacifikálhatta volna a Dél-Szlovákiában kialakult konfliktusos helyzetet. Vadkerty Katalin: *Maďarská otázka* id. m. 582–584.

[42] Uo. 111–114.

[43] Šutaj, Štefan: *A Dél-akció. A szlovákiai magyarok 1949. évi csehországi kitelepítése,* Regio 1992. 2. 93–113; Uő.: *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*. Universum, Prešov 2005. 75–79.

[44] Ján Bobák: *Maďarská otázka v Česko–Slovensku 1944–1948.* Matica slovenská, Martin 1996; Kugler József: *Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön (1944–1948).* Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely 2000. 28–31.

[45] A szlovákiai Telepítési Hivatal fennmaradt terve szerint a korabeli hatóságok mérlegelték a reszlovakizált magyarok Csehországba való áttelepítését is, amivel teljessé tehették volna a kényszerasszimiláció munkáját. Vadkerty Katalin: *A reszlovakizáció*. Kalligram Kiadó, Pozsony 1993. 172–181.

[46] Ld. kötetünkben a szlovákiai belügyi megbízott 1948. évi A-311/16-II/3-1948. számú hirdetményét a szlovákiai településnevek megváltoztatásáról (37. dokumentum).

[47] Lásd kötetünkben az 1945. évi 51. számú SZNT rendeletet (9. dokumentum).

[48] A lakosságcsere-egyezmény mindazonáltal mindkét oldalon komoly vitákat váltott ki és a szlovákiai magyarok képviselői is attól tartottak, hogy a lakosságcsere és a reszlovakizáció együtt a kisebbségi közösség megszűnését fogja eredményezni. Szarka László: *Kisebbségi önvédelem Csehszlovákiában. A Magyar Demokratikus Népi Szövetség 1945–1949*, In: Ablonczy Balázs et. al. (szerk..): *Hagyomány, közösség, művelődés. Tanulmányok a hatvanéves Kósa László születésnapjára.* BIP, Budapest 2002. 538–548.

[49] *Projev prezidenta ČSSR Václava Havla při návštěvě prezidenta SRN Richarda von Weizsäckera*, Praha, Pražský hrad, 15. března 1990. (Václav Havelnak, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság [a Köztársaság neve az 1990. március 27-én elfogadott alkotmánymódosítással változott meg – Sz. L.] elnökének beszéde a Németországi Szövetségi Köztársaság elnökének, Richard von Weizsäckernek a látogatása alkalmából, Prága, 1990. március 15.) http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/1990/1503.html

[50] A nyilatkozat szövegét ld.: 41. dokumentum.

Štefan Šutaj

A MAGYAR KISEBBSÉG CSEHSZLOVÁKIA VILÁGHÁBORÚ UTÁNI POLITIKÁJÁBAN*

Az 1945–1948 között Szlovákiában lezajlott események története olyan történeti kérdés, amelyet nem lenne szabad a cseh és a szlovák történetírásban marginális témaként kezelni. Ezekben az években a magyar nemzetiségű lakosság megtorló intézkedések tárgyává vált, Csehországba telepítették, elvesztette csehszlovák állampolgárságát, vagyonát elkobozták, szlovákiai létfeltételeit a magyarok egy része nemzetisége megváltoztatása árán védte meg. A második világháború befejezése és az említett események óta 60 év telt el. Itt az ideje annak, hogy számot vessünk a háború utáni csehszlovák nemzetiségi politika következményeivel.

A magyar nemzetiségű lakossággal szemben megvalósított intézkedések az egész közösségre kiterjedtek, üldöztetéseknek tették ki őket, s ezzel értelmetlen traumákat okoztak az érintetteknek. Mindezeket az intézkedéseket mai szempontból vizsgálva megengedhetetlennek és sajnálatosnak tartjuk. Céljuk a csehszlovákiai nem szláv kisebbségek kérdésének „végleges megoldása" volt. Tisztában vagyok azzal, hogy a jelenlegi szlovák és talán a cseh politika számára mindezt néven nevezni nem könnyű, sőt meglehetősen bonyolult feladat, s nem feledkezhetünk meg a helyzetből adódó nemzetközi kockázatokról sem. Amennyiben valamely népcsoport a nagyhatalmak és szövetségeseik játszmájának tárgyává válik, ideig-óráig képes lehet azt elfogadni. Egészen más azonban a helyzet abban az esetben, ha a csoport tagjainak vagyonát elkobozzák, neveik az üldözöttek listáira kerülnek, s mindez egyformán veszélyezteti szakmai előmenetelüket, magánéletüket, pusztán azért, mert szlovákok vagy magyarok.

* A tanulmány szövege szlovákul megjelent: Šutaj, Štefan: *Maďarská menšina v povojnovej politike Československa*, In: Kokošková, Z. – Kocián, J. – Kokoška, S: (Eds.): *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*. Praha, Národní archív, Ústav pro soudobé dejiny AV ČR. 2005. 248–256.

A magyar politika és néha a magyar történetírás részéről is a szlovákiai magyar kisebbséget sújtó jogfosztó intézkedéseket úgy tárgyalják, mintha a történelem a kassai kormányprogrammal kezdődött volna, mintha azt megelőzően nem lett volna magyarosítás a történeti Magyarországon, nem került volna sor a bécsi döntésre és az úgynevezett kis háború idején nem foglalt volna el további szlovákiai területeket Magyarország.[1]

A szlovák fél ezzel szemben a korabeli nemzetközi helyzettel, a békekonferenciával és a régió stabilitásának veszélyeztetésével próbálja magyarázni a magyarellenes intézkedéseket, s arra a status quo-ra hivatkozik, amely a második világháború végén kialakult. Ahelyett, hogy a világháború befejezése után hatvan évvel kritikusan szembenézne saját történelmével, s beismerné, hogy a lakosság egy részének a vagyonát és földjeit pusztán nemzetisége miatt elkobozták, ezek az emberek elvesztették állásukat és állampolgárságukat, saját otthonaikból idegen csehországi környezetbe deportálták őket. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül mindazokat a tényeket, amelyek a világháború után ebben a térségben megtörténtek, s nem tehetünk úgy, mintha minden rendben lenne.

Történeti tény ugyanis, hogy a háború utáni csehszlovák kormányszervek fő törekvését az jelentette, hogy megszabaduljanak a német és a magyar kisebbségtől. Ez akkor is igaz, ha mindezt a világháború eredményei nyomán, a nagyhatalmak tudtával tették. A csehszlovákiai németek és magyarok ellen hozott intézkedéseket Edvard Beneš köztársasági elnök dekrétumai szimbolizálják. A magyar lakosság ellen sok esetben a Szlovák Nemzeti Tanács rendeletei, nem pedig az úgynevezett beneši dekrétumok alapján jártak el.[2] Edvard Beneš köztársasági elnöki dekrétumait másként érvényesítették a németekkel szemben és másként a magyarokkal szemben, s a két csoport esetében a következmények is eltérőek voltak. A németeket kitelepítették a köztársaság területéről. A magyarok itt maradtak Csehszlovákiában (Szlovákiában).

Annak eldöntésében, hogy a háború után miként jártak el a német és magyar nemzetiségű lakossággal szemben, az a korabeli csehszlovákiai értelmezés volt a mértékadó, amely szerint ezek a kisebbségek úgymond jelentős szerepet játszottak az első Csehszlovák Köztársaság szétverésében.[3]

A csehszlovák képviselők meggyőződése szerint ők a demokráciáért, az állam biztonságáért és saját „nemzeti" közösségükért harcoltak a totalitárius rendszerekkel szemben. Ebbéli meggyőződésükkel nem ők voltak az elsők a történelemben, akik ezt az utat választották. Sok olyan rendszer volt és létezik ma is, amely az igazságosság és a saját igazság jegyében kész megszüntetni más államokat, más rendszereket, akár azok népességével együtt. Jónéhány ilyen „igazságos" eljárást, háborút, tudnánk felsorolni a középkori keresztes hadjáratoktól a 20. század két világháborújáig vagy a nagyobb regionális konfliktusokig – Korea, Vietnam –, egészen a mai Irakig, amelyek a „rossz" és „ellenséges" rendszerekkel (nemzetekkel) szemben háborúzva

azzal a következménnyel jártak vagy fognak járni, hogy az ártatlan lakosság fizeti meg a konfliktusok árát. Edvard Beneš csehszlovák köztársasági elnök dekrétumai, s bennük a német és a magyar nemzetiségű lakosság kollektív felelősségének, kollektív bűnösségének az alapelvei és a két kisebbséggel szembeni büntető eljárások a második világháború következményei közé tartoztak.

* * *

A csehszlovák állami intézmények háború utáni intézkedéseinek következményei alapján három csoportba oszthatjuk a magyar nemzetiségű lakossággal szembeni jogszabályokat.

A EGYÉNI BŰNÖSSÉG MEGÁLLAPÍTÁSÁT FELTÉTELEZŐ INTÉZKEDÉSEK

Itt elsősorban a *népbírósági döntésekre* gondolunk. A Szlovák Nemzeti Tanács 1945. május 15-én hozta meg erre vonatkozó 1945. évi 33. számú határozatát. A rendelet alapján a csehszlovák és külföldi állampolgárokat az elkövetett bűn mértéktől függően szabadságvesztéssel vagy akár halálos ítélet kiszabásával is büntethették. Az elítéltek vagyona az államra szállt, kivéve a két évnél rövidebb szabadságvesztésre ítélt személyek vagyonát. A népbírósági ítélet ellen nem lehetett fellebbezni. A szlovákiai népbíróságok által elítélt magyarok aránya jelentős mértékben felülmúlta a magyar nemzetiségű népességnek a Szlovákia lakosságán belüli arányszámát.[4]

Már önmagában a népbírósághoz eljuttatott vád azzal a következménnyel járt, hogy az illetők vagyonának állami gondokság alá helyezésében, elkobzásában, a lakosságcserére történő kiválasztásban vagy éppen a reszlovakizáció iránti igények elbírálásában szigorúbb elbírálás alá estek a megvádolt személyek. A népbírósági eljárással szembeni minden fenntartásunk mellett aligha várható el bármilyen jelentősebb korrekció, hiszen az a Szlovákia, Csehország és Magyarország közös értékvilágának alapját jelentő antifasizmus és demokrácia alapelveit sértené.

A NEMZETKÖZI SZERZŐDÉSEK ALAPJÁN VÉGREHAJTOTT INTÉZKEDÉSEK

a) Az első bécsi döntéssel Magyarországhoz került területeken élt anyaországi magyarok ügye

A Szövetséges Hatalmak és Magyarország között 1945. január 20-án aláírt fegyverszüneti megállapodást követően kitelepítették azokat a magyar állampolgárokat, akik 1938. november 1-je után költöztek át a dél-szlovákiai

területekre. A korabeli terminológia szerint ezeket a személyeket „anyaországi" (szlovák nyelven: aňáši) megjelöléssel illették. Mintegy 30.000 főről volt szó, akiket a csehszlovák hatóságok kevés kivétellel következetesen kitelepítettek Szlovákia területéről (1948-ban összesen 539 ilyen személy élt Szlovákia területén).[5] Az ezzel a csoporttal szembeni intézkedések a második világháború és az első bécsi döntés közvetlen következményeinek számítottak.[6]

b) A csehszlovák–magyar lakosságcsere.[7]

A lakosságcsere az 1946. február 27-én megkötött államközi szerződésen alapul. A szerződés V. pontja szerint Csehszlovákia területéről ugyanannyi személyt telepíthettek át, mint ahány szlovák és cseh nemzetiségű személy a Csehszlovákiába történő áttelepítésre Magyarországon jelentkezett. A magyarországi szlovákok önként jelentkezhettek a lakosságcserére. A szlovákiai magyarokat a Csehszlovák Köztársaság állami szervei jelölték ki a népcserére. Ez esetben a szlovák vagy magyar nemzetiségű személyek sérelmeinek, kárainak orvoslása egyértelmű. A lakosságcsere-egyezmény rendelkezései a fogadó felet kötelezték arra, hogy az adott országba áttelepültek kárát pótolják.

Az úgynevezett Beneš-dekrétumok, illetve az SZNT-rendeletek alapján a kollektív felelősséget (kollektív bűnösséget) érvényesítő háború utáni jogalkotás intézkedései

a) A magyar nemzetiségű lakosság „toborzása", illetve deportálása Csehországba, a köztársasági elnök 1945. évi 88. számú dekrétumának alkalmazásával

Ezt az intézkedést a csehországi munkaerő-hiánnyal, valamint a munkaerő toborzással indokolták. Ugyanakkor fontos rámutatnunk a rendelkezések etnikai színezetére, végrehajtásuk büntető jellegére, ami sértette az érintettek emberi méltóságát és a kényszerintézkedések igénybe vétele korlátozta mozgásszabadságukat. Minthogy az 1945. évi 88. számú elnöki dekrétum csupán az egyénekre vonatkozott, a magyarok deportálása esetében a dekrétum cikkelyeit sem vették figyelembe. A telepítésre téli hónapokban, katonai és rendőrségi erők segítségével, hideg vagonokban került sor, s egész családokat deportáltak.[8]

A Csehországba deportált magyarok arra törekedtek, hogy visszakerülhessenek eredeti szlovákiai lakhelyükre. 1948 második felében, amikor a magyar kérdésben az állami politika fordulatot vett, a kommunista hatalom képviselői a Csehországba telepített magyarok ügyének megoldását az egyik

legfontosabb kérdésnek tekintették. Elkezdődött a magyar „munkaerő" szervezett és spontán visszatérése Szlovákiába. A deportáltaknak jogukban állt visszatérniük saját házaikba, amennyiben azokban nem lakott már más telepes, aki hivatalos dekrétummal rendelkezett a ház tulajdonba vételéről, vagy más házba, amelyet a helyi közigazgatás intézményeinek kellett számukra biztosítani.[9]

A magyar nemzetiségű lakosság csehországi deportálásának következményeit a hivatalos szervek a következő szakaszban a kárt szenvedett magyarok vagyoni kártalanításával kívánták kezelni, mégpedig az úgynevezett *Déli Akció* (1949–1950) keretében. Erre a Szlovákiai Kommunista Párt Központi Bizottsága Elnökségének 1949. szeptember 7-i határozata alapján került sor.[10] Az akció másik célja az volt, hogy azokat a politikai szempontból nem megfelelő dél-szlovákiai magyar nemzetiségű személyeket (a kommunista rendszer ellenségeit), akiknek 1948-ban sem adták vissza csehszlovák állampolgárságát, Csehországba telepítsék.

Azokat a magyarokat, akik nem kaphatták vissza saját földvagyonukat, vagy a Telepítési Bizottság által kezelt földalapból, vagy pedig a földreform során az új tulajdonosoknak szánt, de még nem kiosztott földekből kellett kárpótolni. A kárt szenvedettek ugyanolyan nagyságú földtulajdont kaptak, mint amelyet elvettek tőlük, de a kiosztott földtulajdon nem haladhatta meg az 5 hektárt. A földosztás során ahhoz az alapelvhez tartották magukat a hivatalok, hogy tényleges kárpótlásra vagy az elmaradt nyereség pótlására senki sem nyújthatott be igényt, mert a vagyon-elkobzásokra az akkor érvényes törvények szerint került sor. Az érintett népesség helyzetét ennek ellenére többnyire megpróbálták szociális segéllyel, szükséglakás-kiutalásokkal, illetve a házépítés költségeihez való hozzájárulásokkal megoldani.[11]

A csehországi magyarok kártalanításáról készített 1950. évi hivatalos javaslatban azt olvashatjuk, hogy mindössze 171 magyar nem kapta vissza földjét és 258 családnak nem volt háza (számukra vagy szükségmegoldást biztosítottak, vagy a rokonaiknál éltek). Ezeknek a magyar földműveseknek a földreformalapból csak abban az esetben kellett kötelezően biztosítani az eredeti vagyonuknak megfelelő nagyságú, de legfeljebb 5 hektárnyi földtulajdont, amennyiben beléptek az egységes földműves szövetkezetekbe.[12] A kárcsökkentésre mutató szándék ellenére ezekkel a magyarokkal szemben sem fejezte ki sajnálkozását az illetékes hivatal a meghurcoltatások, sérelmek és szenvedések, valamint a vagyoni veszteségek miatt.

Szükséges kitérnünk arra az érvre is, amely szerint a háború utáni években a szlovákok szintén nagy tömegben vállaltak munkát Csehországban. A magyar lakosság csehországi deportálásakor teljességgel eltérő elveket alkalmaztak, mint a csehországi munkát vállaló szlovákok esetében, akik egyébként lényegesen nagyobb számban kerültek Csehországba, mint a deportált magyarok. A szlovákok – és a ruszinok, ukránok esetében is – valójában szociális migrációról volt szó. Maguk határozhatták meg, kik, mikor és hova

mennek, vagyonukkal maguk rendelkezhettek. A magyarokat az állami hivatalok válogatták ki, katonai és rendőri segítséggel vagonírozták be őket. A „munkára toborzott" magyarokat közvetlenül az akció előtt értesítették a róluk szóló döntésről. A szlovák áttelepülőkkel ellentétben vagyonukat elkobozták, illetve az úgynevezett „bizalmiak" gondoksága alá helyezték.

Az 1945. évi 88. számú elnöki dekrétum velük szemben való alkalmazása a szlovákiai magyaroknak rengeteg kárt és lelki gyötrelmet jelentett. Mindazonáltal a rendelkezésünkre álló dokumentáció alapján nehezen lehetne kialakítani annak az eljárásnak a módját, amely a deportáltakat kártalanítaná, ugyanakkor nem vezetne kettős kárpótláshoz. Ezzel összefüggésben szeretném hangsúlyozni, hogy a magyar kérdésnek a fentebb leírt megoldási formájára Csehszlovákiát semmilyen nemzetközi intézkedés, sem a békeszerződés nem kötelezte. Ez esetben a Csehszlovák Kommunista Párt és a Szlovákiai Kommunista Párt nemzetgazdasági bizottságainak kezdeményezésről volt szó, amelyek szerettek volna a cseh határvidékre való áttelepülés ügyének minél több magyar nemzetiségű személyt megnyerni.[13]

Ez a kezdeményezés kedvező fogadtatásra talált minden csehszlovákiai politikai pártnál és a csehszlovák állami szerveknél is.

Napjainkban nem szükséges megszüntetni, érvényteleníteni Edvard Beneš köztársasági elnök 1945. évi 88. számú dekrétumát, mint ahogy a többi olyan dekrétuma esetében sincs erre szükség, amelyek a háború utáni csehszlovákiai jogrend részét és alapját alkotják. Nem kell megszüntetni a szóban forgó elnöki dekrétumot sem, amelyet a szlovákiai magyarok elleni intézkedésekre felhasználtak, illetve amellyel a deportálások jogszerűségének biztosítása érdekében visszaéltek. A dekrétumot már rég meghaladta az idő, érvényét vesztette, és ma a cseh, illetve a szlovák társadalom történeti tudatának részét jelenti. A megtörtént üldöztetések miatt azonban sajnálatunkat lehetne kifejeznünk, esetleg mérlegelni kellene a csehországi deportálásokat átélt magyar nemzetiségű lakosság szimbolikus kárpótlásának lehetőségét. Mindez nem változtatja meg a szlovák-magyar államhatárt, sem a jogrendünket, sem pedig a világháború utáni elrendezést.

b) A szlovákiai magyarok földtulajdonának elkobzására az SZNT-rendeletek, nem pedig az elnöki dekrétumok alapján került sor

A szlovákiai földreformnak a németek, magyarok és árulók földjére kiterjedő első szakaszában 595.222 hektár földet koboztak el, ebből 295.221 hektár szántóföldet és 300.000 hektár erdőt. Összesen 73.304 esetben került sor a földvagyon elkobzására.[14] Mai megközelítésben is érdekes és fontos lehet, hogy a földtulajdon kiosztására ezzel szemben 1948. március 1-jéig mindössze 7049 esetben került sor. Ugyanakkor 1948 októberéig az addig elkobzott mezőgazdasági földből 154.445 hektárt osztottak szét kisparaszt-

ok közt. Mindössze 12.412 hektár jutott az állami gazdaságoknak, 27.258 hektárt pedig közcélokra fordítottak.[15] Nem osztottak ki 64.000 hektárnyi olyan földterületet, amelyen magyar nemzetiségű kisparasztok gazdálkodtak. Ugyanakkor Dél-Szlovákia 293 magyarlakta településén sor került a mezőgazdasági földtulajdon elkobzására.[16] Az ezen felül fennmaradt földtulajdon szabadon maradt.

A Megbízotti Testület 1948. december 7-i 1948. évi 26. számú rendelete után új helyzet alakult ki a szlovákiai magyar lakosság földtulajdonával kapcsolatos kérdésekben. A rendelet szerint a magyar nemzetiségű személyeknek minden olyan földtulajdona, amelyet a korábbi birtokelkobzási rendeletek alapján nem vettek el eredeti tulajdonosaiktól, részlegesen (egy közös háztartásban élő család esetében 50 hektárig) kikerült a konfiskációt szabályozó rendeletek hatálya alól.[17] A rendelkezés csak az 1948. évi 245. számú törvény alapján csehszlovák állampolgárságot szerzett személyekre vonatkozott. Meg kell jegyeznünk, hogy erre csak abban az esetben került sor, amennyiben a vagyon időközben nem került más tulajdonos birtokába.

Ez tehát azt jelenti, hogy a magyar nemzetiségű lakosság földtulajdonát érintő elkobzások ügyét is elkezdték felülvizsgálni. A magyar földtulajdon visszaszolgáltatásának folyamatát azonban a hatalomra került kommunista rendszer nem tartotta célszerűnek végigvinni, hiszen elsődlegesen azt kívánta elérni, hogy a földbirtokok végül az egységes földműves szövetkezetekbe kerüljenek. Márpedig a földtulajdon rendezésének ezt a folyamatát, az eredeti tulajdonoknak való visszaszolgáltatás ügyét a demokratikus társadalom körülményei közt be kell fejezni. Meg kell tehát találni annak a módját, hogyan lehetne kielégíteni a magyar nemzetiségű lakosság azon részének jogos igényeit, amely nem követett el bűnt Csehszlovákia ellen, nem hoztak ellene jogerős ítéletet, amely valamilyen konkrét bűn miatt vagyonának elvesztésével járt volna.

A földvagyon elkobzásával kapcsolatosan a magyar nemzetiségű népességen belül három csoportot különböztethetünk meg. Vannak olyanok, akiknek szerencséjük volt és az 1948. évi 26. számú törvény alapján – igaz, csak 50 hektárig – visszakapták eredeti földjeiket. Akiknek nem volt ilyen szerencséjük, és földjeiket időközben más tulajdonos kapta meg, ezért nem kaphatták vissza vagyonukat. S végül a népi demokratikus Csehszlovákia ellenségeivé minősítettek nem kapták vissza csehszlovák állampolgárságukat és ezért a földtulajdonuk visszaszolgáltatására sem lehetett igényük.

Ezzel párhuzamosan meg kell találni annak a módját is, miként lehetne kielégíteni a Dél-Szlovákiába áttelepült szlovákok és az új szlovák földtulajdonosok igényeit, akiknek a vitatott földvagyonok jogszerűen a birtokukba kerültek. Mindezt természetesen úgy kellene lebonyolítani, hogy a 20. századi két világháborút lezáró békeszerződésekkel kialakított rend meg ne sérüljön, s anélkül, hogy Edvard Beneš dekrétumainak, valamint az SZNT rendeleteinek érvényességét vagy érvénytelenségét külön meg kellene állapí-

tani, hiszen ezek ma már a gyakorlatban nem alkalmazhatóak. Mindehhez azonban hiányzik – és úgy tűnik, még hosszú időn keresztül hiányozni is fog – a kérdések nyílt tisztázásának, megoldásának a szándéka. Márpedig a politikai döntéseket csakis politikai döntésekkel lehet megváltoztatni.

c) Az ellenséges vagyonok konfiskációjáról és a nemzeti megújítási alapról szóló 1945. évi 108. számú elnöki dekrétum alapján elkobzott vagyontárgyak

Szlovákiában a köztársasági elnök 1945. október 25-én kibocsátott elnöki dekrétumáig a németek és a magyarok vagyonát az SZNT 1945. június 5-i 50. számú rendelete, illetve az SZNT egyesületek feloszlatását szabályozó 1945. május 25-i 51. számú rendelete alapján nemzeti gondnokság alá helyezték. A köztársasági elnök 1945. évi 108. számú dekrétuma alapján minden ellenségesnek minősített személy minden ingó és ingatlan vagyonának elkobzása lehetségessé vált. Ennek a dekrétumnak az érvényesítésekor nem kellett megvizsgálni azt, hogy az érintett személyeket a köztársaság védelméről szóló 1923. évi törvény vagy a népbírósági rendelet alapján vád alá helyezték-e, sem azt, hogy a bíróságok bármiben vétkesnek találták-e vagy elítélték-e, esetleg vagyonelkobzással sújtották-e őket.[18] Mi több, a népbíróság felmentő ítélete sem jelentette azt, hogy a vagyontárgyat nem kell elkobozni.

A vagyonelkobzás teljes megszüntetéséhez a magyar nemzetiségű lakosság csehszlovák állampolgárságának visszaadása sem bizonyult elegendőnek. Pedig a vagyonelkobzást elvben érvényteleníteni kellett volna, amennyiben az érintettek nem követtek el bűnt Csehszlovákiával szemben. Nem született szabályozás, jogi norma arra vonatkozóan, mely magyar nemzetiségű személyeket kell a konfiskációs rendeletek hatálya alól mentesíteni. Az egész vagyon-elkobzással kapcsolatos kárpótlási eljárást tovább nehezítette a kommunista rendszer hozzáállása, amely a fent jelzett lépések ellenére nem volt érdekelt abban, hogy a magyaroktól elkobzott vagyon visszakerüljön az eredeti tulajdonosokhoz. Sok esetben ugyanis ezek a vagyontárgyak a felgyorsult fejlődés folyamán állami tulajdonba kerültek. Annak ellenére, hogy a szóban forgó dekrétumot 1949-ben és 1950-ben többször is módosították, a jogszabálynak és az annak nyomán a magyar nemzetiségű lakosság által elszenvedett károknak a megítélése, a sérelmek jogosultságának elismerése kétségkívül bel- és külpolitikai következményekkel járó kockázatokat rejt magában. Mindazonáltal az egyik leglényegesebb szempontról sem feledkezhetünk meg, arról tudniillik, hogy az érintett magyar nemzetiségű személyek és leszármazottaik ma a Szlovák Köztársaság rendes állampolgárai.

d) A csehszlovák állampolgárság elvesztése „a német és magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezését célzó", 1945. augusztus 2-án kibocsátott 33. számú köztársasági elnöki dekrétum alapján[19]

Már a kassai kormányprogramban egyértelműen megjelent az a szándék, hogy valamennyi német és magyar nemzetiségű személyt meg kell fosztani a csehszlovák állampolgárságtól, amivel meg lehetett teremteni a feltételeket a két kisebbség köztársaságból való kitelepítésére. Az 1945. évi 33. számú elnöki dekrétum alapján elveszítették a csehszlovák állampolgárságukat azok a magyar nemzetiségű személyek, akik a megszálló hatalmak törvényei szerint német vagy magyar állampolgárságot szereztek, de velük együtt Csehszlovákia többi német és magyar nemzetiségű lakosa is. A dekrétum lehetővé tette, hogy a németek és magyarok kérvényezhessék állampolgárságuk megtartását abban az esetben, ha részt vettek a fasiszták elleni küzdelemben vagy ha a náci terror áldozatai voltak.

Ennek a dekrétumoknak a következményeit már részben felszámolták. A csehszlovák kormány 1948. szeptember 30-ai ülésén döntött a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának helyreállításáról, amire az 1948. október 25-én elfogadott 245. számú törvény alapján került sor. Az állampolgárságot az állampolgársági eskü letételének napjától számítva nyerhették vissza a magyarok. Ez azonban nem jelentette azt, hogy joguk nyílt volna elkobzott vagyonuk visszaszerzésére vagy az elkobzott vagyonért fizetendő kárpótlásra. Szlovákiában az állampolgársági kérdéssel szorosan összefügg a reszlovakizáció ügye.[20] A reszlovakizáció egyrészt képet adott azoknak a szlovákiai nemzedékeknek az etnikai helyzetéről, akik átélték az Apponyi-féle törvényeket, Csehszlovákia létrejöttét, Trianont, az első bécsi döntést, Horthy, Tiso, Beneš rendszereit, a határváltoztatásokat és az 1945–1948 közötti megpróbáltatásokat. A reszlovakizációt az állam szervezte meg, azt remélve tőle, hogy ily módon megmenti az elmagyarosodott szlovákokat a Magyarországra való kitelepítéstől. Végső soron azonban a magyaroknak sikerült segítségével megóvni magukat a csehszlovák hatóságok büntető intézkedéseivel szemben.

A csehszlovák jogalkotásban a magyaroknak két egymástól legtávolabb álló csoportját nevesítették. Azokat, akik fegyverrel a kezükben, aktívan harcoltak a fasiszta rendszerrel szemben, illetve a fasizmus üldözöttei voltak. A másik csoportot azok alkották, akik bűnt követek el Csehszlovákia ellen, s a népbíróságok előtt kellett felelniük tetteikért. Amennyiben nem ítélték őket halára, a Köztársaságból való kitelepítés vagy kitoloncolás várt rájuk. A két kis létszámú csoport között helyezkedett el a lakosság nagy része, amelyet nem lehetett egyik fenti csoportba sem besorolni. Hiszen éppen ez a hallgatag többség, a lakosság döntő része azzal védekezett, hogy igyekezett távol maradni a politikai eseményektől. Dolgozni akartak a földjeiken, törődni saját üzemeikkel, műhelyeikkel, és senki iránt sem kívánták

bizonygatni elkötelezettségüket. És éppen ez a többség veszítette el csehszlovák állampolgárságát, az ő vagyonukat kobozták el 1945–1948 között.

Ami az állampolgársági elnöki dekrétumot illeti, szintén többször módosították. Az 1948 után kialakult rendszer tudomásul vette a dekrétum értelmetlenségét, és saját ideológiai kötöttségeinek a keretei közt visszaadta a magyar nemzetiségű személyeknek a csehszlovák állampolgárságát, kivéve azokat, akiket a népi-demokratikus rendszer ellenségeivé minősítettek. Ma tehát nincs szükség arra, hogy ezt a dekrétumot megszüntessék vagy hogy vele kapcsolatosan külön jogszabályt fogadjanak el.

A mai szlovákiai törvényhozás az állampolgárság ügyeit az Európai Unióban érvényes korszerű alapelveknek és tendenciáknak megfelelően a nemzetiségi hovatartozástól és a nemzeti identitástól független kérdésként kezeli. Elegendő megállapítanunk, hogy a magyar nemzetiségű lakosság csehszlovák állampolgárságtól való megfosztásával 1945 augusztusában a csehszlovák köztársasági elnök és kormányzat ugyan az adott korszak szellemében reagált a kialakult nemzetközi helyzetre – s eközben a második világháború eredményeiből indult ki –, végső soron azonban súlyos traumákat, gondokat és sok esetben szenvedést okozott az érintett lakosságnak. Szlovák részről nem tudatosítják, hogy a magyar nemzetiségű lakosság ellenében hozott intézkedések ártatlan embereket is sújtottak. A szlovákok számára Edvard Beneš dekrétumai és az SZNT rendeletei ma már a történelem részét jelentik, s szerintük nem befolyásolják a mai Szlovákia lakóinak életét. Meg vannak győződve arról, hogy nem szükséges feltárni a régi sebeket, megnyitni a második világháború utáni időszakban üldöztetéseknek kitett magyarok kárpótlásának ügyét. Abban is bizonyosak, hogy a büntető intézkedésekre a háború előtti magyar politika következtében került sor. Szerintük a kérdés kezelésében azt a megoldást kellene előnyben részesíteni, amely a felejtésre, a dolgok háttérbe szorítására és a kárpótlás megtagadására épül.[21]

A magyar nemzetiségű lakossággal szemben jórészt a csehszlovák állampolgárság elveszítésével összefüggésben más büntető intézkedéseket is foganatosítottak, ezek hatását nehéz lenne számszerűsíteni. Néhány példát azonban érdemes felsorolnunk.

Az SZNT az állami és közalkalmazottak szolgálati viszonyát rendező 1945. május 25-i 44. számú rendelete alapján a német és magyar állami alkalmazottakat elbocsátották állásukból, függetlenül a szolgálatban eltöltött évek alapján őket megillető járandóságtól vagy bármely más jogosultságtól. 1945. május 31-étől kezdődően a német és magyar nemzetiségű állami és közalkalmazottaknak és utódaiknak megszűnt minden más kedvezményezettsége. A magánszférában az államilag megbízhatatlan kategóriába sorolt személyek elbocsátását az SZNT 1945. július 3-án elfogadott 69. számú rendelte tette lehetővé. A rendelet alapján a munkáltató a helyi nemzeti bizottság egyetértésével minden más törvényi, szerződéses rendelkezéstől függetlenül azonnal hatállyal felmondhatta az alkalmazotti, szolgálati vagy tanulói jogviszonyt az államilag megbízhatatlannak minősült személyekkel.

Mindannak, ami a második világháború után megtörtént, kétségkívül a Trianon utáni magyar politikában, illetve a csehszlovák versailles-i politikában kell keresnünk az alapvető okait, motívumait. Ezzel együtt ki kell mondanunk, hogy a magyar nemzetiségű lakosság elleni intézkedések egy része olyan megoldásokat követett, amelyek a kollektív bűnösség elvén alapultak, nem pedig az egyének által elkövetett bűnök megállapításán. A köztársasági elnöki dekrétumokban és az SZNT-rendeletekben az antifasiszták számára kialakított lehetőségeket nehéz volt érvényesíteni. Mindez oda vezetett, hogy a magyar nemzetiségű lakosság legnagyobb csoportját diszkriminálták, azokat, akik nem kívánták magukat elkötelezni az egyik vagy a másik oldal mellett, akik a hallgatag, mégis könyörtelenül megbüntetett többséghez tartoztak.

Mindaddig, amíg a fenti események leírása nem válik tankönyveink részévé, amíg ezek a tények nem válnak a szlovák közvéleményben nyilvános viták tárgyává, aligha várhatjuk, hogy megváltozik a kérdéskör megítélése. Történelmünknek és a világháború utáni magyar kisebbség ügyének nemzeti megítélése ma is túlsúlyban van és mind az egyik (szlovák és cseh), mind pedig a másik (magyar) oldalon háttérbe szorítja a politikai realizmust, illetve a reális politikai értékelés lehetőségét.

(Fordította: *Kovács Anikó*)

Jegyzetek

[1] Pl. Molnár Imre – Varga Kálmán (szerk.): *„Hazahúzott a szülőföld..." (Visszaemlékezések, dokumentumok a szlovákiai magyarság Csehországba deportálásáról 1945–1953)*. Budapest, Püski 1992; Vadkerty Katalin: *Maďarská otázka v Československu 1945–1948. Dekréty prezidenta Beneša a ich dôsledky na deportácie a reslovakizáciu*. Bratislava, Kalligram 2002.

[2] Részletesebben ld. Šutaj, Štefan – Mosný, Peter – Olejník, Milan (red.): *Prezidentské dekréty E. Beneša a povojnové Slovensko*. Veda, Bratislava 2002. 158.

[3] Ld. például Vladimír Clementisnek a szlovák nemzetiségű kommunista csehszlovák külügyi államtitkárnak az 1946. szeptember 29-i beszédét a csehszlovák külpolitika helyzetéről. Slovenský národný archív, Bratislava – Szlovák nemzeti Levéltár (SNA, Bratislava), Fond V. Clementis, 13. doboz.

[4] A szlovákiai igazságügyi megbízott (tartományi miniszter) 1949. januári jelentése a népbíróságokról. SNA, Bratislava, Fond Úrad Predsedníctva Zboru poverenníkov (Megbízotti Testület Elnökségének Hivatala) – továbbiakban: ÚP ZP. II. A, 365, 913. sz.

[5] A Telepítési Hivatal jelentése a csehszlovák-magyar lakosságcsere befejezéséről. SNA, Bratislava, Fond Generálny tajomník ÚV KSS (Szlovák Kommunista Párt Központi Bizottság – SZLKP KB – Főtitkár) 522. sz.

[6] Okresný národný výbor (Királyhelmeci Járási Nemzeti Bizottság) 1948. 39. eln. sz. Štátny archív Košice, pobočka Trebišov (A Kassai Állami Levéltár Tőketerebesi Kirendeltsége)

[7] Részletesebben ld. Šutaj, Štefan: *Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945–1948. (Východiská a prax politiky k maďarskej menšine na Slovensku)*, Veda, Bratislava 1993.

[8] Részletesebben ld. Vadkerty Katalin: *Maďarská otázka v Československu*, id. m. 33–149; Šutaj, Štefan: *Poznámky ku kapitolám z povojnových dejín Maďarov vysídlených do Čiech*, In: *Střední Evropa* (8) 1992. 26. 76–85.

[9] Šutaj, Štefan: *„Akcia Juh". Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949.* Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, 8. Praha 1993.

[10] A Szlovákiai Kommunista Párt Központi Bizottsága Elnökségének határozatát teljes egészében közli *Šutaj, Štefan*: „Akcia Juh". id. m. 66–70.

[11] Az SZLKP Politikai titkárságának 1948. november 24-i jegyzőkönyve, SNA, Bratislava, Fond ÚV KSS, sekretariát, 1. doboz; Búza L. levele a földreform munkacsoport részére, Pezinok (Bazin) 1949. január 19. Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy – PPPR (Mezőgazdasági és Földreformügyek Megbízotti Hivatala), B. szekció, 312. doboz.

[12] Az SZLKP KB Elnökségének 1950. február 3-i jegyzőkönyve, SNA, Bratislava, Fond Predsedníctvo ÚV KSS, 749. doboz.

[13] Az SZLKP Nemzetgazdasági Bizottságának 01945. július 9-i javaslata. Úrad Predsedníctva Slovenskej národnej rady – ÚP SNR (Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségi Hivatala), 115. lelt. sz. 113. doboz; A CSKP Nemzetgazdasági Bizottságának javaslata, 1946. november 14. Státní ústřední archiv – SÚA, Praha, Fond 100/24. 45. kötet. 856. sz.

[14] Jelentés a földreform végrehajtásáról, 1946. október 22. SNA, Bratislava, Fond ÚP ZP, II. A. 364.

[15] Uo.

[16] SNA, Bratislava, Fond PPPR, 304. doboz.

[17] A Megbízotti Testület 1948. november 4-i rendelete a magyar nemzetiségű személyek földtulajdonának elkobzás alóli mentességéről. *Zbierka nariadení Slovenskej národnej rady* (SZNT Rendeleteinek Tára), 12. rész. 1948. december 7.

[18] Ld. kötetünkben a köztársasági elnök 1945. évi 108. számú dekrétumának szövegét „Az ellenséges vagyon elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapokról". A dekrétum eredeti szövegét ld. *Dekret presidenta republiky ze dne 25. října o konfiskaci nepřátelskeho majetku a Fondech národní obnovy*. http://www.psp.cz/docs/laws/dek/

[19] Részletesebben ld. Šutaj, Štefan: *Československé štátne občianstvo obyvateľov maďarskej národnosti po roku 1945 z pohľadu česko-slovenských vzťahov*. In: *Česko-Slovenská historická ročenka*. Brno 2002. 35–56.

[20] Részletesebben ld. Šutaj, Štefan: *Reslovakizácia. Zmena národnosti časti obyvateľstva Slovenska po II. svetovej vojne. Spoločenskovedný ústav SAV*, Košice 1991.

[21] Bačová, Viera – Endrödiová, Lenka: *Benešove dekréty v historickej pamäti. (Výsledky prvej etapy sociálno-psychologického výskumu vnímania slovensko–maďarskej histórie študent/ka)mi práva)*. In: Šutaj, Štefan (red.): *Dekréty E. Beneša v povojnovom období*. Universum, Prešov, 2004. 111–118.

Popély Árpád

A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYAR KÉRDÉS „BELSŐ RENDEZÉSÉNEK" ESZKÖZEI

Az Edvard Beneš vezette londoni csehszlovák emigráns kormány 1942/43 folyamán – a német és magyar kisebbséget téve felelőssé a csehszlovák állam 1938/39-ben bekövetkezett szétesésáért – célként fogalmazta meg a háború után újjászületendő Csehszlovákia szláv nemzetállammá alakítását és az ország nem szláv lakosságának kitelepítését.

A beneši elképzeléseket 1944 folyamán átvette a Klement Gottwald vezette moszkvai csehszlovák kommunista emigráció, majd a hazai szlovák ellenállást képviselő Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT) is. Az esetleges jövőbeni újabb határmódosítások megelőzése érdekében mind a cseh, mind a szlovák politikai elit az etnikai határoknak az államhatárokig való kitolására törekedett. Miután azonban Csehszlovákia a magyar lakosság egyoldalú kitelepítéséhez – annak erőteljes diplomáciai előkészítése ellenére – sem a háború folyamán, sem pedig az azt követő potsdami konferencián nem kapta meg a szükséges nagyhatalmi hozzájárulást, a csehszlovák politikai vezetés az egyoldalú kitelepítés helyett a fő hangsúlyt a lakosságcserére helyezte, de továbbra sem mondott le arról az igényéről, hogy a lakosságcserét követően még Szlovákiában maradó magyar lakosságtól egyoldalú kitelepítés útján szabadulhasson meg.[1]

Mindeközben fenntartotta magának a magyar kérdés ún. belső intézkedések útján történő rendezésének jogát is, amelyek a magyar lakosság országon belüli széttelepítésében, vagyis csehországi deportálásában, valamint reszlovakizálásában, azaz „visszaszlovákosításában" öltöttek testet.

A CSEHORSZÁGI DEPORTÁLÁS

A felvidéki magyar lakosság két hullámban végrehajtott csehországi deportálását mindkét esetben a csehországi munkaerőhiánnyal indokolták és az általános munkakötelezettségről rendelkező 88/1945. sz. elnöki dekré-

tumra hivatkozva rendelték el. Edvard Beneš 1945. október 1-jén kelt dekrétuma elvileg nemzetiségi megkülönböztetés nélküli közmunkarendelet volt, amely 1. §-a szerint közmunkára lehetett kötelezni minden 16 és 55 év közötti férfit, illetve 18 és 45 év közötti nőt. A munka időtartamát a dekrétum 4. §-a egy évben határozta meg, amely indokolt esetben legfeljebb hat hónappal meghosszabbítható. Rendelkezéseinek megszegése a 23. § szerint kihágásnak minősül, ami 10.000 koronáig terjedő bírsággal, súlyosabb esetben 100.000 koronáig terjedő büntetéssel, vagy egy évig terjedő börtönbüntetéssel, esetleg mindkettővel sújtható.[2]

Benešnek létezett ugyan egy korábbi, 1945. szeptember 19-i keltezésű 71/1945. sz. dekrétuma is, amely a 33/1945. sz. elnöki alkotmánydekrétum alapján csehszlovák állampolgárságuktól megfosztott személyek, tehát a németek és magyarok munkakötelezettségéről rendelkezett, ez azonban csupán a cseh országrészekben volt hatályos, így a szlovákiai magyarság közmunka ürügyén végrehajtott Csehországba telepítésének jogi indoklásául nem szolgálhatott.[3]

A deportálásokat tehát az általános munkakötelezettségre hivatkozva hajtották végre, az akció szervezői ugyanakkor nem titkolták, hogy azok fő célja egyrészt Dél-Szlovákiának a „magyar elemtől" való megtisztítása, másrészt pedig az egyoldalú kitelepítést és a kényszerű lakosságcsere gondolatát egyaránt elutasító Magyarország rákényszerítése előbb a lakosságcseréről folytatandó tárgyalások megkezdésére, majd a népcsere megindítására. Nem véletlen tehát az sem, hogy a magyar lakosság Csehországba szállítására ugyanaz a Szlovák Telepítési Hivatal kapott megbízást, amelynek fő feladatai közé a magyarok kitelepítése és a déli országrészek szlovákokkal való betelepítése tartozott.[4]

A deportálások 1945. október 25-én kezdődő első hulláma december 4-ig tartott,[5] leállítására pedig csupán azt követően került sor, hogy 1945. december 3-án Prágában megindultak a lakosságcsere-egyezmény megkötését célzó csehszlovák-magyar tárgyalások. A hivatalos adatok szerint a közel másfél hónap alatt a Szlovák Telepítési Hivatal összesen 9247 magyart szállított Cseh- és Morvaországba.[6] A telepítési hivatal megfogalmazta a magyar lakosság százezres nagyságrendű, mintegy 30–40.000 családot érintő áttelepítésének tervét is, amit 1945. november 5-én a szlovák kormánynak megfelelő Megbízottak Testülete is jóváhagyott,[7] ennek végrehajtására azonban a tárgyalások felvétele és a deportálások leállítása következtében már nem került sor.

Maga Ondrej Djuračka, a Szlovák Telepítési Hivatal magyarok és németek kitelepítésével megbízott alosztályának vezetője ismerte el a *Čas* című napilapnak adott egyik nyilatkozatában, hogy a magyar lakosság Csehországba telepítésére azért került sor, mivel nem sikerült megegyezni a magyar szervekkel a szlovákiai magyarság kitoloncolásáról. Djuračka szerint, miután a magyarokat megfosztották csehszlovák állampolgárságuktól, „a mi ha-

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

táskörünkbe tartozik, hogy hová telepítjük őket", ráadásul nem titkolta azt sem, hogy a telepítési hivatal tervezi még a magyar lakosság Észak-Szlovákiába való áttelepítését és „a magyar elemtől megtisztított" területek szlovákokkal való benépesítését.[8]

A magyarok kilátásba helyezett Észak-Szlovákiába telepítése végül ugyan nem következett be, a szlovák hatóságok azonban nem egész egy évvel az első deportálási hullám lezárulását követően, 1946. november 15-én ismét hozzáláttak a magyar lakosság Csehországba szállításához. A deportálások e második, az előzőnél jóval nagyobb tömegeket érintő, s kíméletlenebbül végrehajtott szakasza a tervek szerint mintegy 250.000 szlovákiai magyart érintett volna.[9] Megindítására pedig azt követően került sor, hogy Magyarország a szlovákiai magyarság tömegeinek vád alá helyezése, háborús bűnössé nyilvánítása és a lakosságcsere keretében Magyarországra áttelepítendők közé való besorolása miatt nem járult hozzá a népcsere csehszlovák fél által tervezett 1946. szeptemberi megkezdéséhez.[10]

Az akciót ezúttal a kormány jóváhagyását követően a Szlovák Telepítési Hivatal 1946. november 4-én kelt 12.771-I/1-1946 sz. bizalmas irányelvei alapján hajtották végre. Ezek kimondták, hogy Dél-Szlovákia 23 járásából – a Somorjai, Dunaszerdahelyi, Galántai, Vágsellyei, Érsekújvári, Ógyallai, Komáromi, Párkányi, Zselizi, Verebélyi, Lévai, Ipolysági, Kékkői, Losonci, Feledi, Rimaszombati, Tornaljai, Rozsnyói, Szepsi, Kassai, Tőketerebesi, Királyhelmeci és Nagykaposi járásból – a reszlovakizáltak és a lakosságcsere keretében magyarországi áttelepítésre jelöltek kivételével „átcsoportosítható" Csehországba az összes magyar nemzetiségű személy, akit a 33/1945. sz. elnöki alkotmánydekrétum megfosztott csehszlovák állampolgárságától. A közmunkára kötelezhetőek felső korhatárát az irányelvek a férfiaknál 60, a nőknél 55 évben állapították meg, holott az általános munkakötelezettségről rendelkező elnöki dekrétum, amelyre hivatkozva a közmunkát elrendelték, a férfiaknál 55, a nőknél 45 évben határozta meg a közmunkára kötelezhetőek felső életkorát.[11]

A karhatalmi erők közreműködésével végrehajtott deportálás, vagy ahogy hivatalosan nevezték, a „munkaerő-toborzás" során a hatóságok eljárása számos más pontban is ellenkezett a 88/1945. sz. dekrétum előírásaival. A dekrétum például nem adott rá lehetőséget, hogy az ún. toborzást katonai és csendőri kísérettel végezzék, hogy egész családokat kiszállítsanak, ráadásul 2. §-a szerint a munkakötelezettség nem vonatkozott többek között a közép- és szakiskolák tanulóira, az egyetemi és főiskolai hallgatókra, az állapotos asszonyokra terhességük harmadik hónapjának kezdetétől a szülést követő harmadik hónap végéig, a legalább egy, 15 évnél fiatalabb gyermekről gondoskodó nőkre, valamint azokra a nőkre, akik maguk vezetik háztartásukat, s még legalább egy családtagról gondoskodnak, 3. §-a szerint pedig nős férfiakat és férjezett asszonyokat is csak kivételes esetekben lehetett közmunkára kötelezni. Egyáltalán nem szabályozta a dekrétum a közmunkára kiren-

deltek vagyoni helyzetét, tehát nem adott lehetőséget vagyonuk elkobzására, már csak azért sem, mivel 4. §-a eleve ideiglenes jellegű, egy – meghosszabbítással legfeljebb másfél – éves közmunkát feltételezett, amely lejárta után a toborzottak visszatérhettek volna otthonaikba, 24. §-a pedig ráadásul a kárt szenvedettek számára elvileg kártérítés kiutalását is lehetővé tette.[12]

A hatóságok ezzel szemben nemcsak hogy nem tartották be a dekrétum által kijelölt korhatárt, hanem egész családokat, gyermekeket, öregeket, terhes asszonyokat is deportáltak, ráadásul katonai és csendőri karhatalom igénybevételével, a deportáltak hátrahagyott ingó és ingatlan vagyonát pedig előbb lefoglalták, majd az 1948. március 19-i kormányrendelet alapján kártérítés nélkül elkobozták és a vagyonba betelepült szlovák telepeseknek, az ún. bizalmiaknak juttatták.[13]

A több mint három hónapig tartó, 1947. február 22-én leállított második deportálási hullám során a hivatalos csehszlovák kimutatások szerint 41.666 magyar személyt (9610 családot) telepítettek át Cseh- és Morvaországba, mégpedig elsősorban a Csallóközből, a Mátyusföldről, a Garam mentéről és Gömörből. A deportáltak 6602 lakóházat és 14.149 katasztrális hold földet hagytak hátra Szlovákiában.[14] Az erőszakkal elhurcoltakon kívül további 2489 személy (2154 család) állítólag önként települt át Cseh- és Morvaországba, 1946/47 telén tehát összesen 44.155 magyar személy, illetve 11.764 család került át Szlovákiából a cseh országrészekbe.[15] Különböző magyar becslések ugyanakkor ennél is jóval magasabbra, 60.000 és 100.000 közöttire becsülik a közmunka ürügyén Csehországba hurcolt magyarok számát.[16]

A RESZLOVAKIZÁCIÓ

A szlovák hatóságok a magyar lakosság csehországi deportálása mellett a magyar kérdés ún. belső rendezésének egyik eszközeként kezelték az ún. reszlovakizációs, vagyis „visszaszlovákosítási" kampányt is. Az akciót hivatalosan az elmúlt évszázadokban elmagyarosodott vagy elmagyarosított szlovákok visszaszlovákosításának szükségességével indokolták, akiknek a reszlovakizáció útján lehetőséget adnak arra, hogy visszatérjenek „eredeti" szlovák nemzetiségükhöz.

Noha a reszlovakizáció lehetőségét a szlovák politikai vezetés már 1945 elején körvonalazta, gyakorlati megvalósítása csupán 1946 tavaszán kezdődött meg, miután nyilvánvalóvá vált, hogy Csehszlovákia a magyar lakosság tervezett kitelepítéséhez nem kapja meg a nagyhatalmi jóváhagyást. Ráadásul közeledett a párizsi békekonferencia, ahol a reszlovakizáció eredményeit Csehszlovákia érvként kívánta felhasználni annak dokumentálására, hogy az országban a lakosságcsere és a reszlovakizáció után nem marad több 200.000 magyarnál, s így kedvezőbb kiindulási pozíciót kívánt biztosítani az egyoldalú kitelepítésük engedélyezésére benyújtott indítványa számára.

A prágai kormány jóváhagyását követően a Megbízottak Testülete 1946. február 15-én bízta meg az SZNT Belügyi Megbízotti Hivatalát (a tulajdonképpeni szlovák belügyminisztériumot), hogy dolgozza ki és terjessze elő a reszlovakizáció fő irányelveit.[17] Az előterjesztett irányelveket a Megbízottak Testülete 1946. április 2-án tárgyalta meg és hagyta jóvá, majd ezek alapján Július Viktory belügyi megbízott 20.000/I-IV/1-1946 sz. hirdetményével 1946. június 17-én hivatalosan is útjára indította a reszlovakizációt. A hirdetmény értelmében a reszlovakizáció keretén belül szlovák nemzetiségűnek jelentkezhettek azok, akik már az 1930. évi csehszlovák népszámlálás alkalmával is szlovák, cseh vagy más szláv nemzetiségűnek vallották magukat, valamint azok, „akik ma ilyen nemzetiségűnek vallják magukat és szlovák, cseh vagy más szláv származásúak".[18]

Az 1946. június 17-e és július 1-je közötti reszlovakizációs kampány eredménye a legmerészebb, 200.000 magyar jelentkezésével számoló elképzeléseket is messze felülmúlta. Az önkéntesnek hirdetett akció szervezői ugyanis nem titkolták, hogy a reszlovakizáló magyarok visszakapják csehszlovák állampolgárságukat, mentesülnek a vagyonelkobzás és kitelepítés alól, a magyar nemzetiségük mellett kitartóknak azonban továbbra is vállalniuk kell a hátrányos megkülönböztetést. A reszlovakizációs kampányba tevékenyen bekapcsolódó Szlovák Liga (Slovenská liga) nevű társadalmi szervezet falragaszokon terjesztett egyik felhívása ezt például a következő nyíltsággal fogalmazta meg: „Napokon belül megkérdeznek benneteket az összeíró biztosok, hogy milyen nemzetiségűek vagytok. Szlovákok vagy magyarok? Válasszatok! Egyenrangú csehszlovák állampolgárok akartok-e lenni, avagy állampolgárság nélküliek! Békességet akartok-e, vagyonbiztonságot, avagy bizonytalanságot, amelybe sorsotok nemsokára beletaszít!"[19]

Mindezek után nem meglepő, hogy a kéthetes reszlovakizációs kampány során állampolgárságának visszaszerzése, a kitelepítés és vagyonelkobzás alóli mentesülése reményében 352.038 magyar kérte szlovákká minősítését,[20] a jelentkezők száma azonban ezt követően is tovább nőtt. A szakirodalom által a reszlovakizáció végleges eredményeként elismert adatok szerint összességében 410.820 magyar tett eleget a reszlovakizációs felhívásnak, akik közül 326 679 személyt szlovák nemzetiségűnek is nyilvánítottak.[21]

* * * * *

A Csehországba deportált magyarok túlnyomó többsége, mintegy 90%-uk részben még 1947/48 folyamán engedély nélkül, részben pedig 1949 első hónapjaiban engedéllyel és szervezett formában visszatért szülőföldjére. A felvidéki magyarság eredetileg végérvényesnek szánt csehországi széttelepítése így a másik nagy kitelepítési akcióval, a lakosságcserével ellentétben nem járt tartós következménnyel, s a deportálások nem váltak a délszlovákiai etnikai arányok megváltoztatásának eszközévé.

Többé-kevésbé ugyanez állapítható meg a magyar kérdés „belső rendezésének" másik eszközeként kezelt reszlovakizációról is. A háború utáni első, 1950. évi népszámlálás során a reszlovakizáltak jelentős része még szlováknak vallotta magát, a későbbiekben azonban túlnyomó többségük ismét visszatért magyar nemzetiségéhez. Amíg 1950-ben mindössze 354.532 fő, Szlovákia összlakosságának 10,3 %-a merte vállalni magyar nemzetiségét, a magukat magyarnak vallók száma 1961-ben már 518.782 (12,4 %), 1970-ben pedig 552.006 (12,2 %) volt.

Jegyzetek

[1] A lakosságcserére lásd pl.: Balogh Sándor: Az 1946. február 27-i magyar-csehszlovák lakosságcsere-egyezmény. *Történelmi Szemle*, 1979 (XXII. évf.) 1. sz., 59–87. p.; Vadkerty Katalin: *A belső telepítések és a lakosságcsere*. Pozsony, Kalligram, 1999; Kugler József: *Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön*. Budapest, Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely, 2000; László Péter: *Fehérlaposok. Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcsere történetéhez*. Bonyhád, 2003; *Otthontalan emlékezet. Emlékkönyv a csehszlovák-magyar lakosságcsere 60. évfordulójára* (szerk.: Molnár Imre – Szarka László). Komárom, MTA Kisebbségkutató Intézet – Kecskés László Társaság, 2007.

[2] *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. Ročník 1945, částka 40., 157–161. p.; a dekrétum magyar fordítását lásd a kötet dokumentumai között.

[3] *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. Ročník 1945, částka 32., 121–122; a dekrétum magyar fordítását lásd a kötet dokumentumai között.

[4] A Szlovák Telepítési Hivatal Edvard Beneš 1945. július 17-én kelt 27/1945. sz. elnöki dekrétuma alapján jött létre; magyar fordítását lásd a kötet dokumentumai között.

[5] Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca 1945—1948*. Pozsony, Kalligram, 1993, 135.

[6] Vadkerty Katalin: *A deportálások. A szlovákiai magyarok csehországi kényszerközmunkája 1945—1948 között*. Pozsony, Kalligram, 1996, 16.

[7] Slovenský národný archív (Szlovák Nemzeti Levéltár; a továbbiakban: SNA), Pozsony, Úrad predsedníctva Zboru povereníkov (Megbízottak Testülete Elnökségi Hivatala; a továbbiakban: ÚP ZP), 3. doboz. Zápisnica zo zasadnutia Sboru povereníkov dňa 5. novembra 1945.

[8] *Čas*. 1945. november 15. 12.000 Maďarov odtransportované do Čiech a na Moravu, 2.

[9] SNA, Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska (Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága; a továbbiakban: ÚV KSS), 789. doboz. Zápis zo zasadnutia spoločnej porady Predsedníctiev KSČ a KSS zo dňa 2.12.1946)

[10] Csehszlovákia a paritásos csere keretében áttelepítésre kijelölt 106.398 személy mellett 75.114 magyart kívánt háborús bűnösség címén egyoldalúan áttelepíteni Magyarországra. (Magyar Országos Levéltár [a továbbiakban: MOL], Budapest, Külügyminisztérium, TÜK – Csehszlovákia 1945–64, 57. doboz. Kimutatás a lakosságcsere-egyezmény alapján Csehszlovákiából áttelepítésre kijelölt személyekről.)

[11] SNA, ÚV KSS, 2194. doboz. 515/II-3.

[12] *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. Ročník 1945, částka 40., 157–161. p.; a dekrétum magyar fordítását lásd a kötet dokumentumai között.

[13] SNA, Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy – sekcia B (Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal – B szekció; a továbbiakban: PPPR – B), 304. doboz. Zpráva o niektorých problémoch južného Slovenska.

[14] SNA, PPPR – B, 304.doboz. Štatistický prehľad náborom pracovných síl odsunutých na práce do Čiech.

[15] SNA, ÚV KSS, 2195. doboz. 518/3

[16] A deportálásokra bővebben lásd: Vadkerty K.: *A deportálások*... i.m.; Šutaj, Štefan: *Nútené presídľovanie Maďarov do Čiech*. Prešov, Universum, 2005; Popély Árpád: A szlovákiai magyarság csehországi deportálása. In: *Otthontalan emlékezet*... i.m. 48–66. p.

[17] SNA, ÚP ZP, 5. doboz. Zápisnica z 33. zasadnutia Sboru povereníkov konaného dňa 15.2.1946.

[18] SNA, Reslovakizačná komisia (Reszlovakizációs Bizottság; a továbbiakban: RK), 49. doboz. Reslovakizácia obyvateľstva. A reszlovakizációs hirdetmény magyar fordítását lásd a kötet dokumentumai között.

[19] MOL, Külügyminisztérium, Béke-előkészítő Osztály, 44. doboz. 291/pol/1946.

[20] SNA, RK, 49. doboz

[21] A reszlovakizációra bővebben lásd: Šutaj, Štefan: *Reslovakizácia (Zmena národnosti časti obyvateľstva po II. svetovej vojne)*. Košice, Spoločenskovedný ústav SAV, 1991; Vadkerty Katalin: *A reszlovakizáció*. Pozsony, Kalligram, 1993; Popély Árpád: A reszlovakizáció területi vetülete. Adalékok a II. világháború utáni reszlovakizáció történetéhez. In: Gyurgyík László – Kocsis Aranka (szerk.): *Társadalom – tudomány. Tanulmányok a Mercurius Társadalomtudományi Kutatócsoport műhelyéből*. Pozsony, Kalligram, 2002, 38–60.

Tóth Norbert

AZ 1944 ÉS 1948 KÖZÖTT SZÜLETETT EGYES KISEBBSÉGI VONATKOZÁSÚ CSEHSZLOVÁK JOGSZABÁLYOK A NEMZETKÖZI JOG ÉS AZ EU-JOG TÜKRÉBEN

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Több száz csehszlovák és szlovák jogszabály született a címben jelzett időintervallumban. Ezek egy része Eduard Beneš (emigráns majd tényleges) köztársasági elnök nevéhez fűződő ún. elnöki alkotmányrendelet és rendelet (a köznyelvben meghonosodott, és ismertebb elnevezésükkel élve alkotmánydekrétum, illetve dekrétum), egy kisebbik hányada pedig a szövetségi törvényhozás által kibocsátott törvény. A csehszlovák Ideiglenes Nemzetgyűlés az 1946. évi 57. alkotmánytörvényével visszamenőleges hatállyal megerősítette és alkotmánytörvényként, illetve törvényként ismerte el az elnöki hatáskörben kibocsátott jogszabályokat. Emellett Csehszlovákia föderális jellegéből adódóan a tartományi parlamentek (a prágai és a pozsonyi nemzeti tanácsok) is szép számmal gyarapították a szóban forgó időszak joganyagát. Az 1940-től, valamint 1944 és 1948 között született csehszlovák jogszabályok döntő része a Csehszlovák Köztársaság közjogi alapjait volt hivatva lerakni, és csak egy töredékük tartalmazott a kollektív bűnösség problémakörébe vonható rendelkezéseket. Dolgozatunkban először megvizsgáljuk az inkriminált, és e kötet derékhadát képező belső jogi szabályok összeegyeztethetőségét, vagy éppen ellenkezőleg, annak hiányát a nemzetközi (köz)jog rendelkezéseivel, majd ugyanezt a tesztet az Európai Unió jogrendje segítségével is elvégezzük. Végezetül kitérünk a probléma által felvetett egyes vagyonjogi kérdésekre, magyarul a kárpótlás problémakörére is.

Elöljáróban érdemes hangsúlyozni, hogy nem pusztán dekrétumkérdésről van szó, mivel a Szlovák Nemzeti Tanács és a szlovákiai ún. megbízotti hivatalok egyes kisebbségi vonatkozású határozatai éppen olyan (ha nem komolyabb) relevanciával bírnak a szlovákiai magyarság háború után elszenvedett sérelmeivel kapcsolatosan, mint a Beneš-dekrétumok.

A belső joghoz hasonlóan a nemzetközi jogban is főszabály, hogy a vizsgált történelmi tényállást az akkor hatályban lévő jogszabályok alapján lehet minősíteni.[1] A visszaható hatály tilalmának elsődlegességét támasztja alá – többek között – a Nemzetközi Jogi Intézet 1975. évi wiesbadeni határozata „a nemzetközi közjogon belüli intertemporális problémáról", valamint az Állandó Választott Bíróság 1928. évi, a „Las Palmas-ügyben",[2] a Nemzetközi Bíróság 1953. évi, a „Minquiers és Ecrehos-ügyben" hozott ítélete, és indirekt módon, de az Alabama-ügyben hozott választottbírósági döntés, valamint az Ambiatelos-ügy verdiktje is.[3]

Ezenkívül a nemzetközi szerződések vonatkozásában a szerződések jogáról szóló 1969. évi Bécsi Egyezmény 28. cikke főszabályként kizárja a nemzetközi szerződések visszaható hatályát.[4] A nemzetközi jogászokból álló tudós társaságok határozatai nem tekinthetők a nemzetközi jog forrásainak. Ezzel együtt a Nemzetközi Bíróság Statútumának sokat idézett 38. cikkének (1) bekezdése d) pontja értelmében: „a Bíróság (...) a különböző nemzetek legmagasabban képzett jogtudósainak tanításait, mint a jogszabályok megállapításainak kiegészítő eszközeit alkalmazza".[5] Vagyis a nemzetközi szokásjog szabályainak identifikációja során komoly szerepe lehet a fentebb hivatkozott szervezetnek, és a hozzá hasonló társaságoknak.

Az idézett wiesbadeni határozat 1. cikke szerint: „Ha nincs külön rendelkezés a kérdésről (...) a nemzetközi közjog bármely szabályának időbeli alkalmazhatóságát a vonatkozó általános jogelv alapján kell meghatározni, amely szerint bármilyen tény, cselekedet vagy helyzet megítélésekor, az akkor hatályban lévő jogszabályokat kell figyelembe venni." Ebből kifolyólag a tanulmány tárgyát képező jogszabályok nemzetközi joggal való koherenciáját az 1944–1948 között hatályos nemzetközi jog figyelembevételével kell megvizsgálni.

A II. világháborút követően speciális helyzetbe került a nemzetközi jog. Az teljesen nyilvánvaló volt, hogy a korábbi szabályozás egy jelentős része sokszor automatikusan semmissé vált, az új nemzetközi jogrend ellenben csak lassan, és a dolog természetéből adódóan a győztesek elképzelései alapján kezdett formálódni. Az 1945 utáni „új" nemzetközi jog nagy vívmányaként fokozatosan elismerték, hogy az emberi jogok védelmét, okulva a háború borzalmaiból, nemzetközi szinten kell megoldani.[6] Komoly dilemmát okozott a szakembereknek, hogy a korábban a természetjog terrénumán ki-

alakult, s onnan bizonyos nemzeti jogokba (így különösen az amerikai és a francia belső jogba) átszivárgó jogterületet hogyan lehet a pozitív (nemzetközi) jogban szabályozni.[7] Erre elsőként a már hivatkozott Nemzetközi Jogi Intézet (IDI) tett kísérletet, amely 1929. évi „A nemzetközi emberi jogok nyilatkozata" címet viselő New York-i határozata mindössze hat cikkben ugyan, de már foglalkozott a problémával.[8] A következő évben az ismert nemzetközi jogász, Alvarez nyújtott be egy tervezetet az IDI-hez, majd 1932-ben a másik patinás tudós társaság, a Nemzetközi Jogi Egyesület is elkészítette saját változatát. A Nemzetek Szövetsége, nem kis részben az imént említett szövegtervezeteket (is) alapul véve, megpróbálta napirendre vétetni a kérdést, ám ez a vállalkozás a harmincas évek zaklatott viszonyai között végül nem járhatott sikerrel.[9]

A háború alatt a *Grotius Society* – Hersch Lauterpacht vezetésével – ismét természetjogi alapokra helyezkedve közelített az emberi jogok kérdéskköréhez. Az előbbieknél sokkal nagyobb jelentőségük volt az amerikai kormány próbálkozásainak, melyek közül a tárgyalt téma szempontjából a legfontosabb dokumentumnak az *Egyesült Nemzetek Nyilatkozata (1942) számít.* Noha nem jogszabály, bizonyos értelemben előrevetíti a háború utáni új nemzetközi jogrend kereteit. Az Egyesült Nemzetek Nyilatkozata – amelyhez többek között az emigráns csehszlovák kormány is csatlakozott –, az 1941. évi Atlanti Chartát alapul véve, elvi éllel deklarálta az emberi jogok univerzális tiszteletben tartásának szükségességét.

Az új jogrend kialakulásának következő állomása az Egyesült Nemzetek Alapokmányának kidolgozása, elfogadása, majd 1945. október 24-én való hatálybaléptetése volt. Az Alapokmány, szemben az előbbiekkel, már nemzetközi szerződés, azaz nemzetközi jogi dokumentum. Az amerikai jogfejlődés nyomait nem kis részben magán viselő Alapokmány több cikkében is foglalkozik az emberi jogokkal. Azonban közelebbről nem határozza meg és nem sorolja fel ezeket, így a gyakorlatban egy ideig kérdéses maradt, hogy pontosan milyen jogokat is kötelesek védeni ily' módon az államok. Csehszlovákia az ENSZ alapító tagállamaként azt az időszakot „használta ki" a később leegyszerűsítve Beneš elnök nevével fémjelzett egyes jogfosztó jogszabályok (tehát nemcsak az ún. Beneš-dekrétumok!) megalkotására és végrehajtására, amikor jóllehet az emberi jogok tiszteletben tartásának kötelezettsége az ENSZ-rendszerében már létezett, de még nem volt kitöltve tartalommal. Az ex-lex állapot megszűntével pedig a jogfosztás évei is véget értek. A számtalan inkriminált jogszabály tehát azért nem sértette a pozitív nemzetközi jogot, mert egyszerűen az adott történelmi pillanatban nem is volt mit sértenie. A győztes hatalmak nagyon vigyáztak arra, legalábbis kezdetben, hogy az újonnan kialakított nemzetközi jogi elvekre az alulmaradt országok ne hivatkozhassanak saját érdekeik védelme érdekében. Ennek megfelelően például a Nürnbergi Katonai Törvényszék Statútuma és esetjoga alapján az ENSZ Nemzetközi Jogi Bizottsága által leszűrt princípiumok

csak a világégés előtt vagy alatt elkövetett borzalmakra voltak alkalmazhatók. Ezért van az, hogy a „Belső telepítés egységes igazgatásáról szóló 1945. évi 27. számú dekrétum" – amely a nürnbergi elvek alapján tiltott és az emberiesség elleni bűncselekmények körébe sorolt deportálást valósított meg – az akkori nemzetközi jog alapján nem minősült bűncselekménynek. Azóta persze változott a helyzet, ugyanis a nürnbergi elvek, a *delicta iuris gentium* alapjaivá váltak, ám a hivatkozott dekrétumnak ma már nincs komoly jogi jelentősége. Aligha kétséges azonban, hogy amennyiben a mai vonatkozó szabályozás lett volna hatályban, akkor számos magas rangú csehszlovák tisztségviselőt is felelősségre kellett (lehetett) volna vonni emberiesség elleni bűncselekmények elkövetése miatt.

A korabeli helyzet rövid és vázlatos ismertetése után érdekes kísérlet lehet a tárgyalt csehszlovák és szlovák jogszabályok mai nemzetközi jogi környezetbe való helyezése. Annál is inkább igaz ez, mert a Szlovák Nemzeti Tanács 2007. évi 1483. számú határozata számos jogilag is értékelhető kitételt tartalmaz. Így a három szakaszból álló dokumentum első pontja deklarálja, hogy a Beneš-dekrétumokat és más háború utáni (jogfosztó) jogszabályokat „a Potsdami Értekezlet eredményeiben meghatározott nemzetközi jogi elvekre alapozva hozták meg". Ezzel a kijelentéssel alapvetően az a gond, hogy a Potsdami Értekezlet csak a háború utáni jóvátétel, és a később kötendő békeszerződés kapcsán foglalkozott Magyarországgal, egyébként határozatainak döntő része a „német kérdésre" koncentrált. Az utóbbival és a Beneš-dekrétumokkal összefüggésben a legnagyobb jelentőségűnek a XII. számú határozat bizonyult, amely megnyitotta az utat a Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország területén élő németek Németországba telepítése előtt. Ez a rendelkezés egyértelműen a kollektív bűnösség elvének jegyében fogant, amely egyáltalán nem tekinthető nemzetközi jogi elvnek.

Érdekes módon az említett szlovák parlamenti határozat egyszerre hivatkozik a Potsdami Értekezlet „elveire", és ítéli el a kollektív bűnösség elvét! Túl azon, hogy az értekezlet „eredményei" anakronisztikusak, kibékíthetetlennek tűnik Potsdam együttemlegetése a „kollektív bűnösség" elvének elutasításával. Továbbmenve, az 1483/2007. számú szlovák parlamenti határozat 2. pontja szerint, „a háború utáni határozatok nem eredményeztek diszkriminatív gyakorlatot...". Ez olyannyira nem igaz, hogy a tárgyalt jogszabályok zöme egyenesen a nemzeti hovatartozás alapján való diszkrimináció elvére épült, melyet – *inter alia* – a vizsgált joganyag több rendelkezése is bizonyít. Arról van szó, hogy a tárgyalt jogszabályok létrehoztak egy sajátos státust, amelyet az „állami szempontból megbízhatatlan személyek" kifejezéssel illettek.

Ebbe a személyi körbe tartoztak – egyebek mellett – a „német vagy magyar nemzetiségű személyek" (1945. évi 5. dekrétum 4 §-a) pontja), mely megállapítást a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 50. számú rendelete is megerősítette. Igaz, egy nem túl életszerű kivételt közbeiktatva: „kivéve ha

bizonyítják, hogy aktívan részt vettek a Németország vagy Magyarország elleni harcokban és jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy sikerüljön kivívni újra a Csehszlovák Köztársaság, valamint a szlovák és cseh nemzet szabadságát."[10] Mai viszonyok között a nemzetiségi származás alapján kreált „állami szempontból megbízhatatlan személyek" kategória súlyosan sértené a nemzetközileg védett emberi jogokban elismert elveket, és elsősorban a diszkrimináció tilalmának elvét.

Az ENSZ Alapokmányának 1. cikk (3) bekezdése fogalmazta meg először a diszkrimináció tilalmának elvét az emberi jogok biztosítása vonatkozásában, ám ekkor még nem lehetett tudni, hogy pontosan milyen jogokat tekintenek védendőnek az ENSZ-et létrehozó államok. A szervezet Közgyűlésének 217 (III.) sz. 1948-ban hozott határozata vagy ismertebb nevén az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata már felvázolta az emberi jogok egy lehetséges katalógusát. Minthogy azonban ajánlásról van szó, tiszteletben tartása nem kötelező a nemzetközi jog alanyai számára. Ezzel együtt alapvető dokumentumnak számít az emberi jogok rendszerében.[11] A Nyilatkozat 2. cikke már a nemzeti származásra is kiterjesztette a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét és leszögezte, hogy habár bizonyos emberi jogok korlátozhatók rendkívüli állapot vagy szükséghelyzet esetén, az ilyen intézkedések minden esetben meg kell hogy feleljenek az arányosság és szükségesség elveinek, és semmi esetben sem lehetnek diszkriminatívak.

Az ENSZ égisze alatt lezajlott jogfejlődés következő fontos állomása volt a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló 1965. évi New York-i egyezmény, amely meglehetősen tágan határozta meg a faji diszkrimináció fogalmát, ide sorolva többek között a nemzeti vagy etnikai eredeten alapuló megkülönböztetést is (1. cikk). Nagy előrelépés volt a korábbiakhoz képest, hogy már a büntetőjog eszközeivel való küzdelmet is előírta a részes államok számára a diszkrimináció elleni harcban. A következő évben elfogadott két Egyezségokmány, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, valamint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya is megerősítette az előbbiekben kifejtett tételt (2. cikk (1) bekezdése, illetve 2. cikk (2) bekezdése), vagyis hogy az emberi jogok az ember veleszületett attribútumai, amelyektől senkit sem lehet önkényesen megfosztani. Ehhez képest az „állami szempontból megbízhatatlan személyek" elnevezésű személyi körről általánosságban elmondható, hogy a mai értelemben felfogott emberi jogaiktól megfosztották őket, mégpedig nemzeti hovatartozásuk miatt.

Az ENSZ mellett az Európa Tanács egyes jogszabályai bírhatnak még jelentőséggel a témát illetően. Az Európa Tanácsot alapvetően az emberi jogok eszményének terjesztése és védelme érdekében hozták létre 1949-ben. Egy évvel később a részes államok kidolgozták és aláírták az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelmének Európai Egyezményét, amely a később elfogadott fakultatív jegyzőkönyvekkel kiegészítve felsorolta az Euró-

pa Tanács rendszerében fontosnak tartott és védeni kívánt emberi jogokat. Az Egyezmény nemzetközi hatálybalépésére 1953-ig kellett várni, és ekkortól kezdhetett el működni a szerződés végrehajtásának garanciáját jelentő, ám azóta megszüntetett Emberi Jogok Európai Bizottsága, valamint a ma is működő Emberi Jogok Európai Bírósága.

Az emberi jogi egyezmény rendelkezéseit azonban csak a hatályba lépését követően felmerült, és az Egyezmény (vagy fakultatív jegyzőkönyve) által felsorolt valamely emberi jog megsértése esetén lehet alkalmazni, amely tulajdonképpen a már korábban részletesen ismertetett „visszaható hatály tilalma" elv újbóli megerősítését jelenti. Részben ezt látszik igazolni az egyébként az 1945. évi 12. számú Beneš-dekrétummal kapcsolatban, a strasbourgi Bíróság előtt lefolytatott és 2001-ben zárult „Der grosse Kalkofen-ügyben"[12] hozott ítélet rendelkező része is (42527/98. számú ügy). A konkrét esetben II. Hans-Adam liechtensteini herceg nyújtott be keresetet Németország ellen az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdése (tisztességes tárgyaláshoz való jog), valamint 14. cikke (diszkrimináció tilalma), és első fakultatív jegyzőkönyve 1 cikkének (tulajdonhoz való jog) megsértésére hivatkozva.

A történeti tényállás szerint a herceg családjának tulajdonában volt a per tárgyát képező „Der grosse Kalkofen" című festmény, amelyet a II. világháborút követően a csehszlovák hatóságok elkoboztak tőlük német állampolgárságukra (bár a herceg szerint ők nem voltak német állampolgárok), és a 1945. évi 12. számú csehszlovák elnöki dekrétum szabályaira hivatkozva. A probléma akkor merült fel, amikor a képet az 1990-es évek első felében Németországba szállították egy kiállításra, és Liechtenstein hercege ekkor az illetékes német bíróság előtt pert indított a festmény visszaszerzése érdekében. A tagállami bírói fórumok azonban joghatóságuk hiányát állapították meg, és nem folytatták le az eljárást. II. Hans-Adam ekkor az Emberi Jogi Bírósághoz fordult, amely végül elutasította az uralkodó keresetét, ítéletét alapvetően a háború után Csehszlovákia és az NSZK között keletkezett kétoldalú joganyagra alapozva. A visszaható-hatály tilalmát csak azért nem citálta döntésében a Bíróság, mert álláspontja szerint az ügynek nem az 1953 előtti aspektusai érdekesek jogi szempontból, hanem az 1990 utániak.

Egy másik, a Beneš-dekrétumokkal kapcsolatos esetben az ún. „Vargová-ügyben" (Vargová kontra Szlovákia-ügy 52555/99) az Emberi Jogi Bíróság 2005-ben egy, a szlovák állam ellen a 1945. évi 108. számú elnöki dekrétum kapcsán indított kárpótlási ügyben megállapította, hogy az ítélethozatal hét évig való halogatásával Szlovákia megsértette ugyan az „ésszerű időn belül való döntéshozatal" elvét, de a kárpótlás érdemében nem foglalt állást.

Az alapvető és vonatkozó nemzetközi jogi rendelkezések ismertetése után annak a számbavétele következne, hogy milyen konkrét emberi jogokat sértenének a tanulmány tárgyát képező jogszabályok, amennyiben napjainkban kerülnének elfogadásra. Ezzel kapcsolatban érdemes idézni a Szlovák Nemzeti Tanács már érintett határozatát a szóban forgó jogszabályok

megkérdőjelezhetetlenségéről (1483/2007. számú határozat). A dokumentum 2. pontja szerint a (jogszabályokra) „új jogviszonyok jelenleg nem alapozhatók". Ezzel kapcsolatban megjegyeznénk, ez olyannyira igaz, hogy amennyiben mégis létrejönnének új jogviszonyok az 1944 és 1948 között született jogszabályokon alapulva, úgy azok nagy valószínűség szerint automatikusan sértenének egy sor emberi jogot, valamint a diszkrimináció tilalmát. Továbbá mivel az emberi jogok kógens nemzetközi jogi jogszabályok, az ilyen jogviszonyok semmisek lennének, de egyúttal megalapoznák Szlovákia nemzetközi felelősségét is.

A piacgazdaság hatékony működése és az emberi jólét egyik alapfeltétele a (magán)tulajdonhoz való jog biztosítása és védelme. A górcső alá vett csehszlovák jogszabályok leginkább a tulajdonhoz való jogot sértenék, amennyiben napjainkban bocsátanák ki őket, illetve új jogviszony jönne létre a segítségükkel. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 17. cikke, de az Európai Emberi Jogi Egyezmény első fakultatív jegyzőkönyvének 1. cikke is alapvető, de korlátozható emberi jogként tartja számon a tulajdonhoz való jogot. E jogosultság tartalmának két oldala van. Egyrészt a fenti dokumentumok elismerik a tulajdonhoz való jogot, másrészt deklarálják, hogy tulajdonától senkit sem lehet *önkényesen* megfosztani. Az „önkényesen" kifejezés itt nagyjából azt jelenti, hogy erre csak kivételesen, akkor is közérdekből, törvény által meghatározott okból, törvény által szabályozott eljárás lefolytatásával, és megfelelő kártalanítás mellett kerülhet sor. A kötetünk tárgyát képező jogszabályok közül nem felelne meg ezeknek a kitételeknek az 1945. évi 5. elnöki rendelet, amely a már ismertetett terminológiát alkalmazva állami gondnokság (igazgatás) alá vette az állami szempontból megbízhatatlan személyek vagyonát (2–3. §), az 1945. évi 12. számú elnöki dekrétum, amely elkobozta az előbbi személyi kör mezőgazdasági vagyonát és az 1945. évi 108. számú elnöki dekrétum, amely tulajdonképpen csak kitöltötte az előző két rendelet által hagyott hiátusokat, s befejezte a magyar és német nemzetiségű személyek vagyonának teljes elkobzását. Végül megemlítendő még a Szlovák Nemzeti Tanács 104. számú rendelete, amely Szlovákia vonatkozásában csak megerősítette az említett három jogszabály rendelkezéseit. Amint látható, a tulajdonhoz való jog nem korlátlan, ám az állam csak jól körülhatárolt esetekben élhet kisajátítási jogával. Az 1944 és 1948 között kelt és tárgyalt jogszabályok több okból sem felelnének meg a kisajátítással kapcsolatos emberi jogi standardoknak. Egyfelől diszkriminatívak, mivel a kisajátításokat az „állami szempontból megbízhatatlan személyekkel" szemben foganatosították, másfelől mindenféle kártalanítás és egyedi eljárás lefolytatása nélkül, és nem közérdekből, hanem diszkriminatív módon a szláv származású állampolgárok vagyonhoz juttatása céljából hajtották végre e cselekményeket. Amennyiben az emberi jogok nemzetközi rendszerének jelenlegi állapota mellett kerülne sor ezekre az intézkedésekre, úgy az súlyosan sértené a nemzetközi jog szabályait, és az ezt végrehajtó állam feltehetően komoly kártérítésre lenne kötelezve.

Az 1945. évi 33. számú elnöki dekrétum mai viszonyok között nem lenne összeegyeztethető a nemzetközi jog állampolgárságra vonatkozó szabályaival. Különösen az „állampolgársághoz való jog" és a „hontalanság eseteinek elkerülésére való törekvés" elveivel, amelyek szerint „minden embernek joga van az állampolgársághoz, és senkit sem lehet állampolgárságától önkényesen megfosztani" (Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 15. cikk (1) és (2) bekezdése). Ezt az elvet megerősíti az Európa Tanács 1997. évi állampolgársági egyezménye (4. cikk) is – Szlovákia részese az Egyezménynek: ratifikálta, és közzétette a szerződés szövegét –, és hozzáteszi, hogy „a részes államok állampolgársági szabályai (...) nem foglalhatnak magukban olyan gyakorlatot, amely kimeríti a (...) nemzeti vagy etnikai származáson alapuló diszkriminációt" (5. cikk).

Ehhez képest az ominózus állampolgársági dekrétum 1. §-a tulajdonképpen minden magyar és német nemzetiségű személytől *ipso iure* megvonta a csehszlovák állampolgárságot. Ráadásul – és ez jogilag még kevésbé értelmezhető – az 1945. évi 71. számú dekrétummal munkakötelezettséget állapított meg az 1945. évi 33. dekrétum által érintett személyi körre. Magyarul, kötelezettséggel terhelt olyan természetes személyeket, akik saját döntése folytán már nem voltak az állampolgárai. Ezt az áldatlan helyzetet Csehszlovákia az 1948. évi 245. számú törvénnyel próbálta rendezni, amikor is a magyar nemzetiségű és Csehszlovákiában maradt természetes személyek döntő többségének felkínálta a csehszlovák állampolgárságot, feltéve hogy hűségfogadalmat tesznek az államnak (1. § (1) bek.).

Az előbbi dekrétummal kapcsolatosan merülhetne fel – mai körülmények között – a kényszermunka tilalmának megsértése. Jóllehet a kényszermunkáról szóló és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) égisze alatt kidolgozott egyezményt az államok egy része már 1930-ban szignálta, annak Csehszlovákia nem, s Csehország és Szlovákia is csak 1993-ban vált a részesévé. A kényszermunka tilalmát az ILO két egyezményén kívül tiltani rendeli az Emberi Jogok Európai Egyezménye 4. cikk 2. és 3. pontja: „Senkit sem lehet kényszer- vagy kötelező munkára igénybe venni", és a Polgári- és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 8. cikk (3) bekezdése.

Az 1947. évi 27. számú elnöki rendelet szabályai alapján végzett erőszakos belső áttelepítések mai körülmények között feltehetően kimerítenék az emberiesség elleni bűncselekmények egyik lehetséges tényállását, nevezetesen a „deportálás vagy a népesség erőszakos áttelepítése" néven összefoglalt cselekményeket (A Nemzetközi Büntetőbíróság 1998. évi Római Statútuma, 7 cikk (1) bek. d) pontja). Az idézett cselekményforma az egykori Nürnbergi Katonai Törvényszék Statútumában jelent meg először, majd a Nemzetközi Jogi Bizottság nem sokkal később, mint a nemzetközi büntetőjog, vagyis az ún. *delicta iuris gentium* egyik alapelveként hivatkozott rá.[13]

Az 1947. évi 27. számú törvényerejű rendelet által lehetővé tett erőszakos kényszer- és áttelepítések miatt, ha az ICC Statútuma már akkoriban is

hatályban lett volna, sor kerülhetett volna az abban részt vett magas rangú állami vezetők elítélésére emberiesség elleni bűnök miatt a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt. Némiképpen ezekhez, illetve néhány jogfosztó jogszabály által bevezetett bűncselekményhez kapcsolódik egy régi, még Cesare Beccaria, az egykori neves itáliai büntetőjogász által leírt jogelv, a *nullum crimen sine lege* elvének megsértése. Arról van szó, hogy jogállamokban csak olyan bűncselekményekért lehet bárkit is felelősségre vonni, amelyet a jog már az elkövetés idejében is szabályozott. Ezt a princípiumot a nemzetközi emberi, és büntetőjog is kodifikálta, mégpedig az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 11. cikk (2) bekezdésében, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 15. cikkében, az Emberi Jogok Európai Egyezménye 7 cikkében, valamint egyéb büntetőjogi tárgyú nemzetközi szerződésékben. Elméletileg az előző cikkek hatálya alá sorolható – a teljesség igénye nélkül – az 1945. 16. sz. elnöki dekrétum 11. §-ában szabályozott „besúgás" bűncselekménye.

Végezetül meg kell emlékezni a tárgyalt jogszabályok közül azokról, amelyek általános (és nem kétoldalú szerződésekkel biztosított) kisebbségi jogokat sérthetnének. Így a Szlovák Nemzeti Tanács 6. számú rendelete sértené többek között a Polgári- és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 27. cikkét, amikor egyetlen tollvonással, azonnali hatállyal megszűntette a szlovákiai német és magyar nemzeti kisebbség minden kategóriájú és fokozatú iskoláját, az 1938. október 6. előtt létesített népiskolák kivételével. Ez kiegészült a német és magyar nyelvű istentiszteletek tartásának tilalmával, és ezek együttesen súlyosan sértenék az azóta kialakított kisebbségjogi standardokat. Emellett az „állami szempontból megbízhatatlan személyek" kategória alapjául szolgáló szabály, hogy ti. „magyar vagy német nemzetiségű személynek tekintendők azok akik (...) német vagy magyar nemzetiségű személyeket tömörítő csoportok, alakulatok vagy politikai pártok tagjai lettek", feltehetően ellentétes lenne a szabad identitásválasztás elvével is.

Az 1944 és 1948 között keletkezett bizonyos csehszlovák jogszabályok összeegyeztethetősége az Európai Unió jogrendjével

A cseh és szlovák EU-csatlakozást megelőzően az Európai Parlament három neves (EU)-jogászt kért fel, hogy vizsgálják meg a Beneš-dekrétumok összeegyeztethetőségének kérdését az EU jogrendjével. Az ennek folyományaként 2002-ben elkészült dokumentum gerincét Jochen Frowein-nek, a Max Planck Intézet professzorának tanulmánya jelentette, és ehhez fűzött kiegészítő megjegyzéseket Ulf Bernitz, a stockholmi egyetem professzora, valamint Lord Kingsland angol jogász, a Konzervatív Párt tagja, jelenlegi „árnyék-igazságügyminiszter". A három szerző komoly és színvonalas mun-

kát végzett, így a továbbiakban mi is az általuk előterjesztett dokumentum megállapításait vesszük alapul.

Ezzel kapcsolatosan némi problémát jelent, hogy az elemzés kizárólag Csehország vonatkozásában vizsgálta meg az érintett jogszabályok és az Unió jogrendjének koherenciáját, ám ahogy Frowein és Bernitz is megjegyzik, konklúzióik többsége a dolog természetéből kifolyólag Szlovákiára is érvényes lehet. Ebből (is) adódóan az ún. Frowein-bizottság nem vizsgálta például a Szlovák Nemzeti Tanács és a szlovák megbízotti hivatalok rendeleteit, határozatait, de – *mutatis mutandis* – Frowein és társainak álláspontja ezekre a jogszabályokra is vonatkoztatható.

A Frowein-bizottság véleménye is az, hogy a probléma megoldásának kulcsa a már általunk, a fentebbi nemzetközi jogi értékelés során is részletezett „visszaható hatály tilalmának elve", amely az Uniós jognak is a fundamentumát képezi. Emiatt az 1945/1946-ban született és a vagyonelkobzásra vonatkozó csehszlovák jogszabályokat az Európai Unió szabályai nem érintik.[14] Az állampolgársági kérdés II. világháborút követő csehszlovákiai rendezésével kapcsolatban a Frowein-jelentés ugyancsak a visszaható-hatály tilalmára hivatkozással úgy találta, hogy az nem veti fel az EU jogrendjével való összeegyeztethetetlenség kérdését, ráadásul az állampolgárság intézményének szabályozása kizárólagos tagállami kompetenciába tartozik.[15]

Az Európai Uniós jog szempontjából felvethető egyetlen komolyabb probléma az 1946. évi 115. számú, a büntetőjogi felelősség kizárásáról szóló elnöki dekrétummal összefüggésben merülhet fel. Jochen Frowein és kollégái szerint ugyanis az említett rendelet hatályban tartásának még lehetnek jogi következményei. Az 1946. évi 115. számú rendelet meghozatalát egy Hitler által 1939-ben a Cseh-Morva Protektorátusra vonatkozóan kibocsátott rendelet inspirálta, és *ab ovo* büntethetőséget kizáró okként tekintett minden olyan egyébként (emberiesség) elleni bűncselekményre, amely „igazságos megtorlást jelentett a megszálló erők és cinkosaik ellen".[16]

Jóllehet a rendelet az át- és kitelepítések során a magyarok és németek sérelmére elkövetett (bűn)cselekmények esetében is kizárja a felelősségre vonás lehetőségét, Frowein szerint nem szükséges a kérdéses jogszabály hatályon kívül helyezése. Álláspontja szerint ugyanis ez szemben állna a jogbiztonság és a kiszámíthatóság elvével, vagyis így olyan embereket vonhatnának büntetőjogi felelősségre, akik több évtizede abban a hitben élnek, hogy cselekedeteik az akkor érvényes és hatályos jog alapján jogszerűek voltak. Másrészt – érvel Frowein – egy az 1997-ben kiadott közös német-cseh nyilatkozatban Csehország hivatalosan is megkövette a németeket ezekért a bűnökért, és a bocsánatkérést Németország elfogadta (1997. évi Nyilatkozat a német-cseh kapcsolatokról és azok jövőbeli fejlesztési lehetőségeiről 3. cikk).

Frowein véleménye kapcsán legalább két ellentmondásra fel kell hívni a figyelmet. Egyrészt ahogyan például Bernitz is helyesen állapítja meg, szá-

mos náci vagy más bűnös van, aki állami felhatalmazással abban a tudatban követte el a terhére rótt háborús, emberiesség elleni és egyéb bűnöket, hogy tette nemzetközi jogi értelemben véve nem bűncselekmény. Ehhez képest tetteik üldözése mind a mai napig tart, és véleményünk szerint az át- és kitelepítések során elkövetett, a mai nemzetközi büntetőjog alapján jogsértő cselekedetek legalábbis minőségükben semmiben sem különböznek a náci bűntettektől. Bernitz ehhez még hozzáteszi, hogy ráadásul egy ilyen rendelet hatályban tartása „azt mutatja, hogy Csehország (és Szlovákia) még mindig habozik rendbe tenni a múltját".

A Frowein-bizottság konklúziója pedig az, hogy „habár Csehország és (Szlovákia) nem kell, hogy hatályon kívül helyezze a Beneš-dekrétumok büntetőjogi rendelkezéseit, elégséges, ha biztosítékot ad arra nézve, hogy az arra alapozott ítéleteket többé nem lehet végrehajtani, illetve el kellene ismernie, hogy e rendelkezések ellentétesek az emberi jogokkal és minden alapvető jogelvvel.[17]

Néhány gondolat a kárpótlás kérdéséről

Mielőtt rátérnénk a probléma lényegi elemeire (azaz hogy van-e, illetve lehet-e helye egyéni kárpótlási igények előterjesztésének Szlovákia ellen), fontos tisztázni, hogy elméletben melyik lehet az a személyi kör, amelyik kárpótlás iránti igényt támaszthatna? Leegyszerűsítve a kérdést, legalább két csoport lehet érintett ezzel kapcsolatosan. Egyfelől ilyennek gondoljuk azokat a természetes személyeket, akiknek valamely emberi jogát valamelyik jogfosztó rendelet vagy határozat, illetve azok alapján valamely hivatalos csehszlovák szerv sértette, de az 1948. évi állampolgársági törvény hatálybalépését követően csehszlovák állampolgárságukat visszaállították. Emellett külön kell vizsgálni azokat a természetes személyeket, akik azért nem tartoznak az előző körbe, mert a magyar-csehszlovák lakosságcsereegyezmény áttelepítései miatt, vagy egyéb hatósági döntések miatt elvesztették csehszlovák állampolgárságukat, és később magyar állampolgárok lettek.

Az elsőként említett csoport kárpótlás iránti igényei alapvetően a nemzetközi jogon belül is érvényesülő „visszaható hatály tilalma elv" miatt főszabályként nem járhatnak sikerrel. A ma hatályban lévő nemzetközi emberi jogi rezsim ugyanis még nem alakult ki az 1944–1948 közötti jogsértések időszakában, így visszamenőleges hatállyal – a korábban elmondottak miatt – szabályait alkalmazni nem lehet. Ezt bizonyítják az Európai Emberi Jogi Bíróság „Vargová-ügyben" tett megállapításai is. Ráadásul a jogellenes cselekedetek miatti kárpótlásról szóló, 1991-ben született csehszlovák törvény tudatosan kivette a jogszabály hatálya alól azokat az eseteket, amelyek 1948. február 25. előtt merültek fel. Egyetlen esetben lehetne mégis kárpótlási

igényt előterjeszteni témánkkal összefüggésben, mégpedig akkor, ha a Beneš-dekrétumokkal, és a vonatkozó szlovákiai határozatokkal kapcsolatos jogsértés folytatólagos volt. Azaz amennyiben 1948. február 25-e után is tartott, esetleg ha a ma hatályos nemzetközi emberi jogi rendszer hatálybalépését követően alapítottak új jogviszonyt az inkriminált jogfosztó törvényekre, rendeletekre és határozatokra.

Emellett természetesen semmi sem zárja ki azt, hogy Szlovákia, kárpótlási szabályait módosítva, egyoldalúan kártalanítsa a sérelmet szenvedett személyeket, ahogyan Csehország a Beneš-dekrétumok miatt károsult *cseh* állampolgárokkal ezt már megtette.[18] Feltehetően ez utóbbi lenne a „legeurópaibb" megoldás az összes lehetséges szcenárió közül, mivel hasonlóra a kontinens számos országában sor került már.

A másik – a kárpótlás szempontjából – számításba vehető érdekelti kör az alapvetően a magyar-csehszlovák lakosságcsere egyezmény következtében Magyarországra áttelepített személyek csoportja lehet. Esetükben valószínűleg csak nem-vagyoni kártérítés jöhetne számításba. Ebben az esetben felmerül a kérdés, hogy kinek kellene kárpótolnia az ily' módon sérelmet szenvedett személyeket, vagy leszármazóikat? Az 1946. évi ún. lakosságcsere egyezményt követően Magyarország és Csehszlovákia kötött egy (titkos) nemzetközi szerződést a tárgyban, melynek hivatalos neve: „Az 1949. évi csorbatói jegyzőkönyv az egyes függőben lévő pénzügyi és gazdasági kérdésekről". A csorbatói jegyzőkönyvben Magyarország – egyebek mellett – vállalta, hogy lemond minden olyan esetleges jövőbeli kártérítési igényről, amelyet saját maga vagy magyar természetes és jogi személyek az 1947. évi párizsi (béke)szerződés, és az 1946. évi ún. lakosságcsere-egyezmény, valamint bizonyos jogfosztó csehszlovák jogszabályok, vagy hatósági döntések alapján támaszthatnának Csehszlovákiával szemben (1. cikk és 4. cikk).

Több kérdés is felmerülhet ezzel a rendelkezéssel kapcsolatban. Egyfelől meg kell vizsgálni azt, hogy vajon Magyarország lemondhatott-e érvényesen a magyar természetes és jogi személyek kártalanítás iránti (magánjogi természetű) igényéről? Véleményünk szerint, ha a jogban jól ismert elv, a *„nemo plus iuris"* elv (azaz hogy mindenki csak annyi jogot ruházhat át, amivel maga is rendelkezik) analógiájára az is igaz, hogy mindenki csak olyan jogról mondhat le érvényesen, amellyel maga is rendelkezik, akkor semmi esetre sem tehette meg az állam ezt érvényesen. Azonban amennyiben mégis, a kárpótlás iránti igény akkor sem enyészett el, hanem a kártalanítási kötelezettség a joglemondó oldalán jelentkezett, vagyis álláspontunk szerint Magyarország kárpótlási kötelezettsége fennáll a másodikként említett személyi kör vonatkozásában.

ZÁRÓ GONDOLATOK

A Beneš-dekrétumok és más jogfosztó jogszabályok nemzetközi joggal való koherenciájának kérdése alapvetően emberi jogi kontextusban vethető fel. Azonban a történelmi igazságtalanságok jóvátétele ellen felhozott leggyakoribb érv a visszaható hatály tilalmának általános jogelve,[19] amely a dolgozatban vizsgált esetekre is alkalmazandó. Annak ellenére, hogy az 1944 és 1948 között alkotott jogszabályok, és különösen azok végrehajtása a kérdéses időszakban nem voltak ellentétesek az akkor hatályos nemzetközi joggal, bizonyos jogon túli szempontok indokolttá tehetik hatályon kívül helyezésüket, és az érintett kört ért sérelmek utólagos enyhítését. Így álláspontunk szerint a modern jogállamiságnak vannak bizonyos íratlan szabályai is, amelyeket – különösen az európai integráció korában – az államok önként követnek. Így nem kétséges, hogy Szlovákia egyrészt presztízsszempontok, másrészt az esetleges kárpótlás mint anyagi és erkölcsi tehertétel miatt nem hajlik a kérdés feldolgozására és rendezésére.[20] Ez pedig inkább politikai, mintsem jogi kérdés.[21] A második világégést követően nem Csehszlovákia volt az egyetlen európai állam, amely a kollektív bűnösség elve talaján álló jogfosztó jogszabályokat alkotott és hajtott végre. Kevésbé ismert, de például Lengyelország, sőt Jugoszlávia is fogadott el hasonló törvényeket és rendeleteket a háború után. Ezenkívül Norvégia a norvég anyáktól és német apáktól született gyermekeket, s a területén maradt német férfiakat (egykori német katonákat) aknamentesítésre kényszerített, amely során több százan sérültek, illetve haltak meg.[22] A még hatályban lévő Beneš-dekrétumok és más jogfosztó jogszabályok kapcsán egyetértünk azokkal, akik szerint bár „a kérdéses törvények, rendeletek, és határozatok egy része még hatályban van, azokon alapulva valószínűleg nem jöhetnek létre új jogviszonyok. Mégis ezt nem lehet kizárni teljes bizonyossággal"[23] – így a legjobb megoldás a szlovák jogrendből való eltávolításuk lenne. Ehhez hozzátennénk, hogy a tisztességesség (erkölcsi) követelménye a sérelmet szenvedettek, illetve azok leszármazói kárpótlását is megkövetelné.

JEGYZETEK

[1] Elias; T. O.: The Doctrine of Intertemporal Law. *American Journal of International Law* Vol. 74. No. 4. 285–286.

[2] A Las Palmas-ügy emblematikusnak számít az intertemporalitás problémáját illetően, mivel Max Huber ebben az ügyben fogalmazta meg a vonatkozó jogelvet, a lényegében ma is használatos tartalommal.

[3] Elias; T. O.: *i.m.* 289.

[4] Ezzel összhangban az 1969. évi Bécsi Egyezmény 4. cikkében a saját visszaható hatályát is kizárja.

[5] Az idézett szöveggel betűhív rendelkezést tartalmazott már az Állandó Nemzetközi Bíróság Statútuma is.

[6] (Hrsg.) Neuhold–Humer–Schreuer: *Österreichisches Handbuch des Völkerrechts*, Band 1., Manzsche Verlags- und Universitäts Buchhandlung, Wien 1983. 212.

[7] Szabó Imre: Az emberi jogok nemzetközi jogi vonatkozásai 57. o. In.: *Nemzetközi jogi tanulmányok*, (szerk. Hajdu Gyula). Jogi- és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest 1953 49–72.

[8] Lásd: 1929 Déclaration des droits internationaux de l'homme – Institut de Droit International.

[9] U.o.

[10] Ezzel a megállapítással kapcsolatban több kérdés is felmerülhet. Ezek közül a legfontosabb talán az, hogy mikor (vagy mitől) számított a hozzájárulás „jelentősnek"? Másrészt a „hozzájárulás" alatt vajon milyen tevékenység volt értendő?

[11] Ehhez hozzáteendő, hogy számos nemzetközi jogász állítja, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata az elfogadása óta eltelt évtizedek jogfejlődésének köszönhetően szokásjogi jelleget öltve mégis kötelezővé vált. Emellett megemlítendő még, hogy szabályai számos esetben indirekt módon, a *renvoi* technikáját alkalmazva (más nemzetközi szerződések utaltak rá vissza, mint alkalmazandó jogra) is kötelező jelleget öltöttek az elmúlt dekádok során.

[12] A.m. „A nagy mészégető-kemence".

[13] Lásd: *Principles of International Law recognized in the Charter of the Nürnberg Tribunal and in the Judgement of the Tribunal, with commentaries 1950.* http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_1_1950.pdf (Utolsó letöltés időpontja 2007. október 15.)

[14] Ld. a Frowein-bizottság közös megállapításai 1. pontját, valamint a Frowein-jelentés 21. pontját.

[15] Ld. a Frowein-jelentés 41. pontját.

[16] Ld. a Frowein-jelentés 48–49. pontjait.

[17] Ld. a Frowein-jelentés – Együttes konklúziók 5. pontját.

[18] Lásd az 1992. évi 243. törvényt, amely alapján kárpótlási igényt támaszthatnak a cseh állammal szemben azok a cseh állampolgárok, akik a Beneš-dekrétumok következtében veszítették el ingatlanaikat. A kérelem előterjesztésének objektív határideje 2001. június 30-a volt. Természetesen a probléma etikai részét ez sem oldotta meg teljesen, ugyanis a kitelepített szudétanémetek nem juthattak kárpótláshoz ezen a módon.

[19] Shelton, Dinah: *The World of Atonement Reparations for Historical Injustices.* Miskolc Journal of International Law. Vol. 1. No. 2. 273.

[20] Lásd a Szlovák Nemzeti Tanács 1483/2007. sz. határozat 3. pontját: „...az e határozatok következtében kialakult jogi és tulajdonjogi viszonyok megkérdőjelezhetetlenek, felülvizsgálhatatlanok, és megváltozhatatlanok."

[21] Shelton, Dinah: *I. m.* 274.

[22] Tjersland, Jonas: *Tyske soldater brukt som mineryddere*. VG Nett. 2006. április 8. http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=166207 (Utolsó letöltés időpontja: 2007. október 15.)

[23] *Memorandum on the Beneš-Decrees by the Center for Legal Analyses of the Kalligram Foundation.* http://kbdesign.sk/cla/projects/project.php?melyik=benes&nyelv=hu&direkturl=benes/cla_analysis/benes_decrees.htm (Utolsó letöltés időpontja: 2007. október 15.)

DOKUMENTUMOK ÉS JOGSZABÁLYOK

(1)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1944. ÉVI 6. SZÁMÚ RENDELETE A NÉMET ÉS A MAGYAR NEMZETI KISEBBSÉG OKTATÁSÜGYÉNEK ÉS ISTENTISZTELETI NYELVÉNEK RENDEZÉSÉRŐL

Pozsony, 1944. szeptember 6.

A Szlovák Nemzeti Tanács az alábbi törvényerejű rendeletet hozta:

1. § E törvényerejű rendelet hatályba lépésének napján megszűnik a szlovákiai német és magyar nemzeti kisebbség minden kategóriájú és fokú iskolája, kivéve az 1938. október 6. előtt létesített népiskolákat.

2. § E törvényerejű rendelet hatályba lépésének napjától tilos német és magyar nyelvű istentiszteleteket tartani az állam által elismert és elfogadott mindazon egyházi testületekben, amelyek ezeket az istentiszteleteket 1938. október 6. után vezették be.

3. § E törvényerejű rendelet rendelkezéseinek megszegése olyan kihágás, amely hat hónapig terjedő elzárással és 100 000 koronáig terjedő pénzbüntetéssel sújtható.

4. § Ezt a törvényerejű rendeletet a Szlovák Nemzeti Tanács Oktatási és Népművelési Megbízotti Hivatal a Szlovák Nemzeti Tanács érintett megbízotti hivatalaival közösen hajtja végre.

5. § Ez a törvényerejű rendelet kihirdetésének napján lép hatályba.

A Szlovák Nemzeti Tanács

* * * * *

A magyar fordításhoz használt szlovák eredeti irat forrása: *Sborník nariadení Slovenskej národnej rady*, 1944. 2. 1.

[Az 1944. augusztus 29-én kirobbantott szlovákiai felkelés idején kezdte el működését a Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT). A parlament funkcióját betöltő testületben két párt – a kommunisták és szociáldemokraták egyesülésével létrejött

Szlovák Kommunista Párt és a Demokrata Párt képviselői voltak jelen. A felkelés leverését, illetve a szovjet hadsereg megjelenését követően, 1945. február 21. és 1945. április 21. között az SZNT Kassán, majd Pozsonyban folytatta munkáját. Az 1945. április 21-én megjelent 1945. évi 30. számú SZNT-rendelet értelmében az országos hatályú jogszabályok kivételével Szlovákia területén továbbra is egyedül az SZNT volt hivatott törvényeket, rendeleteket alkotni. Az SZNT kezdettől fogva az első bécsi döntés előtti szlovákiai terület egészére vonatkoztatva hozta meg törvényerejű rendeleteit. Ennek érdekében igyekezett minden olyan változást, amely 1938 és 1945 közt következett be, eleve felszámolni. Ezt tükrözi az 1944. évi 6. számú rendelet. Az SZNT munkájában, jogalkotásában kezdettől fogva jelen volt az etnikai diszkrimináció gyakorlata is. Az 1944. szeptember 27-i rendeletével például az SZNT belügyi megbízotti hivatala minden más körülmény figyelmen kívül hagyásával kizárta a németeket és magyarokat a helyi közigazgatási szervek munkájából. (ŠUTAJ:1993, 19–23; ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 23–25; OLEJNÍK:2004, 25–26; GABZDILOVÁ:2004.)]

(2)

FEGYVERSZÜNETI EGYEZMÉNY, MELYET EGYRÉSZRŐL A SZÖVETSÉGES SZOCIALISTA SZOVJETKÖZTÁRSASÁGOK, AZ EGYESÜLT BRIT KIRÁLYSÁG ÉS ÉSZAK-ÍRORSZÁG, AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK, MÁSRÉSZRŐL MAGYARORSZÁG KÖTÖTTEK MEG

Moszkva, 1945. január 20.

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormánya – beismerve azt a tényt, hogy Magyarország a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és a többi Egyesült Nemzet ellen viselt háborút elvesztette – elfogadja a fent említett Három Hatalom Kormányának fegyverszüneti feltételeit, amelyeket azok, úgy a maguk, mint a Magyarországgal háborús viszonyban levő Egyesült Nemzetek nevében közöltek.

A fent ismertetettek alapján, egyrészről a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság képviselője, Vorosilov K. E., a Szovjetunió marsallja, aki a Magyarországgal háborús viszonyban levő összes Egyesült Nemzetek nevében eljáró Szovjetunió, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok kormányaitól megfelelő meghatalmazást nyert – másrészről Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányának megfelelő meghatalmazással rendelkező képviselői: Gyöngyösi János külügyminiszter úr, Vörös János vezérezredes, honvédelmi miniszter úr és Balogh István miniszterelnökségi államtitkár úr aláírták a következő feltételeket:

1. a) Magyarország megszüntette a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzet – közte Csehszlovákia ellen viselt háborút, Németországgal fennállott minden viszonyát megszakította és hadat üzent Németországnak.

b) Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy lefegyverzi a Magyarország területén levő német fegyveres erőket, és hadifoglyokként átadja azokat.

Magyarország Kormánya arra is kötelezi magát, hogy internálja a német állampolgárokat.

c) Magyarország Kormánya kötelezi magát olyan mérvű szárazföldi, tengeri és légierők fenntartására és rendelkezésre bocsátására, melyek a Szövetséges (Szovjet) Hadsereg-főparancsnokság fővezetése alatti szolgálatra rendeltethetnek. Ezzel kapcsolatban Magyarország legalább nyolc nehézfegyverzettel ellátott gyaloghadosztályt állít ki. Ezek az erők a Szövetségesek területén nem használhatók fel, csak az érdekelt Szövetséges Kormány előzetes beleegyezésével.

d) Németország elleni hadműveletek beszüntetésével a magyar fegyveres erők leszerelendők és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelete alatt békeállományba helyezendők. (Lásd az 1. pontra vonatkozó függeléket.)

2. Magyarország kötelezte magát, hogy Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia általa megszállt területeiről visszavonja az összes magyar csapatokat és hivatalnokokat Magyarország 1937. december 31-én fennállott határai mögé, továbbá hatályon kívül helyez minden olyan törvényhozási és közigazgatási szabályt, amely az annexióra, vagy pedig csehszlovák, jugoszláv és román területek Magyarországhoz csatolására vonatkozik.

3. Magyarország Kormánya és Hadsereg-főparancsnoksága biztosítja a Szovjet csapatok és más Szövetséges csapatok számára a szabad mozgási lehetőséget magyar területen, bármilyen irányban, ha ezt a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság véleménye szerint a katonai helyzet megkívánja; emellett Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága a csapatszállításokat minden rendelkezésére álló közlekedési eszközzel, a saját költségére fogja elősegíteni szárazon, vízen és levegőben. (Lásd a 3. pontra vonatkozó függeléket.)

4. Magyarország Kormánya haladéktalanul szabadon bocsátja az összes szövetséges hadifoglyokat és internáltakat. Magyarország Kormánya, további utasításig saját költségére, elegendő élelemmel, ruházattal, orvosi segítséggel, tisztálkodási eszközökkel és szerekkel látja el az összes szövetséges hadifoglyokat, internáltakat, áttelepített és menekült személyeket, köztük Csehszlovákia és Jugoszlávia polgárait is. Szállítási eszközökről is gondoskodik, hogy e személyek bármelyike visszatérhessen országába.

5. Magyarország Kormánya, állampolgárságukra és nemzetiségükre való tekintet nélkül haladéktalanul szabadon bocsátja mindazokat a személyeket, akik az Egyesült Nemzetek javára kifejtett tevékenységükkel kapcsolatban, vagy az Egyesült Nemzetek ügye iránt nyilvánított rokonszenvük miatt, vagy faji származásuk, vagy pedig vallási meggyőződésük következtében őrizetben vannak, és hatályon kívül helyez minden sérelmes törvényt és abból származó korlátozást.

Magyarország Kormánya minden szükséges intézkedést megtesz annak biztosítására, hogy a magyar területen levő összes áttelepített személyek vagy menekültek – ideértve a zsidókat és a hontalanokat is – legalább olyan védelemben részesüljenek, és biztonságban legyenek, mint saját polgárai.

6. Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által megállapított határidőben, teljes épségben visszaszolgáltatja a Szovjetuniónak, valamint Csehszlovákiának és Jugoszláviának, úgyszintén az összes Egyesült Nemzeteknek mindazokat az értékeket és anyagokat, melyek állami, társadalmi és szövetkezeti szervezetek, vállalatok, intézmények vagy egyes polgárok tulajdonát képezik, mint gyárak és üzemek felszerelését, mozdonyokat, vasúti kocsikat, traktorokat, gépkocsikat, történelmi emlékeket, muzeális értékeket és minden egyéb vagyont, amit a há-

ború folyamán az Egyesült Nemzetek területéről Magyarország területére szállítottak.

7. Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága kötelezettséget vállal, hogy hadizsákmányként a Szövetséges (Szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsát minden Magyarország területén levő német katonai tulajdont – beleértve a német flotta hajóit is.

8. Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága kötelezettséget vállal, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beleegyezése nélkül nem engedi meg semmiféle vagyon (beleértve az értékeket és valutát is) kivitelét vagy kisajátítását, amely Németország vagy polgárainak tulajdonát, vagy Németország és az általa megszállt országok területén élő személyek tulajdonát képezi. Ezt a vagyont a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által előírt módon fogják megőrizni.

9. Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága kötelezi magát, hogy átadja a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak mindazokat a Magyarország dunai kikötőiben levő hajókat, melyek az Egyesült Nemzetek tulajdonát képezik vagy képezték, függetlenül attól, ki rendelkezik jelenleg ezekkel a hajókkal – abból a célból, hogy a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság ezeket a hajókat a Szövetségesek közös érdekében a háború idején, Németország ellen felhasználhassa. Ezeket a hajókat a háború után visszaadják tulajdonosaiknak.

A Magyar Kormány teljes anyagi felelősséget visel a fentebb felsorolt vagyontárgyak mindennemű megrongálásáért vagy megsemmisítéséért, egészen azok átadásáig a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak.

10. A magyarországi és külföldi vizeken található magyar kereskedelmi hajók a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság hadműveleti ellenőrzése alatt fognak állani, a Szövetségesek közös érdekében való felhasználás céljából.

11. A Magyar Kormány köteles rendszeresen magyar valutában pénzösszegeket kifizetni és árukat (üzemanyagot, élelmiszert stb.), eszközöket és szolgáltatásokat rendelkezésre bocsátani, amelyekre a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak funkciói teljesítésére, valamint a Szövetséges Államok ama misszióinak és képviseleteinek, melyek a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatban állanak, szükségük lehet.

A Magyar Kormánynak szükség esetén biztosítania kell az ipari és szállítási vállalatok, a posta, távíró, távbeszélő és rádió, az erőművek, a közüzemi vállalatok és berendezések, a fűtőanyag és egyéb anyagraktárak felhasználását és munkájuk szabályozását azoknak az utasításoknak megfelelően, melyeket a fegyverszünet idején a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ad ki. (Lásd a 11. pontra vonatkozó függeléket.)

12. Azokat a károkat, melyeket Magyarország a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott hadműveleteivel és ez országok területének megszállásával, – Magyarország megtéríti a Szovjetuniónak, Cseh-

szlovákiának és Jugoszláviának. Emellett tekintetbe véve, hogy Magyarország nemcsak megszüntette a háborút az Egyesült Nemzetek ellen, hanem hadat is üzent Németországnak – a Felek abban állapodnak meg, hogy Magyarország az okozott károkat nem teljes egészében, hanem csak részben téríti meg. Ez a kártérítés 300 millió amerikai dollárban állapíttatik meg, melyet hat év folyamán törleszt le áruban (gépekben, folyami hajókban, gabonában, jószágban stb.). A kártérítés összegéből 200 millió amerikai dollár a Szovjetuniót illeti meg, a Csehszlovákiának és Jugoszláviának járó kártérítés összege pedig 100 millió amerikai dollár.

Magyarország megtéríti a károkat és veszteségeket, melyeket a háború más szövetséges államoknak és azok polgárainak okozott. A kártérítés mértéke később nyer megállapítást. (Lásd a 12. pontra vonatkozó függeléket.)

13. Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy magyar területen az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeit illetően a háború előtti helyzetet állítja vissza és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonát.

14. Magyarország közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítélkezésben e személyek felett.

15. Magyarország Kormánya kötelezi magát, hogy haladéktalanul feloszlatja a magyar területen levő összes Hitler-barát vagy más fasiszta politikai, katonai és katonai jellegű szervezeteket, valamint az egyéb olyan szervezeteket, amelyek az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytatnak és a jövőben nem tűri meg ilyen szervezetek fennállását.

16. Időszakos vagy egyéb irodalmi termékek kiadása, behozatala és terjesztése Magyarországon, színielőadások rendezése, mozgóképek bemutatása, a rádióállomások, a posta, a távíró, a távbeszélő működése a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnoksággal való megegyezés alapján történik. (Lásd a 16. pontra vonatkozó függeléket.)

17. A magyar polgári közigazgatás visszaállíttatik Magyarországnak mindazon területén, amely az arcvonaltól nem kevesebb, mint 50–100 kilométerre (a helyi viszonyoktól függően) fekszik, emellett a magyar közigazgatási szervek kötelezik magukat, hogy a béke és a közbiztonság helyreállítása érdekében végrehajtják a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság instrukcióit és utasításait, amelyeket a jelen fegyverszüneti feltételek teljesítésének biztosítása céljából adnak ki.

18. A fegyverszünet egész időtartamára Szövetséges Ellenőrző Bizottságot létesítenek Magyarországon, amely szabályozni és ellenőrizni fogja a fegyverszüneti feltételek végrehajtását, a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság képviselőjének elnöksége alatt és az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek részvételével.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a fegyverszünet hatálybalépésétől a Németország ellen folytatott hadműveletek befejezéséig terjedő időben a

Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság fővezetése alatt fog állani. (Lásd a 18. pontra vonatkozó függeléket.)

19. A bécsi döntőbíróság 1938. évi november hó 2-án kelt határozatai és az 1940. évi augusztus hó 30-iki Bécsi Döntés ezennel érvénytelennek nyilváníttatnak.

20. A jelen feltételek aláírásuk pillanatában hatályba lépnek.

Kiállíttatott Moszkvában, 1945. január 20-án, egy példányban, orosz, angol és magyar nyelven, amelyet megőrzésre a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok kormányának adnak át, megjegyezve, hogy az orosz és angol szöveg tekintetik autentikusnak.

A jelen egyezmény hitelesített másolatát mellékleteivel a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok kormánya át fogja adni mindazoknak a kormányoknak, amelyek nevében ez az egyezmény aláíratik.

A Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok,
az Egyesült Királyság
és az Amerikai Egyesült Államok Kormányainak
meghatalmazásából:
K. Vorosilov

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányának
meghatalmazásából:
Gyöngyösi János
Vörös János
Balogh István

FÜGGELÉK

a Fegyverszüneti Egyezményhez, amelyet egyrészről a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Brit Királyság és Észak-Írország, az Amerikai Egyesült Államok, másrészről Magyarország kötöttek meg és írtak alá Moszkvában 1945. január 20-án.

A) Függelék az 1. ponthoz: A Magyar Katonai Parancsnokság átad a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak – az utóbbi által megjelölt határidőn belül – minden rendelkezésére álló adatot a német fegyveres erőkről, a német katonai parancsnokságnak a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzetek ellen irányuló hadműveleteire vonatkozó terveit, valamint a német fegyveres erők haditevékenységét illető vázlatokat és térképeket és minden hadműveleti okmányt.

Az egyezmény 1. pontjában előírt intézkedések a magyar területen levő német állampolgárok internálására vonatkozólag nem terjednek ki Németország zsidó nemzetiségű polgáraira.

B) Függelék a 3. ponthoz: A Magyar Kormánynak és Főparancsnokságnak az egyezmény 3. pontjában említett közreműködése a következőképpen értendő: A Magyar Kormány és Főparancsnokság – a fegyverszünet idején, a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság rendelkezésére bocsátja – annak belátása szerint való felhasználás céljából – mindazokat a magyar katonai, aviációs és folyami katonai berendezéseket és építményeket, kikötőket, kaszárnyákat, raktárakat, repülőtereket, távírót, távbeszélőt és rádiót, meteorológiai állomásokat, melyekre katonai szempontból szüksége lehet. Mindezeket felhasználás céljából üzemképes állapotban és megfelelő személyzettel bocsátja rendelkezésére.

C) Függelék a 11. ponthoz: A Magyar Kormány kivonja a forgalomból és beváltja a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság által megállapított időben és feltételek mellett mindazt a valutát, melyet a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság magyar területen forgalomba hozott, s ezt a forgalomból kivont valutát ellenszolgáltatás nélkül átadja a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak.
A Magyar Kormány, a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beleegyezése nélkül, nem engedi meg a külföldi vagy belföldi magyar követelések és javak átadását idegen államoknak vagy idegen állampolgároknak.
Azoknak az áruknak részletes jegyzékét és az árunemek megnevezését, melyeket Magyarország a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának az egyezmény 12. pontja értelmében fog szállítani, valamint a szállítások megállapított időpontját évek szerint, az érdekelt kormányok külön egyezményei fogják meghatározni. Ezeket a szállításokat az 1938-ban érvényes árak alapján fogják teljesíteni, felemelve az ipari berendezések árát 15 százalékkal, a többi árukét pedig 10 százalékkal.
Az egyezmény 12. pontjában megjelölt kártérítés kifizetésének elszámolási alapját az amerikai dollárnak az egyezmény aláírása napján érvényes aranyparitása képezi, vagyis egy uncia arany értéke 35 dollár.
Az egyezmény 12. pontjával kapcsolatban magától értetődik, hogy a Magyar Kormány azonnal élelmiszereket és egyéb közszükségleti cikkeket bocsát rendelkezésre, amelyek a magyar agresszió folytán károsult csehszlovák és jugoszláv területek helyreállításához és ezen területek lakosságának megsegítéséhez szükségesek. Ezeknek a szállításoknak méreteit a három kormány közötti egyezmény fogja meghatározni és ezek a szállítások ama kártérítés részeként tekintetnek, mely Magyarországot a Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott veszteségekért és károkért terheli.

D) Függelék a 16. ponthoz: A Magyar Kormány kötelezi magát, hogy a Magyarországon levő külföldi követségek, missziók és konzulátusok rádióösszeköttetése, távíró útján történő és postai levelezése, rejtjeles levelezése, a futárszolgálat, valamint a távbeszélő útján való összeköttetés a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság által meghatározott módon fog történni.

E) Függelék a 18. ponthoz: A fegyverszüneti egyezmény 18. pontjának megfelelően létesítendő Szövetséges Ellenőrző Bizottság feladata a fegyverszüneti feltételek pontos teljesitésének ellenőrzése.
A Magyar Kormány és annak szervei kötelesek a Szövetséges Ellenőrző Bizottság minden, a fegyverszüneti egyezményből következő utasítását teljesíteni.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság külön szerveket vagy osztályokat létesít és feladatuknak megfelelő különböző funkciók teljesítésével bízza meg azokat. Ezenkívül a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tisztjeit Magyarország különböző részeire is kirendelheti.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság székhelye Budapest lesz.

Moszkva, 1945. január 20-án.

* * * * *

A fegyverszüneti egyezmény az aláírással hatályba lépett. Törvényerőre az *Országos Törvénytár* 1945. szeptember 16-i számában kihirdetett 1945. évi V. törvény emelte. (1945. évi V. törvény a Moszkvában 1945. évi január hó 20. napján kötött fegyverszüneti egyezmény becikkelyezéséről)

[A fegyverszüneti egyezmény egyértelművé tette, hogy a békeszerződés megkötéséig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, s azon keresztül, illetve azon belül a Szovjetunió ellenőrizni, befolyásolni tudja a magyarországi fejlődést. A békekonferencia területi döntéseit mintegy megelőlegező cikkelyek pedig azt jelezték, hogy az ország határain kívül maradó magyar népesség esetében fel kellett készülni az esetleges megtorlásokra, kitelepítésekre, s az ennek nyomán elinduló menekültáradatra. A világháború utáni időszakban rendkívüli terheket jelentett Magyarország számára a két nagyhatalommal és a két szomszéd állammal szemben kirótt jóvátétel – amelynek együttesen összege 600 millió dollár, mai áron kb. 6 milliárd dollár – folyamatos törlesztése, s nagyban hátráltatta az ország gazdasági talpra állását. A fegyverszüneti megállapodás előkészítésekor sem a moszkvai csehszlovák kommunista emigrációnak, sem pedig Beneš moszkvai követének, Zdeněk Fierlingernek nem sikerült elérnie, hogy a szovjetek teljes mellszélességgel kiálljanak a csehszlovákiai magyarok kitelepítésének követelése mellett. (KOROM:1987, 114–146; BALOGH:1982, 9–26; BALOGH:1988, 103–108; VIDA:2005, 99–100.)]

(3)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS ELNÖKSÉGÉNEK 1945. ÉVI 4. SZÁMÚ RENDELETE A NÉMETEK, MAGYAROK, VALAMINT A SZLOVÁK NEMZET ÁRULÓI ÉS ELLENSÉGEI MEZŐGAZDASÁGI VAGYONÁNAK ELKOBZÁSÁRÓL ÉS HALADÉKTALAN SZÉTOSZTÁSÁRÓL

Kassa, 1945. február 27.

A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége az SZNT 1944. évi 1. számú rendeletének 1. §, valamint az SZNT 1944. évi 40. számú rendeletének 1. § alapján a következő rendeletet hozza:

1. § (1) Földreform céljából azonnali hatállyal és kárpótlás nélkül elkobzásra kerül a Szlovákia területén található mezőgazdasági vagyon, amely a következő személyek tulajdonában található:

a) német nemzetiségű személyek,

b) olyan magyar nemzetiségű személyek, akik 1938. november 1-jén nem rendelkeztek csehszlovák állampolgársággal,

c) magyar nemzetiségű személyek, amennyiben földbirtokuk nagyobb, mint 50 hektár,

d) a szlovák nemzet bármilyen nemzetiségű árulói és ellenségei.

(2) Az 1. bekezdés alapján nem kerül elkobzásra az olyan mezőgazdasági vagyontárgy, amely azon német nemzetiségű személyek tulajdonában van (a. pont), akik tevékenyen vettek részt az antifasiszta harcokban, amennyiben mezőgazdasági birtokuk nem haladja meg összességében az 50 hektárt.

(3) Arról, hogy mely személyeket kell német vagy magyar nemzetiségűeknek (az 1. bekezdés a, b, c. pontjai), a szlovák nemzeti árulóinak és ellenségeinek (az 1. bekezdés d. pontja) minősíteni, valamint arról, hogy meg lehet-e adni a kivételt a 2. bekezdés értelmében, a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége dönt a Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának javaslatának alapján, melyet a Belügyi Megbízotti Hivatallal történt megegyezést követően nyújtanak be.

(4) Az SZNT Elnöksége határozatának 3. bekezdése értelmében az ilyen személy vagyontárgyát az 1. bekezdés alapján elkobzottnak kell minősíteni a hatálybalépés napjával. Ezen határozattal szemben nem lehet fellebbezéssel élni és kizárt a lehetősége annak is, hogy a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróságra panaszt nyújtsanak be.

(5) A német vagy magyar nemzetiség megállapításakor elsősorban a családban használt nyelv, vagy 1938. október 6-át követően a német vagy ma-

gyar politikai pártban való tagság, illetve az utolsó népszámlálás során bevallott nemzetiség a döntő fontosságú.

2. § Mezőgazdasági vagyon alatt (1. § 1. bekezdése) a mezőgazdasági ingatlanok összességét kell érteni, mely erdőkből, valamint a hozzájuk tartozó épületekből és berendezésekből áll, továbbá olyan mezőgazdasági vagy erdőgazdasági földterülethez, mezőgazdasági ipari üzemekhez tartozik, melyek az 1. § 1. bekezdésében feltüntetett személyek tulajdonában vannak, valamint az ingóságok (élő és holt vagyontárgyak, melyek a mezőgazdasági és erdőgazdasági gazdaság tulajdonát alkotják) és az összes jogosultság, amely az elkobzott vagyontárggyal vagy egy részének karbantartásával függ össze.

3. § (1) Amennyiben az 1. § alapján elkobzott mezőgazdasági vagyontárgy bérletben (árendában) van, az összes bérleti (árendás) szerződés az elkobzott vagyontárgy zárolásának napjával érvényét veszíti, amit külön rendelet szabályoz.

(2) Az 1. § alapján elkobzott mezőgazdasági vagyontárgyakhoz kötődő támogatási jogosultságok és kötelezettségek az elkobzás napjával érvényüket veszítik. Rendkívüli esetekben a Szlovák Földalap (4. § 1. bekezdés) az egyházaknak kárpótlást nyújthat.

(3) Az elkobzott vagyontárgyakhoz kötődő adósságokat és igényeket külön rendelet szabályozza.

4. § (1) Az 1. § alapján elkobzott mezőgazdasági vagyontárgyat a Szlovák Földalap kezeli, melyet külön rendelkezés hoz létre.

(2) Az 1. § alapján elkobzott 50 hektár területet meghaladó összefüggő erdőterületek állami kezelésbe kerülnek.

5. § (1) A Szlovák Földalap által kezelt mezőgazdasági vagyontárgyakból földtulajdon kerül kiutalásra a következők szerint:

a) a természetben fizetett mezőgazdasági dolgozónak olyan mértékben, hogy kiegészítve a már meglévő földbirtoka legfeljebb 8 hektár szántó, vagy 12 hektár mezőgazdasági földterület legyen,

b) kisgazda számára olyan mértékben, hogy kiegészítve a már meglévő földterületét összesen legfeljebb 8 hektár szántó, vagy 12 hektár mezőgazdasági földterülete legyen,

c) soktagú kisgazda családnak olyan mértékben, hogy kiegészítve a már meglévő földterületét, összesen legfeljebb 10 hektár szántó, vagy 13 hektár mezőgazdasági földterülete legyen,

d) munkásnak, hivatalnoknak, vagy kisvállalkozónak építési célokra, vagy kert telepítésére legfeljebb 0,5 hektár mértékben.

(2) A földterület kiutalása során (1. bekezdés) figyelembe kell venni a belső telepítés szükségleteit.

(3) Azokban a járásokban, ahol a magyar nemzetiségű lakosság túlnyomó mértékben van többségben, ahol nincsenek szlovák nemzetiségű igénylők az 1. bekezdés a), b), c) és d) pontjai alapján, az elkobzott földterület a Szlovák Földalap kezelésében marad.

(4) Az 50 hektárt meg nem haladó erdőterületet erdőgazdasági szövetkezetek, és gazdaságilag gyengébb községek, kivételes esetekben egyének számára kell kiutalni. Ezek a szövetkezetek és közösségek állami felügyelet alá tartoznak.

(5) Az elkobzott épületeket, berendezéseket, melyek a mezőgazdasági vagy erdőgazdasági vagyontárgyakhoz tartoznak, továbbá a mezőgazdasági ipari üzemeket, ültetvényeket, emlékhelyeket, stb., valamint az összes elkobzott ingóságokat, amennyiben a Szlovák Földalap határozatáig nem maradnak közcélú állami tulajdonban, tulajdonba lehet kiutalni:

a) az 1. bekezdés a–d. pontjaiban feltüntetett egyének (kiutalások haszonélvezői) számára,

b) a kiutalt vagyontárgy közös hasznosítása céljából földművesekből kialakított szövetkezetek számára.

(6) Azt, hogy az 5. bekezdésben feltüntetett elkobzott vagyontárgy egyének számára (a. pont) vagy szövetkezetek számára (b. pont) kerül kiutalásra, a 8. § alapján kell eldönteni.

(7) Kiutaláskor előnyt élveznek azon személyek, akik a nemzeti felszabadító harcokban érdemeket szereztek, elsősorban a katonák és partizánok, családtagjaik, és örököseik, valamint azok a földművesek, akik háborúban kárt szenvedtek. Ezeket a körülményeket megfelelő módon kell bizonyítani.

6. § Az 5. § alapján kiutalt birtokot elidegeníteni, bérbe adni vagy megterhelni csakis a Szlovák Földalap előzetes hozzájárulását követően lehet.

7. § (1) A földhöz juttatott személy (5. §) köteles a számára kiutalt birtokon megfelelően gazdálkodni.

(2) Amennyiben nem a jó gazda gondosságával gazdálkodik, a kiutalástól számított 10 éven belül a Szlovák Földalap a helyi és a járási nemzeti bizottság meghallgatását követően a kiutalt birtokot az 5. § alapján más személynek utalhatja ki, akiről feltételezni lehet, hogy azon megfelelően fog gazdálkodni.

8. § (1) Abban a helyi nemzeti bizottságban, melynek illetőségi területén az elkobzott birtok található, az 5. § a. bekezdés a), b) c) és d) pontjai alapján jogosult kérelmezők helyi földműves bizottságot hoznak létre, amelynek legfeljebb 10 tagja lehet.

(2) A helyi földműves bizottságok küldöttei ülésükön megalakítják a járási nemzeti bizottság mellett a járási földműves bizottságot, amelynek legfeljebb 10 tagja lehet.

(3) A helyi földműves bizottság kidolgozza a kiutalási tervet az ellenszolgáltatás javaslatával egyetemben (9. §) és azt a járási földműves bizottságnak jóváhagyás céljából előterjeszti.

(4) A járási földműves bizottság áttanulmányozza a benyújtott kiutalási javaslatokat, és azok alapján dolgozza ki az egész járásra a kiutalási javaslatot és az ellenszolgáltatások rendjét. Amennyiben az egyes helyi földműves

bizottságok által benyújtott kiutalási javaslatok és az ellenszolgáltatások rendje között nincsenek ellentétek, vagy amennyiben közöttük egyezség alakul ki, a járási kiutalási terv és ellenszolgáltatások rendje jogerőssé válik.

(5) A járási földműves bizottság kiutalási tervét az ellenszolgáltatások rendjével egyetemben azonnal meg kell küldeni a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának, amely a kiutalási tervet az ellenszolgáltatások rendjével egyetemben módosíthatja, amennyiben fontos köz- és nemzeti célok lennének veszélyeztetve, vagy amennyiben az 5. § 1. bekezdés a), b), c) és d) pontjai nem lennének betartva.

(6) Amennyiben a járási földműves bizottság nem képes áthidalni a helyi földműves bizottságok kiutalási tervei és az ellenszolgáltatások javaslatai közötti ellentéteket, és nem jön létre egyezség, vagy amennyiben ellentét alakul ki a szomszédos járások járási földműves bizottságai között, a járási földműves bizottság az ügyet előterjeszti a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának.

(7) A Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala a járási földműves bizottsághoz segédszerveket küldhet ki, akik segédkeznek a kiutalások technikai megvalósítása során.

9. § Az ellenszolgáltatásokra tett javaslatokra a határozatokat (8. § 3. bekezdés) a talaj megműveltsége, a hozamok, a birtok területe, és a távolság alapján kell meghozni (trágyázás, vetések, ültetvények), valamint a földhöz juttatott személy vagyoni és családi helyzetére való tekintettel, mégpedig:

a) a javasolt földterület méretéhez képest megszabott legkisebb éves átlagos termés értékének megfelelően,

b) a javasolt földterület méretéhez képest az átlagos éves termés legfeljebb kétszeres értékének megfelelően,

c) ahol az épületek értékét nem térítették megfelelő mértékben, az a) és b) pontokban meghatározott árban, az ellenszolgáltatás meghatározásánál figyelembe kell venni az épületek jelentőségét és értékét is.

10. § A kiutalt élő és holt eszközökért és egyéb berendezésekért fizetendő ellenszolgáltatást azok általánosan érvényes értékét figyelembe véve kell meghatározni.

11. § (1) A meghatározott ellenszolgáltatás (9. és 10. §) kifizetésére a következő módokon kerülhet sor:

1. egy összegben, legkésőbb 8 hónappal a kiutalt földterület birtokbavételétől számítva készpénzben, vagy természetben,

2. pénzbeli vagy természetbeli részletfizetéssel, mégpedig a következőképpen:

a) a földterületért (9. §) 10 % ellenszolgáltatás és a hozzájuk tartozó járulékokért (10. §) a földterület birtokba történő átvételekor kell fizetni. A helyi földműves bizottság javaslatára, melyet már az ellenszolgáltatások tervében kell benyújtani (8. §), a Szlovák Földalap az első részlet befizetésére legfeljebb 3 év haladékot adhat,

b) az ellenszolgáltatás fennmaradó részét a a Szlovák Földalap által kidolgozott fizetési terv szerint kell megfizetni, legkésőbb a vagyontárgy birtokba vételétől számított 15 éven belül.

(2) A kamatok nagyságát törlesztési tervben kell meghatározni (12. § első mondat). Rendkívüli, valamint szociális esetekben a Szlovák Földalap a földműves bizottságok javaslataira engedélyezheti a kamatmentes törlesztéseket (1. bekezdés 2. pontja).

12. § A földhöz juttatottak az ellenszolgáltatást a Szlovák Földalapnak fizetik az általuk kiadott törlesztési tervezet alapján. Ez kerül alkalmazásra az elkobzott vagyontárgyakkal összefüggő adósságok és kötelezettségek kifizetésére, amennyiben ezek jogosultaknak ismertetnek el és átvételre kerülnek, továbbá a kis- és középgazdák mezőgazdasági vagyontárgyain bekövetkezett háborús károk megtérítésére, valamint a szlovákiai mezőgazdasági termelés fellendítésére.

13. § (1) A 9. és 10. §-ban meghatározott ellenszolgáltatásban az elkobzással (1. §) és kiutalással (5. §), valamint a telekkönyvi bejegyzésekkel összefüggő összes kiadás és költség benne foglaltatik.

(2) A kiutalás telekkönyvi bevezetését a Szlovák Földalap a saját költségére biztosítja.

(3) Az ezen rendelet alapján végrehajtott vagyoni átruházások illeték- és adómentesek.

14. § Ezen rendelet 1945. március 1-jén lép hatályba. Végrehajtását a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatal hajtja végre a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatalával együttműködve.

A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége

Dr. Šrobár s. k.

Dr. Husák s. k. Styk mérnök s. k.
Novomeský s. k. Ursíny s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady.* 1944. 2. 4.

[Az SZNT a vonatkozó köztársasági elnöki dekrétum kibocsátását megelőzve, az 1945. évi tavaszi munkálatok kezdetekor, a német és magyar mezőgazdasági földbirtokok kisajátításával kívánta elindítani a szlovákiai földreform folyamatát. A németek és magyarok kollektív bűnösségének elve és az etnikai megkülönböz-

tetés elve alapján történő földbirtok-kisajátításnak ez az első szlovákiai jogszabálya. A rendelet hatálya a németek esetében az aktív antifasisztáknak kivételével valamennyi német földtulajdonra kiterjedt. A magyarok esetében csak az 1938. november 1-je előtt csehszlovák állampolgársággal nem rendelkező földbirtokosok tulajdonát, illetve az állampolgárságtól függetlenül az 50 hektárnál nagyobb földbirtokkal rendelkező magyar földtulajdonosok földjét kobozták el. Ezeket a kritériumokat sem lehet azonban a lojalitás, illetve az államhűség kategóriájának, vagy „a hazaárulás elvének" érvényesítésével azonosítani. A kisajátítási gyakorlatban egyre inkább az etnikai elv vált meghatározóvá. A szlovákiai rendelet alkalmazásában fokozatosan felerősödött az 1945. évi 12. számú köztársasági elnöki dekrétum hatása. (Vö. ŠUTAJ:2004, 60–61.) A rendeletet az SZNT 1945. augusztus 23-án az 1945. évi 104. számú rendelettel módosította. Az 1946. évi 64. számú SZNT-rendelet pedig valamennyi magyar nemzetiségű földtulajdonosra kiterjesztette a földkisajátítási rendeletet. (Vö. a kötet 17. illetve 31. sz. iratával. VADKERTY: 2002, 153–161.)]

(4.)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS FÖLDMŰVELÉS- ÉS FÖLDREFORMÜGYI MEGBÍZOTTI HIVATAL 1945. ÉVI 24. SZÁMÚ HIRDETMÉNYE AZ 1945. ÉVI 4. TÖRVÉNYEREJŰ RENDELET VÉGREHAJTÁSÁRÓL

Kassa, 1945. március 10.

1. Azon személyek jegyzékének összeállítása, akinek vagyona elkobzás alá esik.

A helyi nemzeti bizottságok haladéktalanul javaslatokat dolgoznak ki azon személyekre vonatkozóan, akiknek vagyona elkobzás alá esik (az 1. § (1) bekezdésének a), b), c) és d) pontja).

A javaslatoknak a következő adatokat kell tartalmazniuk:

1. A telekkönyvi tulajdonos nevét, több tulajdonos esetén valamenynyiük nevét és tulajdonviszonyát.

2. A tulajdonos lakóhelyét (pontos címét, amennyiben ismert vagy legutóbbi ismert címét).

3. Állampolgárságát az 1938. november 1-jei helyzet alapján.

4. Azon község megjelölését, amelynek határában az elkobzás alá eső vagyon található; ha a vagyon több község határában található, akkor valamennyit meg kell nevezni.

5. A vagyon leírását és az egyes kultúrák területét hektárban (szántóföld, rétek, legelők, kertek, szőlők, erdők, beépített terület, egyéb, összterület).

6. 1938. november 1. előtt vagy után szerezte-e meg a vagyont a tulajdonos. Ha 1938. november 1. után, akkor fel kell tüntetni a megszerzés módját (vétel, örökség stb.) és azt is, kitől szerezték (az előző tulajdonos nevét).

7. Ha az elkobzás alá eső vagyont bérbe adták, akkor fel kell tüntetni a bérlő nevét, lakóhelyét, nemzetiségét, politikai és nemzeti megbízhatóságát.

8. Milyen megfelelő intézkedéseket tett a helyi nemzeti bizottság a vagyon állapotának megőrzése és szabályszerű kezelésére, főleg ami a tavaszi munkákat illeti? Ha semmilyen intézkedésre nem történt sor, akkor haladéktalanul intézkedni kell (lásd a további szabályozást).

9. A tulajdonos személyének leírása

A) németek (az 1. § (1) bekezdésének a) pontja):

a) Milyen nyelvet használt a családi érintkezésben?

b) Tagja volt-e német politikai pártnak 1938. október 6. után, és milyen párttisztséget töltött be?

c) Milyen nemzetiségűnek vallotta magát a legutóbbi népszámláláskor?

d) Részt vett-e aktívan az antifasiszta harcban, s ha igen, akkor hogyan és mikor (az 1. § (2) bekezdése)?

B) magyarok (az 1. § (1) bekezdésének b) és c) pontja:

a) Milyen nyelvet használt a családi érintkezésben?

b) Mely magyar pártnak volt a tagja, főként tagja volt-e a nyilaskeresztes pártnak, s milyen tisztséget töltött be benne?

c) Milyen nemzetiségűnek vallotta magát a legutóbbi népszámláláskor?

d) A politikai és a nemzeti megbízhatóságnak, főleg annak a megítélése, hogyan viselkedett a szlovák kisebbséggel szemben a megszállás idején.

C) a szlovák nemzet bármilyen nemzetiségű árulói és ellenségei:

a) Milyen nyelvet használt a családi érintkezésben?

b) Milyen nemzetiségűnek vallotta magát a legutóbbi népszámláláskor?

c) Exponált tagja volt-e a Hlinka Gárdának, Hlinka Szlovák Néppártjának, az FS-nek (Freinvillige Schutzstattel), az SS-nek, az SA-nak, a nyilaskeresztes pártnak s más fasiszta szervezeteknek és tagozatoknak, és milyen tisztséget töltött be?

d) Részletesen fel kell tüntetni azokat az okokat és bizonyítékokat, amelyek miatt a vagyon tulajdonosa a szlovák nemzet árulójának és ellenségének tekintendő, miben nyilvánult meg áruló vagy ellenséges tevékenysége, főleg nyilvánosan és határozottan támogatta-e és másként terjesztette-e a náci vagy a fasiszta tanokat, és főleg milyen magatartást tanúsított 1944. augusztus 29. után, (magyarként) nem állt-e ki az irredentizmus mellett vagy a szlovák érdekek ellen.

Külön figyelmeztetünk arra, hogy a jegyzékbe bele kell kerülnie minden magyar nemzetiségű személynek – tekintet nélkül politikai és nemzeti megbízhatóságukra –, ha az általuk birtokolt mezőgazdasági vagyon egyéni vagy közös tulajdonban meghaladja az 50 hektárt.

A férjet és a feleséget egy személynek kell tekinteni (az 1. § (1) bekezdésének c) pontja).

A helyi nemzeti bizottságok által készített javaslatokat a járási nemzeti bizottság elé kell terjeszteni, az megvitatja, hitelesíti és haladéktalanul az SZNT Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala elé terjeszti őket.

2. Az elhagyott és az elkobzásra javasolt vagyon lefoglalása

A helyi nemzeti bizottságok az elhagyott birtokokon és azon személyek birtokain, akik vagyonát elkobzásra javasolták, részletes leltárt vesznek fel a gazdasági létesítményekről, az állatokról és a készletekről, s a leltárt saját kezű aláírásukkal hitelesítik. Meghagyják a tulajdonosnak (bérlőnek), hogy az SZNT Elnökségének döntéséig köteles a vagyont változatlan állapotban

fenntartani, és szabályszerűen gazdálkodni vele; erre a helyi nemzeti bizottságok felügyelnek. Az elhagyott vagyon kezelését azonnal és a felvett leltár alapján erre alkalmas, s erkölcsi és politikai szempontból feddhetetlen személyekre (ideiglenes vagyongondnokra) bízzák, akik a vagyont az SZNT Elnökségének döntéséig, esetleg a vagyon elosztásáig kezelik. A kinevezett ideiglenes vagyongondnokot a járási nemzeti bizottság jóváhagyja. A vagyon kezeléséért az ideiglenes gondnokok vagyon- és büntetőjogilag felelősek, s az SZNT Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala, valamint a járási nemzeti bizottság ellenőrzésének vannak alávetve, amely szervek felszólítására kötelesek bármikor felmutatni gazdasági feljegyzéseiket bevételeikről, kiadásaikról és készleteikről. Az ideiglenes gondnokság átadásáról szóló jegyzőkönyv másolatát az SZNT Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának kell benyújtani.

A vagyont a leltár felvételének elkészítésének napján kell lefoglaltnak tekinteni.

Ott, ahol helyi nemzeti bizottságok nem létesültek, az ezen törvényerejű rendeletből eredő összes intézkedést a járási nemzeti bizottságok vagy az őket helyettesítő szervek hajtják végre.

3. Bérbe adott, de elkobzás alá eső vagyonok (a 3. § 1. bekezdése)

Ha a bérlő szlovák (szláv), vagy más, de nem német nemzetiségű, erkölcsi és politikai szempontból feddhetetlen személy, akkor a bérleti szerződés megszűnésekor igényt tarthat saját élő és holt leltárának, valamint készleteinek visszaszolgáltatására, esetleg folyó áron számított ellenértékükre: a helyi földműves bizottság javaslatára a járási földműves bizottság dönt. Ezt a javaslatot bele kell foglalni a kiutalási tervbe. Vitás esetekben a Szlovák Földalap dönt.

4. Kinek utalnak ki mezőgazdasági vagyont (az 5. § 1. bekezdése)?

A. Föld és gazdasági épületek

A Szlovák Földalap által kezelt mezőgazdasági vagyonból a törvényerejű rendelet 5. §-a (1) bekezdésének a), b), c) és d) pontja alatt feltűntetett igénylőknek utalnak ki földet tulajdonba.

A törvényerejű rendeletben megszabott feltételeken kívül szükséges, hogy a földkiutalást igénylők eleget tegyenek ezeknek a további feltételeknek:

Szlovák nemzetiségű, erkölcsileg feddhetetlen, politikailag megbízható és a mezőgazdaságban dolgozó csehszlovák állampolgároknak kell lenniük, úgy, hogy eddigi életmódjuk megfelelően szavatolja, hogy a kiutalt földön szabályszerűen és lelkiismeretesen fognak gazdálkodni.

A személyek kiválasztása során mindenekelőtt előnyben kell részesíteni a szociális szempontból leggyengébbeket, akiknek soktagú a családjuk, azaz legalább négy ellátatlan gyermekük van. Az önálló kereső tevékenysé-

get folytató gyermekek nem tekintendők eltartásra szorulóknak. Külön kell tekintettel lenni azokra a népes családokra, amelyek serdülő tagjai csak a saját gazdaságban dolgoznak és abból élnek.

A kiutalásra elsőbbségi joguk van azoknak a személyeknek, akik kitüntették magukat és érdemeket szereztek a nemzeti felszabadító harcban, főleg a katonák és a partizánok, családtagjaik és hátramaradott hozzátartozóik. Ezeket a többi jelentkező előtt kell felvenni az igénylők jegyzékébe, mert magatartásukkal életüket kockáztatták. Elsőbbségi joguk van azoknak a földműveseknek is, akik a háborúban kárt szenvedtek, például elpusztultak lakó- és gazdasági épületeik, élő és holt leltáruk, készleteik stb. Ezeket a körülményeket a kiutalást kérvényezőknek megfelelően igazolniuk és bizonyítaniuk kell (például a kitüntetésről szóló bizonylattal, partizán- és katonai igazolvánnyal stb.), a bizonyítékokat és az igazolványokat a helyi nemzeti bizottságoknak kell hitelesíteniük (az 5. § (7) bekezdése).

A főleg magyar nemzetiségű személyek lakta községekben, amelyekben nincs annyi szlovák nemzetiségű igénylő, hogy ki lehessen utalni az egész elkobzott vagyont, az elosztásra csak a belső telepítés keretében kerül sor. Indokolt esetekben az SZNT Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala adhat kivételt e szabály alól a jogosult igénylők (az 5. § (3) bekezdése) javaslatára (kérésére).

Az 50 hektárnál kisebb erdőterületet ki lehet utalni gazdaságilag gyengébb községeknek, erdőgazdasági szövetkezeteknek vagy társulásoknak és úrbéri birtokoknak, s kisebb területeket kivételesen olyan egyéneknek is, akik eddig is gondos gazdáknak bizonyultak, és ez szavatolja, hogy lelkiismeretesen fognak gazdálkodni a kiutalt erdőterületen.

A kiutalt erdőterületek állami felügyelet alá tartoznak (az 5. § (4) bekezdése).

B. Egyéb vagyon

A Szlovák Földalap a benyújtott tervek alapján megállapítja, vannak-e az elkobzott birtokon épületek, létesítmények, üzemek, nevezetességek, gyümölcsösök stb. s olyan elkobzott ingó vagyontárgyak, amelyek közcélokra szolgálnak, s dönt arról, vajon kizárják-e ezeket a kiutalásból, és állami tulajdonban maradnak-e.

Az ilyen objektumokat az állam (a Szlovák Földalap) az említett célokra közjogi testületeknek (az 5. § (5) bekezdése) is kiutalhatja.

Ha a Szlovák Földalap az ilyen objektumokat nem zárja ki az elosztásból, akkor ezeket a kiutalási terv alapján osztják el, és kiutalhatók tulajdonba:

a) egyeseknek (a kiutalásban részesülő érintett személyeknek), amennyiben eleget tesznek a törvényerejű rendeletben megszabott feltételeknek (az 5. § (1) bekezdésének a–d. pontja,

b) a földművesekből a kiutalt objektum közös használata céljából alakult szövetkezeteknek.

A szövetkezeteknek az e bekezdés értelmében történő megalakításával kapcsolatban ezt kell megjegyezni:

Néhány igénylő közösen kérheti objektumoknak közös tulajdonba való kiutalását mint ezzel a céllal létrehozott szövetkezet. Az ilyen kérvényt bele kell foglalni a kiutalási tervbe, s ezt a helyi földműves bizottságoknak úgy kell megtárgyalniuk, mint az egyes személyek kérvényeit. Ha lesznek ilyen igénylők, akkor az SZNT Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala minta-alapszabályokat ad ki e szövetkezetek számára. E szövetkezetek célja az elkobzott vagyonból szerzett lakóházak és gazdasági épületek, valamint más objektumok és létesítmények közös és célszerű felhasználása.

5. A tulajdonjog korlátozása (6. §)

A kiutalt ingatlanok tulajdonjogát azzal a megjegyzéssel vezetik be a telekkönyvbe, hogy a kiutalt ingatlanok a Szlovák Földalap jóváhagyása nélkül nem átruházhatók, nem adhatók bérbe, s nem terhelhetők meg, de a velük kapcsolatos öröklési jog fennmarad.

6. [...]

7. Földműves bizottságok, a kiutalási terv és a térítési javaslat kidolgozása (a 8. § (1–7) bekezdése)

Azokban a községekben, amelyek határában elkobzásra kerülő vagyon található, a helyi nemzeti bizottságok keretében helyi földműves bizottságok alakulnak, amelyek kiutalási tervet és térítési javaslatot dolgoznak ki.

Ugyanígy földműves bizottságok alakulnak azokban a községekben, amelyekben akadnak igénylők a más község határában elkobzott vagyonból való kiutalásra. Ezek a földműves bizottságok a kiutalási tervet lehetőleg azon község földműves bizottságával megállapodva dolgozzák ki, amelynek határában az elkobzásra kerülő vagyon található.

A földműves bizottságok megalakítása során a következőképpen kell eljárni:

A helyi nemzeti bizottság a községben szokásos módon felszólítja a lakosokat, hogy jelentkezzenek földjuttatásért, és az igénylőkről jegyzéket készít. Összehívja gyűlésüket, s ott az igénylők saját soraiból legfeljebb tíztagú földműves bizottságot választanak. Egyúttal kijelölik küldöttüket a járási földműves bizottságba, és nevét közlik a járási nemzeti bizottsággal.

A járási nemzeti bizottság a helyi földműves bizottságok küldötteit gyűlésre hívja össze, s ott egy legfeljebb tíztagú földműves bizottságot választanak.

A helyi földműves bizottság elnöke a helyi nemzeti bizottság elnöke, a járási földműves bizottság elnöke pedig a járási nemzeti bizottság elnöke. Ők nem szavaznak, csak szavazategyenlőség esetén döntenek.

Ott, ahol földműves bizottságok már e rendelet kiadása előtt megalakultak, az e rendelet értelmében alakított bizottságoknak kell őket tekinteni, amennyiben a jogos igénylőknek nincsenek súlyos kifogásaik ellenük.

Az épület árát elvszerűen beleszámítják a földért megszabott térítésbe (az egy- vagy kétévi átlagos termés értékébe). Ha az épület különösen értékes, vagy külön beruházásokat fordítottak a gazdasági és más épületekre, és értékük nem foglalható bele eléggé a kétévi átlagos termés értékébe, akkor az olyan földre, amelyekhez ilyen épületek tartoznak, a kiszabott térítést magasabbra is szabhatják, mint a kétévi átlagos termés értéke.

A helyi földműves bizottságok az általuk elkészített kiutalási terveket és térítési javaslatokat azonnal a járási földműves bizottságok elé terjesztik. Ezek haladéktalanul megvizsgálják az eléjük terjesztett kiutalási terveket és térítési javaslatokat, s ezek alapján az egész járásra vonatkozó kiutalási tervet és térítési javaslatot dolgoznak ki.

8. A megszabott térítés megfizetése

A földreform célja az, hogy a szlovák föld a legszegényebb szlovák parasztok, a szociális szempontból leggyengébb szlovákok (szlávok) kezébe kerüljön minimális térítés ellenében, hogy életlehetőségük legyen a felszabadult szlovák földön. Ebből a szemszögből kell megítélni a törvényerejű rendeletnek a kiutalt földért járó térítés kiegészítésére vonatkozó rendelkezéseit.

A meghatározott térítést rendszerint az átvétel napjától számított 8 hónapon belül kell megfizetni, éspedig pénzben vagy természetben. A helyi földműves bizottságok azon kiutalásban részesült személyek számára, akik a térítést nem képesek egyszerre megfizetni létminimumuk veszélyeztetése nélkül, a kiutalási tervben javasolhatják a térítés részletekben való törlesztését. A föld birtokbavételekor a kiutalásban részesült személy a földért és tartozékaiért megszabott térítés 10 százalékát köteles megfizetni. A megbízotti hivatal részletes törlesztési tervet dolgoz ki, amelynek alapján a térítés 15 éven belül törleszthető pénzben vagy természetben.

Indokolt esetekben a helyi földműves bizottságok már a kiutalási tervben javasolhatják, hogy a Szlovák Földalap legfeljebb három évi haladékot engedélyezzen az első törlesztési részlet megfizetésére.

Különlegesen figyelemre méltó és szociális szempontból indokolt esetekben javasolni lehet kamatmentes törlesztés engedélyezését valamely gazdasági évre.

9. Hogyan történik a kiutalt vagyon átadása?

Ha a járási földműves bizottság által kidolgozott és jóváhagyott kiutalási terv nem veszélyeztet fontos köz- vagy nemzeti érdekeket, és ha megtartották az idézett törvényerejű rendelet rendelkezéseit, akkor jogerős, és azonnal hozzá kell látni végrehajtásához.

A helyi földműves bizottságok azonnal hozzálátnak az elkobzott föld technikai elosztásához, és a földet átadják a kiutalásban részesülő személyeknek. Ezt az elosztást az általuk legmegfelelőbbnek tartott módon, főleg pon-

tos kiméréssel, kijelöléssel stb. hajtják végre, s ehhez lehetőleg szakképzett technikai munkaerőt kell igénybe venni.

Ugyanezt az eljárást kell követni a vitás esetekben, miután az SZNT Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala döntött a helyi földműves bizottságok és a járási földműves bizottságok, valamint a szomszédos járások járási földműves bizottságok közti vitákban (a 8. § (6) bekezdése).

A szakszerű földkimérést, amely a telekkönyvi bejegyzés alapját képezi, utólag végzik majd el.

10. A kiutalt vagyon díj- és illetékmentes telekkönyvi átruházása (a 13. § (2) és (3) bekezdése)

A kiutalt mezőgazdasági vagyon telekkönyvi átruházásáról a Szlovák Földalap gondoskodik.

Az e törvényerejű rendelet értelmében végrehajtott minden vagyonátruházás mentes minden illetéktől és díjtól, tehát az ingatlanérték növekedésére kiszabott községi adótól is.

A szlovák földnek a szlovák parasztság kezébe való visszaadása mindenütt messzemenő jelentőségű esemény marad, ezért joggal elvárható, hogy a kiutalási munkák befejezése ünnepélyes és nyilvános lesz, és hogy ezt az eseményt megfelelő módon megörökítik, főleg a községi krónikákba való bejegyzéssel.

Dr. Faltan, s.k. megbízott

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Úradný vestník* 1945. 2. 22–27.

[A magyar és német kisebbség mezőgazdasági vagyonának elkobzását kimondó első jogszabály a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének 1945. február 27-én kelt 4. számú rendelete volt (Ld. a 3. számú iratot!) Ennek a rendeletnek a gyakorlati végrehajtását pontosította a Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal 1945. évi 24. sz. hirdetménye, amely elrendelte azon személyek összeírását, akik vagyona elkobzás alá esik. A hirdetmény szerint a magyarok személyleírásának tartalmaznia kellett, hogy milyen nyelvet használtak a családi érintkezésben, milyen magyar pártnak voltak a tagjai, milyen nemzetiségűnek vallották magukat a legutóbbi népszámlálás során, valamint „politikai és nemzeti megbízhatóságuk" megítélését. (VADKERTY:2002, 153–176; ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 59–64.)]

(5)

AZ ÚJ CSEHSZLOVÁK KORMÁNY, A CSEHEK ÉS SZLOVÁKOK NEMZETI FRONTJA KORMÁNYÁNAK PROGRAMJA

Kassa, 1945. április 5.

I.

A több mint hat esztendei idegen elnyomás után elérkezett az idő, amikor sokat szenvedett hazánk fölött felvirrad a szabadság napja. Nyugat felé vezető dicsőséges győzelmes útja során a Vörös Hadsereg felszabadította a Csehszlovák Köztársaság első területeit. Nagy szövetségesünknek, a Szovjetuniónak köszönhetően így lehetővé vált, hogy a felszabadított területre visszatérjen a köztársaság elnöke, s itt, ismét hazai földön, megalakuljon az új csehszlovák kormány.

Az új kormány a csehek és szlovákok széles körű Nemzeti Frontjának kormánya, s mindazon társadalmi rétegek és politikai irányzatok képviselői alkotják, amelyek itthon és a határokon túl felszabadító harcot vívtak a német és a magyar zsarnokság megdöntéséért. Az új kormány feladatának tekinti, hogy ezt a harcot a Szovjetunió és a többi szövetséges oldalán a végsőkig, a köztársaság teljes felszabadításáig folytassa, hogy a cseh és a szlovák nemzet minden erejével hozzájáruljon a hitleri Németország teljes vereségéhez, s megtegye az első lépéseket nemzeteink új, boldogabb életének megteremtéséhez a felszabadított hazában.

A kormány jelenlegi összetételében küldetését időben korlátozottnak tekinti. A köztársaság többi részének, főként a cseh országrészek felszabadítása után a köztársasági elnök alkotmánydekrétuma értelmében a nemzeti bizottságokra alapozva sor kerül az ideiglenes Nemzetgyűlés megválasztására és összehívására. Az ideiglenes Nemzetgyűlés megerősíti tisztségében a köztársasági elnököt a rendes választás megejtéséig, s az elnök a hazai és külföldi nemzeti ellenállás valamennyi tényezője arányos képviseletének figyelembe vételével kinevezi az új kormányt. Ez a kormány és az ideiglenes Nemzetgyűlés a lehető legrövidebb időn belül előkészíti és lebonyolítja az általános, titkos és közvetlen választásokat az Alkotmányozó Nemzetgyűlésbe, amelynek feladata a köztársaság új alkotmányának kidolgozása, s jövőjének szilárd alkotmányos alapokra helyezése lesz.

II.

Egyelőre azonban még háborús front húzódik végig köztársaságunk területén, Nyugat-Szlovákiában és a cseh országrészekben még a halálosan sebzett, de kétségbeesetten védekező ellenség garázdálkodik, testvéreink

milliói még az elviselhetetlen járom alóli felszabadulást várják. Ezen körülmények között a kormány fő feladata, aminek minden egyebet alá kell rendelni, Csehszlovákia háborús erőfeszítésének a lehetőség határáig való fokozása lesz, az egész ország felszabadításáig és a hitleri Németország teljes vereségéig.

A kormány ezért minden rendelkezésére álló eszközzel támogatni fogja az előrenyomuló Vörös Hadsereget – gyors ütemben helyreállítja a feldúlt vasútvonalakat, országutakat, hidakat csakúgy, mint a távíró- és távbeszélő vezetékeket, támogatni fogja a hadiközlekedést, gondoskodni fog a szovjet csapatok és a hozzájuk tartozó hátországi intézmények megfelelő elszállásolásáról, ellátja a sebesült vöröskatonákat, s hozzájárul a Vörös Hadsereg egységeinek élelmiszerrel, takarmánnyal és egyéb szükségletekkel való ellátásához. A kormány e feladatok teljesítését a nemzeti bizottságoktól és egyéb szervektől is határozottan meg fogja követelni. A háború folytatásának rendeljük alá a felszabadított területen végrehajtandó politikai, gazdasági, szociális és kulturális intézkedéseket is.

A felszabadított területen a kormány folytatni fogja Csehszlovákia katonai szolgálatra alkalmas polgárainak mozgósítását, az 1. csehszlovák hadtestre építve létrehozza az új csehszlovák hadsereget, gondoskodni fog az új csehszlovák alakulatok gyors kiképzéséről, felszereléséről és felfegyverzéséről, valamint a hadszíntéren való mielőbbi bevetéséről. A kormány gondoskodni fog a csehszlovák szárazföldi és légi alakulatoknak nyugatról a felszabadított területre való áthelyezéséről is.

Az ellenség hátországában a kormány megszervezi a nemzet legszélesebb rétegeinek a megszállók elleni össznemzeti küzdelmét, azon lesz, hogy a cseh nép önfeláldozóan fokozza eddigi hősi harcát, hogy a szlovákok és a cseh országrészek partizáncsoportjainak példája nyomán magasba emelje a nemzeti partizánháború zászlaját, hogy minden eszközzel bénítsa a német haditermelést s így hozzájáruljon az idegen megszállás gyötrelmének megrövidítéséhez, valamint a megszállók teljes és mielőbbi kiűzéséhez.

III.

A kormány, méltányolva a Vörös Hadseregnek felszabadításunkban szerzett kivételes érdemeit és jövőnk biztosításában betöltött döntő szerepét, s hódolatát kifejezve tagjainak felülmúlhatatlan haditudománya, példátlan önfeláldozása és határtalan hősiessége előtt, még jobban meg akarja szilárdítani a csehszlovák hadsereg együttműködését a Vörös Hadsereggel, s az új, valóban demokratikus antifasiszta csehszlovák hadsereg megszervezésének mintaképét látja benne.

Hogy megvalósulhasson a Vörös Hadsereggel való legszorosabb harci együttműködés, amely a győzelem és jövőnk érdekében szükséges, az új csehszlovák haderő szervezete, felszerelése és kiképzése ugyanolyan lesz,

mint a Vörös Hadsereg szervezete, felszerelése és kiképzése. Ezzel egyidejűleg lehetővé válik hathatós segítség nyújtása a Vörös Hadsereg számára, s felbecsülhetetlen harci tapasztalatainak tökéletes kihasználása.

A kormány a felszabadított területen a nép összes erőinek az ellenségeinkkel szembeni szervezett fegyveres küzdelembe való minél gyorsabb mozgósítására irányuló törekvésében tudatában van annak, hogy a jelenlegi szabadságküzdelem és a köztársaság jövőbeli biztosításának nagy küldetését egyedül a következetesen antifasiszta, nemzeti felszabadító hadsereg, a nép akaratát végrehajtó, a néppel összeforrott, a nép bizalmát élvező és éppen ezért annak teljes szeretetével és gondoskodásával elhalmozott, valóban demokratikus hadsereg teljesítheti. A kormány ezért mindent elkövet, hogy az új csehszlovák véderő megszervezésénél megalapozódjék, megerősödjék és tovább mélyüljön a hadsereg népi, demokratikus jellege.

Az új csehszlovák hadsereg a hitlerizmus elleni küzdelemben született, s alapját nemzeteink véderejének az itthon és a határokon túl fegyverrel a kezükben aktívan harcoló csoportjai (a szovjetunióbeli 1. csehszlovák hadtest, pilótáink, a franciaországi csehszlovák páncélos dandár, a szlovák és cseh partizánok, a szlovákiai felkelő csapatok) alkotják és fogják alkotni. Erre az alapra, mindenekelőtt a szovjetunióbeli 1. csehszlovák hadtestre fog épülni az új csehszlovák véderő.

Az új csehszlovák hadsereg az azonnali frontharcra lesz megszervezve, mégpedig nyomban, a még dúló harc folyamán, s újonnan kiképzett és felfegyverzett egységeit a Vörös Hadsereg oldalán minél előbb bevetjük a küzdelembe.

Ahhoz, hogy az új csehszlovák hadsereg az antifasiszta küzdelem hatalmas és szilárd eszköze legyen, szigorú, de demokratikus katonai fegyelemre, magasabb rendű fegyelemre, a nemzeti kötelesség világos felismeréséből és az adott feladatok teljes megértéséből fakadó öntudatos fegyelemre kell épülnie.

Hogy hadseregünk állami, demokratikus és antifasiszta szellemben legyen nevelve, a kormány egyszer s mindenkorra véget akar vetni a hadsereg ún. „politikamentességének", tudatosítva, hogy e mögött a „politikamentesség" mögött a harc erkölcsi tényezőjének lebecsülése húzódik meg, s leple alatt reakciós, antidemokratikus és kapituláns tendenciák burjánzanak.

Hogy a véderő valamennyi tagja között kifejlesztődjön s a legsúlyosabb harci feltételek és megpróbáltatások idején is fennmaradjon a magas harci szellem és a magas antifasiszta, demokratikus szellemiség, valamennyi katonai egységnél, csoportnál és intézetnél létrejön a nevelőtisztek intézménye, akik a nevelő és művelődési munka területén az illetékes parancsnokok helyettesei lesznek, s a magasabb parancsnokoknál a nevelő és művelődési osztályt fogják vezetni. A Nemzetvédelmi Minisztérium keretében a vezető nevelő szerv a Nevelési és Művelődési Főigazgatóság lesz, amely

vezetője a nemzetvédelmi miniszternek és helyettesének lesz alárendelve, s a nemzetvédelmi miniszter és helyettese javaslatára a kormány fogja kinevezni. A nevelőtisztek számára biztosítjuk, hogy feladataikat a harcban és a harcon kívül egyaránt eredményesen oldhassák meg. Különös figyelmet kell szentelni a parancsnoki káderek, elsősorban a nevelőtisztek nevelésének és oktatásának.

A kormány hangsúlyozza, hogy parancsnoki tisztségeket az új csehszlovák hadseregben csak teljesen demokratikus, valóban antifasiszta gondolkodású tisztek tölthetnek be. A csehszlovák hadsereg büszke lehet tisztjeinek százaira s ezreire, akik a köztársaságnak tett esküjükhöz híven, bátran és félelem nélkül folytatták és folytatják a harcot a német zsarnokok ellen itthon és az országhatárokon túl, életüket áldozták a hazáért a vesztőhelyeken és a csatatereken, s ékes bizonyságát adták hazafias, demokratikus gondolkodásuknak. Egyúttal azonban elkerülhetetlen, hogy mielőbb megvalósuljanak azok az intézkedések, amelyek célja a hadseregnek az összes áruló, kollaboráns, antidemokratikus és népellenes elemtől való lehető leggyorsabb megtisztítása, s gondoskodjunk arról, hogy ilyen elemek ne kerülhessenek parancsnoki tisztségekbe. A tisztikar politikai és nemzeti megbízhatóságának vizsgálatát az átmeneti időszakban az illetékes katonai hatóságok fogják végrehajtani a népi szervek, azaz a nemzeti bizottságok és a Szlovák Nemzeti Tanács, valamint a kormány által külön e célra kinevezett szervek közreműködésével.

A kormány rendkívüli figyelmet fordít a demokratikus, antifasiszta tisztikar nevelésére. Gondoskodni fog arról, hogy a tisztek minél jobban elsajátítsák a Vörös Hadsereg és a mi harcoló egységeink harci tapasztalatait, átmeneti időre tanárokat és kiképzőket kér a Vörös Hadseregtől saját katonai oktatásunk számára. Minél több tehetséges tisztet fog igyekezni kiküldeni a szovjet katonai iskolákba, a legmagasabb katonai intézeteket és akadémiákat is beleértve.

A tiszti rangfokozatok sora egyszerűsödik, a tisztek anyagi helyzete javul. Az illetmények megállapításánál nem csak az elért rangfokozatot veszik figyelembe, hanem a ténylegesen betöltött munkakört is. A véderő különleges képesítésű tagjai (orvosok, gyógyszerészek, mérnökök stb.) megfelelő tiszti rangfokozatot kapnak. A tisztek kinevezése és előléptetése nem csak a formális szabályoktól fog függeni, hanem támogatjuk a legjobbak rendkívüli gyors előléptetését (illetve kinevezését), mindenekelőtt azokét, akik a harctéren bizonyítottak.

A kormány gondoskodni fog arról, hogy az új csehszlovák hadseregben az egyenlőség elve alapján teljes mértékben tiszteletben tartsák a csehek és a szlovákok államjogi helyzetét, s hogy a szlovákok valamennyi központi intézményben arányos képviselethez jussanak. Az egységes csehszlovák hadseregben bevezetik a szlovák és a cseh vezénylési és szolgálati nyelvek teljes egyenjogúságát és egyenértékűségét. Az egységes csehszlovák véderő

keretében, a parancsnokság és a hadseregszervezet teljes egységének megőrzése mellett szlovák nemzeti katonai egységek alakulnak, amint arról részletesebben a kormánynak a szlovák kérdéssel kapcsolatos álláspontját tárgyaló külön fejezet szól. A hadsereg fenntartja és tovább ápolja nemzeteink harci hagyományait, elsősorban harcoló katonai egységeink és partizánjaink harci hagyományait.

A partizánosztagokban kifejtett tevékenységet annak felülvizsgálatát követően teljes mértékben az új csehszlovák hadseregben teljesített szolgálatnak ismerik el. A partizánosztagokban szerzett tiszti rangokat az új csehszlovák hadseregben vizsgáztatás után, esetleg rövid tanfolyam elvégzését követően elismerik.

A kormány nemzeteink szellemének és harci hagyományainak megfelelő új csehszlovák harci kitüntetéseket, rendjeleket és érmeket alapít.

A katonai kérdés megoldásánál a kormány kész megtenni mindent, ami elősegíti a nép véderejének leggyorsabb és leghatásosabb mozgósítását, a fronton való bevetését és az eredményes hadviselést egészen a végső győzelemig.

IV.

A kormány, kifejezve a cseh és szlovák nemzet végtelen háláját a Szovjetunió iránt, a csehszlovák külpolitika megingathatatlan vezérfonalának fogja tekinteni a legszorosabb szövetséget a győzelmes keleti szláv nagyhatalommal. Országunk külpolitikai helyzetét a jövőben az 1943. december 12-i csehszlovák-szovjet kölcsönös segélynyújtási, barátsági és háború utáni együttműködési szerződés határozza meg. A Szovjetunió segítségével befejeződik a Csehszlovák Köztársaság felszabadítása, hogy így a támogatásával örökre biztosítva legyen a szabadsága és biztonsága, s hogy a Szovjetunió sokoldalú együttműködésével biztosítva legyen Csehszlovákia nemzeteinek nyugodt fejlődése és boldog jövője.

A kormány a kezdetektől érvényesíteni fogja a Szovjetunióval való gyakorlati együttműködését, mégpedig minden irányban – katonai, politikai, gazdasági, kulturális téren egyaránt –, miközben kölcsönösen képviselőket kíván cserélni és kölcsönösen kapcsolatokat kíván kiépíteni a szomszédos Ukrán Szovjet Köztársasággal. A kormány arra fog törekedni, hogy a hitleri Németország végérvényes szétzúzásakor, a Németország feletti büntetés végrehajtásakor, a Németországra kirovandó jóvátétel meghatározásakor, az új határok megvonásakor és a jövendő béke megszervezésekor Csehszlovákia a lehető legszorosabban a Szovjetunió oldalán, s a többi szláv és demokratikus állammal egy sorban álljon.

A kormány fontos feladatát látja abban, hogy szilárd szövetségi kapcsolatot létesítsen az új demokratikus Lengyelországgal, hogy mielőbb megvalósulhasson az 1943. december 12-i csehszlovák-szovjet szerződés feltétele-

zett kibővítése háromoldalú egyezménnyé, amely összekovácsolná Csehszlovákia, Lengyelország és a Szovjetunió szövetségét a német hódító szándékkal szemben. Lengyelország ügyében a kormány arra fog törekedni, hogy az áldatlan múlt feledésbe merüljön, s hogy Csehszlovákia viszonya az új Lengyelországhoz kezdettől fogva új alapra, a szláv testvériség alapjára épüljön.

Külpolitikája szláv irányvonalát a kormány azzal is követni fogja, hogy a legbarátibb kapcsolatra lép Jugoszlávia új kormányával s megtalálja az új kapcsolatok formáját a szláv Bulgáriával is.

Magyarországhoz való viszonyában a kormány teljes mértékben kihasználja a fegyverszüneti állapotot, amely főleg a Szovjetunió segítségének köszönhetően oly jelentős mértékben kedvezett Csehszlovákiának, hogy később, a magyar megszállók által elkövetett összes sérelem és bűntett jóvátétele után, támogassa az új és valóban demokratikus Magyarországnak, csakúgy, mint a független és demokratikus Ausztriának a környező szláv nemzetekhez és országokhoz való közeledési szándékait.

A csehszlovák külpolitikának ezt a szláv barátság szelleme által vezérelt fő tájékozódását a kormány az Egyesült Nemzetek náciellenes frontján álló demokratikus nyugati nagyhatalmak és valamennyi demokratikus állam iránti általános baráti kapcsolatok szélesebb alapjára helyezi. A kormány megerősíti baráti kapcsolatait Angliával, amelynek háború alatti segítségét nagyra értékeljük, valamint az Egyesült Államokkal is éppúgy, mint különösen szoros barátságát Franciaországgal, miközben fő törekvése az lesz, hogy Csehszlovákia tevékeny tényezővé váljék a felszabadított, demokratikus Európa új rendjének kiépítésében.

V.

Belpolitikájában a kormány a csehszlovák alkotmány alapcikkelyéből fog kiindulni, miszerint az államhatalom egyedüli forrása a nép. Ezért a kormány az egész közéletet széles demokratikus alapon fogja felépíteni, a nép számára biztosítja az összes politikai jogot, s kérlelhetetlen harcot folytat a fasiszta elemek kiirtásáért.

Eltérően az egykori bürokratikus, a néptől eltávolodott közigazgatási apparátustól, a községekben, járásokban és tartományokban az állam- és közigazgatás új szerveiként létrejönnek a nép által választott nemzeti bizottságok. Saját működési körzetükben ezek a nép által választott, a nép állandó ellenőrzése alatt álló és – egy későbbi intézkedésig – a nép által visszahívható nemzeti bizottságok fogják irányítani az összes közügyet, a központi szervekkel együtt vigyáznak a közbiztonságra, s létrehozzák a nekik alárendelt demokratikus hivatali apparátust. A kormány a maga politikáját a nemzeti bizottságok segítségével fogja végrehajtani. A megszállók és árulók egykori rendszerei által létrehozott valamennyi közigazgatási és végrehajtá-

si szerv és intézmény megszűnik. A többségében államilag megbízhatatlan, nem szláv lakosság által lakott községek és járások ideiglenes igazgatására közigazgatási bizottságok létesülnek.

A felszabadult nép a nemzeti bizottságokba legjobb képviselőit nevezi ki, tekintet nélkül arra, tagjai-e valamely politikai pártnak, akik bizonyították az idegen betolakodók és az árulók elleni harcban, s tetteikkel bizonyították és továbbra is bizonyítják valódi hazafias érzületüket és demokratikus meggyőződésüket. Egyúttal azonban a nép és a kormány éberen fog őrködni azon, hogy a nemzeti bizottságokba ne furakodjanak be olyan elemek, akik együttműködtek a megszállókkal, támogatták az árulókat és az ellenség szolgálatában gyalázatos személyes előnyökre tettek szert.

A kormány teljes mértékben támogatni fogja a legszélesebb néprétegek alkotó kezdeményezését és közéleti tevékenységét. A népnek az állami és közügyek igazgatásában és vezetésében a nemzeti bizottságok útján való közvetlen részvétele mellett joga lesz különféle önkéntes – politikai, szakszervezeti, szövetkezeti, sport- és egyéb – szervezetek alakítására, s ezek útján demokratikus jogai érvényesítésére. Ugyanakkor azonban nem engedi meg, hogy ezekbe a szervezetekbe beférkőzzenek a nemzet árulói, fasiszták és a nép egyéb ellenségei. A politikai, gazdasági és kulturális élet minden területén megvalósul a nők következetes egyenjogúsítása. Bevezetik a férfiak és nők általános választójogát 18. életévüktől kezdve, amely a véderő tagjaira is kiterjed. A nemzet összes árulóját és az ellenség támogatóit a köztársasági elnöknek a háborús bűnösök, árulók és kollaboránsok megbüntetéséről, valamint a népbíróságok létrehozásáról szóló dekrétuma értelmében megfosztják aktív és passzív választójogától. Teljes egészében biztosítva lesznek az alkotmányos szabadságjogok, főként a személyi, a gyülekezési, az egyesülési szabadság, a véleménynyilvánítás élőszó, sajtó és levél útján történő szabadsága, a magán- és levéltitok, a tanszabadság, a lelkiismereti és vallásszabadság. Tilos lesz a köztársaság polgárainak faji alapon történő megkülönböztetése.

VI.

A kormány, mint a köztársaság első hazai kormánya, az új alapelveken nyugvó csehszlovák államközösség megtestesítőjének tekinti magát. Véget vet minden régi viszálynak, s abból kiindulva, hogy a szlovákokat önálló nemzetnek ismeri el, a kormány kezdettől fogva következetesen arra fog törekedni, hogy a cseh-szlovák viszonyban megvalósuljon az egyenlőség elve, s hogy így érvényre jusson a két nemzet közötti valódi testvériség.[1]

Elismerve, hogy a szlovák föld urainak a szlovákoknak kell lenniük, éppúgy, mint saját cseh hazájukban a cseheknek, s hogy a köztársaság mint egyenjogú nemzetek, a csehek és szlovákok közös állama újul meg, a kormány ezt az elismerést fontos állampolitikai aktusokkal juttatja kifejezésre. A Szlovák

Nemzeti Tanácsot, a községi és járási nemzeti bizottságokra támaszkodva nemcsak az önálló szlovák nemzet jogos képviselőjének fogja tekinteni, hanem Szlovákia területén az államhatalom (a törvényhozó, kormányzó és végrehajtó hatalom) hordozójának is, amint az a Szlovák Nemzeti Tanács és a köztársasági elnök, valamint a londoni csehszlovák kormány között létrejött külön egyezménynek megfelel. A közös állami feladatokat a kormány, mint a köztársaság központi kormánya a Szlovák Nemzeti Tanáccsal és a Szlovák Nemzeti Megbízottak Testületével, mint a Szlovák Nemzeti Tanács végrehajtó kormányszervével a legszorosabb együttműködésben fogja végrehajtani.

Az újonnan épülő egységes csehszlovák véderő keretében és az egységes szolgálati hatóságok alapján túlnyomórészt szlovák nemzetiségű legénységből, altisztekből és tisztekből álló, s a szlovák vezénylési és szolgálati nyelvet használó szlovák nemzeti katonai alakulatok (ezredek, hadosztályok stb.) jönnek létre. A volt szlovák hadsereg tisztjeit és fizetett állandó alkalmazottait, amennyiben nem vétettek a szlovák nemzeti becsület ellen, és a volt áruló rendszer idején kifejtett tevékenységük miatt nem indul ellenük büntetőeljárás, eddigi rangjukkal átveszik a csehszlovák hadseregbe, miközben a Szlovák Nemzeti Tanács véleménye és ajánlása lesz irányadó.

A köztársaság új kormánya gondoskodni fog arról, hogy a szlovák és cseh nemzet viszonyának alkotmányos rendezése során a végrehajtó és törvényhozó hatalomnak ugyanolyan szlovák szervei létesüljenek, mint amilyenekkel a szlovák nemzet ma a Szlovák Nemzeti Tanácsban rendelkezik.

A központi és a szlovák szervek hatáskörének jövőbeli megosztásáról a cseh és a szlovák nemzet törvényes képviselői fognak megegyezni. A központi állami hivatalokban, intézményekben és az összállami jelentőségű gazdasági szervekben a szlovákok számára biztosítva lesz a megfelelő képviselet, mind számarány, mind jelentőség tekintetében.

VII.

A kormány gondoskodik arról, hogy mielőbb megoldódjék Kárpátontúli Ukrajna kérdése, amelyet ezen országrész lakossága maga vetett fel. A kormány óhaja, hogy ez a kérdés a kárpátukrán nép demokratikusan kinyilvánított akarata szerint, valamint a Csehszlovákia és a Szovjetunió közötti teljes barátság jegyében oldódjék meg, s meggyőződése, hogy ez valóban így is lesz. A kormány ebben az értelemben megtesz minden szükséges előkészületet.[2]

VIII.

A cseheknek és a szlovákoknak a német és a magyar kisebbséggel szerzett szörnyű tapasztalatai – amely kisebbségek nagyrészt a köztársaság ellen kívülről indított hódító politika engedelmes eszközévé váltak, s amelyek

közül főleg a csehszlovákiai németek egyenesen eszközül kínálták fel magukat a cseh és a szlovák nemzet elleni irtóhadjárathoz – a felújított Csehszlovákiát mély és tartós beavatkozásra kényszerítik. A köztársaság nem akarja és nem fogja sújtani lojális német és magyar polgárait, s főleg azokat nem, akik a legnehezebb időkben hűek maradtak hozzá, de a bűnösökkel szemben szigorúan és kérlelhetetlenül fog eljárni, ahogyan azt nemzeteink lelkiismerete, számtalan vértanúnk szent emléke, a jövő nemzedékek nyugalma és biztonsága megköveteli.[3]

A kormány ezért a következő elvek szerint fog eljárni:

Azok közül a német és magyar nemzetiségű polgárok közül, akik az 1938-as müncheni döntés előtt csehszlovák állampolgársággal rendelkeztek, a Csehszlovák Köztársaság elismeri a náciellenes és antifasiszta személyek állampolgárságát. Számukra biztosítja a visszatérést a köztársaságba. Ők azok, akik már München előtt aktív küzdelmet folytattak Henlein és a magyar irredenta pártok ellen a Csehszlovák Köztársaság érdekében, s akiket München és március 15-e után a német és a magyar államhatalom üldözött, bebörtönzött vagy koncentrációs táborba juttatott ellenálló magatartásuk és rendszerellenes küzdelmük, valamint a Csehszlovák Köztársaság iránti hűségük miatt. Akadtak olyanok is, akik a német és a magyar terror elől kénytelenek voltak külföldre menekülni és ott részt vettek a Csehszlovákia felújításáért folytatott aktív küzdelemben.

A többi német és magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgár csehszlovák állampolgársága megszűnik. Ezek a polgárok újra optálhatnak Csehszlovákia javára, miközben a köztársaság hatóságai fenntartják maguknak minden kérelem egyéni elbírálásának jogát. Azokat a németeket és magyarokat, akiket a köztársaság, valamint a cseh és a szlovák nemzet elleni bűncselekmények miatt bíróság elé állítanak és elítélnek, megfosztják csehszlovák állampolgárságuktól és, amennyiben nem sújtja őket halálos ítélet, örökre kiutasítják a köztársaságból.

Azokat a németeket és magyarokat, akik az 1938-as müncheni döntés után költöztek a Csehszlovák Köztársaság területére, azonnal kiutasítják a köztársaságból, hacsak nem indul ellenük bűnvádi eljárás. Kivételt csak azok a személyek képeznek, akik Csehszlovákia érdekében tevékenykedtek.

IX.

A kormány legfelelősségteljesebb feladatának, valamint a cseh és a szlovák nemzet iránti erkölcsi kötelességének fogja tartani, hogy üldözze, bíróság elé állítsa és megbüntesse az összes háborús bűnöst, az összes árulót, a német vagy magyar elnyomók összes tudatos és aktív támogatóját. Ezt a feladatát a kormány haladéktalanul, tétovázás és bárki iránti elnézés nélkül fogja teljesíteni.

Ami a német és a magyar háborús bűnösöket illeti, a kormány gondoskodik azonnali ártalmatlanná tételükről, letartóztatásukról és a rendkívüli nép-

bíróságoknak való átadásukról. Ugyanakkor ezeknek a német és magyar bűnösöknek nemcsak a Csehszlovákia nemzetei ellen és csehszlovák területen elkövetett bűntetteit fogják vizsgálni és megbüntetni, hanem a más nemzetek, mindenekelőtt a szövetséges Szovjetunió ellen elkövetett bűntetteiket is. Az ilyen felkutatott német és magyar bűnösöket átadják a szovjet szerveknek. Táborok létesülnek azoknak a német és magyar személyeknek az internálására, akik valamilyen kapcsolatban álltak a náci és fasiszta szervezetekkel, ezek apparátusával, valamint fegyveres és terrorista alakulataival.[4]

Különleges intézkedéseket foganatosít a kormány annak érdekében, hogy biztosítva legyen a cseh és a szlovák nemzet soraiban található árulók, kollaboránsok és fasiszta elemek bíróság elé állítása és megbüntetése. A nemzeti bizottságokkal együttműködve mindenütt rendkívüli népbíróságok kezdik meg működésüket, miközben illetékességüket a bűncselekmény helye és jellege fogja meghatározni. Az ismert és különlegesen felelős bűnösök rendkívüli esetei számára Nemzeti Bíróság létesül mind a cseh országrészekben, mind Szlovákiában. Az árulók és kollaboránsok elleni bűnvádi eljárás alapjául általában a köztársasági elnök háborús bűnösök megbüntetéséről szóló dekrétumának rendelkezései fognak szolgálni.

A kormány, mint a köztársaság árulóit, Nemzeti Bíróság elé állítja a protektorátus elnökét, Háchát, és a Beran-kormány valamennyi tagját, akik jóváhagyták az 1939. március 15-i ún. berlini szerződés Hácha általi aláírását, és akik 1939. március 16-án üdvözölték a Prágába érkező Hitlert. A kormány gondoskodni fog arról, hogy bíróság elé kerüljön az 1939. március 16-a utáni protektorátus kormányainak összes tagja, csakúgy, mint Tiso és az 1939. március 14-e utáni ún. szlovák kormányok, valamint az ún. szlovák parlament tagjai. Továbbá Háchát segítő politikusok és hivatalnokok, valamint a protektorátus közigazgatásának felelős tisztviselői. Leszámolunk az áruló újságírókkal, akik eladták magukat a németeknek és kiszolgálták őket. Bűnvádi eljárás indul a „Cseh Ifjúság Nevelésének Kuratóriuma" tisztségviselői, a „Vlajka" tagjai, a „Cseh Bolsevistaellenes Liga" választmányi tagjai és tisztségviselői, az „Alkalmazottak Nemzeti Szakszervezeti Központja", a „Mezőgazdasági és Erdészeti Szövetség" és hasonló szervezetek vezető tisztségviselői ellen, akik kiszolgálták a németeket. Továbbá azon tisztviselők ellen, akik a Gestapo kezére adtak cseheket és szlovákokat, akik tevékenyen részt vettek szlovákok és csehek németországi kényszermunkára hurcolásában, tevékenyen elősegítették a csehszlovák lakosság evakuálását stb. Szlovákiában bíróság elé kerülnek a Tiso-féle áruló rendszer tevékeny támogatói, a Hlinka Gárda, a szlovák Gestapo pribékjei, a Gašparovič-féle náci propaganda eszközei és különösen azok, akik tevékenyen és orvul felléptek a szlovák nemzeti felkelés ellen és bármilyen módon részt vettek a németek által a szlovák nemzet ellen elkövetett erőszakosságokban és kegyetlenkedésekben.

A kormány a legnagyobb határozottsággal bíróság elé kényszeríti a bank-, ipari és mezőgazdasági mágnások soraiban található árulókat, akik a német fennhatóság idején a bankokban, az ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági vállalatokban és mindenféle gazdasági szervezetekben elősegítették a német fosztogatást és a német hadviselést.

Habár a volt megszálló és áruló rendszerek állami és közigazgatási apparátusában való alkalmazást önmagában véve nem fogják büntetendőnek tekinteni, demokratikus ellenőrzés mellett egyénileg felülvizsgálják minden egyes személy tevékenységét. A kormány minden intézkedést megtesz, hogy az új államapparátus teljesen megtisztuljon mindazoktól az elemektől, akik vétettek a köztársaság és a nemzet ellen, minden fasiszta és fasisztabarát elemtől, mindazon elemektől, akik az 1938/39-es válságos események idején, valamint a német és magyar megszállás idején hitszegést követtek el a nemzet és az állam ellen, megbízhatatlannak és gyávának bizonyultak. Ugyanígy felülvizsgálnak és megbüntetnek valamennyi csehszlovák állampolgárt, akik külföldön hűtlenné lettek a köztársasághoz és felforgató tevékenységükkel segítették az ellenséget, valamint akik megtagadták állampolgári kötelességeik teljesítését, noha nem nehezedett rájuk a náci terror nyomása.

A kormány el van rá szánva, hogy a fasizmust politikailag és erkölcsileg következetesen kiirtja, ezért betiltja valamennyi fasiszta pártot és szervezetet, s nem engedi meg semmiféle formában azoknak a pártoknak (az Agrárpárt és fiókja, az úgynevezett Iparospárt, a Nemzeti Egyesülés, valamint amelyek 1938-ban egyesültek a Néppárttal) a felújítását, amelyek oly súlyosan vétettek a nemzet és a köztársaság érdekei ellen. Ez az intézkedés semmiképpen nem sérti a nevezett pártok köztársasághoz hű maradt egykori tagságának erkölcsi és politikai becsületét. A nevezett pártok politikailag felelős tisztségviselői számára, akik kompromittálták magukat és súlyosan vétettek a nemzet és a köztársaság érdekei ellen, tilos lesz a politikai tevékenység és a demokratikus pártok szervezeteiben való részvétel.

X.

A megszállók és áruló segítőtársaik által a cseh és a szlovák nemzeti és magánvagyon ellen elkövetett bűntettek jóvátétele, az idegen és fasiszta befolyásnak a cseh és a szlovák gazdasági életből való kiirtása, s a nemzeti munka gyümölcseinek a cseh és a szlovák nemzet szükségletei számára való biztosítása céljából egy sor intézkedés történik.

A gazdasági élet átmeneti időszakban való zavartalan menetének biztosítását szabályozó köztársasági elnöki dekrétum értelmében lefoglalják és azonnal nemzeti gondnokság alá helyezik mindazt a vagyont, amelynek birtokosai, tulajdonosai vagy kezelői ellenséges államok, főleg Németország és Magyarország állampolgárai vagy a Csehszlovák Köztársaság olyan német

és magyar nemzetiségű állampolgárai, akik tevékenyen segédkeztek Csehszlovákia felbomlasztásában és megszállásában, a Csehszlovák Köztársaság más állampolgárai, akik elárulták a nemzetet, s tevékenyen támogatták a német és magyar megszállókat; továbbá olyan részvénytársaságok és egyéb társaságok, amelyek vezetőségében az említett három csoportba tartozó személyek voltak.

A vagyon lefoglalását és nemzeti gondnokság alá helyezését az illetékes nemzeti bizottság az érintett vállalat üzemi bizottságával egyeztetve hajtja végre.

A lefoglalt vagyont, amely korábban a munkások, hivatalnokok, iparosok, földművesek és szabadfoglalkozásúak tulajdonában volt, s amelyet tőlük a nemzeti, politikai és faji üldözés következtében vettek el, azonnal visszaadják egykori tulajdonosainak, illetve azok törvényes örököseinek. Erről egyéni kérvények alapján az illetékes nemzeti bizottságok döntenek.

Az egyéb lefoglalt vagyon az illetékes törvényhozó szervek döntéséig nemzeti gondnokság alatt marad.

A különböző (mezőgazdasági, fogyasztási, pénzügyi stb.) szövetkezeti vállalatok és szervezetek azonnal ideiglenes nemzeti gondnokság alá kerülnek, mindaddig, amíg a szóban forgó szövetkezet tagságának lehetősége nem lesz demokratikus úton új vezetőséget választania. Az ideiglenes nemzeti gondnokságot az illetékes nemzeti bizottság (Szlovákiában fontos esetekben a Szlovák Nemzeti Tanács) rendeli el a szövetkezet tagjainak tevékeny közreműködésével.

XI.

A kormány – teljesíteni akarván a cseh és szlovák fölműveseknek és nincsteleneknek az új földreform következetes végrehajtására vonatkozó kívánságát, s attól a szándéktól vezérelve, hogy a cseh és a szlovák földet egyszer s mindenkorra kiragadja az idegen német-magyar nemesség, valamint a nemzetárulók kezéből, s azt a cseh és szlovák földművesek és nincstelenek kezébe adja – helyesli az ellenség és az árulók földjének elkobzását, amelyet a Szlovák Nemzeti Tanács foganatosít, s e földnek a kisparasztok közötti szétosztását. A kormány a hasonló intézkedéseket kiterjeszti a köztársaság egész területére, miközben a következő alapelvekhez fog igazodni:

Nemzeti Földalap létesül. A Nemzeti Földalaphoz tartozik minden föld, épület, holt és élő felszerelés, amennyiben német és magyar nemesek és nagybirtokosok tulajdonában volt, állampolgárságukra való tekintet nélkül. A Földalaphoz tartozik az ellenséges államok, különösen Németország és Magyarország más polgárainak, s a Csehszlovák Köztársaság oly német és magyar polgárainak a tulajdona, akik tevékenyen elősegítették Csehszlovákia szétverését és megszállását. A Csehszlovák Köztársaság egyéb olyan polgárainak a tulajdona, akik elárulták a nemzetet és tevékenyen támogat-

ták a német és magyar megszállókat, továbbá olyan részvény- és más társaságok tulajdona, amelyeket a fent említett csoportokba tartozó személyek vezettek, szintén a Földalaphoz tartozik.

A fent említett földvagyon és a vele összefüggő vagyon kártérítés nélkül elkobzásra kerül. Az elkobzott vagyontárgyak ideiglenes kezeléséről, az elkobzástól a földreform végrehajtásáig, a fölműves bizottságok segítségével az illetékes nemzeti bizottságok gondoskodnak.

A Nemzeti Földalap rendelkezésére álló mezőgazdasági földet a cseh országrészekben cseh, Szlovákiában szlovák és ukrán zsellérek, kis- és középparasztok, valamint mezőgazdasági munkások között osztják szét, előnyben részesítve azokat, akik mint partizánok, katonák, a nemzeti ügyért földalatti munkát végzők, az idegen terror áldozatai stb. érdemeket szereztek a nemzeti felszabadító harcban. A földosztást a Nemzeti Földalap vezetésével a nemzeti bizottságok, valamint a földművesekből és mezőgazdasági munkásokból alakított különleges bizottság tevékeny részvételével fogják végrehajtani. A felosztott birtokok gazdasági épületeinek és felszerelésének a kisparasztok általi közös használatára szövetkezeteket lehet szervezni.

A földigénylő teljes tulajdonába kerülő földért a mezőgazdaság fejlesztését szolgáló, az egy-két évi átlagos aratás (a föld minősége szerint) értékét meg nem haladó, s 15 évre szétosztva részletekben térítendő mérsékelt illetéket fognak szedni. Méltánylást érdemlő esetekben az illetéktől el is lehet tekinteni.

XII.

A megszállók és árulók által feldúlt gazdasági élet felújítása, az ellenség által megsemmisített értékek újjáépítése, a hadi célokat és a polgári lakosság szükségleteit szolgáló termelés gyors újjáélesztése, csakúgy, mint munka és kereset biztosítása az összes munkaképes polgár számára, az egész nép és valamennyi szervezetének nagy erőfeszítését fogja megkövetelni. A nemzet legszélesebb rétegeinek alkotó kezdeményezésére támaszkodva a kormány törekedni fog:

Üzembe helyezni az összes leállított vállalatot, s termelésüket hozzáigazítani a háború szükségleteihez és a nyersanyagkészletekhez. A megrongálódott üzemekben végrehajtani az épületek és a gépi berendezések helyreállítását, s megszervezni a kéznél lévő gépek minél hatékonyabb kihasználását.

Mozgósítani mindenféle nyersanyag meglévő készleteit, helyi eszközökből megszervezni további előállításukat, s végrehajtani az egyes iparágak és egyes vállalatok közötti célszerű szétosztásukat.

Helyi forrásokból megszervezni az üzemanyag termelését, s gondoskodni annak célszerű elosztásáról. Gyorsan üzembe helyezni a közületi és magánerőműveket, gázgyárakat, vízműveket, valamint egyéb közületi vállalatokat és energiaforrásokat.

Újjászervezni a postai, távíró-, távbeszélő- és rádiószolgálatot (a távközlést), kiépíteni a távolsági és helyi közlekedést, főleg az élelmiszerek behozatalát a falvakból a városokba, s e célból mozgósítani az összes rendelkezésre álló közlekedési eszközt.

A falvakban és városokban építőanyag juttatásával, valamint olcsó hitel és pénzügyi támogatás nyújtásával segíteni a földműveseknek, zselléreknek, iparosoknak és munkásoknak feldúlt lakóházaik és gazdasági épületeik helyreállításában és újjáépítésében. Megvalósítani a megrongált középületek, laktanyák, hivatalok, iskolák, kórházak stb. újjáépítését és kijavítását.

Hitelek nyújtásával, nyersanyagok juttatásával, megrendelésekkel és a késztermékek eladásának biztosításával támogatni a vállalkozók, kézművesek és más termelők egyéni kezdeményezéseit.

A nemzeti gondnokság alá helyezendő vállalatok élére rátermett és kezdeményező műszaki és kereskedelmi vezetést állítani, amely az állami és gazdasági szervek általános irányításával biztosítaná a vállalatok eredményes működését. Pénzhitel és áru nyújtásával, valamint az üzérkedés és az uzsora kiirtásával támogatni a megbízható magán- és szövetkezeti kereskedelem felélesztését és fellendülését.

A teljes pénzügyi és hitelrendszert, a kulcsfontosságú ipari vállalatokat, a biztosító intézeteket, a természetes és mesterséges energiaforrásokat általános állami irányítás alá, valamint a nemzetgazdaság újjáépítésének és a termelés és kereskedelem újjáélesztésének szolgálatába állítani.

A kormány továbbra is arra fog törekedni, hogy a szövetséges Szovjetuniótól a felszabadított területek ellátására kapott segítség mellett elsősegélyként szolgáló árucikkeket szerezzen az UNRRA nemzetközi szervezettől, továbbá a „kölcsönről és bérbeadásról" szóló amerikai törvény alapján nyújtott eszközökből, csakúgy, mint a külföldi szabadpiacon eszközölt vásárlások útján.

XIII.

A megszállók az árulók segítségével több mint hat éven át fosztogatták nemzeteinket. Az idegenek garázdálkodása most, földünkről való kiűzésük előestéjén érte el tetőfokát. Az ellenség mindenütt sivatagot hagy maga után, s felszabadított területeinket a legnagyobb ellátási és élelmezési nehézségekbe döntötte. Háborús erőfeszítésünk elsőrendű feladatai közé tartozik ezen ellátási és élelmezési nehézségek mindenáron való leküzdése, valamint a legnélkülözhetetlenebb élelmiszerek biztosítása a katonaság és a polgári lakosság számára.

A kormány felszólítja fölműves népünket, a földműveseket és mezőgazdasági munkásokat, a férfiakat, a nőket és az ifjúságot, hogy gondoskodjanak minden talpalatnyi megművelhető föld megmunkálásáról. A helyi nemzeti bizottságok, mezőgazdasági szövetkezetek, a földművesek és mezőgazdasá-

gi munkások szervezetei gondoskodjanak arról, hogy a nemzeti gondnokság alá helyezett birtokok és gazdaságok földjét maradéktalanul megműveljék, s hogy a mezei munkák során szervezett, testvéri segítséget nyújtsanak azoknak a gazdaságoknak, amelyek tulajdonosai a hadseregben, a partizánoknál, az ellenség hátországában vannak, vagy az ellenséges terror áldozatai lettek. A kormány kitart amellett, hogy a felosztásra szánt föld megművelését semmi esetre sem szabad halogatni, amiért az illetékes nemzeti bizottságokat teszi felelőssé, amelyeknek gondoskodniuk kell arról, hogy működési területükön, tekintet nélkül arra, hogy az adott pillanatban milyen a tulajdonviszonyuk, idejében és jól megmunkáljanak minden darab földet.

Földműves népünk a megszállás idején nehéz munkájának gyümölcsét a nélkül volt kénytelen odaadni az ellenségnek, hogy annak megfelelő ellenértékét megkapta volna. A felszabadított területen most fölműveseink szent kötelessége, hogy termékeikkel élelmezzék saját nemzetüket és a hadsereget, amely a haza felszabadításáért harcol. A kormány a földművesek hivatott szerveivel egyetértésben, a gazdaságok nagysága, a gazdaságok egyes tulajdonosai földjének kiterjedése és minősége szerint megállapítja a mezőgazdasági termékek szabott árakon történő kötelező beszolgáltatásának új, szilárd normáit, hogy az államnak lehetősége legyen olcsó élelmiszerrel ellátni a hadsereget, a munkásságot és az egyéb dolgozó városi lakosságot. Termékfölöslegével, a nemzetével és államával szembeni minimális kötelességeinek teljesítése után, a megállapított árak keretén belül minden földműves szabadon rendelkezhet.

A kormány szilárd és a nemzet széles rétegei számára hozzáférhető árakat állapít meg a fejadagok formájában kiutalt legfontosabb élelmiszerekre, amelyeket a szabadpiacon történő szabad vásárlás útján bárki kiegészíthet. Az, hogy az állami és hivatalos szervek miképpen tudják biztosítani a városi lakosság élelmezését, attól fog függeni, hogy a földműves nép a mezőgazdasági termelés növelésével és a kötelező beszolgáltatások teljesítésével miképpen hajtja végre a nemzettel és az állammal szembeni kötelességét.

XIV.

A fokozott háborús erőfeszítés keretei között, valamint a megszállók és árulók által szétdúlt nemzetgazdaság felújításának és kibővítésének arányában a kormány kész lerakni a városok és falvak összes dolgozó rétegének érdekeit képviselő nagyvonalú szociális politika és szociális gondoskodás alapjait.

A kormány minden erejével arra fog törekedni, hogy az összes munkaképes férfi és nő munkalehetőséghez és teljesítményének megfelelő keresethez jusson. A munkaidőt, a béreket és egyéb munkafeltételeket kollektív szerződések fogják biztosítani és törvények fogják védeni. A nők és az ifjúság viszonylatában érvényesíteni fogjuk azt az alapelvet, miszerint egyenlő munkáért egyenlő bér jár.

A kormány gondoskodni fog arról, hogy munkanélküliség, betegség, baleset, rokkantság és aggkor esetére valamennyi dolgozó be legyen biztosítva, s hogy ez a gondoskodás fokozatosan kiterjedjen az önálló tevékenységet folytató személyekre is, amennyiben nem rendelkeznek más megélhetési lehetőséggel. A szociális gondoskodás előterében az anyákról és gyermekekről való hathatós gondoskodás fog állni. A társadalombiztosítás valamennyi válfajával kapcsolatos kiadásokat a jövőben az összállami költségvetés keretében fogják fedezni.

A gyógyulás, a pihenés és a szabadságtöltés helyeként a városok és a vidék dolgozó népe számára hozzáférhetővé válik valamennyiféle fürdőhely, szanatórium és üdülő. Népünk egészségének és pihenésének szolgálatába állnak a kastélyok, nyaralóhelyek és paloták is, amelyekben azelőtt az idegen nemesség és más élősködő uraságok terpeszkedtek.

Különleges figyelmet szentel a kormány a háború és a nemzeti felszabadító harc áldozatai, a fasiszta börtönök és koncentrációs táborok vértanúi, a katonák és partizánok családtagjai, a hadirokkantak, valamint az öregek és árvák megélhetése biztosításának.

Széles alapokra helyezve azt, gondoskodunk a felnövekvő nemzedékünkről. Mindkét nemhez tartozó ifjúságunknak testileg, erkölcsileg és szellemileg egyaránt felvértezettnek kell lennie, hogy méltó hordozója legyen nemzeteink jövőjének. A munkások, földművesek és a többi dolgozó gyermekei számára anyagi eszközökkel biztosítva lesz a képességeiknek megfelelő legmagasabb műveltség megszerzésének joga, s nyílt útjuk lesz az örömteli életbe. A sokgyermekes családok különleges támogatásban részesülnek.

Értelmiségünk tagjai, amennyiben a megpróbáltatások idején nem váltak hűtlenné nemzetükhöz, jelentékeny szerepet hivatottak betölteni a felszabadult haza új életének felépítésében. A kormány gondoskodni fog arról, hogy tisztességes és tehetséges értelmiségünk számára párt- és egyéb protekció nélkül nyitva álljon az út a köz- és magánszolgálat felé, s biztosítva legyen számára a teljesítményének megfelelő életszínvonal.

Valamennyi alkalmazottnak, kétkezi és szellemi munkásnak joga lesz ahhoz, hogy önként szakszervezetekbe tömörüljön, és szabadon megválaszthassa a képviselőit. Az üzemekben, műhelyekben és hivatalokban az alkalmazottak szabadon megválaszthatják az üzemi bizottságot, illetve saját bizalmiaikat. A szakszervezetek és az üzemi bizottságok a magánvállalkozókkal és a közhivatalokkal szemben a bér-, munka- és szociális politikával összefüggő összes kérdésben az alkalmazottak törvényes képviselői lesznek.

A kormány külön feladatának tekinti a köztársaság valamennyi hű polgárának gyors visszatelepítését otthonába.

XV.

A megszállás hat éve nem csak anyagi károkat okozott nekünk. Nem kisebbek, s következményeikben különösen veszélyesek az idegen uralom által okozott erkölcsi és szellemi károk, különösen az ifjúság soraiban. Azáltal is, hogy megfosztották a művelődés lehetőségétől, s azáltal is, hogy egész idő alatt a fasizmus mérgét oltották belé. Ezért elkerülhetetlenül egyenesen a rossz gyökeréhez kell nyúlnunk. Nem elég a rosszat csupán eltávolítani. Újat is kell építeni az új korszak és az állam új szükségleteinek szellemében.

Megvalósul az iskolák és más kulturális intézmények (színházak, könyvtárak stb.) megtisztítása az ezen a téren a megszállókkal tevékenyen együttműködő személyektől. Az elnyomatás idején kiadott összes tankönyvet eltávolítjuk. Megvalósul az összes diák- és közkönyvtár felülvizsgálata, hogy megtisztuljanak a náci és fasiszta dudvától. Megvalósul a sajtó, a rádió és a film alapos megtisztítása. A cseh és a szlovák városokban bezárjuk az összes német és magyar iskolát, köztük a prágai német egyetemet, valamint a prágai és a brünni német műszaki főiskolát, amelyek a legveszedelmesebb fasiszta és hitlerista fészkeknek bizonyultak. Az elemi és középiskolák német tanítósága szintén a hitlerizmus és henleinizmus egyik fő támaszát alkotta országainkban, s mivel ez tömegjelenség, a német kérdésben történő végleges döntésig bezárjuk az összes német iskolát.[5]

A német erőszakoskodók egy sor iskolát, könyvtárat és színházat bezártak, s felszerelésüket, különösen a cseh főiskolákét, megsemmisítették. Ezért a következő intézkedések történnek:

Újjáalakul a megszállók és a Hácha-féle rendszer által bezárt összes cseh és szlovák iskola; újra megnyílnak a megszállás idején bezárt könyvtárak és színházak. Megsemmisített felszerelésüket: a könyvtárakat, laboratóriumi berendezéseket, különösen az egyetemekét és műszaki főiskolákét, a német iskolák és intézetek e célra felhasználható könyvállományából és laboratóriumi felszereléséből pótolják. Az iskolák bezárása által sújtott főiskolás és középiskolás ifjúságnak lehetősége lesz a megfelelő tanintézet gyors elvégzésére. Az iskolák új kiépítésénél különleges figyelmet fognak szentelni az óvodáknak, a gyermekek szüleik munkaideje alatti védelmének, csakúgy, mint a szakiskoláknak és a műszaki utánpótlás gyorsított nevelését szolgáló iskoláknak.

A diákság, különösen a magasabb szintű iskolák számára képzett diákság, valamint a kulturális élet más szakterületei utánpótlása hiányának megszüntetése érdekében rendkívüli előírások lesznek kiadva, amelyek a tehetséges ifjúság számára lehetővé teszik, hogy igazolt képességei alapján a rendes körülmények között megkövetelt formaságok nélkül bekerülhessen az ilyen iskolákba és kulturális intézményekbe.

Szlovákiában az oktatásügy az állam egész művelődéspolitikája keretében mind rendszerében, mind szellemében teljesen önálló lesz – összhangban a szlovák nemzeti ideológiával. A pozsonyi Szlovák Egyetem mind sze-

mélyi, mind dologi tekintetben úgyszintén teljesen önálló lesz, hogy képviselje a Csehszlovákia tudományos kultúrájához való specifikus szlovák hozzájárulást. A Szlovák Nemzeti Színház és más művészeti intézmények éppígy fogják képviselni a Csehszlovákia művészeti kultúrájához való szlovák hozzájárulást.

Az új korszak és Csehszlovákia új nemzetközi helyzete megköveteli kulturális programjának ideológiai revízióját is:

Megvalósul a következetes demokratizálás, mégpedig nemcsak a lehető legszélesebb rétegeknek az iskolákhoz, valamint a művelődés és kultúra más forrásaihoz való hozzáférésének lehetővé tétele által, hanem eszmei téren is: magának a nevelés rendszerének és a kultúra jellegének népi alapra helyezésével, hogy ne emberek szűk rétegét, hanem a népet és a nemzetet szolgálja.

Felülvizsgáljuk a német és a magyar kultúrához fűződő viszonyunkat, minden szakterületen leleplezve reakciós elemeiket. A szlávságnak a nemzetközi, s különösen a mi csehszlovák politikánkban mutatkozó új jelentőségével összhangban megerősödik művelődéspolitikánk szláv orientációja. Ebben a szellemben kiigazítjuk és módosítjuk iskoláink tanterveit, valamint tudományos és művészeti intézeteink kulturális orientációját. A Szláv Intézet nemcsak felújul, hanem a más szláv nemzetek és államok kulturális intézeteivel szoros kapcsolatot ápoló eleven politikai-kulturális intézménnyé épül át.

Kulturális téren is teljesen újjáépül legnagyobb szövetségesünkhöz, a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatunk. E célból nemcsak hogy el lesz távolítva tankönyveinkből és oktatási segédeszközeinkből minden, ami azokban szovjetellenes volt, hanem ellenkezőleg, az ifjúság megfelelő felvilágosításban részesül a Szovjetunióról. Az orosz nyelv ezért az új tantervben az első helyen lesz az idegen nyelvek között. Arról is gondoskodni fognak, hogy ifjúságunk kellő ismereteket szerezzen a Szovjetunió keletkezéséről, berendezkedéséről, fejlődéséről, gazdaságáról és kultúrájáról. Az egyetemeken e célból új tanszékek is létesülnek: a Szovjetunió történetének, a Szovjetunió gazdaságának és a Szovjetunió jogrendszerének tanszékei.

Mindez haladó, népi és nemzeti szellemben valósul meg, amiben példaképeink nagy klasszikusaink lesznek, akik a legmagasabb színvonalú kultúra létrehozása során mélyen népi és nemzeti szellemben jártak el.

XVI.

Az új kormány, felelősségteljes hivatalának hazai földön való átvételekor, nem titkolhatja népünk előtt, hogy a köztársaság végleges felszabadulásához és az aljas ellenség és az árulók által nemzeteinken ejtett mély sebek begyógyításához vezető út még nehéz, tövises lesz, áldozatokkal és fáradságos munkával jár. Egyet azonban az új kormány népünknek a frontvonal mindkét

oldalán megígérhet: a kormány az általa vállalt programot legjobb tudása és lelkiismerete szerint fogja teljesíteni, mindig és mindenütt nemzeteink és a köztársaság érdekeihez fog igazodni, nem engedi meg, hogy a felszabadított köztársaságban a városi és a vidéki dolgozó nép érdekeivel szemben élősködő egyének és csoportok kizsákmányoló érdekei kerekedjenek felül. A kormány szilárdan hisz népünk nagy alkotóképességében, s mindent elkövet, hogy ezt az alkotóképességet serkentse és kibontakoztassa azzal, hogy demokratikus úton fogja szervezni és támogatni nemzeteink legszélesebb rétegeinek részvételét a mindennapi politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális életben, hogy ezáltal valósággá váljon, az államhatalom egyedüli forrása valóban a nép.

Zdeněk Fierlinger, s. k.
Josef David, s. k.
Klement Gottwald, s. k.
Viliam Široký, s. k.
Dr. Jan Šrámek, s. k.
Ján Ursíny, s. k.
Jan Masaryk, s. k.
Ludvík Svoboda, s. k.
Dr. Hubert Ripka, s. k.
Václav Nosek, s. k.
Dr. Vavro Šrobár, s. k.
Dr. Zdeněk Nejedlý, s. k.
Václav Kopecký, s. k.
Bohumil Laušman, s. k.
Július Ďuriš, s. k.
Dr. Ivan Pietor, s. k.
Antonín Hasal, s. k.
František Hála, s. k.
Dr. Jozef Šoltész, s. k.
Dr. Adolf Procházka, s. k.
Václav Majer, s. k.
Dr. Vlado Clementis, s. k.
Dr. Mikuláš Ferjenčík, s. k.
Ján Lichner, s. k.
DR. JAROSLAV STRÁNSKÝ, S. K

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák nyelvű szöveg forrása. *Program prvej domácej vlády republiky, vlády Národného frontu Čechov a Slovákov.* Ministerstvo informácií, Košice 1945. A kormányprogram szövegét közölte a szlovák nyelvű *Pravda* című napilap 1945. április 8-i száma is.

[Az Edvard Beneš vezette londoni csehszlovák emigráció és a Klement Gottwald vezette moszkvai csehszlovák kommunista emigráció 1945. március 22–29-i moszkvai megbeszélései négy ponton eredményeztek áttörést, illetve végleges megállapodást. Egyrészt sikerült a három cseh és egy szlovák baloldali pártból – a Csehszlovák Kommunista Pártból, a Csehszlovák Szociáldemokrata Munkáspártból és a Benešhez legközelebb álló Cseh Nemzeti Szocialista Pártból, valamint a Szlovák Kommunista Pártból –, továbbá két polgári pártból – a Cseh Néppártból és a

Szlovák Demokrata Pártból – létrehozniuk a Nemzeti front nevű koalíciót, amely a második világháború utáni első csehszlovák koalíciós kormányt alkotta. Másrészt eredményes tárgyalásokat folytattak a szovjet vezetéssel arról, hogy a szovjet hadsereg által elfoglalt területeken a csehszlovák állami szervek – Kárpátalja kivételével – mindenhol fokozatosan átvehetik a hatalmat. Kárpátalja Szovjetuniónak történő átadásáról, amelyet Beneš már 1939-ben felvetett Majszkij londoni szovjet nagykövetnek, szintén elvi megállapodásra jutottak a szovjet kormánynyal. S végül sikerült megegyezniük a moszkvai kommunista emigráció által összeállított kormányprogram-javaslat valamennyi vitás kérdésében. A szociáldemokrata Zdeněk Fierlinger vezette új csehszlovák kormány jelképesen 1945. április 4-én Kassán, az 1945. évi 1. számú köztársasági elnöki dekrétum alapján alakult meg, s másnap nyilvánosságra hozta programját. A kassai kormányprogram és a moszkvai programtervezet között a világháború utáni nemzetiségi politika szempontjából fontos eltérést jelentett, hogy a XV. fejezetben a végleges, kassai változat nem csupán a német, hanem a magyar kisebbségi iskolák bezárását is célul tűzte ki. A kormányprogram alapvetően meghatározta a világháború utáni Csehszlovákia politikai erőviszonyait, irányvételét, megkönnyítve így a kommunisták rohamos térnyerését a háború utáni viszonyok közt kulcsfontosságú belés hadügy, illetve a földművelésügyi minisztériumban, illetve a legfontosabb hatalmi ágazatokban. A kormányprogram – a cseh-szlovák viszony átmenetinek bizonyult megegyezéses rendezése mellett – a német- és magyarellenes jogfosztó intézkedéseknek is alapdokumentumává vált. (KAPLAN:1993, 215–228; ŠUTAJ:1993: 31–36; MANDLER:2002, 36–43.)

(1) A kassai kormányprogramnak a szlovák nemzet Magna Chartájaként is emlegetett VI. fejezete hűen tükrözi azokat az erőviszonyokat, amelyek a Moszkván keresztül Csehszlovákia területére visszaérkező Benešéket, a régi és az új kormánytagokat fogadták. A Szlovák Nemzeti Tanács, a csehszlovák és a szlovák kommunista vezetés nagy részének támogatását élvezve, szoros kapcsolatokat épített ki a szovjet hadsereg irányítóival. Az 1944. augusztus 29-én kirobbantott szlovákiai felkelés során és a későbbi fegyveres ellenállásban szerzett politikai tőkéjét kamatoztatva szilárd pozíciókra tett szert a háború végi Szlovákiában. A központi kormányzat fokozatos megerősödésével 1946/1947 folyamán a szlovák pozíciók fokozatosan meggyengültek, amit a három úgynevezett prágai egyezményben rögzített komptencia-megosztás is tükrözött. (RYCHLÍK:1998.)

(2) A Kárpátaljára vonatkozó igény a terület szovjet katonai megszállásával egyidőben fogalmazódott meg egyértelműen. Sztálin 1945. január 23-án Benešnek küldött levelében bejelentette, hogy a Szovjetunió igényt tart Kárpátaljára, de kölcsönös megállapodást javasolt. Beneš ragaszkodott ahhoz, hogy a terület csak a háború befejezése után, de a békekonferencia megnyitása előtt, kétoldalú államközi szerződés alapján kerüljön a Szovjetunióhoz. Az 1945. június 29-i szovjet-csehszlovák megállapodást az 1945. évi 60. számú köztársasági elnöki dekrétum emelte törvényerőre. (VIDA–ZSELICZKY: 2004.)

(3) A kormányprogram VIII. fejezetének betűje és szelleme a londoni és moszkvai emigrációnak a német és magyar kisebbséggel szemben fokozatosan radikalizálódott álláspontját tükrözte. Az állampolgárság megvonása és – mint az 1945. évi dekrétumok, rendeletek kibocsátása után fokozatosan világossá vált – a két kisebbség összes állampolgári jogainak felszámolása alól csak az aktív antifasisták nyerhettek kivételt. Ez a többségi cseh és szlovák lakossággal való összehasonlításban eleve súlyos és egyértelműen etnikai alapon gyakorolt diszkriminációt jelentett. A kassai kormányprogramnak ez a fejezete tehát a kollektív bűn elve alapján törvényerőre emelt kollektív büntetési formák – nemzeti, nyelvi különbségtételen alapuló vagyon-, állás- és jogvesztés – hivatkozási alapja volt. A „kisebbségi" fejezet még viszonylag szabadon hozzáférhető jogként írja le az optálás lehetőségét, de a gyakorlatban a csehszlovák állampolgárság megszerzése a világháború utáni években a magyarok számára csakis a reszlovakizáción keresztül volt lehetséges. (JANICS:1978, 1993. VADKERTY:1993, 8–10.)

(4) Az eredetileg csak a német és magyar háborús bűnösök internálására tervezett táborokat ártatlan német és magyar személyek ezreinek elkülönítésére, összegyűjtésére, kényszermunkájának kikényszerítésére és a kitelepítések előkészítésére használták fel Csehországban és Szlovákiában egyaránt. (STANĚK:1996, 94–121, STANĚK:2002, HRABOVEC:1994.) Szlovákiában a három pozsonyi internálótáboron kívül is több helyen, pl. Szereden tartottak fogva, illetve ellenőrzés alatt magyar internáltakat. A pozsonyi magyarok internálásáról a Városi Nemzeti Bizottság 1945. május 5-én hozott határozatot. (VADKERTY:2005; JUŠČÁK:2001, 105–109.)

(5) A szlovákiai magyar iskolákat a kormányprogramban foglalt oktatáspolitikai célok ismertté válását követően 1945 májusában kezdték tömegesen felszámolni. A Ladislav Novomeský vezette Oktatási Megbízotti Hivatal ugyan tervezte a magyar nemzetiségi oktatás korlátozott fenntartását, az 1945. szeptemberi tanévnyitáskor azonban már egyetlen magyar tannyelvű iskola sem működött. (ŠUTAJ:1993, 40–43, GABZDILOVÁ:2004, 70–81.)]

(6)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 33. SZÁMÚ RENDELETE A FASISZTA BŰNÖSÖK, MEGSZÁLLÓK, AZ ÁRULÓK ÉS KOLLABORÁNSOK MEGBÜNTETÉSÉRŐL ÉS A NÉPBÍRÓSÁG LÉTESÍTÉSÉRŐL

Pozsony, 1945. május 15.

A Szlovák Nemzeti Tanács az alábbi rendeletet hozta:

I. RÉSZ

1. § Fasiszta megszállók

Az a külföldi állampolgár, aki

a) hozzájárult a Csehszlovák Köztársaság szétveréséhez vagy demokratikus államrendjének megsemmisítéséhez, vagy pedig

b) részt vett a szlovák nemzet politikai, gazdasági vagy másfajta elnyomásában, főképpen terrorizálta a szlovák népet, vagy más módon volt kárára, a német hadsereg oldalán harcolt a Csehszlovák Köztársaság területén a vörös hadsereg és más szövetséges hadseregek, továbbá a szlovák felkelés vagy a szlovákiai partizánok ellen, vagy pedig gyilkosságot, rablást, gyújtogatást, zsarolást, besúgást vagy más barbár és erőszakos cselekedetet követett el a náci Németország, illetve Horthy-Magyarország szolgálatában, vagy szlovákiai lakosok külföldre hurcolását rendelte el és segítette elő, vagy pedig más módon vétett a szlovák nemzeti érdekek ellen,

bűncselekményéért halálbüntetéssel büntetendő.

2. § Hazai árulók

Az a csehszlovák állampolgár, aki tevékenységével, nevezetesen a szlovák kormány, illetve parlament tagjaként, vagy kiemelt politikai vagy gazdasági tényezőként, német, magyar vagy szlovák fasiszta szervezetek képviselőjeként, illetve elkötelezett tagjaként

a) hozzájárult a Csehszlovák Köztársaság szétveréséhez vagy demokratikus rendjének felszámolásához, vagy a fasiszta rendszer bevezetéséhez, nevezetesen aki ezzel a céllal kezdeményező vagy kiemelkedő tevékenységet folytatott 1938. október 6. és 1939. március 14. érdekében, s főleg aki közvetlen tárgyalások részeseként és más módon hozzájárult a szlovák állam Németország védnöksége alatt történő megalakulásához, vagy pedig

b) jelentős mértékben támogatta a náci Németország vagy Horthy-Magyarország katonai, politikai vagy gazdasági érdekeit, hátráltatta a Szovjet

Szocialista Köztársaságok Szövetsége és szövetségesei háborús törekvéseit, vagy kárára volt a szlovák nemzetnek, a szabadságért küzdő hazai demokratikus és antifasiszta szervezeteknek vagy csoportoknak, vagy pedig

c) bármilyen módon hozzájárult a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és szövetségesei elleni hadüzenethez és hadviseléshez, jelentős szerepet vállalva ezekben, vagy fellépésével, nevezetesen erőszakos vagy egyéb káros megnyilvánulásaival bemocskolta a szlovák nemzet becsületét, vagy pedig

d) aki nyilvánosan propagálta, védelmébe vette vagy jóváhagyta a fasiszta megszállók, illetve a hazai árulók tevékenységét és eszméit, nyilvánosan gyalázta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét, illetve szövetségeseit, továbbá államrendjüket és hadseregüket,

bűncselekményéért halálbüntetéssel büntetendő.

3. § Kollaboránsok

a) Aki bármilyen módon elősegítette a fasiszta megszállók vagy a hazai árulók tevékenységét, s a német hadviselés segítésének szándékával együttműködött velük, vagy hátráltatta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és szövetségesei háborús törekvéseit, valamint a szlovák nemzet felszabadító harcát, vagy pedig

b) aki elrendelte, szervezte és lelkes részvételével támogatta a demokrata és antifasiszta személyek és szervezetek politikai tevékenységükért való üldözését, aki faji, nemzeti, vallási vagy politikai hovatartozásáért és antifasiszta meggyőződéséért bárkinek jogsérelmet okozott, vagy aki elrendelte és lelkes részvételével támogatta, hogy szlovákokat külföldre, koncentrációs táborokba vagy a német hadviselés érdekében végzett munkára hurcoljanak, vagy pedig

c) aki fasiszta szervezetek tagjaként vagy politikai befolyás igénybevételével más állampolgárok rovására szerzett vagyont, vagy a német vagy magyar megszállókkal vagy a hazai árulókkal együttműködve vagy a háborús viszonyok kihasználásával aránytalanul meggazdagodott, vagy pedig

d) aki a közélet, továbbá a politikai, gazdasági vagy kulturális élet jelentős tényezőjeként a megszállókat vagy a fasiszta rendszert szolgálta, azzal a céllal, hogy elősegítse annak építését, fennmaradását, illetve a szlovák nemzet szenvedéseinek meghosszabbítását, vagy pedig

e) aki a kollaboránsok (az a–d. pontok) tevékenységét nyilvánosan propagálta és jóváhagyta,

30 évig terjedő szabadságvesztéssel, súlyosbító körülmények esetén halálbüntetéssel büntetendő.

4. § A felkelés elárulása

a) Aki bármilyen módon akadályozta a szlovák nemzetnek az árulókkal vagy a megszállókkal szembeni, illetve a szabadságért és a Csehszlovák

Köztársaság felújításáért folytatott harcát, főleg aki akadályozta a nemzeti felkelés előkészítését vagy a katonai egységek felkelésben való részvételét, vagy pedig

b) aki bármilyen módon részt vett a fasiszta megszállóknak vagy a hazai árulóknak a szlovák nemzeti felkelés elnyomására vagy a partizán hadviselés lehetetlenné tételére irányuló igyekezetében, vagy aki kivette részét a felkelés vagy a partizán hadviselés résztvevőinek üldöztetéséből, egyéb módon nyújtott segítséget a megszálló hadseregnek vagy szerveknek,

c) aki ilyen áruló tevékenységet propagált, nyilvánosan védelmébe vett vagy jóváhagyott,

halálbüntetéssel büntetendő.

5. § Bűnrészesek a fasiszta rendszerben

Aki helyi viszonylatban alapítója, szervezője vagy propagálója volt a Hlinka Szlovák Néppártjának és a Hlinka-gárdának vagy más fasiszta szervezeteknek, és tevékenységét a fasiszta rendszer szellemében fejtette ki, aki a fasiszta eszmék, a náci Németországgal való együttműködés, valamint a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és szövetségesei elleni háború elkötelezett propagálójának számított, s aki mint a Csehszlovák Köztársaság demokratikus rendszerének ellensége fejtett ki politikai tevékenységet, vagy kivette részét az antidemokratikus, antikommunista, illetve fajüldöző megmozdulásokból és uszításból, aki saját politikai helyzetét kihasználva más állampolgárok rovására gazdagodott meg, aki a szlovák nemzet szabadságáért vívott harcban vagy a háború során bármilyen módon vétett a szövetséges Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségével és más szövetségesekkel szemben, vagy aki polgártársait elnyomta, legfőképpen a német katonai érdekek szolgálatában végzendő munkákra kényszerítette, vagy más módon okozott kárt életükben vagy vagyonukban, aki a településeken felelős a lakosságon esett, s a megszállók és árulók okozta sérelmekért – amennyiben e tevékenysége az 1– 4. § alapján nem büntetendő –,

munkaszolgálatos alakulatokba történő, legfeljebb 2 év időtartamra kiterjedő besorolással, illetve állampolgári jogainak 2–15 évig terjedő felfüggesztésével, vagy csupán nyilvános megrovással büntetendő.

6. § A büntetés csökkentése

Amennyiben az elkövető későbbi, elsősorban a felkelésben való tevékenységével jelentősebb mértékben részt vállalt az antifasiszta harcokban vagy szlovák életek megmentésében, a halálbüntetés legfeljebb 30 évig terjedő szabadságvesztésre változtatható, vagy, rendkívüli esetekben, a mellékbüntetések fő büntetési tételekké minősíthetők, adott esetben az elkövető szabadlábra is helyezhető.

7. § A jogok elvesztése

Elmarasztaló ítéletében a bíróság – a nyilvános megrovás esetének kivételével – egyidejűleg megfosztja az elítéltet állampolgári jogaitól.

8. § A büntetés végrehajtása

(1) Az elítélt a szabadságvesztés idejét fegyházban, adott esetben büntetése egy részét vagy teljes egészét e céllal létesítendő különleges munkaszolgálatos alakulatokban tölti le.

(2) Az elítélt teljes vagyonát vagy annak egy részét a bíróság az állam javára elkobozza, kivéve az 5. § értelmében hozott ítéleteket.

II. RÉSZ

9. § Népbíróságok

Az e rendelet szerinti bűncselekmények megbüntetésére Szlovákia területén a következő népbíróságok jönnek létre:

a) Nemzeti Bíróság pozsonyi székhellyel,
b) járási népbíróságok a járási székhelyeken,
c) helyi népbíróságok minden községben.

10. § Eljárás lefolytatása a népbíróságok előtt

(1) A népbíróság nem folytathat eljárást a vádlott távollétében.

(2) A népbíróságnál minden állampolgár, hivatal vagy közbiztonsági szerv tehet büntető-feljelentést. Az eljárás folytatására illetékes vádló megvizsgálja a büntető-feljelentést, s amennyiben úgy ítéli meg, hogy az eljárást el kell utasítania, ez irányú javaslatát beterjeszti a népbíróságnak, amely ez ügyben határozatot hoz, ellenkező esetben 8 napon belül vádiratot nyújt be a népbíróság elnökének.

(3) A büntetőeljárás megindítását követő őrizetbe vételről a népbíróság határoz.

(4) A vizsgálati fogságban letöltött időt teljes egészében bele kell számítani a kiszabott szabadságvesztés időtartamába.

(5) A vádirattal szembeni ellenvetésnek helye nincs.

(6) Gyorsított eljárás esetében a főtárgyalás megindítására a vádiratnak a népbíróság elnökéhez történt benyújtását követő 14 napon belül kell sort keríteni.

(7) Az ítéletet közvetlenül a főtárgyalást követően kell meghozni és kihirdetni. Az ítéletet „A köztársaság és a szlovák nemzet nevében" kell kihirdetni.

(8) A népbíróságok határozatai ellen fellebbezésnek helye nincs.

11. § Nemzeti Bíróság

Nemzeti Bíróság létesítésére egész Szlovákia területére kiterjedő hatáskörrel Pozsonyban kerül sor.

12. § A Nemzeti Bíróság hatáskörébe tartozik az e rendeletben felsorolt bűncselekményekről való határozathozatal

a) a Szlovák Köztársaság volt elnökével,

b) az 1939. március 14-t követő szlovák kormányok tagjaival,

c) 1939. március 14-t követően a Szlovák Köztársaság Nemzetgyűlésének képviselőivel,

d) 1939. március 14-t követően az Államtanács tagjaival,

e) 1939. március 14-t követően a Hlinka-gárda, illetve a Hlinka-ifjúság Főparancsnokságának tagjaival, s azok tisztjeivel,

f) az 1939. március 14-t követő propaganda vezetőjével,

g) az 1939. március 14-t követő követekkel és a felhatalmazott miniszterekkel,

h) a különböző nemzeti csoportok vezetőivel és képviselőikkel,

i) a fajüldöző tevékenység szolgálatában álló vezető tisztségviselőkkel,

j) az Állambiztonsági Központ elöljárójával,

k) a Legfelsőbb Bíróság Felülvizsgálati Tanácsának tagjaival, a melléjük kirendelt közvádlóval,

l) illetve a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége által a Nemzeti Bíróság hatáskörébe utalt személyekkel szemben.

13. § (1) A Nemzeti Bíróság 7 tagú tanácsban hozza meg határozatát, amely az elnökből és 6 ülnökből tevődik össze.

(2) A tanács elnökének és helyettesének hivatásos bírónak kell lennie. Őket a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége nevezi ki és hívja vissza.

(3) Az ülnököket a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége nevezi ki és hívja vissza.

14. § A Nemzeti Bíróság tanácsának ülnökévé (helyettesévé) csak olyan személyt lehet kinevezni, aki:

a) betöltötte a 21. életévét,

b) tud írni és olvasni,

c) a Csehszlovák Köztársaság állampolgára,

d) erkölcsileg sértetlen és politikailag feddhetetlen.

15. § (1) A vádat a Népbíróság előtt a vádló képviseli.

(2) A vádlót és helyettesét a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége nevezi ki és hívja vissza.

(3) A vádló tevékenysége során a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének tartozik felelősséggel.

16. § A vádlott a Nemzeti Bíróság előtt a Szlovák Nemzeti Tanács Igazságügyi Megbízotti Testülete által összeállított ügyvédek névjegyzéke alapján védőügyvédet választhat magának.

17. § A bíróság szavazattöbbséggel hozza meg ítéletét. Először az ülnökök szavaznak, utánuk szavaz az elnök.

18. § A főtárgyalásról vezetett jegyzőkönyvet a tanács összes tagja, valamint a jegyzőkönyvvezető látja el kézjegyével.

19. § (1) A bíróság, amennyiben a vádlottat halálbüntetésre ítélte, a vádló meghallgatását követően azon nyomban határoz arról, hogy az elítéltet

kegyelemre javasolja-e, vagy sem. Amennyiben a bíróság a kegyelemben részesítést javasolja, azon nyomban benyújtja az ehhez szükséges iratanyagot a saját és a vádló javaslatával együtt a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségéhez. Az iratanyaghoz mellékelni kell a kegyelmi kérvényt is, melyet az elítélt, vagy az ő javára valaki más nyújtott be.

(2) Amennyiben a bíróság nem javasolja kegyelemben részesíteni az elítéltet, vagy ugyan javaslatot tesz rá, de annak megadására nem kerül sor, a halálbüntetés végrehajtásra kerül.

20. § A Nemzeti Bíróság által hozott jogerős ítéleteket az illetékes állami képviseleti szerv hajtja végre.

21. § A járási népbíróságok

Járási népbíróság létesítésére – a járás területére kiterjedő hatállyal – a járási székhelyen kerül sor.

22. § A járási népbíróság hatáskörébe tartozik az összes, e rendelet szerinti bűncselekmény, kivéve a Nemzeti Bíróság kizárólagos hatáskörébe tartozókat, illetve azokat, melyeket a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége kivett a járási népbíróságok hatásköréből s a Nemzeti Bíróság hatáskörébe utalt.

23. § (1) A járási népbíróság 5 tagú tanácsban hozza meg döntését, amely az elnökből és 4 ülnökből tevődik össze.

(2) A tanács elnökének és helyettesének hivatásos bírónak kell lennie. Őket a Szlovák Nemzeti Tanács Igazságügyi Megbízotti Testülete nevezi ki és hívja vissza, amennyiben lehetséges, az illetékes járási nemzeti bizottság javaslatára.

(3) Az ülnököket az illetékes járási nemzeti bizottság nevezi ki.

24. § (1) A vádat a járási népbíróság előtt a vádló képviseli.

(2) A vádlót és helyettesét – az illetékes járási népbíróság javaslatára – a Szlovák Nemzeti Tanács Igazságügyi Megbízotti Testülete nevezi ki és hívja vissza a jogvégzett személyek soraiból.

(3) A vádló tevékenysége során a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének tartozik felelősséggel

25. § A 14., valamint a16–20. § rendelkezései a járási népbíróságok számára is érvényesek.

26. § A helyi népbíróság

Helyi népbíróság létesítésére – a politikai község vonzáskörzetére kiterjedő hatállyal – a helyi nemzeti bizottság székhelyén kerül sor.

27. § A helyi népbíróság hatáskörébe az e rendelet 5. §-ában említett bűncselekmények tartoznak.

28. § (1) A helyi népbíróság 5–11 tagú tanácsban hozza meg döntését, amely az elnökből és 4–10 ülnökből tevődik össze.

(2) Az elnököt és a vádlót a járási nemzeti bizottság nevezi ki és hívja vissza.

(3) A helyi népbíróságok ülnökeit a járási nemzeti bizottság nevezi ki és hívja vissza a helyi nemzeti bizottság javaslata alapján.

(4) A 14. § rendelkezései a helyi népbíróságokra is vonatkoznak.

29. § A helyi népbíróság által kiszabott büntetés végrehajtását az illetékes járási népbíróság vádlója felügyeli.

30. § A vádlott a helyi népbíróság előtt védőt választhat magának, aki viszont nem lehet ügyvéd vagy bíró.

31. § A Nemzeti Bíróság számára a Legfelső Bíróság, a járási népbíróság számára az illetékes járásbíróság, a helyi népbíróságok számára a helyi nemzeti bizottság hivatala, továbbá a Nemzeti Bizottság vádlója számára a Főügyészség, a járásbíróság vádlója számára az illetékes járásbíróság, a helyi vádló számára pedig a helyi nemzeti bizottság hivatala biztosítja az adminisztratív teendők ellátását.

32. § A népbíróságok létesítésével és feladatainak ellátásával kapcsolatos kiadásokat az állam fedezi a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének költségvetési keretéből.

33. § E rendelet azonnali hatállyal életbe lép, egy évig marad érvényben, s végrehajtásáért a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége a Megbízottak Testületével közösen felel.

Šmidke s. k. Dr. Lettrich s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady. Ročník 1945.* 6. 42–46.

[A Szlovák Nemzeti Tanács jogszabályalkotó tevékenysége, illetve a köztársasági elnöki dekrétumok formájában megvalósult csehszlovák törvényalkotás az emigrációs időszak utolsó szakaszában gyakorlatilag teljesen különvált egymástól. Ezzel együtt a jogszabályok, köztük „a fasiszta bűnösök, megszállók, az árulók és kollaboránsok megbüntetéséről és a népbíróság létesítéséről" szóló SZNT-rendelet, illetve a „a náci bűnösök, az árulók és segítőik megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról" szóló 1945. évi 16. számú köztársasági elnöki dekrétum (ld. a kötet 9. sz. iratát!) alapelvei jórészt azonosak, illetve igen közel állnak egymáshoz. Így például egyformán súlyosan ítélik meg a megszálló hatóságok képviselőinek és segítőinek tevékenységét, a köztársaság egysége ellen irányuló tevékenységet. A háború alatt elkövetett egyéb bűnök felsorolása jórészt szintén megegyezik, mint ahogy a szlovákiai és csehországi népbírósági hatáskörök kialakítása is alapvetően azonos. Ugyanakkor az SZNT 1945. évi 33. számú rendelete két lényegi ponton különbözött az 1945. 16. számú elnöki dek-

rétumtól. Elsősorban a szlovákiai történeti fejlődés sajátosságait – például a szlovák nemzeti felkeléssel szembeni aktív magatartást – figyelembe véve nagy súlyt helyez a külföldi megszállókkal való bármilyen együttműködésnek, illetve a szlovák államot irányító testületek képviselőinek lehető legsúlyosabb megbüntetésére. A legfőbb bűnösök elítélésére a rendelet létrehozta a Nemzeti Bíróság intézményét, amelyről a cseh országrészekben külön elnöki dekrétum rendelkezett. A szlovákiai népbíróságok és a Nemzeti Bíróság ítéletei – bár a rendelet külön nem rendelkezett a magyar nemzetiségű személyek kiemelt büntetéséről – aránytalanul sok magyar személyt érintettek. Az összesen 22.278 bíróság elé állított és 8962 elítélt szlovákiai személy közül a magyar nemzetiségű perbe fogottak száma 14.264 (64 %), a magyar nemzetiségű elítéltek száma pedig 4946 (55,2 %) volt. A szlovákiai Nemzeti Bíróság és a népbíróságok összesen 1521 németet ítéltek el. Ma még nem áll rendelkezésünkre részletes kimutatás a magyar nemzetiségű elítéltekről. A legismertebb halálra ítélt magyar nemzetiségű személy Esterházy János, a Szlovákiai Magyar Párt elnöke volt, akit távollétében a Szlovák Nemzeti Bíróság 1947. szeptember 16-án ítélt halára. Ítéletét Klement Gottwald köztársasági elnök 1949-ben életfogytiglani börtönbüntetésre változtatta. (ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 64–66; JANICS:1979:279–302; MOLNÁR:1997. 220–232.)]

(7)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 5. SZÁMÚ DEKRÉTUMA AZ ELNYOMÁS IDEJÉN KÖTÖTT EGYES VAGYONJOGI ÜGYLETEK ÉRVÉNYTELENSÉGÉRŐL, TOVÁBBÁ A NÉMETEK, MAGYAROK, AZ ÁRULÓK, A KOLLABORÁNSOK, VALAMINT EGYES SZERVEZETEK ÉS INTÉZETEK VAGYONÁNAK NEMZETI GONDNOKSÁG ALÁ HELYEZÉSÉRŐL

Prága, 1945. május 19.

A kormány javaslatára a következőket rendelem el:

1. § (1) Bármilyen vagyonátruházás, és vagyonjogi ügylet, akár ingó, ingatlan, köz-, vagy magánvagyont érint, érvénytelen, amennyiben 1938. szeptember 29. után megszállás, nemzeti, faji és politikai üldözés pressziója alatt hajtották végre.

(2) Az (1) bekezdésből eredő igények érvénytelenítésének módját a köztársasági elnök külön rendeletével kell szabályozni, ha ezt ezen rendelet nem teszi meg.[1]

2. § (1) Az állami szempontból megbízhatatlan személyeknek a Csehszlovák Köztársaság területén lévő vagyonát e rendelet további rendelkezései értelmében nemzeti gondnokság alá helyezik.

(2) Az állami szempontból megbízhatatlan személyek vagyonának kell tekintetni az ezen személyek által 1938. szeptember 29. után átruházott vagyont is, kivéve ha a tulajdonszerző nem tudott arról, hogy ilyen vagyonról van szó.

3. § A nemzeti gondnokság alá helyezést be kell vezetni minden olyan vállalatra (üzemre) és vagyonállagra vonatkozóan, amelynek esetében ezt a termelés és a gazdasági élet zavartalan menete megköveteli, különösen az elhagyott vagy az olyan üzemekben, vállalatoknál és vagyonállagokban, melyek állami szempontból megbízhatatlan személyek birtokában, igazgatása alatt, bérletében vagy haszonbérletében vannak.

4. § Állami szempontból megbízhatatlanoknak kell tekinteni:

a) a német vagy magyar nemzetiségű személyeket,

b) azokat a személyeket, akik a Csehszlovák Köztársaság állami szuverenitása, önállósága, egysége, demokratikus köztársasági államformája, biztonsága, és védelme ellen irányuló tevékenységet fejtettek ki, akik ilyen tevékenységre bujtogattak, más személyeket erre rávenni igyekeztek, és akik bármilyen más módon célzatosan támogatták a német és a magyar megszállókat. Ilyen személyeknek tekintendők például a Vlajkának, a Rodobranának, a Hlinka Gárda rohamosztagainak tagjai, a Németekkel Való Együttműködés

Egyesületének, a Cseh Antibolsevista Ligának, a cseh Ifjúság Nevelési Kuratóriumának, a Hlinka-féle Szlovák Néppártnak, a Hlinka-Gárdának, a Hlinka-Ifjúságnak, az Alkalmazottak Nemzeti Szakszervezeti Központjának, a Mezőgazdasági- és Erdőgazdasági Szövetségnek, a Német-Szlovák Társaságnak, és más hasonló jellegű fasiszta szervezeteknek a vezető tisztségviselői.[2]

5. § A jogi személyek közül állami szempontból megbízhatatlanoknak tekintendők azok, amelyek vezetősége szándékosan és céltudatosan szolgálta a német vagy magyar hadvezetést, vagy pedig fasiszta és náci célokat követett.

6. § Német vagy magyar nemzetiségűeknek tekintendők azok a személyek, akik az 1929 óta tartott bármelyik népszámláskor magukat német vagy magyar nemzetiségűeknek vallották, vagy pedig német vagy magyar nemzetiségű személyeket tömörítő csoportok, alakulatok vagy politikai pártok tagjai lettek.

7. § (1) Nemzeti gondnokság alá helyezéshez a következők jogosultak:

a) a vállalatoknál és pénzintézeteknél a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács,

b) a bányavidékeken található bányavállalatoknál az illetékes járási nemzeti bizottság, a bányavállalatok központi szerveinél az illetékes Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács,

c) az ipari, kereskedelmi és vállalkozói cégeknél

aa) 20 alkalmazotti számig a helyi nemzeti bizottság,

bb) 21 és 300 alkalmazotti létszám között a járási nemzeti bizottság,

cc) ettől magasabb létszám esetén a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács.

Az alkalmazottak létszámának meghatározásához az 1943. évi rendes üzemmenet évéből kell kiindulni.

d) A mezőgazdasági és erdőgazdasági birtokok esetében:

aa) 50 ha földterületig a helyi nemzeti bizottság,

bb) 50 ha és 100 ha közötti kiterjedésű földterület esetén a járási nemzeti bizottság,

cc) a 100 ha földterületet meghaladó birtokokon a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács.

e) Lakóépületek és építési telkek esetén a helyi nemzeti bizottság, amennyiben viszont a vagyon túllépi az 5.000.000 korona értéket, abban az esetben a járási nemzeti bizottság.

f) Az összes egyéb vagyontárgy esetében:

aa) 500.000 korona értékig a helyi nemzeti bizottság,

bb) az 500.000 koronánál nagyobb, de 5 millió koronát el nem érő vagyontárgyak esetén a járási nemzeti bizottság,

cc) az 5 millió korona értéket meghaladó vagyontárgyak esetében a Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács.

g) Amennyiben az a–f. pontokban feltüntetett vállalatok és vagyontárgyak országos hatáskörűek, úgy a nemzeti gondnokságot az illetékes szakminisztérium vezeti be.

(2) Abban az esetben, amennyiben a nemzeti gondnokság alá helyezett vagyontárgy értékének becslése során (e. és f. pontok) az érték meghatározása kérdéses, úgy annak értékét a magasabb szerv határozza meg végleges érvénnyel.

(3) Azokban a községekben és járásokban, melyekben a nemzeti bizottságok helyett közigazgatási bizottság vagy komisszár van vagy volt kinevezve, a nemzeti gondnokság alá helyezés az ő illetékességükbe tartozik.

8. § (1) A 7. § értelmében meghozott határozat a 7. § a., b., c., és d. pontokban meghatározott vállalatoknál a vállalati bizottsággal (vállalati tanácscsal) történő egyeztetés alapján kerül kiadásra. Amennyiben nem jön létre egyezség, úgy felsőbb szerv hoz határozatot.

(2) Az 50 ha földterülete meghaladó mezőgazdasági és erdőgazdasági birtokok esetében szintén az illetékes helyi nemzeti bizottságok meghallgatását követően adják ki a határozatokat.

9. § Ha a késedelem veszélye fenyeget, különösen, ha elhagyott vállalatról van szó, vagy ha a birtokban vagy vállalatban állami szempontból megbízhatatlan személyek működnek, úgy a járási nemzeti bizottságoknak illetékességük hiánya esetén is joguk van kinevezni ideiglenes nemzeti gondnokot, egészen az illetékes szerv 7. § értelmében hozott döntéséig.

10. § (1) Az illetékes Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács a vállalati tanács meghallgatását követően, amennyiben azt a közérdek megköveteli, hivatali hatalmánál fogva megváltoztathatja a járási nemzeti bizottságnak vagy a helyi nemzeti bizottságnak a gondnokság alá helyezésről vagy a nemzeti gondnokok kinevezéséről hozott határozatát, és más intézkedéseket is hozhat.

(2) Az illetékes Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács hasonló intézkedéseket foganatosít a nemzeti gondnokság alá helyezésről azokon a helyeken, ahol a járási vagy helyi nemzeti bizottság nem hozott vagy nem hozhatott ilyen határozatot.

11. § A nemzeti gondnokságot azonnal meg kell szüntetni, amint bevezetésének indokai érvényüket veszítik. Ugyanazon intézmény szünteti azt meg, amelyik bevezette.

12. § (1) Az összes szövetkezeti vállalat és szervezet (mezőgazdasági, fogyasztási, pénzintézeti, stb.) esetében be kell vezetni az ideiglenes nemzeti gondnokságot. Ez a nemzeti gondnokság a vállalat megfelelő vezetésén kívül 4 héten belül biztosítja a vállalat új irányító szerveinek megválasztását.

(2) Ideiglenes nemzeti vagyongondnokságot a szövetkezeteknél az a helyi nemzeti bizottság vezeti be, amely illetékessége nem lépi túl a körzet határait; a járási nemzeti bizottság azon szövetkezeteknél, melyek illetékessége túllépi a körzet határait, de nem lépi túl a járás határait; az összes egyéb

szövetkezet esetében a Tartományi Nemzeti Tanács, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács.

(3) Az ideiglenes gondnokság bevezetését megelőzően lehetőség szerint meg kell hallgatni a szövetkezet tagjait.

(4) Az ideiglenes gondnokság azonnal érvényét veszíti, amint a szövetkezet tagjai új vezetőséget választanak.

13. § Az illetékes Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács indokolt esetekben a szakágazati, gazdasági, kulturális, és érdekképviseleti szervezetekbe és intézményekbe is bevezetheti a nemzeti gondnokságot.

14. § (1) A nemzeti gondnokság alá helyezésről, illetve annak megszüntetéséről hozott határozatot, valamint a nemzeti gondnokok kinevezéséről és visszahívásáról hozott határozatokat írásban kell meghozni.

(2) A határozatok másolatát a Tartományi Nemzeti Bizottságnak, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanácsnak kell megküldeni.

15. § A 14. § alapján hozott határozat alapján hivatali hatalmánál fogva

a) ingatlanok esetében a nemzeti gondnokság alá helyezés tényéről a telekkönyvi iratokba a hivatalos bejegyzést az illetékes bíróság hajtja végre,

b) a bányajogok esetében a nemzeti gondnokságba vétel tényét az illetékes bíróság, illetve hivatal végzi el a bányászati könyvekben illetve feljegyzésekben,

c) a gazdasági (társasági) névjegyzékbe, Szlovákiában a cégjegyzékbe bejegyzett vállalatok (üzemek) esetében a nemzeti gondnokság alá helyezés tényét a gazdasági (társasági) jegyzékbe, Szlovákiában a cégjegyzékbe történő bejegyzést az illetékes bíróság végzi el.

16. § (1) Nemzeti gondnoknak csak megfelelő szak- és gyakorlati ismeretekkel rendelkező, erkölcsileg feddhetetlen, állami szempontból megbízható személy nevezhető ki.

(2) Nemzeti gondnok rendszerint sem a vállalat (üzem) adósa, sem hitelezője nem lehet, hacsak a 7. § értelmében az illetékes szerv indokoltan nem határoz másként.

(3) A nemzeti gondnokság az érintett vállalat arra alkalmas alkalmazottaiból is megalakítható.

(4) Nemzeti gondnoknak nem lehet kinevezni a 7. § alapján illetékes nemzeti bizottság tagját.

17. § (1) Kisebb vagyonok, vállalatok esetén, kisebb vállalkozók által üzemeltetett vállalatoknál, stb. egyetlen gondnokot is ki lehet nevezni több vállalat illetve vagyontárgy részére.

(2) Amennyiben a nemzeti gondnokság mértéke azt megköveteli, a 7. § alapján illetékes szerv nemzeti gondnoki testületet nevezhet ki, melynek legfeljebb 5 tagja lehet, amely a többség elve alapján vezeti a testületet.

18. § A hivatalba lépés előtt a 7. § alapján az illetékes szervnél nemzeti gondnoki esküt kell tenni, hogy a kötelezettségeiket lelkiismeretesen el-

végzik, mégpedig a jó gazda gondosságával, a gazdasági, nemzeti és egyéb érdekekkel összhangban.

19. § Tisztségük teljesítése során a nemzeti gondnokok a közjogi szerv jogaival vannak felruházva a Büntető Törvénykönyv 1852. május 27-én hozott 117. számú törvényének 69. § alapján, valamint az 1878. évi V. számú törvény 461. §, illetve a 1914. évi XI. számú törvény 5. § alapján.

20. § (1) A nemzeti gondnokság alá vont vagyontárgyak tulajdonosainak, birtoklóinak, és kezelőinek jogi eljárásai, melyek ezen vagyontárgyakra vonatkoznak, ezen rendelet érvénybe lépését követően érvénytelenek.

(2) A nemzeti gondnokság alá vont vagyontárgyak eddigi tulajdonosai, birtokosai, és kezelői kötelesek tartózkodni a nemzeti gondok eljárásának bárminemű befolyásolásától.

21. § A nemzeti gondnok kezeli a nemzeti gondnokság alá vont vagyontárgyakat, valamint jogosult és köteles minden olyan intézkedést meghozni, melyeket a megfelelő gondnokság érdekében meg kell hozni. Köteles a jó gazda gondosságával eljárni, és felelős azokért a károkért, melyek kötelességeinek elhanyagolása miatt keletkeztek.

22. § (1) A nemzeti gondnok a 7. § alapján köteles gazdálkodásáról beszámolni az illetékes szerv számára, mégpedig az illetékes szerv által meghatározott határidőn belül, és kérésre bármikor tájékoztatást adni, jelentést készíteni.

(2) Azon intézkedések meghozatalához, melyek nem tartoznak a szokásos gazdálkodás köréhez, valamint a különleges fontosságú eljárásokban, mint például bérbeadáshoz vagy haszonbérletbe adáshoz, kölcsönzéshez, telekkönyvi megterheléshez, felszámoláshoz, a nemzeti gondnoknak minden esetben a 7. § alapján illetékes szerv jóváhagyása szükséges.

(3) A 7. § alapján illetékes szerv felügyel arra, hogyan gazdálkodik a nemzeti gondok.

(4) A nemzeti gondnok köteles azon útmutatásokhoz tartania magát, melyeket a 7. § alapján az illetékes szerv, vagy a fölérendelt Tartományi Nemzeti Bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács, illetve vállalatok esetében az egész országban illetékes ágazati minisztérium bocsátott ki.

23. § A készpénzben kifizetett kiadások fedezésére a nemzeti gondnok ellenszolgáltatásra jogosult, melynek összegéről a 7. § alapján illetékes szerv dönt. Ezen kiadások a gondnokság alá vont szervezetet terhelik.

24. § (1) Azt a nemzeti gondnokság alá helyezett vagyont, amely korábban munkásoké, földműveseké, kisiparosoké, kis- és közepes vállalkozóké, hivatalnokoké, szabadfoglalkozásúaké, és más, hasonló szociális helyzetben lévő személyeké volt, s amelyet nemzeti, politikai, vagy fajüldözés következtében veszített el, amennyiben nem a 4. §-ban megjelölt személyekről van szó, ki kell vonni a nemzeti gondnokság alól, és a vagyontárgyat azonnal vissza kell adni a korábbi tulajdonosoknak, illetve azok örököseinek.

(2) A 4. § a. pontjában feltüntetett személyek, ha munkások, földművesek, kisiparosok, kis- és közepes vállalkozók, hivatalnokok, szabadfoglalko-

zásúak, és más, hasonló szociális helyzetben levő személyek illetve ezek utódai, úgyszintén kérvényezhetik vagyonuk kivonását a nemzeti gondnokság alól, továbbá visszaadását, ha hitelt érdemlően igazolni tudják, hogy politikai vagy fajüldözés áldozatai voltak, és hűek maradtak a Csehszlovák Köztársaság demokratikus köztársasági államesemjéhez.

(3) Kérelem alapján erről a 7. § alapján illetékes szerv határoz.

(4) Az egyéb biztosított vagyontárgyak nemzeti gondnokság alatt maradnak az új törvényi rendezésig.

25. § (1) A helyi nemzeti bizottság határozataival szemben fellebbezéssel lehet élni a járási nemzeti bizottsághoz, amely végső hatállyal dönt.

(2) A járási nemzeti bizottság első fokon meghozott határozatával szemben a tartományi nemzeti bizottságnál, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanácsnál lehet fellebbezéssel élni.

(3) A fellebbezésnek nincs halasztó hatálya.

26. § Amennyiben nem követett el súlyosabb bűncselekményt, törvénysértést, öt évig terjedő szabadságvesztéssel és tízmillió koronáig terjedő pénzbüntetéssel, esetleg részleges vagy teljes vagyonvesztéssel sújtják azt,

a) aki megszegi vagy kijátssza e rendelet rendelkezéseit, különösen azt, aki zavarja vagy lehetetlenné teszi a nemzeti gondnok jogos tevékenységét,

b) azt a nemzeti gondnokot, aki szándékosan vagy súlyos gondatlanságból megszegi az előző rendelkezésekben megszabott valamelyik kötelezettségét.

27. § A Kormány felhatalmazza magát, hogy biztosítsa a nemzeti gondnokság alá vont azon vállalatok (üzemek) menetéhez szükséges pénzeszközöket, melyek üzemeltetése a gazdasági élet érdekeit szolgálja.

28. § (1) Ezen rendelet kihirdetésének napján lép életbe.

(2) Végrehajtásával a kormány lesz megbízva.

Dr. Eduard Beneš s. k.
Gottwald s. k.
Šrámek s. k.
David s. k.
Ján Ursíny s. k.
Široký s. k.
Václ. Nosek s. k.
Dr. V. Šrobár s. k.
Pietor s. k.
Dr. H. Ripka s. k.
J. Ďuriš s. k.
Dr. Ferjenčík tábornok s. k.
J. Lichner s. k.

Zd. Fierlinger s. k.
Svoboda s. k.
Nejedlý s. k.
V. Kopecký s. k.
Hasal generális s. k.
Frant. Hasal s. k.
J.Stránský s. k.
V. Majer s. k.
N. Laušman s. k.
J. Masaryk miniszter nevében
Dr. V. Clementis s. k.
Dr. Šoltész s. k.
A. Procházka s. k.

* * * * *

A fordításhoz használt eredeti cseh nyelvű szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého.* 1945. 4. 7–10.

[Az állami szempontból megbízhatatlan személyek 1938–1945 közötti vagyonjogi ügyleteit semmisnek tekintő és a megbízhatatlan személyek birtokait, vállalatait nemzeti gondnokság alá helyező dekrétum első változatát még a londoni emigrációban, 1945. február 1-jén a londoni kormány *Úřadný věstník československý* című hivatalos értesítőjében 1945. 2. szám alatt jelentették meg. Az 5. számú elnöki dekrétum eredetileg országos hatáskörrel készült, de a Szlovák Nemzeti Tanács nem adta hozzájárulását. Ezzel együtt a dekrétum több szlovákiai rendelkezést is tartalmaz, amit a Szlovák Nemzeti Tanácsnak a nemzeti gondnokságról készült 1945. június 6-i 1945. évi 50. számú rendeletében is figyelembe kellett vennie. (Vö. a 10. számú irattal. ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 57–59; BEŇA:2002, 77–78; VOJÁČEK: 2004, 81–89.)

A területi hatály ambivalens jellegét mutatja, hogy a záró rendelkezések közt nem szerepel a Szlovákiára nem vonatkozó dekrétumok esetében kötelező záróformula: „Ez a dekrétum csak a cseh és morva-sziléziai országrészekben érvényes." A dekrétum közreadásával egy időben a kormány és a köztársasági elnök közleményben tudatta, hogy a dekrétum átmeneti ideig csak a cseh országrészekben lép érvénybe. A dekrétumot további jogszabályok pontosították: a semmissé nyilvánított vagyonjogi ügyletek, illetve a nemzeti gondnokság alá helyezett birtokok, üzemek telekkönyvi, vagyon-nyilvántartási bejegyzését szabályozó 1945. évi 124. számú elnöki dekrétum, illetve az 1946. évi 128. számú törvény. (JECH:2003, 235–247.)

(1) A csehszlovák kormány 1945. május 17-i ülésén Ján Ursínyi szlovák miniszterelnök-helyettes bejelentette, hogy a Szlovák Nemzeti Tanács nem tartja elfogadhatónak az 1. § szövegét, amennyiben az a Szlovák Köztársaság területére is ugyanolyan eljárást tesz kötelezővé, mint a németek által megszállt Cseh-Morva Protektorátusra vonatkozóan. Vavro Šrobár pénzügyminiszter, csehszlovák orientációjú szlovák polgári politikus a kormányülésen felvetette: „...a szlovákiai gondok, főként ami az 1. §-t illeti, a zsidó vagyonnal kapcsolatosak. A szlovákok nem akarják, hogy ezt a vagyont olyan zsidóknak adják vissza, akik magukat nem tekintették szlovák nemzetiségűnek. Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanácsban az a körülmény is szerepet játszik, hogy a fiatalabb tagokra hatott az úgynevezett önálló szlovák állam hatéves propagandája." (JECH:2003, 246.)

(2) Jóllehet a felsorolásban nem szerepelt magyar szervezet illetve vállalat, a magyarországi vállalatok szlovákiai fiókjai, részlegei, illetve a szlovákiai magyar üzemek a dekrétum alapján szintén az érintett körbe tartoztak, amint azt a SZNT 1945. 50. számú rendelete azután ténylegesen is tartalmazta. (Vö. a 10. számú irattal.)]

(8)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 44. SZÁMÚ RENDELETE AZ ÁLLAMI ÉS KÖZALKALMAZOTTAK SZOLGÁLATI VISZONYÁNAK RENDEZÉSÉRŐL

Pozsony, 1945. május 25.

A Szlovák Nemzeti Tanács a következő rendeletet hozta:

1. §

(1) Állami alkalmazottnak minősülnek e rendelet alapján – a hivatásos katonák kivételével – a rendes vagy szerződéses állami alkalmazottak, az állami tulajdonban vagy állami kezelésben levő vállalatok és alapok alkalmazottai.

(2) Közalkalmazottak e rendelet értelmében a következők:

a) a közigazgatási feladatokat ellátó testületek, név szerint a nemzeti bizottságok és a társadalombiztosítási intézmények alkalmazottai,

b) az a. pont alatt feltüntetett jogi személyek tulajdonában vagy kezelésében lévő hivatalok, vállalatok, alapok és intézmények alkalmazottai,

c) a közpénzekkel gazdálkodó hivatalok, vállalatok, alapok és intézmények alkalmazottai, és

d) a rendszeres fizetésben részesülő közéleti tényezők, akik rendszeres fizetésben részesülnek, amit az állam, vagy az a. pontban felsorolt szervezetek fedeznek.

2. § A német és a magyar nemzetiségű alkalmazottak

(1) A német vagy magyar nemzetiségű állami és közalkalmazottakat – a szolgálati viszonyukból származó bármiféle igény nélkül – szolgálatukból elbocsátják.

(2) A nyugdíjas német vagy magyar nemzetiségű állami-, vagy közalkalmazottak, és az utánuk ellátásban részesülő hozzátartozóik 1945. május 31-i hatállyal elveszítik nyugdíjjogosultságukat és szociális járulékaikat.

(3) A nemzetiség megállapításánál a származás, a családi érintkezésben használt nyelv, illetőleg az a mérvadó, hogy az illető 1938. október 6-a után milyen nemzetiséghez tartozónak vallotta magát.

(4) Indokolt esetekben, amennyiben olyan személyről van szó, aki mindig a demokratikus és antifasiszta irányt vallotta magáénak, vagy részt vett a németek és az árulók elleni harcban, a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti testülete kivételt tehet.

(5) Amennyiben a hivatal vagy vállalat rendes működése megköveteli, hogy a német vagy magyar nemzetiségű alkalmazott ideiglenesen addigi helyén maradjon, a hivatal elöljárója ezt legfeljebb 60 napig terjedően engedélyezheti, de erről azonnal jelentést kell előterjesztenie a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti testületének. A megbízotti testület határozatáig az alkalmazott a helyén maradhat.

3. § Érvénytelen fasiszta intézkedések

(1) Érvénytelenek a fasiszta kormány vagy az annak szervei által a fizetési előirányzatok alapján végrehajtott engedmények (pl. a várakozási időszak csökkentése vagy elengedése, a belépési vizsga elengedése, az előírt előzetes végzettség elengedése, az alacsonyabb szolgálati osztályban vagy más munkáltatónál eltöltött szolgálat beszámítása), miként az előléptetések is, egy előléptetést s eggyel magasabb fizetési osztályba kerülést kivéve, amennyiben erre az előléptetésre minden kedvezmény nélkül, 1944. augusztus 29-ét megelőzően került sor, olyan alkalmazott esetén, aki 1938. szeptember 29. előtt lépett munkaviszonyba.

(2) Nem minősül előléptetésnek a rendelkezés 1. bekezdése értelmében a próbaidős alkalmazott véglegesítése, a kisegítő alkalmazott alkalmazotti jogviszonyba történő sorolása (1927. évi 114. számú kormányrendelet), a részmunkaidős postai segédmunkaerő teljes munkaidőssé minősítése (1927. évi 17. számú kormányrendelet), illetve a postai segédmunkaerő szállítási hivatalnokká történő átsorolása, valamint az alkalmazottnak csupán egyetlen fizetési osztállyal magasabb osztályba történő sorolása (1926. évi 113. számú kormányrendelet 23. §, Fiz. törv. 27. §, 1927. évi 15. számú kormányrendelet 29. §, és a 1927. évi 16. számú kormányrendelet 21. §). Minden ilyen esetben az 1. bekezdésben említett előléptetés alatt csak az ott említett két fizetési osztály elérését kell érteni.

(3) Az alkalmazott olyan szolgálati fizetésre jogosult, melyet automatikus előrelépésével ért volna el abban a fizetési besorolásban, melybe az 1. és 2 bekezdés alapján tartozik.

4. § Az eddigi igazoló eljárások érvényessége

(1) Az igazoló bizottságok határozatai, melyek a Szlovák Nemzeti Tanács Meghatalmazotti Testület Elnökségének 1945. április 3-i 3. számú rendelkezése értelmében kerültek meghozatalra, a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének döntése nélkül az illetékes megbízott jóváhagyása mellett érvényesek. A megbízottnak azonban, amennyiben a 9. § (3) bekezdésének b. pontja alapján meghozott határozatról van szó, ismételten határoznia kell a 9. § (5) bekezdése alapján.

(2) A Szlovák Nemzeti Tanács Meghatalmazotti Testület Elnökségének 3. számú rendelete megsemmisítésre kerül.

5. § Intézkedések az igazoló eljárások előtt

(1) Azok a nem német vagy magyar nemzetiségű állami és közalkalmazottak, akik valamelyik fasiszta kormány vagy annak valamely szerve kötelékében teljesítettek szolgálatot (a további szövegben: alkalmazottak) – amennyiben nem estek igazoló eljárás alá a Szlovák Nemzeti Tanács Meghatalmazotti Testület Elnökségének 1945. április 16-i, 3. sz. határozata alapján – 1945. június 15-i hatállyal, bárminemű további igény nélkül elbocsáttatnak,

a) amennyiben e rendelet kiadásáig a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége vagy más szerve általi ideiglenes szolgálatba helyezésük vagy szolgálatra való berendelésük nem történt meg, vagy amennyiben 1945, április 20-ig nem jelentkeztek írásban szolgálatra a Szlovák Nemzeti Tanács azon hivatalánál, amely azon megszüntetett hivatal helyébe lépett, melynek kötelékében utolsó alkalmazotti szolgálatukat töltötték,

b) vagy amennyiben azon hivatalnál, amelynél jelentkeztek, nem veszik át, majd 8 napon belül nem adják le két példányban a csatolt minta alapján kitöltött kérdőívet vagy a szolgálati helyüktől kapott egyéb nyomtatványo-kat.

(2) Azok az alkalmazottak, akik (valamelyik megbízotti testületnél) már benyújtották a csatolt minta szerinti kérdőívüket, e rendelet kihirdetését követő 8 napon belül jogosultak azt kijavítani és kiegészíteni.

(3) Amennyiben a kérdőív vagy egyéb bizonyítékok alapján valószínűsíthető, hogy az igazoló bizottság (11. §) az alkalmazottról a 9. § (3) bekezdésnek c. pontja alapján fog határozatot hozni, a szolgálati hely elöljárója felfüggeszti őt a szolgálatteljesítésből, illetve nem engedélyezi számára a szolgálatba lépést, és leállítja járandóságainak kifizetését. Ezen intézkedéssel kapcsolatban a Legfelsőbb Közigazgatási Bírósághoz benyújtott fellebbezésnek vagy panasznak nincs helye. A visszatartott járandóságokat csak abban az esetben kell kifizetni, ha erről az igazoló bizottság a 9. § (3) bekezdésének a. pontja alapján határozatot hozott.

(4) Amennyiben nem a (3) bekezdés első mondatába foglalt esetről van szó, azon alkalmazottnak, akinek szolgálati beosztása még nem történt meg, annál a hivatalnál kell szolgálatba lépnie, melynél az (1) bekezdés a. pontja alapján jelentkeznie kell, vagy annál a hivatalnál, melyet a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége meghatároz a számára.

(5) A szóban forgó hivatal véleményezésével ellátott jelentkezési lapokat az (1) bekezdés a. pontja alapján az illetékes felettes központi hivatalnak kell megküldeni.

6. § Teljes alkalmatlanság

Nem lehet állami vagy közalkalmazott, aki:

1. a Szlovák Nemzeti Tanács 1945 évi 33. számú rendelete alapján nyilvános megrovásnál súlyosabb büntetésben részesült,

2. elhagyta a nemzeti felkelés hatókörébe eső szolgálati helyét, és annak időtartama alatt fel nem szabadított területre menekült, vagy aki elhagyva

munkahelyét, csatlakozott ugyan a nemzeti felkeléshez, viszont azt követően – amennyiben nem ez volt számára az egyedüli lehetőség arra, hogy kiszabaduljon fogságából vagy a börtönből – jelentkezett a néppárti (ludák) kormány vagy valamely szerve szolgálatába.

7. § Fasiszták, kollaboránsok, konjuktúralovagok

Az igazoló bizottság az 5. § (1) bekezdésében meghatározott valamennyi alkalmazottról megállapítja, nem követték-e el a 6. § szerinti cselekmények valamelyikét, vagy nem folytattak-e más fasiszta tevékenységet, nem működtek-e együtt a megszállókkal vagy nem használták-e ki saját javukra az adott helyzetet, és úgy viselkedtek-e, ahogyan az egy demokratikus érzelmű csehszlovák állampolgárnak erkölcsi és törvényszabta kötelessége. Rendszerint az követett el ilyen cselekedetet, és nem tartotta magát a fentiekhez, aki:

1. ludák, magyar vagy náci gyűjtő- vagy munkatábor vagy ezekhez hasonló intézmény alkalmazottjaként másokat megkínzott és tisztségét különleges ügybuzgalommal látta el,

2. önkéntesen és kezdeményezően nyilvánosan elkötelezte magát Németország és annak szövetségesei győzelme, a nácizmus és a fasizmus, valamint annak berendezkedése mellett, egyetértett Csehszlovákia feldarabolásával, illetve Szlovákia Csehszlovákiától történő elszakításával, s Németországhoz való viszonyulásával,

3. önkéntesen és kezdeményezően részt vállalt az SS, a Gestapo, az SA, az NSDAP, az SDP, a DP, a HJ, a Karpatendeutsche Partei, a Volksbund, a Szabadcsapat Fegyveres Nemzeti Szolgálat, a Nyilaskeresztes Párt, a Rodobrana, a HG, a HSLS, a Szlovák-Német Társaság vagy más hasonló szervezetek munkájában,

4. politikai tevékenységével vagy fasiszta összeköttetései révén vagyoni előnyökre és jövedelmekre tett szert, kitüntetéseket kapott, vagy rendkívüli előléptetésekben részesült.

8. § Enyhítő, illetve büntetés alól mentesítő tevékenységek

Azon feltétel mellett, hogy az alkalmazott az alább felsorolt tevékenységével egyidejűleg a 7. §-ban felsoroltak közül semmit nem követett el, az igazoló bizottság a javára írhatja, hogy jelentősen kivette részét a fasizmussal elleni harcból és a Csehszlovák Köztársaság felszabadításáért folytatott küzdelemből, főképpen ha

1. 1944. október 15-éig önkéntesen belépett a csehszlovák, illetve valamelyik szövetséges vagy a partizán hadseregbe,

2. elhagyta munkahelyét, hogy a nemzeti felkelésben érdekében teljesítsen szolgálatot,

3. fegyverrel, ruházattal, élelmiszerrel, hírekkel vagy az ellenség előli rejtegetéssel segítette a csehszlovák vagy más szövetséges katonákat, vagy a partizánokat,

4. kárt okozott a fasiszta hadseregnek, vagy a katonai szempontból fontos vállalatoknak,

5. fontos híreket továbbított a megszállt területekről a csehszlovák kormány, illetve a Szlovák Nemzeti Tanács és annak szervei számára,

6. nemzeti, politikai vagy faji hovatartozásuk miatt bebörtönzött vagy veszélybe került személyeket támogatott,

7. a sajtóban vagy élőszóban nyilvánosan fellépett a fasiszta hatalommal vagy az azt szolgáló kormánnyal, illetve a megszállókkal és a fasizmussal szemben, valamint a közvéleménynek a Csehszlovák Köztársaság felszabadításáért és az egyesült nemzetek céljaiért történő aktivizálása érdekében,

8. olyan külföldi országba emigrált, mellyel Németország akkor ellenséges vagy feszült viszonyban volt, hogy fegyveres ellenállást szervezzen, vagy politikai tevékenységet fejtsen ki a Csehszlovák Köztársaság felszabadításáért, a demokráciáért, a fasizmus és Németország ellen,

9. a nemzeti felkelésben való részvételéért, vagy nemzeti hovatartozásáért, vagy demokratikus és antifasiszta meggyőződéséért bebörtönözték vagy más komoly sérelmet szenvedett.

9. § Határozat

(1) Amennyiben az igazoló bizottság a 6. § (1) bekezdése alapján bűncselekmény gyanúját állapítja meg, az illető iratanyagát a Nemzetbiztonsági Testülethez továbbítja. Ilyen esetben vagy ha a büntetőeljárás már folyamatban van, a bizottság javaslatára a megbízott előzetes intézkedéseket foganatosít a (3) bekezdés c. pontjának megfelelően. Ezek további intézkedések nélkül végérvényesnek minősülnek, ha a büntetőeljárás a nyilvános megrovásnál súlyosabb büntetést eredményezett.

(2) Amennyiben a bizottság a 6. § (2) bekezdésének megfelelően megállapítja a valós helyzetet, vagy lényeges tényekről valótlan adatokat talál a kérdőívben, illetve lényeges tények elhallgatására derít fényt, a (3) bekezdés c. pontjának megfelelően intézkedéseket foganatosít.

(3) Amennyiben nem az (1) és (2) bekezdésben feltüntetett esetekről van szó, vagy amennyiben a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 33. számú rendelete szerinti eljárás felmentéssel vagy nyilvános megrovással végződött, a bizottság a 7. és 8. §-ok alapján megvizsgálja az alkalmazott állampolgári és nemzeti megbízhatóságát, majd javaslatára a megbízott:

a) a 3. § szerint meghagyhatja addigi munkahelyén az összes fizetési és egyéb igényének fenntartásával,

b) elbocsáthatja, majd ismételten alkalmazhatja fizetési és szolgálati igényeinek újonnan történő meghatározása mellet, valamint áthelyezheti más szolgálati helyre,

c) bárminemű fizetési és egyéb igény nélkül elbocsáthatja.

(4) Amennyiben a 7. és 8. § alapján semmilyen vétséget nem állapítottak meg, a megbízott a (3) bekezdés a. pontja alapján dönt. Amennyiben kisebb vétség, vagy a 7. § szerinti vétség kivételével a 8. § szerinti tevékenységet

állapítottak meg, a megbízott a (3) bekezdés b. pontja alapján hozhatja meg határozatát, s rendkívül érdemleges tevékenység esetében a (3) bekezdés a. pontja szerint is dönthet.

(5) A (3) bekezdés b. pontja szerinti határozathozatal esetében a megbízottnak annál alacsonyabb szolgálati és fizetési igényeket kell kijelölnie, mint amelyek az alkalmazottnak az. 3. § (1) és (2) bekezdése szerint őt megillető fizetési osztályban járnának.

10. § Eskü

(1) Azon alkalmazott, akiről a 9. § (3) bekezdésének a. vagy b. pontja alapján született döntés, a szolgálati hivatalának elöljárója jelenlétében – amennyiben az még nem történt meg – a következő esküt kell tennie:

„Becsületemre és lelkiismeretemre esküszöm, hogy hűen és engedelmesen szolgálom a Csehszlovák Köztársaságot, annak kormányát, továbbá a Szlovák Nemzeti Tanácsot, hogy a hatályos törvényeket és rendeleteket betartom és hivatali kötelességeimet lelkiismeretesen és részrehajlás nélkül teljesítem, a hivatali titkot megőrzöm, és minden erőmmel csakis az állam és a nemzet javára fogok cselekedni."

(2) A rendkívüli előírásokban meghatározott eskükről szóló rendelkezések továbbra is érvényben maradnak. Az esküttételről szóló jegyzőkönyv a személyi iratok közé kerül.

11. § Az igazoló bizottság

(1) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége, és minden megbízott a saját hatáskörbe tartozó, továbbá a hozzá vagy neki alárendelt hivatalok, bíróságok, intézmények és alapok alkalmazottai számára kinevezi az igazoló bizottságok elnökeit és – megfelelő számban – ülnökeit. E tanácsokban lehetőség szerint az alkalmazottak valamennyi szolgálati osztályának képviseltetnie kellene magát. A bizottság döntéseit 5 tagú tanácsokban hozza meg.

(2) A bizottság ülnöke kizárólag olyan alkalmazott lehet, aki a 6. és 7. §-ok alapján nem követett el semmit, akire érvényes a 8. § valamelyik pontja, és vagy egyáltalán nem, vagy legfeljebb csak egy alkalommal részesült kitüntetésben a fasiszta kormánytól vagy annak valamely szervétől. A bizottság első ülésén az e rendeletbe foglaltak szerint saját ülnökeit világítja át. Az ezen vagy más okból elfogult bizottsági tag nem vehet részt a bizottság ülésén. A bizottsági tagnak be kell jelentenie elfogultságát. Az igazoló bizottság által vizsgált alkalmazott legfeljebb két tag elfogultságát sérelmezheti.

(3) Az igazoló bizottság illetékessége a szerint kerül megállapításra, hogy az adott hivatal illetékes-e jelentkezés benyújtására (5. § (1) bekezdés a. pont). A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége mellett működő igazoló bizottság illetékes eljárni a Legfelső Számvevőszék, a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság, az Állami Statisztikai Hivatal és a volt Külügyminisztérium alkalmazottai ügyében is.

(4) Az igazoló bizottság dönt az e rendeletben meghatározott határidők igazolása tárgyában is, továbbá más, előzetesen eldöntendő kérdések, főképpen pedig a nemzetiségi kérdés vonatkozásában.

(5) Azon alkalmazottat, aki ellen a 6. és 7. §-ok szerinti bizonyítékok tanúskodnak, és tartózkodási helye ismert, meghallgatásra kell beidézni, hogy azokkal kapcsolatban véleményt tudjon nyilvánítani. A szabályosan beidézett alkalmazott távolmaradása, vagy ha valaki ismeretlen helyen tartózkodik, nem lehet akadálya az eljárásnak.

(6) Az igazoló bizottság ülését nyilvánosan kell bejelenteni. Nyilvánosan tárgyal, lehetőség szerint azon hivatal alkalmazottainak jelenlétében, melynek ügye napirenden van. A bizottság elnökének fel kell szólítania a jelenlevőket, hogy tanúskodjanak a vizsgált személy mellett vagy ellen, miközben tájékoztatja őket arról, hogy nem feljelentésről, hanem hazafias kötelességük teljesítéséről van szó.

(7) Az igazoló eljárási határozatot a bizottság írásban adja ki az ismert tartózkodási helyű alkalmazottnak, egyéb esetekben a Hivatalos Közlönyben teszi közzé.

(8) Az igazoló határozattal szemben a kézbesítést követő 15 napon belül az illetékes megbízottnál, a Szlovák Nemzeti Tanács Meghatalmazott Elnöksége 1945. április 16-i, 3. számú rendelete alapján létrehozott igazoló bizottság döntése esetében pedig a határozat kihirdetését követő 15 napon belül nyújtható be fellebbezés.

(9) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége

a) dönt az igazoló bizottságok illetékességével kapcsolatos vitás kérdésekről,

b) a 11. § (3) bekezdése szerint illetékes bizottság helyébe a döntéshozatalhoz más bizottságot is küldhet.

12. § Az eljárás felújítása

Amennyiben a véghatározat meghozatalát követő két éven belül kiderül, hogy az átvilágított személy a kérdőívet nem a valóságnak megfelelően töltötte ki, vagy hogy a saját mulasztásán kívüli okból nem használhatott valamely bizonyítékot, vagy akár mellette, akár ellene valótlan bizonyíték került felhasználásra, s e körülmények bármelyike hatással lehetett a véghatározatra, az igazoló bizottságnak a végzés jogerőre emelkedését követő két éven belül el kell rendelnie az eljárás felújítását, melyre ugyanazon előírások érvényesek, amelyek szerint az első eljárás folyt.

13. § További személyek igazolása

(1) Az 5. § 1. bekezdésében felsoroltakon kívül további állami és közalkalmazottak, illetve egyáltalán más személyek igazolására a járási nemzeti bizottságok hivatottak. Az eljárás lefolytatására az a járási nemzeti bizottság illetékes, melynek illetékességi körzetében az érintett személy a megszál-

lás végét megelőző 1 évben legtovább lakott. E járási nemzeti bizottság a kérdéses személy vonatkozásában jelentést kér mindazoktól a járási nemzeti bizottságoktól, melyek körzetében az illető 1938. szeptember 29-e után hosszabb ideig lakott.

(2) A járási nemzeti bizottság az általa kinevezett 4 tagú igazoló bizottság ajánlása alapján a 9. § (4) bekezdésének értelmében megvizsgálja az ügyet, és tanúsítványt ad ki az állampolgársági megbízhatóságról, alacsonyabb fokú megbízhatóságról, illetve megbízhatatlanságról. Amennyiben a tanúsítvány a megbízhatóságnál rosszabb minősítést ad, meg kell nevezni azt a körülményt is, amelyen e minősítés alapul. Az ilyen tanúsítvánnyal szemben fellebbezéssel lehet élni a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatalánál.

(3) A járási nemzeti bizottság igazoló bizottságának tagjai a 14. § (5) bekezdésében említett büntetőjogi felelősségükön kívül magánvagyonukkal is felelnek mindazokért a károkért, melyek igazoló bizottsági feladatuk lelkiismeretlen ellátása folytán keletkeztek, s ha határozatuk alapján olyan személyek kerültek volna állami szolgálatba, akik nemzeti vagy politikai megbízhatatlanságuk folytán nem oda valók.

14. § Büntetőjogi rendelkezések

6 hónapig terjedő börtönbüntetéssel és 50.000 koronáig terjedő pénzbírsággal, behajthatatlanság esetén további 3 hónapig terjedő börtönbüntetéssel sújtható az, aki:

1. a kérdőív kérdéseire szándékosan valótlan adatokkal válaszolt, vagy szándékosan lényeges körülményeket hallgatott el,

2. törvényes indok nélkül megtagadta vallomását az igazoló bizottság előtt, vagy a bizottságnak, illetve a hivatalnak – amennyiben nem hamis vád bűncselekményének a ténye forgott fenn – valótlan adatokat adott meg,

3. a 6. és 7. §-ok szerinti cselekményekre utaló feljegyzéseket és okiratokat megsemmisítette, elrejtette, meghamisította, s a hivatalos közlönyben felsorolt vagy számára kézbesített iratokat a bíróság, a közvádló, az igazoló bizottság, a közbiztonsági hivatal felszólítására sem adta le, azokat eltitkolta, vagy az azok utáni nyomozást akadályozta,

4. megsértette a 2. § rendelkezéseit,

5. a helyi vagy járási nemzeti bizottság tagjaként tudatosan közrejátszott abban, hogy hamis tanúsítvány kerüljön kiállításra az állampolgári és nemzeti megbízhatóságról.

15. § A fasiszta üldöztetés következtében megszüntetett szolgálati viszony helyreállítása

(1) Azon állami alkalmazottak és köztisztviselők, akiket a 1939. évi 74. és a 1941. évi 198. számú kormányrendelet és annak módosításai és kiegészítései alapján bocsátottak el, újbóli felvételük tárgyában kérvényt nyújt-

hatnak be. E kérelmeket jelen rendelet előírásainak megfelelően az igazoló bizottság megvizsgálja, és a vizsgálat eredménye, valamint a bizottság javaslata alapján az alkalmazottak felvételére illetékes hivatal dönt a jelentkező újbóli alkalmazásáról, valamint az őt megillető fizetési és szolgálati igényekről. Minden alkalmazott esetében az a szolgálati besorolás ismerhető el, amely elbocsátása előtt reá vonatkozóan érvényben volt, és azok a szolgálati járandóságok illetik meg őt, melyeket a fizetési osztályok előrehaladásával elért volna, ha az elbocsátás nem sújtotta volna.

(2) Azon állami és közalkalmazottak, akiknek szolgálati és fizetési viszonyaikat vagy nyugdíj- és szociális járandóságukat a 1940. évi 200., az 1941. évi 41., valamint az 1941. évi 64. számú rendeletek rendezték, jelentkezésükkel az illetékes hivatalnál elérhetik, hogy szolgálati besorolásuk, továbbá fizetésük (nyugdíj- és egyéb szociális járandóságuk) visszaállítassék a határozatok kiadását megelőző hatályos rendelkezések értelmében. A jelentkezések tárgyában az illetékes megbízott az igazoló bizottság javaslata szerint dönt. A megbízott az idézett előírások alapján kiadott határozatot megszüntetheti és megítélheti az eredeti szolgálati besorolást és fizetést (nyugdíj- és egyéb szociális járandóságokat).

(3) Az (1) és (2) bekezdés alapján benyújtott igényeket azon személyek is érvényesíthetik, akik az elhunyt alkalmazottak után jogosultak a szociális ellátásra.

16. § A rendelet végrehajtása

E rendelet végrehajtása a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének és Megbízotti Testületének hatáskörébe tartozik.

Šmidke s. k. Dr. Lettrich s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1945*. 9. 55–63.

[A szlovákiai német és magyar nemzetiségű személyekkel, közösségekkel szemben a kollektív bűnösség és az etnikai megkülönböztetés alapján kiadott jogfosztó intézkedések, eljárások száma a kassai kormányprogram elfogadása, illetve a csehszlovák közigazgatás újraindítása után napról napra nőtt. A német és magyarlakta településeken a közigazgatási bizottságok illetve komisszárok tiltották vagy korlátozták a német és a magyar nyelv nyilvános használatát. Pozsonyban, miután a városi nemzeti bizottság 1945. június 8-án a magyarok és németek nyilvános megjelölésről határozatot fogadott el, elkezdődött a magyar nemzetiségűek lakásainak lefoglalása és a magyarok ligetfalui internáló táborba küldése. Kassán és más dél-szlovákiai városokban szintén gyakran került sor a magyar

nemzetiségű személyek nyilvános megszégyenítésére, internálására és lakásaik lefoglalására. Az SZNT 1945 májusában határozatot fogadott el, amellyel megtiltotta a magyarok tagságát a szlovákiai politikai pártokban. Az 1945. évi 44. számú SZNT rendelet a német és magyar állami és közalkalmazottak elbocsátásról, illetményeik, járandóságaik folyósításának leállításáról szóló rendelet a diszkriminatív jogszabályok egyik iskolapéldája. (JANICS:1979:136–137; ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 58.)]

(9)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 51. SZÁMÚ RENDELETE AZ EGYESÜLETEK FELOSZLATÁSÁRÓL ÉS ALAPÍTÁSÁRÓL

Pozsony, 1945. május 25.

A Szlovák Nemzeti Tanács az alábbi rendeletet hozta:

1. § A Magyarországtól visszakapott területeken az összes, a társulásokról szóló általános rendelkezések alapján alapított egyesület és bárminemű társulás feloszlatásra kerül.

2. § Szlováki egyéb területein az összes, a társulásokról szóló általános rendelkezések alapján alapított egyesület és bárminemű egyesület feloszlatásra kerül, kivéve azokat, melyek ezen rendelet mellékletében vannak felsorolva. Kétségek esetén, hogy az egyesületet fel kell-e oszlatni, az egyesületek jellegéről a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Testülete határoz.

3. § Az összes egyesület és társulás, melyek a társulásokról szóló általános rendelkezések alapján lettek alapítva, és ezen rendelet alapján nem lettek feloszlatva, kötelesek alapszabályzatukat olymódon módosítani, hogy mentesek legyenek bárminemű fasiszta, népellenes vagy demokráciaellenes elemtől, igyekezettől vagy irányultságtól, és megfeleljenek a jelenlegi jogszabályoknak és népi demokratikus viszonyoknak. Az így módosított alapszabályokat ezen rendelet hatálybalépésétől számított legkésőbb 6 hónapon belül meg kell küldeni a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Testülete számára a járási nemzeti bizottságon keresztül. Azon egyesület, amely az alapszabályát a megadott határidőn belül nem módosítja, ezen rendelet értelmében feloszlatottnak minősül.

4. § Új egyesületet csak a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Testületének engedélyével lehet alapítani, mely az egyesülési hatáskörökben a volt belügyminisztérium hatáskörével rendelkezik, elsősorban azonban az 1875. évi 1508. számú Kormányrendelet, valamint az 1944. évi 50. számú törvény 22. § alapján.

5. § (1) A feloszlatott egyesületek vagyona az államra száll át, mégpedig a Kulturális-Szociális Alapba, amely az 1939. évi 125. számú a kormányrendelettel lett kialakítva.

(2) Az állam kezeskedik a passzívumokért az aktív vagyon nagyságáig.

(3) A Kulturális-Szociális Alap nem önálló jogi személy. Az alap kezelője a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatala, amely felhasználá-

sáról a 1939. évi 125. számú kormányrendelet 2. § (1) bekezdésének megfelelően határoz (kulturális, testnevelési, szociális és jótékony egyesületek támogatása Szlovákia területén).

(4) Amennyiben ezen alapba a Magyarországtól visszakapott területeken felosztott egyesületek vagyona folyik bele, úgy ezt a (3) bekezdésben feltüntetett célokra és elsősorban ezen a területen kell felhasználni.

6. § (1) A felosztott egyesületek vagyonának felszámolásához a bíróság a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatalának, vagy az általa meghatározott szervezetnek a javaslatára gondnokot nevez ki, aki a bíróság ellenőrzése alatt gondoskodik az egyes egyesületek gazdálkodásának rendezéséről (aktívumok és passzívumok). Az alaptőke tiszta nyereségét a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatala a Kulturális-Szociális Alapnak adja ki.

(2) Egyszerűbb esetekben nem kell javasolni gondnokot, hanem a felszámolást a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatala, illetve az általa meghatározott szerv végzi el.

(3) A Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatala meghatározza, mely ingatlanokat vagy ingóságokat kell meghagyni a Kulturális-Szociális Alapnak természetben, és melyeket kell felszámolás során pénzzé tenni az alap javára.

7. § Ezen rendeletet a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatala hajtja végre.

Šmidke s. k. Dr. Letrich s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1945*. 10. 70-71.

[Az első bécsi döntéssel Magyarországnak ítélt dél-szlovákiai terület valamennyi egyesületét, illetve Szlovákia valamennyi nem szlovák egyesületét feloszlatta a rendelet. Dél-Szlovákiában kivételt ez alól – a rendelet mellékletében elrejtett etnikai diszkriminatív elv segítségével – a szlovák egyesületek jelentettek. (ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 57–59; BEŇA:2002, 213–214.) A melléklet szerint „nem oszlatják fel a szlovák egyesületeket és fiókszervezeteiket", azaz valamennyi, szlovák tagsággal rendelkező egyházi, érdekvédelmi, szakmai, érdekvédelmi egyesület folytathatta működését, legfeljebb némely gyanús szervezet alapszabályát át kellett alakítani. (ŠUTAJ– MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 107.)]

(10)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 50. SZÁMÚ RENDELETE A VAGYON NEMZETI GONDOKSÁG ALÁ HELYEZÉSÉRŐL

Pozsony, 1945. június 5.

A Szlovák Nemzeti Tanács az alábbi törvényerejű rendeletet hozta:

1. § Az államilag megbízhatatlan személyek Szlovákia területén található teljes vagyonát az állam lefoglalja, és nemzeti gondnokság alá helyezi.

2. § (1) Az állam lefoglalja és nemzeti gondnokság alá helyezi továbbá – kivéve az ingó és ingatlan mezőgazdasági vagyont, a személyi ingóságokat és általában a lakásberendezéseket – az összes vagyont, melyet a nemzeti, faji vagy politikai üldözésre vonatkozó fasiszta jogi normák alapján szereztek, akár 1938. szeptember 29. után a megszállás, a nemzeti, a faji vagy a politikai üldözés pressziója alatt megkötött magánjogi szerződés útján, abban az esetben is, ha az ilyen vagyont harmadik személyre ruházták át.

(2) A nemzeti gondnokság e paragrafus értelmében nem vonatkozik azokra a vagyonállagokra, amelyeket az (1) bekezdésben feltüntetett módon az állam vagy más közjogi testület és intézet szerzett meg, amennyiben ezek a vagyonállagok állami vagy más közcélokat szolgálnak.

3. § Az állam lefoglalja és nemzeti gondnokság alá vonja mindazokat a további vagyonállagokat és vállalatokat (üzemeket), amelyek esetében ezt az intézkedést egészében véve köz- vagy gazdasági érdekek követelik meg, főleg ha e vagyonállagok, vállalatok vagy üzemek elhagyatottak, vagy pedig ellenséges és államilag megbízhatatlan személyek birtokában, bérletében vagy gondnokságában vannak.

4. § Államilag megbízhatatlan személyeknek tekintendők:

a) a német vagy magyar nemzetiségű személyek, amennyiben nem igazolják, hogy aktívan részt vettek a Németország vagy Magyarország elleni harcokban és jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy sikerüljön újra kivívni a Csehszlovák Köztársaság, valamint a szlovák és a cseh nemzet szabadságát,

b) azok a személyek, akik bármilyen módon közreműködtek a Csehszlovák Köztársaságnak vagy valamely részének szétrombolásában és megszállásában, a demokratikus szabadságjogok fasiszta rendszer bevezetése útján való elnyomásában, vagy ezt elősegítették, akik a Csehszlovák Köztársaság szétrombolása és megszállása idején bármilyen módon aktívan támogatták a fasiszta rendszert vagy a német és a magyar megszállókat, és akik a fasiszta rendszer, s a német és a magyar megszállás fennállását bármilyen módon

igyekeztek meghosszabbítani, főleg a szlovák és a cseh nemzet felszabadító harcának meghiúsításával, elnyomásával. Ilyen személyeknek kell tekinteni elsősorban a fasiszta rendszer jelentősebb politikai személyiségeit, bármilyen fasiszta egyesület és szervezet jelentős személyiségeit és tisztségviselőit, továbbá azokat a személyeket, akik szándékosan és tudatosan segítették a bankokban, az ipari, a kereskedelmi, a mezőgazdasági és más hasonló vállalatokban és gazdasági szervezetekben és bármilyen intézetben a német vagy a magyar elnyomást és fosztogatást, a német vagy a magyar hadviselést.

5. § A jogi személyek közül államilag megbízhatatlanoknak tekintendők azok, amelyek igazgatási szervei a 4. § b. pontjában leírt tevékenységet fejtettek ki, vagy pedig amelyeknél tőke- vagy vagyoni részesedésük van a 4. §-ban meghatározott személyeknek.

6. § A német vagy a magyar nemzetiséghez való tartozás megítélése szempontjából elsősorban a családi érintkezésben használt nyelv, 1938. szeptember 6. után tagság a magyar vagy német politikai pártokban, vagy a legutóbbi népszámlálás alakalmával bevallott nemzetiség a meghatározó.

7. § Nemzeti gondnokságot vezet be:

a) a Szlovák Nemzeti Tanács Ipari és Kereskedelmi Megbízottja a bányászati és kohászati üzemeknél,

b) az ipari, kereskedelmi vállalatoknál és vállalkozásoknál, valamint egyéb termelő üzemeknél:

1. a helyi nemzeti bizottság a 20 főnél kevesebb alkalmazottal rendelkező vállalatok esetében, amennyiben a forgalom nem lépi túl az 1.000.000 koronát,

2. a járási nemzeti bizottság az 50 főnél kevesebb alkalmazottal rendelkező vállalatok esetében, amennyiben a forgalom nem lépi túl a 3.000.000 koronát,

3. a Szlovák Nemzeti Tanács Élelmezési és Ellátási Megbízottja a nagyobb alkalmazotti létszámmal vagy nagyobb forgalommal rendelkező üzemek esetében, amennyiben élelmiszeripari vállalatról, valamint felvásárlási szervezetről van szó, az összes egyéb esetben pedig a Szlovák Nemzeti Tanács Ipari és Kereskedelmi Megbízottja; az alkalmazotti létszám meghatározásakor az 1943. évi rendes üzemmenet a meghatározó; a forgalom meghatározásakor az 1943. évi forgalom értendő.

c) lakóépületek és építési telkek esetén, amennyiben nem részei ipari vagy mezőgazdasági vállalatnak, a nemzeti bizottság,

d) az összes egyéb vagyon esetén, kivéve a mezőgazdasági és erdészeti vagyonokat:

1. a vagyoni tétel 100 000 koronás értékéig a nemzeti bizottság,

2. 500 000 koronás értékig a járási nemzeti bizottság,

3. magasabb érték esetén a Szlovák Nemzeti Tanács megbízottja az illetékes.

8. § A 7. § alapján hozott határozatot a 7. § a. és b. pontjaiban felsorolt üzemeknél és intézeteknél kell kiadni az üzemi bizottság (vállalati tanács) javaslatára, a nemzeti bizottság véleménynyilvánítását követően.

9. § Ha a késlekedés veszélye fenyeget, elsősorban ha elhagyott vagyonállagról vagy vállalatról van szó, vagy pedig a vagyonállagba vagy vállalatba ellenséges vagy államilag megbízhatatlan személyek avatkoznak be, akkor a járási nemzeti bizottságoknak más szerv illetékessége esetén is joguk van a 7. § alapján ideiglenes nemzeti gondnokot kinevezni, amíg a 7. § értelmében illetékes szerv döntést nem hoz.

10. § (1) A Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízottja, amennyiben azt a közérdek megköveteli, megváltoztathatja a nemzeti bizottság nemzeti gondnokságba történő vételéről szóló határozatát, vagy a járási nemzeti bizottság nemzeti gondnokok kinevezéséről szóló határozatát. Ilyen intézkedés meghozatalát megelőzően viszont meg kell hallgatnia az illetékes nemzeti bizottságot, vagy a járási nemzeti bizottságot.

(2) A Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízottja úgyszintén megteszi a szükséges intézkedéseket a nemzeti gondnokság alá helyezésről azokon a helyeken, ahol az illetékes nemzeti bizottság vagy járási nemzeti bizottság azt nem tette meg.

11. § (1) Ideiglenes nemzeti gondnokság alá kell vonni minden szövetkezetet olyan időtartamra, amíg a szövetkezet tagjai nem választanak az alapszabályzatnak megfelelően új szerveket.

(2) Azon szövetkezeteknél, melyek illetékességi körzete nem terjed túl a község vagy város körzetén, az ideiglenes nemzeti gondnokság alá helyezést a helyi nemzeti bizottság hirdeti ki; a járási nemzeti bizottság azoknál a szövetkezeteknél, melyek illetékességi körzete túlterjed a község vagy város körzetén, de nem terjed túl a járás körzetét; a többi szövetkezet esetében, amennyiben építési vagy lakásszövetkezetekről van szó, a Szlovák Nemzeti Tanács Szociális Megbízottja, és amennyiben mezőgazdasági őstermelői szövetkezetekről van szó, úgy a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízottja, és amennyiben egyéb szövetkezetekről van szó, a Szlovák Nemzeti Tanács Ipari és Kereskedelmi Megbízottja határoz.

(3) Az ideiglenes nemzeti gondnokság az (1) bekezdés szerinti új tisztségviselők megválasztását megelőzően köteles átvilágítani a szövetkezet tagjait politikai és nemzetiségi megbízhatóságuk szempontjából, és megvizsgálni a tagsági üzletrészek megszerzésének módját is.

(4) Az ideiglenes nemzeti gondnokság ezen paragrafus alapján nem kerül bevezetésre azokon a helyeken, ahol már bevezették, vagy be kellene vezetni az 5. § értelmében.

12. § A Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízottja az 1–5. § értelmében nemzeti gondnokság alá vonhatja a közszolgálati testületeket, érdekvédelmi és gazdasági szervezetekben és intézményekben.

13. § (1) A nemzeti gondnokságba helyezésről és annak megszüntetéséről szóló határozatot, nemzeti gondnokok kinevezéséről és visszahívásáról szóló határozatot írásban kell meghozni.

(2) A határozat másolatát azonnal meg kell küldeni a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti testületének.

14. § A 13. § szerint meghozott határozat alapján hivatali erejénél fogva

a) ingatlanok esetében az illetékes telekkönyvi bíróság jegyzi be a telekkönyvi okiratokba a nemzeti gondnokság alá helyezésről szóló bejegyzést,

b) bányászati jogoknál az illetékes bíróság, illetve hivatal jegyzi be a bányászati okiratokba a nemzeti gondnokság alá helyezésről szóló bejegyzést,

c) vasúti intézményeknél az illetékes bíróság jegyzi be a vasúti okiratokba a nemzeti gondnokság alá helyezésről szóló bejegyzést,

d) a cégjegyzékbe bejegyzett vállalatoknál és üzemeknél az illetékes cégbíróság jegyzi be a cégbírósági okiratokba a nemzeti gondnokság alá helyezésről szóló bejegyzést.

15. § (1) Nemzeti gondnokká csakis nemzetiségileg és államilag megbízható személyt lehet kinevezni, aki rendelkezik a megfelelő szakmai és gyakorlati ismeretekkel. A nemzeti gondnokok kiválasztása során tekintettel kell lenni az üzemek alkalmas alkalmazottaira.

(2) Nemzeti gondnokká alapvetően nem szabad kinevezni a vagyontárgy, vállalat (üzem) adósát vagy hitelezőjét.

(3) Nemzeti gondnokká nem lehet kinevezni a Csehszlovák Köztársaság kormányának tagját, vagy a Szlovák Nemzeti Tanács tagját vagy megbízottját.

(4) Nemzeti gondnokká nem lehet kinevezni sem a nemzeti bizottság tagját, sem az illetékes szerv hivatalnokát a 7. § alapján.

16. § Amennyiben a vagyontárgy vagy vállalat fontossága és mérete megköveteli, a 7. § alapján az illetékes szerv nemzeti gondnokká testületet nevezhet ki, melynek legfeljebb 5 tagja lehet.

17. § A hivatalba lépés megkezdése előtt a nemzeti gondnok a 7. § szerint illetékes szerv előtt leteszi a hivatali esküt, mely szerint kötelezettségeinek lelkiismeretesen fog eleget tenni, a jó gazda gondosságával, valamint a gazdasági, közérdek és egyéb érdekekkel összhangban.

18. § Tisztsége teljesítése során a nemzeti gondnok közintézmény jogkörével van felruházva.

19. § Ezen rendelet hatályba lépését követően a nemzeti gondnokság alá vont vagyonok tulajdonosainak, birtokosainak, bérlőinek és kezelőinek összes jogi intézkedései, melyek az érintett vagyontárggyal összefüggésben vannak, érvényüket veszítik. A nemzeti vagyongondnokság alá vont vagyontárgyak eddigi tulajdonosai, birtokosai, bérlői és kezelői nem avatkozhatnak bele a nemzeti gondnok tevékenységébe.

20. § (1) A nemzeti gondnok kezeli és képviseli a nemzeti gondnokság alá vont vagyont. A különlegesen fontos döntésekhez a 7. § alapján illetékes szerv jóváhagyása szükségeltetik.

(2) A nemzeti gondnok köteles a jó gazda gondosságával eljárni, és felelős azokért a károkért, mely kötelezettségeinek elmulasztása miatt keletkeznek.

21. § A 7. § alapján illetékes szerv felügyeli a nemzeti gondnok tevékenységét. A nemzeti gondnok köteles ezen szerv számára gazdálkodásáról beszámolni a meghatározott határidőkön belül, és bármikor a szükséges tájékoztatást vagy magyarázatokat nyújtani.

22. § A nemzeti gondnok készpénzkiadásainak megtérítésére és tiszteletdíjra jogosult, melynek összegét a 7. § alapján illetékes szerv határozza meg a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti testületei által kiadott irányelvei alapján. Ezen költségek a kezelt vagyontárgy kiadásait terhelik.

23. § (1) A nemzeti bizottság határozatával szemben fellebbezéssel lehet élni a járási nemzeti bizottságnál, amely a döntését végső hatállyal hozza meg.

(2) A járási nemzeti bizottság elsőfokú határozatával szemben a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti testületénél lehet fellebbezéssel élni, amely döntését végső hatállyal hozza meg.

(3) A fellebbezésnek nincs halasztó hatálya.

(4) A Legfelsőbb Közigazgatási Bíróságnál nem lehet panasszal élni.

24. § Ha nincs szó szigorúbban vett büntetendő bűncselekményről, akkor a kihágásért 5 évig tartó szabadságvesztéssel és 10 millió koronáig terjedő pénzbüntetéssel, esetleg teljes vagy részleges vagyonelkobzással sújtják

a) mindazon személyeket, akik megszegik vagy megkerülik e törvényerejű rendelet rendelkezéseit, elsősorban azon személyeket, akik zavarják vagy lehetetlenné teszik a nemzeti gondnok jogos tevékenyégét,

b) azt a gondnokot, aki szándékosan vagy súlyos gondatlanságból megszegi az előző rendelkezésben megszabott valamelyik kötelezettségét.

25. § A Szlovák Nemzeti Tanács 1944. évi 11. számú rendelete érvényét veszíti.

26. § E törvényerejű rendelet rendelkezései nem érintik a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége 1945. évi 4. számú törvényerejű rendeletének érvényességét.

27. § Ezt a törvényerejű rendeletet a Szlovák Nemzeti Tanács Megbízotti Testülete hajtja végre.

Šmidke s. k. Dr. Lettrich s. k.

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1945*. 10. 67–70.

[Az SZNT az 1945. évi 12. számú elnöki dekrétum elfogadását megelőzve, önálló rendeletet alkotott a németek, magyarok, árulók és kollaboránsok vagyonának sorsáról. Ezzel erősítette az SZNT 1945. évi 30. számú rendeletében rögzített jogköreit és biztosította a szlovákiai területen elkobzott vagyonállagok szlovák kézbe kerülését. A nemzeti gondnokság intézményének létrehozásával megszüntette az 1944. évi 11. számú rendeleteiben kialakított kényszergondnokságot. (VADKERTY:1999, 2002, 153–175; ŠUTAJ– MOSNÝ– OLEJNÍK:2002,59–64; BEŇA:2002, 77–79.) A magyar nemzetiségű tulajdonosok vagyonának elkobzását, nemzeti gondokság alá helyezését a lakosságcsere-egyezmény aláírását követően az 1946. február 14-i és március 31-i belügyminiszteri rendeletek ideiglenesen felfüggesztették. (JANICS: 1989. 172–173.)]

(11.)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 69. SZÁMÚ RENDELETE AZ ÁLLAMI SZEMPONTBÓL MEGBÍZHATATLAN SZEMÉLYEK MAGÁNALKALMAZOTTI JOGVISZONYBÓL VALÓ ELBOCSÁTÁSÁRÓL

Pozsony, 1945. július 3.

A Szlovák Nemzeti Tanács a következő rendeletet hozta:

1. § (1) A munkáltató a nemzeti bizottság jóváhagyásával egyéb törvényi vagy szerződéses rendelkezésekre való tekintet nélkül azonnali hatállyal bárminemű munkaviszonyt, szolgálati vagy tanulmányi jogviszonyt megszüntethet az államilag megbízhatatlan személlyel.

(2) Amennyiben olyan üzemekről, vállalatokról, intézetekről van szó, amelyekben bárminemű vállalati bizottság vagy munkásbizalmi létezik, a munkaviszony, szolgálati vagy oktatói jogviszony felmondását ((1) bekezdés) ezen munkáltató szervekkel történő megegyezés alapján kell meghozni.

2. § Annak elbírálására, mely személyek tekintendők államilag megbízhatatlanoknak, a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 50. számú rendeletének 4. és 6. § hasonló rendelkezései az irányadóak.

3. § (1) A szolgálati viszony, munkaviszony vagy oktatói jogviszony 1. § alapján történt felmondása ellen a felmondott alkalmazott panasszal élhet az eddigi munkaviszonyának helyszíne szerinti járási nemzeti bizottságnál 15 napon belül. A panaszról a járási nemzeti bizottság hoz határozatot végső hatállyal. Munkajogi bíróságra nem lehet beadvánnyal élni.

(2) Az (1) bekezdés alapján benyújtott panasznak nincs halasztó hatálya.

(3) Amennyiben az illetékes járási nemzeti bizottság az (1) bekezdés alapján benyújtott panasznak helyt ad, és a munkáltató vagy a vállalati tanács (a munkavállalók bizalmija) fenntartja a munkaviszony, szolgálati vagy tanulmányi jogviszony megszüntetését, az 1. § alapján meghozott döntés a munkaviszony megszüntetéséről jogerőssé válik, az adott előírások alapján a felmondási időszak betartásával. A felmondási időszak a járási nemzeti bizottság határozatának napjával kezdődik. Az alkalmazott nem jogosult szolgálati pótlékokra azon időtartamra, amely a felmondási időszak kezdetéig tart, ellenben a munkáltató köteles megfizetni az alkalmazott helyett az összes közszolgálati biztosítási járulékokat, mégpedig a munkaviszony felmondása előtt a munkavállaló számára meghatározott pótlékok összegében.

4. § (1) A munkaviszony, szolgálati, és tanulmányi jogviszony felmondásával (1. §) a munkavállaló (családi hozzátartozója) elveszíti az összes jogot,

mely ebből a jogviszonyból származik. A közszolgálati biztosításból eredő jogok, beleértve a munkaviszony felmondásától kifizetendő jogokat, továbbra is megmaradnak, kivéve az elbocsátás esetére meghatározott jogosultságokat.

(2) Az elbocsátott munkavállaló (1. §) járulékainak esetleges visszatérítéséről vagy más felhasználásáról, például rendkívüli ellátásra (nyugdíjalap) vagy egyéb hasonló alapról szóló hatályos rendelkezések érintetlenek maradnak.

5. § Azt az alkalmazottat, akinek a munkaviszonya, szolgálati vagy tanulmányi jogviszonya az 1. § alapján került megszüntetésre, közszolgálati vagy magánjogi szerződésen alapuló szolgálatra (munkák, tanulmányok), csakis a 3. § alapján illetékes járási nemzeti bizottság engedélyével lehet ismételten alkalmazni.

6. § (1) Amennyiben a 2. §-ban meghatározott személy elhagyta munkahelyét, a munkaviszony, szolgálati, vagy tanulmányi jogviszony megszüntetettnek minősül az 1. § alapján a 4. §-ban meghatározott kihatásokkal, a munkahely elhagyásának napjával.

(2) A munkáltató kérésére az elhagyott munkahely helyszíne alapján illetékes járási nemzeti bizottság határoz arról, hogy a 2. §-ban meghatározott személyről van-e szó.

7. § A 2. §-ban felsorolt személyekkel történő munkaviszony, szolgálati és tanulmányi jogviszony felmondása, amely ezen rendelet hatálybalépését megelőzően valósult meg, érvényes, és ezen rendelet alapján megtörtént felmondásként kell kezelni. A károsult munkavállaló azonban panasszal élhet a 3. § (1) bekezdése alapján ezen rendelet hatálybalépését követő 30 napon belül; a 3. § (2) és (3) bekezdésének rendelkezései hasonlóképpen hatályosak.

8. § Azt a munkáltatót, aki az illetékes járási bizottság engedélye nélkül olyan munkavállalót alkalmaz, akivel az 1. § alapján munkaviszonya, szolgálati vagy tanulmányi jogviszonya megszüntetésre került, az illetékes járási nemzeti bizottság szabálysértésért 50.000 koronáig terjedő pénzbírsággal sújtja; a behajthatatlan követelést 60 napra történő elzárásra is be lehet cserélni.

9. § Ezen rendelet rendelkezései minden szolgálati, munka- és tanulmányi jogviszonyban lévő személyre vonatkoznak, melyekre nem vonatkoznak a SZNT 1945. évi 44. rendeletének rendelkezései.

10. § Ezen rendelkezés 1945. december 31-ig hatályos; a Szlovák Nemzeti Tanács összes megbízottja hajtja végre.

Dr. Šmidke s. k. Dr. Lettrich s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák irat forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady.* 1945. 13. 116–117.

[A rendelet alapján a munkáltatóknak – az előző rendszer kiszolgálói mellett – valamennyi szlovákiai magyar és német magánalkalmazott foglalkoztatását ajánlatos volt szüntetni. Az 1945. 50. évi SZNT-rendelet hivatkozott paragrafusa az elnöki dekrétumokban használatos nemzetiségi meghatározást a következőképpen módosította: „A német vagy a magyar nemzetiséghez való tartozás megítélése szempontjából elsősorban a családi érintkezésben használt nyelv, 1938. szeptember 6. után tagság a magyar vagy német politikai pártokban, vagy a legutóbbi népszámlálás alakalmával bevallott nemzetiség a meghatározó." (Ld. a kötet 10. számú dokumentumát.)]

(12)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 27. SZÁMÚ DEKRÉTUMA A BELSŐ TELEPÍTÉS EGYSÉGES IGAZGATÁSÁRÓL

Prága 1945. július 17.

A kormány javaslatára, és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal történt egyeztetést követően elrendelem a következőt:

1. § Belső telepítés alatt az olyan intézkedések összességét értjük, melyeknek a kiadott rendkívüli előírások alapján azt kell elérnie, hogy Csehszlovákia minden részére visszatérjen az eredeti szláv népesség.

2. § A belső telepítés igazgatásához és irányításához Csehország, Morvaország és Szilézia területére prágai, Szlovákia területére pedig pozsonyi székhellyel Telepítési Hivatal létesül. Ezen hivatalok tevékenységüket a belső telepítés irányítását ellátó Központi Bizottság (a továbbiakban: Központi Bizottság) egységes irányítása alatt látják el.

Az egyes minisztériumok és más központi hivatalok tárgyi hatásköre változatlan marad, a belső telepítést külön előírások irányítják; végrehajtása azonban a központi bizottság és a telepítési hivatalok irányelveinek megfelelően valósul meg.

3. § Minden telepítési hivatal élén az elnök áll, akit a kormány javaslatára a köztársasági elnök nevez ki. A telepítési hivatalok elnökei a központi bizottság ülésein tanácsadói szavazattal vesznek részt.

A telepítési hivatalok összetételét, szervezetét és tevékenységét az alapszabály rendezi pontosabban, melyet a központi bizottság javaslatára a kormány ad ki; a belügyminiszter a Törvények és rendeletek tárában hirdeti ki.

4. § A Központi Bizottság a belügyminiszter alá rendelve jön létre. Ennek elnöke a belügyminiszter, aki tárcájának valamelyik hivatalnokával helyettesíttetheti magát. Tagjai a miniszterelnöki hivatal képviselői, a nemzetvédelmi, ipari, mezőgazdasági, belkereskedelmi, munkavédelmi és szociális gondoskodás, pénzügy-, és igazságügyi minisztérium képviselői, valamint a Szlovák Nemzeti Tanács két képviselője. A Központi Bizottság tagjai sorából megválasztja a bizottság elnökhelyettesét; amennyiben az elnök cseh, akkor a helyettese szlovák és fordítva. A Központi Bizottság főtitkára a miniszterelnöki hivatal képviselője; feladata gondoskodni arról, hogy a Központi Bizottság tekintettel legyen azon kormányzati tárcák és ágazatok érdekeire is, melyek nem rendelkeznek közvetlen képviselettel a Központi Bizottságban.

A Központi Bizottság kidolgozza saját ügyviteli rendjét, amelyet a kormány jóváhagy; de amíg ez megtörténik, az ideiglenes ügyviteli rendet a belügyminiszter bocsátja ki.

Az elnök a Központi Bizottság munkájába szükség esetén további minisztériumok képviselőit, vagy ha szükséges, más személyeket mint szakértőket vonhat be, így különösen, ha ezt a főtitkár javasolja.

5. § A Központi Bizottság javaslatára a kormány a Telepítési Hivatal bizonyos feladatainak végrehajtását más közintézményekre vagy szervekre ruházhatja át, vagy e célból különleges hivatalokat vagy szerveket hozhat létre.

Minden közhivatal és szerv kérelemre köteles együttműködni a Központi Bizottsággal és a telepítési hivatalokkal, továbbá köteles hatékonyan támogatni őket feladatik végrehajtásában.

6. § Ezen dekrétum kihirdetése napján lép hatályba és az egész ország területén érvényes; a kormány összes tagja hajtja végre.

Dr. Beneš s. k.
David s. k.
Gottwald s. k.
Široký s. k. Dr.
Dr. Šrámek s. k.
Ursíny s. k.
Svoboda tábornok s. k.
Dr. Ripka s. k.
Nosek s. k.
Dr. Šrobár s. k.

Dr. Nejedlý s. k.
Dr. Stránský s. k.
Kopecký s. k.

Fierlinger s. k.
Laušmann s. k.
Ďuriš s. k.
Pietor s. k.
Hasal tábornok s. k.
Hála s. k.
Dr. Šoltész s. k.
Dr. Procházka s. k.
Majer s. k.
Clementis s. k.
Masaryk miniszter helyett is
Dr. Ferjenčík tábornok s. k
Lichner s. k. .

* * * * *

A fordításhoz használt cseh nyelvű szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1945. 13. 45–46.

[A kommunista párti Václav Nosek belügyminiszter által a csehszlovák kormány június 15-i ülésére előterjesztett dekrétumtervezet eredeti címe a következőképpen hangzott: „Az idegen lakosság kitelepítéséről és belső telepítéséről szóló köztársasági elnöki dekrétum tervezete". A tervezet 2. §-a megállapította: „(1) A belső telepítésre kijelölt területekről a német vagy a magyar állampolgárságú személyeket és a többi németet és magyart (függetlenül attól, hogy korábban rendelkeztek-e csehszlovák állampolgársággal vagy sem) a megfelelő állami

szerv (3. § (1) bekezdés) irányelvei alapján fogják kitelepíteni. (2) Nem telepítik ki azokat a németeket és magyarokat, akik a csehszlovák állampolgárság rendezéséről kiadandó köztársasági elnöki dekrétum 2 §-a alapján csehszlovák állampolgárságukat megőrzik, s átmenetileg azokat sem, akiket a jelen dekrétum alapján mint csehszlovák állampolgárokat kezelnek." Az 1945. évi 17. számú dekrétum címéből és szövegéből a kitelepítés ügye teljesen kimaradt. A csehszlovák kormány azonban már 1945. május 23-i ülésén határozatot fogadott el a német és magyar kisebbség kitelepítésének előkészítéséről. A szlovákiai magyarok telepítését a Szlovák Nemzeti Tanács 1946. február 26-i 35. számú rendeletével szabályozta. (Erről ld. részletesen JECH–KAPLAN:2002, 323–324, 335.) A szlovákiai Telepítési Hivatal statútumát a csehszlovák belügyminiszter 1946. december 12-i rendelete hagyta jóvá. (Uo.)]

(13)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 28. SZÁMÚ DEKRÉTUMA A NÉMETEK, A MAGYAROK ÉS AZ ÁLLAM MÁS ELLENSÉGEI MEZŐGAZDASÁGI FÖLDJÉNEK CSEH, SZLOVÁK, VALAMINT MÁS SZLÁV FÖLDMŰVESEKKEL VALÓ BETELEPÍTÉSÉRŐL

Prága, 1945. július 20.

A kormány javaslatára elrendelem:

1. § A németek, a magyarok, valamint a cseh és a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobozásáról és sürgős elosztására vonatkozó 1945. június 21-én kelt 12. számú köztársasági elnöki dekrétum értelmében elkobzott mezőgazdasági vagyont, amely a Nemzeti Földalapot illeti meg, betelepítik, amennyiben nem osztják ki földjuttatások formájában az elkobzott földekről szóló dekrétum (2. §) értelmében az olyan vidékről jelentkező jogosult igénylőknek, ahol földhiány van, vagy ahol kedvezőtlenek a mezőgazdasági termelés feltételei.

2. § (1) Földjuttatást a telepítés keretében a cseh és a szlovák, valamint más szláv nemzet tagja kérhet, aki állami és nemzeti szempontból megbízható, s aki:

a) béres és munkás,

b) az a földműves, aki eddig 13 hektárnál kisebb mezőgazdasági területtel rendelkezett, amennyiben ezt a földet a hozzá tartozó épületekkel együtt átadja a Nemzeti Földalapnak; a többi vagyonnal szabadon rendelkezhet,

c) a b. pont szerinti földműves családtagja, amennyiben a mezőgazdaságban dolgozik, és betöltötte 18. életévét,

d) az a., b. és c. pontban feltüntetett jogosult igénylők által alakított mezőgazdasági termelőszövetkezet,

e) községek, járások és az állam közcélokra,

f) az a. pont alá nem sorolt munkások, köz- és magánalkalmazottak, kisiparosok, a szociális szempontból gyenge szabadfoglalkozásúak, családi ház vagy kert építése céljából 0,5 hektárig terjedően.

(2) Az (1) bekezdés b. pontja értelmében a Nemzeti Földalapnak átadott földet a köztársasági elnök 1945. évi 12. számú dekrétumába foglalt feltételek szerint, esetleg e dekrétum alapján osztják el.

(3) Föld kiutalását a telepítés keretében olyan személyek is kérhetik, akik lakóhelye az elkobzott vagyon helyén van, amennyiben eleget tesznek az 1. bekezdésben megszabott feltételeknek, és kötelezik magukat a földet esetleges egyesítésnek végrehajtására.

3. § A földjuttatásra elsőbbségi joguk van e dekrétum értelmében azoknak a jogosult igénylőknek, akik kitüntették magukat és érdemeket szereztek a nemzeti felszabadító harcban, főleg a katonáknak és a partizánoknak, a volt politikai foglyoknak és deportáltaknak, családtagjaiknak és törvényes örököseiknek, valamint a háborús károkat szenvedett földműveseknek. A földkiutalásra vonatkozó elsőbbségi jog feltételeit szabályszerűen igazolni kell.

4. § (1) A jogosult földigénylők kérvényüket a helyi földműves bizottság útján a járási földműves bizottságokhoz juttatják el.

(2) A járási földműves bizottság megvizsgálja a betelepítéssel kapcsolatban beérkezett földkiutalási kérvényeket, és sürgősen továbbítja őket a tartományi nemzeti bizottsághoz, s az a kérvényeket véleményezésével együtt haladéktalanul előterjeszti a mezőgazdasági minisztériumnak.

(3) A mezőgazdasági minisztérium központilag irányítja a betelepítést a köztársasági elnök által 1945. július 17-én a belső telepítési viszonyok egységes irányításáról kiadott 27. számú dekrétum értelmében, és figyelembe véve a kérvényben feltüntetett körülményeket – a járási földműves bizottságokkal és az illetékes járási nemzeti bizottságokkal együttműködve –, szükség és lehetőség alapján a következő nagyságban utal ki földterületet a jogosult igénylőknek:

a) legfeljebb 8 hektár szántóföldet vagy legfeljebb 12 hektár mezőgazdasági földet a talaj besorolása szerint,

b) a soktagú (legalább háromgyermekes) családoknak legfeljebb 10 hektár szántóföldet vagy legfeljebb 13 hektár mezőgazdasági földet a talaj besorolása szerint, lehetőleg a megfelelő berendezéssel (gazdasági épületek, élő és holt leltár), és lehetőleg tagosítva.

(4) A nagyméretű gazdasági épületeket, a gépi berendezéseket és más hasonló létesítményeket – ahol ez lehetséges – a célszerűbb felhasználás érdekében a földhöz juttatott személyekből alakított szövetkezeteknek kell kiutalni.

(5) A mezőgazdasági minisztérium és a tartományi nemzeti bizottságok a járási földműves bizottságokhoz segédszerveket küldenek ki, hogy segítsék a kiutalással kapcsolatos műszaki munkákat.

5. § (1) A földhöz juttatott személy köteles a földet a földkiutalási végzésben megjelölt napon birtokba venni.

(2) A kiutalt föld a birtokba vétel napján a földhöz juttatott személy tulajdonába kerül. A földhöz juttatott személy köteles a kiutalt földön személyesen gazdálkodni. Ezt a földet csak kivételesen indokolt esetekben, s csak az Országos és a Nemzeti Földalap beleegyezésével ruházhatja át, adhatja bérbe (haszonbérbe) vagy másfajta használatba. A kiutalt földet nem szabad megterhelni a Nemzeti Földalap engedélye nélkül, ez a szerv a megterhelést csak különösen figyelemre méltó esetekben engedélyezheti.

6. § Azokon a vidékeken, ahol a mezőgazdasági termelés eddigi módja nem rentábilis, és ahol az objektív feltételek a mezőgazdasági termelés szükségszerű átállítását követelik meg (hegyvidéki területek stb.), az elkobzott földet mindaddig a Nemzeti Földalap kezelésében maradnak, amíg nem születik döntés a mezőgazdasági termelés átállításáról az érintett vidéken.

7. § (1) A mezőgazdasági vagyont térítés ellenében utalják ki tulajdonba, a térítés összegét a föld termőképessége, fekvése, távolsága és megműveltségének állapota szerint határozzák meg, figyelembe véve a földhöz juttatott személy családi viszonyait, és a 2. § (1) bekezdésének b. pontja alatt említett esetekben az átadott föld értékét, a következő módon:

a) legalább a javasolt földterületen elérhető egyévi átlagtermés értékének megfelelő mértékben.

b) legfeljebb a javasolt földterületen elérhető kétévi átlagtermés értékének megfelelőnek megfelelő mértékben.

(2) Az átadott föld (a 2. § (1) bekezdésének b. pontja) értékét az (1) bekezdésben feltüntetett elvek alapján határozzák meg.

(3) A kiutalt épületért fizetendő térítést az épület egytől három évig terjedő bérleti díjának összegében határozzák meg. A bérleti díj minden esetben kifizethető természetbeni juttatások formájában is. A kiutalt élő és holt leltárért, valamint más létesítményekért fizetendő térítést a tartományi nemzeti bizottságok által kidolgozandó és a mezőgazdasági minisztérium által jóváhagyásra kerülő irányelvek alapján fogják meghatározni.

(4) Ha a földhöz juttatott személy a kiutalt földdel együtt nem kapja meg a szükséges épületeket és más felszerelést, és igazolhatóan nincs lehetősége ezek beszerzésére saját eszközeiből, akkor a Nemzeti Földalap hosszú lejáratú olcsó hitelt nyújthat neki.

(5) A Nemzeti Földalap részben vagy teljesen elengedheti a térítést annak a földhöz juttatott személynek, aki földet adott át a 2. § (1) bekezdésének b. pontja értelmében.

8. § (1) A megjelölt térítést (7. §) a földhöz juttatott személyek gazdasági lehetőségeik alapján a következő módon fizetik meg:

a) vagy egyszerre, legkésőbb 12 hónappal a kiutalt föld birtokba vételét követően, pénzben vagy természetben, vagy pedig:

b) részletekben, pénzben vagy természetben törlesztve az alábbi módon: a térítés 10 százaléka megfizetendő a kiutalt föld átvételekor. A járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) javaslatára a helyi földműves bizottság véleményezése után a Nemzeti Földalap legfeljebb három évre engedélyezheti e törlesztés elhalasztását; a térítés hátralékát a Nemzeti Földalap által kidolgozott törlesztési terv alapján kell megfizetni, legkésőbb a kiutalt vagyon birtokba vételétől számított 15 éven belül.

(2) Különösen figyelemre méltó és szociális szempontból indokolt esetekben a Nemzeti Földalap az illetékes nemzeti bizottságok és földműves bizottságok közreműködésével lefolytatott vizsgálat alapján a földhöz juttatott személyeknek a térítést elengedheti, és a megfelelő mezőgazdasági vagyont ingyenesen utalhatja ki, mindenekelőtt a 3. §-ban feltüntetett személyeknek.

9. § A földhöz juttatott személyek által a Nemzeti Földalapnak befizetett térítéseket (7. §) az alap az elkobozott vagyonnal kapcsolatos adósságok és kötelezettségek megfizetésére használja fel, amennyiben ezeket az adósságokat és kötelezettségeket a Nemzeti Földalap elismeri és átveszi, továbbá a háborús károk és a megszállás idején nemzeti, politikai vagy faji okokból üldözött földművesek vagyonában okozott károk enyhítésére, a mezőgazdasági termelés fejlesztésére és a belső telepítés céljaira. A Nemzeti Földalap bevételi többletei az állampénztárba kerülnek.

10. § (1) A 7. §-ban megjelölt térítés tartalmazza a föld elkobzásával és kiutalásával, a saját vagyon Nemzeti Földalapnak való átadásával (a 2. §. (1) bekezdésének b. pontja), a földhöz juttatott személyeknek és családtagjaiknak a kiutalt föld helyére való vasúti szállításával, a kiutalt és a cserében átadott vagyon telekkönyvi átírásával kapcsolatos összes kiadást és illetéket.

(2) A kiutalás végrehajtásával és esetleg a föld átadásával (a 2. § (1) bekezdésének b. pontja) kapcsolatos telekkönyvi bejegyzéseket a Nemzeti Földalap intézi.

(3) Az e dekrétum alapján végrehajtott tulajdon-átruházások s a bíróságoknak és a hatóságoknak ezzel kapcsolatban benyújtott beadványok mentesek okmánybélyegektől, illetékektől, adóktól és díjaktól.

11. § A kormányt meghatalmazzák, hogy biztosítsa a belső telepítés végrehajtásához szükséges pénzeszközöket.

12. § Ez a dekrétum a cseh országrészekben közzétételének napján lép hatályba; végrehajtója a pénzügy-, a belügy-, az igazságügyi, a közlekedésügyi és a közélelmezési miniszterrel megegyezésben a mezőgazdasági miniszter.

Dr. Beneš s. k.
Fierlinger s. k.

Dr. Šrobár s. k.,
Dr. Stránský s. k.

Dr. Ďuriš s. k. és mások

* * * * *

A fordításhoz használt cseh nyelvű szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1945. 14. 47–49.

[A dekrétum – az 1945. évi 12. számú dekrétum alapelveire építve – a német, magyar és az állam ellenségeinek minősülő egyéb tulajdonosoktól elkobzott földek felosztását igyekezett szabályozni. A szlovákiai szabályozás a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 4., 6., 96. és 104. számú rendeletei, valamint a Megbízotti Hivatal 1945. október 18-i 124. számú végrehajtási rendelete alapján történt. (JECH–KAPLAN:2002, 334-335. ŠUTAJ–MOSNÝ– OLEJNÍK:2002, 59–64; VADKERTY:1999, 11–27.) A dekrétum tervezetéről tárgyaló csehszlovák kormány 1945. június 21-i ülésén több miniszter először szembesült a kitelepítések és belső telepítések tényleges nagyságrendjével. A kommunista szlovák földművelésügyi miniszter, Július Ďuriš szerint 260.000 érintett német háztartás több mint 2.300.000 hektár földbirtoka állt a belső telepítések rendelkezésére. (JECH–KAPLAN:2002, 337.) A szlovákiai földelkobzások méretére jellemző, hogy 293 magyarlakta településen koboztak el magyar kézben lévő földbirtokokat, s mindössze 38 olyan magyarlakta települést mentesítettek az elkobzások alól, amelyek lakosságának nagyobb részére kitelepítés várt. (ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 62.) Az 1945. május-júliusi időszak németellenes gyakorlata Csehországban azt eredményezte, hogy több mint 600.000 németet űztek el vagy kényszerítettek menekülésre. Az üresen hagyott házakat fosztogatók hada lepte el. A fosztogatás megfékezésére fogadta el a csehszlovák kormány az 1945. évi 38. számú köztársasági elnöki dekrétumot. (JECH–KAPLAN:2002, 342–343. A „wilde Vertreibung" vagy „divoký odsun" néven emlegetett etnikai tisztogatás folyamatáról, jelenségeiről, a szudétanémetek embertelen elüldözése idején elszenvedett veszteségekről ld. STANĚK:1991, 1996, 2002, 2002a. HRABOVEC:1994, HERTL–PILLWEIN: 2001, DEDINA:2004.)]

(14)

A POTSDAMI ÉRTEKEZLET HATÁROZATAI. JELENTÉS A BERLINI HÁRMAS ÉRTEKEZLETRŐL

[Részletek]

Berlin, 1945. augusztus 2.

I.

1945. július 17-én Harry S. Truman, az Amerikai Egyesült Államok elnöke, J. V. Sztálin generalisszimusz, a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Népbiztosai Tanácsának elnöke és Winston S. Churchill, Nagy-Britannia miniszterelnöke, C. R. Attlee úrral együtt, Berlinben háromhatalmi értekezleten találkoztak. Kíséretükben voltak a három hatalom külügyminiszterei: V. M. Molotov, D. F. Byrnes és A. Eden, valamint a vezérkari főnökök és más tanácsadók.

Július 17-e és július 25-e között kilenc ülést tartottak. Ezután az angol alsóházi választások eredményei kihirdetésének időpontjában az értekezletet két napra felfüggesztették.

Július 28-án C. R. Attlee visszatért az értekezletre mint Nagy-Britannia miniszterelnöke, E. Bevin, az új külügyminiszter kíséretében. Ezután még négy napon át tartottak üléseket. Az értekezlet időtartama alatt a három kormányfő külügyminisztere kíséretében rendszeresen találkozott, ezenkívül rendszeres megbeszélések folytak a külügyminiszterek között is. A bizottságok, amelyeket a külügyminiszterek megbeszéléseiken a különböző kérdések előkészítésére neveztek ki, szintén mindennap üléseztek.

Az értekezlet ülései Cecilienhofban folytak, Potsdam közelében. Az értekezlet 1945. augusztus 2-án fejeződött be.

Az értekezleten fontos határozatokat hoztak és fontos egyezményeket kötöttek. Számos egyéb olyan kérdésről is folyt eszmecsere, amelyeknek megbeszélését az értekezleten létesített Külügyminiszterek Tanácsában fogják folytatni.

Truman elnök, Sztálin generalisszimusz és Attlee miniszterelnök azzal a meggyőződéssel hagyták el az értekezletet – amely megerősítette a kormányaik közötti kapcsolatokat és kiszélesítette együttműködésük és kölcsönös megértésük kereteit –, hogy kormányaik és népeik az Egyesült Nemzetek többi államaival együtt megteremtik az igazságos és tartós békét.

[...]

VII. Háborús bűnösök

A három kormány tudomásul vette, hogy az elmúlt hetekben Londonban megbeszélések folytak a brit, amerikai, szovjet és francia megbízottak közt abból a célból, hogy megegyezés jöjjön létre azoknak a háborús főbűnösök fölötti ítélkezés módszereire nézve, akiknek bűncselekményei az 1943. októberi moszkvai nyilatkozat szerint függetlenek a földrajzi helyzettől.

A három kormány újból megerősíti azt a szándékát, hogy ezeket a háborús bűnösöket sürgősen átadja az igazságszolgáltatásnak. Remélik, hogy a Londonban folyó megbeszéléseknek e célok megvalósítása szempontjából gyors eredménye lesz, és rendkívüli fontosságot tulajdonítanak annak, hogy a háborús főbűnösök perét a lehető legrövidebb időn belül megkezdjék. A vádlottak első névsorát ez év szeptember 1-e előtt közzéteszik.[1]

[...]

XIII. A német lakosság rendezett áttelepítése

Az értekezlet a németek Lengyelországból, Csehszlovákiából és Magyarországról való áttelepítésére vonatkozóan a következő határozatot hozta:

A három kormány minden vonatkozásban megvizsgálva a kérdést elismeri, hogy a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon maradt német lakosságnak vagy egy részének Németországba történő áttelepítésére vonatkozóan intézkedéseket kell foganatosítani. Egyetértenek abban, hogy bármilyen áttelepítés történjék is, annak szervezetten és emberséges módon kell végbemennie.

Minthogy a németek tömeges visszatérése Németországba csak növelné azt a terhet, amely már a megszálló hatóságokra hárul, úgy látják, hogy először a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanácsnak kell tanulmányoznia ezt a problémát, különös figyelemmel arra, hogy ezeket a németeket arányosan osszák el valamennyi megszállási övezetben.

Ennélfogva utasításokat adnak az Ellenőrző Tanácsban részt vevő képviselőiknek, hogy amilyen gyorsan csak lehet, tájékoztassák kormányaikat afelől, milyen számban érkeztek már Németországba Lengyelországból, Csehszlovákiából és Magyarországról ilyen személyek és közöljék, mennyi idő múlva és milyen számarányban történhetik további áttelepítés, figyelembe véve Németország jelenlegi helyzetét.

Erről a csehszlovák kormányt, a lengyel ideiglenes kormányt és a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságot egyidejűleg értesítik és felszólítják őket, hogy a német lakosság további kiutasításait függesszék fel

mindaddig, amíg az illető kormányok megvizsgálják az Ellenőrző Tanácsban részt vevő képviselők jelentéseit.[2]

[...]

Jóváhagyta:

J. V. Sztálin Harry S. Truman C.R. Attlee

Berlin, 1945. augusztus 2.

* * * * *

A győztes nagyhatalmak potsdami tanácskozásáról *Jelentés*, illetve *Jegyzőkönyv* is készült jórészt azonos szövegezéssel. Kötetünkben HALMOSSY: 1983a szövegközlése alapján a *Jelentés* szövegéből közöljük a témánk szempontjából lényeges részt.

[A potsdami értekezlet előtt a csehszlovák diplomácia mindent elkövetett annak érdekében, hogy elnyerje a nagyhatalmak felhatalmazását a német és a magyar kisebbség egyoldalú kitelepítésére. A prágai kormány 1945. július 3-i jegyzékében emlékeztette a három nagyhatalom képviselőit az emigráns csehszlovák kormány 1944. november 23-i memorandumára, amelyben a német és a magyar kisebbség teljes kitelepítését kérte. Megismételve ezt a kérést, hangsúlyozta, hogy „cseh és a szlovák nemzet a csehszlovák állam jövője és a közép-európai biztonság garantálása szempontjából egyértelműen elengedhetetlenül szükségesnek tartja a németek és magyarok kitelepítését". A prágai jegyzék a csehszlovákiai magyarokkal kapcsolatosan felvázolja a lakosságcsere alternatíváját: „Ami a magyarok kitelepítését (transfer) illeti, a csehszlovák kormány megbízottja konzultálhatna a budapesti Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal abban az értelemben, hogy a szlovákiai magyarok kitelepítésének fő részét lakosságcsere alapján is le lehetne bonyolítani, amennyiben Magyarországon mintegy 345 ezer szlovák él, akik át szeretnének települni Szlovákiába." A nagyhatalmak, az amerikai álláspontot elfogadva, elutasították a magyarok kitelepítésére vonatkozó csehszlovák kérést. (A potsdami értekezlettel kapcsolatos csehszlovák javaslat szövegét közli CHURAŇ:2001, 110; Vö. BALOGH:199, 103-108; BALOGH:1990, 18–42; KERTÉSZ: 143–144; FÜLÖP:1994, 32–40.)

(1) Németország és a vele szövetséges európai államok háborús főbűnöseinek üldözéséről és megbüntetéséről szóló egyezményt Londonban 1945. augusztus 8-án írták alá az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, a Szovjetunió és Franciaország képviselői.

(2) A kelet- és közép-európai német kisebbségek Németországba telepítésére vonatkozó potsdami határozatokról ld. CHURAŇ:2001, 63–81; BALOGH: 1988, 85-90; TÓTH:1995, 35–38; VADKERTY:1999, 886–90; FÜLÖP:1994, 32–40.]

(15)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 33. SZÁMÚ ALKOTMÁNYDEKRÉTUMA A NÉMET ÉS A MAGYAR NEMZETISÉGŰ SZEMÉLYEK CSEHSZLOVÁK ÁLLAMPOLGÁRSÁGÁNAK RENDEZÉSÉRŐL

Prága, 1945. augusztus 2.

A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal egyeztetve elrendelem:

1. § (1) Azok a német vagy magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgárok, akik az idegen megszálló hatalom jogszabályai értelmében német vagy magyar állampolgárságot szereztek, az ilyen állampolgárság megszerzésének napján elveszítették csehszlovák állampolgárságukat.

(2) A többi német vagy magyar nemzetiség csehszlovák állampolgár e dekrétum hatályba lépésének napján elveszti csehszlovák állampolgárságát.

(3) Ez a dekrétum nem vonatkozik azokra a németekre és magyarokra, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején (a köztársasági elnök által 1945. június 19-én a náci bűnösök, az árulók és segítőik megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról szóló 16. számú dekrétumának 18. §-a) hivatalosan cseheknek vagy szlovákoknak jelentkeztek.

(4) Azokat a cseheket, szlovákokat és más szláv nemzetek tagjait, akik ugyanebben az időszakban presszió vagy különösen figyelemre méltó körülmények kényszerítő hatására németeknek vagy magyaroknak vallották magukat, e dekrétum alapján nem tekintik németeknek vagy magyaroknak, amennyiben a belügyminisztérium jóváhagyja az illetékes járási nemzeti bizottságok (járási közigazgatási bizottság) által az említett tények vizsgálata alapján a nemzeti megbízhatóságról kiadott bizonylatot.

2. § (1) Az 1. § által érintett olyan személyeknek, akik igazolják, hogy hűek maradtak a Csehszlovák Köztársasághoz, sohasem vétettek a cseh és a szlovák nemzet ellen, vagy aktívan részt vettek a felszabadításukért vívott harcban, vagy pedig szenvedtek a náci és a fasiszta terrortól, megmarad a csehszlovák állampolgárságuk.

(2) A csehszlovák állampolgárság meghagyásának megállapítására vonatkozó kérvényt hat hónapon belül lehet benyújtani e dekrétum hatályba lépésétől számítva a helyi szempontból illetékes járási nemzeti bizottságnál (járási közigazgatási bizottságnál), vagy pedig – amennyiben a kérvényező külföldön lakik – a külképviseleti hivatalban. E kérvényről a belügyminisztérium a tartományi nemzeti bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács

javaslatára dönt. Ezeket a személyeket egészen kérvényük elintézéséig csehszlovák állampolgároknak kell tekinteni, amennyiben a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) vagy a külképviseleti hivatal bizonylatot adott ki számukra az előző bekezdésben feltüntetett körülményekről.

(3) A csehszlovák katonai egységek német vagy magyar nemzetiségű tagjai csehszlovák állampolgárságának megtartásáról a lehető legrövidebb időn belül a belügyminisztérium a nemzetvédelmi minisztérium javaslatára hivatalból dönt. A hivatalos határozat meghozataláig csehszlovák állampolgároknak tekintendők.

3. § Azok a személyek, akik az 1. § értelmében elvesztették csehszlovák állampolgárságukat, az azon naptól számított hat hónapon belül, amelyet a Törvénytárban megjelenő belügyminiszteri rendelet jelöl meg, a helyi szempontból illetékes járási nemzeti bizottságnál (járási közigazgatási bizottságnál) vagy a külképviseleti hivatalnál kérhetik állampolgárságuk visszaadását. Az ilyen kérvényről saját belátása alapján dönt a belügyminiszter a tartományi nemzeti bizottság, Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács javaslatára; nem szabad azonban eleget tenni a kérvénynek, ha a kérvényező megszegte a csehszlovák állampolgár kötelességeit. Ha kormányrendelet nem intézkedik másként, akkor ezekre az esetekre is érvényesek a csehszlovák állampolgárság megszerzésére vonatkozó általános jogszabályok.

4. § (1) E dekrétum vonatkozásában a férjes asszonyok és kiskorú gyermekek külön elbírálás alá esnek.

(2) A 3. § alapján benyújtott olyan kérvényeket, amelyeket csehszlovák állampolgárok feleségei és kiskorú gyermekei adnak be, jóindulatúan kell elbírálni. Az e kérvényekre vonatkozó döntés meghozataláig a kérvényezőket csehszlovák állampolgároknak kell tekinteni.

5. § Azok a csehek, szlovákok és más szláv nemzetek tagjai, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején (a köztársasági elnök 1945. évi 16. számú dekrétumának 18. §-a) német vagy magyar állampolgárságot kértek anélkül, hogy erre presszió vagy különleges körülmények hatására kényszerültek volna, elvesztik csehszlovák állampolgárságukat azon a napon, amelyen ez a dekrétum hatályba lép.

6. § Ez a dekrétum a kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáért a külügyminiszterrel és a nemzetvédelmi miniszterrel egyetértésben a belügyminiszter felel.

Dr. Beneš s. k.
Fierlinger s. k.

Masaryk s. k.
Svoboda tábornok s. k.

Nosek s. k.

* * * * *

A fordításhoz használt cseh nyelvű eredeti szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník* 1945. 17. 57–58.

[A dekrétumot Beneš köztársasági elnök nem véletlenül a győztes nagyhatalmak potsdami határozatának kihirdetése napján, 1945. augusztus 2-án írta alá. A nagyhatalmi határozattal ugyanis eldőlt, hogy Csehszlovákia jogot kapott a német kisebbség kitelepítésére, míg a magyar kisebbség esetében ezt a nagyhatalmi felhatalmazást nem adták meg a prágai kormánynak. 1945 nyarán Csehszlovákiában a két kisebbséghez tartozó személyek száma együttesen meghaladta a 3 milliót. Az addig elmenekült, evakuált, elüldözött csehországi és szlovákiai németek száma 1945 nyarán már elérhette a 700.000-t. A háború előtti 3.300.000 német és az 1930. évi népszámlálási adat szerint 600.000-nél nagyobb lélekszámú magyar kisebbség helyben maradt része még mindig igen jelentősnek számított. A csehszlovákiai német és magyar kisebbség megfosztása a csehszlovák állampolgárságtól azt jelentette, hogy bár Csehszlovákia a nagyhatalmak egyetértésével semmisnek tekintette a müncheni szerződést, illetve az első bécsi döntést minden következményével együtt és a Köztársaság jogfolytonosságát tekintette a csehszlovák államjogi doktrína alapjának, a két kisebbséghez tartozó személyek állampolgársága esetében ezzel az alapelvvel szembehelyezkedve nem ismerte el az állampolgársági kötelékek folytonosságát, mi több a kiutasítás, kitelepítés alapjának az 1938 és 1945 közötti német és magyar állampolgárság meglétét tekintették. A német és magyar kisebbség állampolgárságával kapcsolatosan három koncepció mutatható ki az 1945. évi 33. számú dekrétum előkészületeiben. A londoni emigrációban a belügyminisztérium csak azoknak a német és magyar nemzetiségűeknek az állampolgárságát nem kívánta megújítani, akik Németországban és Magyarországon megszerzett állampolgárságuk mellett a Csehszlovákiával szemben ellenséges két állam hivatalnokaivá, a bírói testület, valamely fegyveres erő vagy valamely politikai párt tagjává váltak. Ez a felfogás az állampolgársági kérdés rendezését nem tartotta alkalmasnak a két kisebbség felszámolására. A londoni kormány hadügyminisztériuma által kidolgozott javaslat szerint a két kisebbséghez tartozók közül azok kapják vissza csehszlovák állampolgárságukat, akik azt kérik és bizonyítani tudják, hogy nem voltak részesei az ellenséges országok állami, politikai, katonai stb. apparátusának. Jan Smutný, a londoni csehszlovák köztársasági elnöki iroda vezetője arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem lehet az 1938-ban együttesen négymilliónál is több német és magyar kisebbséget megfosztani a csehszlovák állampolgárságtól, mert ez egyrészt nem segítené elő kitelepülésüket, másrészt, ha a kitelepítéshez Csehszlovákia nem kapja meg a nagyhatalmak engedélyét, az állampolgárság nélküli milliós nagyságrendű népesség jelenléte az országban súlyos kockázati tényezőt jelenthetne. Ezt az álláspontot tükrözte a dekrétum 1944. augusztus 17-i londoni tervezete is. A fordulat valószínűleg a moszkvai kommunista vezetés álláspontjának hatására, 1944 szeptemberében következett be, amikor is elkészült a dekrétum újabb, 1944. szeptember 22-i változata. Ez a kollektív bűnösség és jogfosztás

alapelve alapján az aktív antifasiszták kivételével minden csehszlovákiai németet és magyart megfosztott korábbi csehszlovák állampolgárságától. Minden belső vita, kritika ellenére ez a változat vált irányadóvá, s a kollektív jogfosztás lett az 1945. évi 33. számú dekrétum vezérelve. (JECH–KAPLAN:2002, 352–365; JECH:2003, 314–349; BALOGH: 1990, VADKERTY:2001, ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 40–43.) A csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény hatálya szintén az állampolgárságuktól megfosztott magyar nemzetiségű személyekre terjedt ki. (Vö. a 26. számú irattal.) A szlovákiai magyarok 1945 augusztusától kezdődően kétféleképpen szerezhették vissza a csehszlovák állampolgárságot: reszlovakizációval vagy az állampolgári megbízhatóságot igazoló eljárás keretében. A szlovákiai magyarok állampolgárságának visszaadását szabályozó törvény előkészítéséről a csehszlovák kormány 1948. szeptember 30-i ülésén döntött. (ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 83; VADKERTY:1993, 15–119.)]

(16)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 99. SZÁMÚ RENDELETE AZ ÁLLAMI ÉS KÖZALKALMAZOTTAK SZOLGÁLATI VISZONYÁNAK RENDEZÉSÉRŐL

Pozsony, 1945. augusztus 23.

A Szlovák Nemzeti Tanács a következő rendeletet hozta:

Első rész
ÁLLAMI- ÉS KÖZALKALMAZOTTAK

1. § (1) Állami alkalmazottnak minősül (a továbbiakban: alkalmazott) ezen rendelet értelmében minden olyan állami, vagy állam által igazgatott vállalati, hivatali alkalmazott, aki magánjogi (szerződéses) jogviszonyban van, kivéve a hivatásos katonákat.

(2) Közalkalmazottak – véglegesítettek és szerződésesek – (a továbbiakban: alkalmazottak) ezen rendelet alapján a következők:

a) területi- és érdekképviseleti önkormányzati szövetségek alkalmazottai,

b) szervezetek alkalmazottai (vállalatok, alapok, hivatalok és intézmények), akik a közigazgatás feladatait látják el és a közjogi intézményekben dolgoznak,

c) olyan vállalatok, alapok, hivatalok és intézmények alkalmazottai, akik közpénzekkel gazdálkodnak, vagy amely intézmények gazdálkodásának eredményei közhasznú célokat szolgálnak, vagy ahol az államnak, vagy az a. és b. pontokban meghatározott valamely jogi személynek meghatározó tőkerészesedése van,

d) olyan vállalatok, alapok, hivatalok és intézmények alkalmazottai, melyek az a., b és c. pontokban meghatározott jogi személyek tulajdonában vagy kezelésében vannak,

e) olyan intézmények alkalmazottai, akik gazdálkodása túlnyomórészt a közhasznú forrásokból származó eszközök támogatásától függ,

f) egyházak, és az állam által elismert vallási közösségek lelkészei (1926. évi 122. számú törvény).

2. § Nem lehet alkalmazott az a személy, akit az SZNT 1945. évi 33. számú rendelete értelmében nyilvános megrovásnál súlyosabb büntetéssel büntettek.

3. § (1) 1945. július 31-i hatállyal a német vagy magyar nemzetiségű alkalmazottak szolgálati viszonyukból eredő bárminemű ellenszolgáltatás nélkül elbocsáttatnak.

(2) Azon állami és közszolgálati nyugdíjak és ellátási juttatások élvezői (1938. évi 380. számú kormányrendelet 23. §), valamint öregségi nyugdíjak és kegydíjak haszonélvezői, akik német vagy magyar nemzetiségűek, 1945. július 31-i hatállyal elveszítik nyugdíjukat és ellátási juttatásukat, illetve nyugdíjukat és kegydíjukat.

(3) A német, vagy magyar nemzetiség megállapításánál elsősorban a családi kapcsolatokban használt nyelv a meghatározó, vagy 1938. október 6-át követően tagság valamely magyar illetve német politikai pártban, vagy az utolsó népszámlálás során a nemzetiségi bevallás.

(4) Indokolt esetekben, konkrétan amennyiben olyan személyről van szó, aki mindig demokratikus és antifasiszta elkötelezettségű volt, vagy részt vett a fasizmus és az árulók elleni harcban, az illetékes megbízott kivételeket engedélyezhet az ezen rendelet alapján történt igazoló eljárást követően.

(5) Amennyiben a hivatal (bíróság, intézet, iskola stb.) megfelelő működése megköveteli, hogy a német vagy magyar nemzetiségű alkalmazott átmenetileg az eddigi szolgálati helyén maradjon, az elöljáró engedélyezheti szolgálatban való maradását, de ezt azonnal jelentenie kell az illetékes megbízottnak; a megbízott a (4) bekezdés alapján dönt.

(6) A német vagy magyar nemzetiségű alkalmazottaknak a Szlovák Nemzeti Tanács Megbízotti Testületének Elnöksége által Nyugat-Szlovákia számára 1945. április 12-én kiadott 1. számú határozata, valamint a SZNT 1945. 44. számú rendelete alapján történt elbocsátás hatályban marad. A Szlovák Nemzeti Tanács Megbízotti Testületének Elnöksége által Nyugat-Szlovákia számára kiadott határozat alá eső kivételekről, amennyiben azokról még a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége az 1945. 44. számú rendelet 2. §-ának (4) bekezdése alapján nem döntött, a (4) bekezdése alapján az illetékes Megbízottnak kell határoznia.

4. § (1) A német, vagy magyar nemzetiségűtől eltérő más alkalmazottak, akik valamely fasiszta törvényhozói, végrehajtói, vagy bírósági szervnél végeztek szolgálatot, amennyiben eddig nem estek át az igazoló eljáráson, a Szlovák Nemzeti Tanács Megbízotti Testülete Elnökségének 1945. április 16-án keltezett 3. számú rendelete alapján 1945. július 31-i hatállyal bárminemű jogigény nélkül elbocsátottnak minősülnek

a) amennyiben ezen rendelet kiadásáig nem lettek ideiglenesen az Elnökség, vagy a Szlovák Nemzeti Tanács más szerve által kinevezve vagy ideiglenesen berendelve, vagy amennyiben 1945. április 20-áig nem jelentkeztek írásban a Szlovák Nemzeti Tanács szolgálatába annál a hivatalnál, amely azon hivatal helyébe lépett, ahol utoljára teljesítettek szolgálatot, vagy valamely nemzeti bizottságnál,

b) valamint ha azon hivatalnál, melynél jelentkeztek, és 8 napon belül nem adják le a két példányban az ezen rendelet melléklete alapján kitöltött kérdőívet.

(2) Nem valósul meg elbocsátás az 1. bekezdésnek megfelelően, amennyiben az alkalmazott a határidő elmulasztását megfelelő módon tudja igazolni.

(3) Amennyiben a kérdőív, vagy más bizonyítékok alapján valószínűsíthető, hogy az illetékes megbízott az alkalmazottról a 8. § (3) bekezdésének e. pontja alapján fog határozni, az illetékes hivatal elöljárója felfüggeszti őt a szolgálat alól; a felfüggesztés során a fizetések folyósítását le kell állítani. A visszatartott fizetéseket csak abban az esetben kell kifizetni, ha a megbízott 8. § (3) bekezdésének a., b. vagy d. pontja alapján határozott. Amennyiben a megbízott a 8. § (3) bekezdésének c. pontja alapján határozott, a visszatartott fizetéseket csak fél összegben kell kifizetni.

(4) Amennyiben nem a (3) bekezdés első mondatának megfelelő esetről van szó, azon alkalmazottnak, aki még nem lett szolgálatra beosztva, azon hivatalnál kell szolgálatba lépnie, melynél az (1) bekezdés a. pontja alapján kellett jelentkeznie, s melyet a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége határoz meg.

Második rész
Igazolás

5. § (1) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége minden saját hivatalának alkalmazottai, valamint más hivatalok (bíróságok, iskolák, hivatalok, stb.) alkalmazottai, továbbá ezen hivatalhoz csatolt vagy alárendelt hivatalok megbízottja megfelelő létszámú igazoló bizottságot hoz létre, és meghatározza a testületek számát az elnökökkel együtt. A bizottság 5 tagú testületekben határoz. A testületekben lehetőség szerint az összes alkalmazott kategóriának képviseltetnie kell magát.

(2) Az igazoló bizottság elnöke és ülnöke csak olyan alkalmazott lehet, aki a 6. § alapján nem követett el semmit, és aki a 7. §-ban felsorolt érdemekkel rendelkezik. A Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségénél az átvilágító testület elnöke a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének tagja is lehet. Az igazoló testületekbe való kinevezés feltételeinek teljesítését (1. §) az illetékes megbízott állapítja meg.

(3) Az igazoló testület elfogult tagja nem vehet részt a bizottság ülésein. Az igazoló bizottság tagjának be kell jelentenie elfogultságát a bizottság elnökének. Az igazoló eljárásnak alávetett alkalmazott legfeljebb két bizottsági taggal szemben emelhet kifogást elfogultság alapján; az elfogultságra való hivatkozást az igazolandó alkalmazott igazolását megelőzően kell bejelenteni vagy vele szemben kifogást emelni.

(4) Az igazoló bizottság illetékessége a hivatali jelentkezés benyújtásának illetékessége alapján kerül meghatározásra (4. § (1) bekezdés a. pontja). A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége mellett létrehozott igazoló bizottság illetékes a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróságnak, Legfelsőbb Számvevőszéknek, az Állami Tervhivatalnak és Statisztikai Hivatalnak, a volt Köztársasági Elnöki Hivatalnak, a volt Nemzetgyűlésnek, a volt Kormány Elnökségének, a volt Külügyminisztériumnak és a volt Nemzetvédelmi Minisztériumnak a civil alkalmazottait is igazolni.

(5) Ezen rendelet alapján a csehországi területeken is igazoltathatók azon alkalmazottak, akik a felszabadítást megelőzően Szlovákiában tevékenykedtek. Annál a hivatalnál megalakított bizottság illetékes, melynél eddig alkalmazásban voltak.

(6) Az igazoltató bizottság határoz a 4. § (1) bekezdésében feltüntetett határidő indoklásáról, továbbá más, előzetesen eldöntendő kérdésekről, elsősorban a nemzetiség kérdéséről.

(7) Azon alkalmazottat, akivel szemben a 6. §-nak megfelelő bizonyítékok állnak rendelkezésre, és tartózkodási helye ismert, kihallgatásra kell hívni, hogy hozzászólhasson az ügyhöz. Amennyiben a megfelelően berendelt alkalmazott nem jelenik meg, vagy tartózkodási helye ismeretlen, az nem korlátozza az eljárást.

(8) Az igazoló bizottság ülését nyilvánosan kell bejelenteni. Az igazoló bizottság nyilvánosan ülésezik. Az igazoló bizottság elnökének figyelmeztetnie kell a jelenlévőket, hogy tanúként az igazoltatott mellett vagy ellenében tanúskodhatnak. Közérdekből, és a közrend biztosítása érdekében a tárgyalásról a nyilvánosságot ki lehet zárni. Az igazoló bizottság határozatai titkosak. Az igazolási eljárás eredményét és a javaslatokat a 8. § (3) és (5) bekezdésének értelmében nyilvánosságra hozzák.

(9) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége:

a) határoz az igazoló bizottságok illetékességi vitáiban,

b) az igazoltatáshoz a (4) bekezdés második mondatától eltérő bizottságot delegálhat.

(10) Közalkalmazottak számára (1. § (2) bekezdés) az illető megbízott határozza meg az igazoló bizottságok létrehozásának és összeállításának módját, valamint azt a szervet, amelyiknek a bizottságok javaslatairól határoznia kell (8. §).

6. § Az igazoló bizottság minden alkalmazottról megállapítja, hogy nem volt-e büntetve a SZNT 1945. évi 33. számú rendelete alapján, vagy nem folytatott-e más fasiszta vagy kollaboráns tevékenységet, és úgy viselkedett-e, ahogyan azt a demokratikus csehszlovák állampolgár törvényes és erkölcsi kötelessége megkövetelte. Ilyen tevékenységet a meghatározott módon az követett el, aki:

1. tevékenyen részt vett a ludák, magyar, náci gyűjtőtáborokban vagy munkatáborokban, vagy hasonló intézményekben, és tevékenységét különösön buzgón látta el,

2. önkéntesen és kezdeményezően exponálta magát Németország és szövetségesei győzelméért, a nácizmusért vagy fasizmusért, és annak rendszeréért; jóváhagyta a Csehszlovák Köztársaság feldarabolását és Szlovákia Németországhoz fűződő viszonyát,

3. részt vett az SS, Gestapo, SA, NSDAP, SDP, DP, HJ, DJ, Karpatendeutsche Partei, Volksbund, Szabadcsapat, Fegyveres Nemzeti Szolgálat, Nyilaskeresztes Párt, és Rodobrana tevékenységében, továbbá önkéntesen és kezdeményezően részt vállalt a HG, HM, HSLS szervezetek munkáiban, a szlovák-német társaságban és hasonló szervezetekben,

4. hasonló tevékenységgel, vagy fasiszta összeköttetésekkel vagyoni előnyökre vagy bevételekre, kitüntetésekre vagy rendkívüli előléptetésekre tett szert,

5. önkényesen elhagyta a nemzeti felkelés területét és a megszállt területekre menekült; aki a felkelés résztvevőit feljelentette, tanúskodott ellenük a felkelésben való részvételüket illetően, ellenük ezen tevékenységükért eljárásokat folytatott vagy üldözte őket, vagy a felkelésben résztvevőkről a felkelésben való részvételük miatt nyilvánosan megvetően nyilatkozott.

7. § Amennyiben az igazoló bizottság megállapítja, hogy az alkalmazott a 6. §-ban felsorolt tetteket elkövette, de egyúttal megállapítja, hogy ezen tevékenység befejezését követően jelentősen hozzájárult a fasizmussal szemben és Csehszlovák Köztársaság felszabadításáért vívott harcokhoz, mérlegelheti ezen körülményeket az alkalmazott érdekében. Ilyen körülmények elsősorban a következők:

1. 1944. október 15-ig önkéntesen belépett a csehszlovák vagy szövetséges hadseregbe, vagy partizáncsapatokba,

2. azért hagyta el munkahelyét, hogy a nemzeti felkelésben vállaljon szolgálatot,

3. támogatta a csehszlovák vagy szövetséges katonákat, vagy partizánokat fegyverrel, ruházattal, élelmiszerrel, hírekkel, az ellenség elől bújtatta őket,

4. károkat okozott a fasiszta hadseregnek, vagy a katonailag jelentős üzemeknek,

5. fontos híreket szállított a megszállt területekről a csehszlovák kormány, a Szlovák Nemzeti Tanács, vagy azok szervei illetve tagjai számára,

6. bebörtönzött vagy nemzeti, politikai, illetve faji üldöztetésnek kitett embereket támogatott, amennyiben ez nem alantas vagy becstelen célból, vagy nyereségvágyból történt,

7. sajtó vagy szóbeli közlés útján tevékenykedett a fasiszta kormánnyal, annak szerveivel szemben a népi demokráciáért, a Csehszlovák Köztársaság felszabadításáért, és az egyesült nemzetek ügyéért,

8. idegen országba emigrált, hogy szervezze a katonai ellenállást vagy politikai tevékenységet fejtsen ki a Csehszlovák Köztársaság felszabadításáért, a népi demokráciáért a fasizmus és Németország ellen,

9. börtönbe vetették, vagy más komoly sérelem érte a nemzeti felkelésben való részvételéért, vagy nemzeti hovatartozásáért, és a fasizmussal szembeni meggyőződéséért.

8. § (1) Amennyiben az igazoló bizottság megállapítja, hogy az alkalmazott gyanúsítható az SZNT 1945. évi 33. számú rendeletében felsorolt bűncselekmények elkövetésével, az illetékes megbízott az iratokat a Nemzetbiztonsági Hivatalhoz továbbítja. Ebben az esetben, vagy amennyiben a büntető eljárás már folyamatban van, az igazoló bizottság javaslatára a megbízott intézkedéseket foganatosíthat a 4. § (3) bekezdése értelmében.

(2) Amennyiben az igazoló bizottság a kérdőívben található lényeges tényekről a 6. § tekintetében valótlan adatokat állapít meg, vagy ezen tények elhallgatását állapítja meg, javaslatára az illetékes megbízott intézkedéseket foganatosít a (3) bekezdés e. pontjának megfelelően, súlyosabb esetekben az (5) bekezdés c. pontjának megfelelően.

(3) Az igazoló bizottság megvizsgálja az alkalmazott tevékenyégét a 6. és 7. §-ok tekintetében és megalapozott javaslatára az illetékes megbízott:

a) az alkalmazottat az eddigi szolgálati helyzetében hagyhatja meg az összes szolgálati és bérezési igények megtartásával,

b) az alkalmazottat más szolgálati helyre helyezheti át jelenlegi szolgálati tevékenységén kívül, illetve saját költségére,

c) alacsonyabb bért állapíthat meg az alkalmazottnak, illetve új szolgálati helyet jelölhet ki számára,

d) hivatali hatalmánál fogva az alkalmazottat áthelyezheti tartós nyugalmazásba, még azon esetben is, ha nem teljesül a nyugdíjazás összes előfeltétele a megfelelő hatályos előírások alapján, a pihenőidő tartamának legfeljebb 25 %-os csökkentésével,

e) elbocsáthatja a szolgálatból az alkalmazottat bárminemű fizetési vagy egyéb igény nélkül, miközben hasonlóképpen lehet alkalmazni a 1936. évi 131. számú törvény 64. § (8) bekezdésének rendelkezéseit.

(4) A (3) bekezdés b. és c. pontjait együttesen is alkalmazni lehet.

(5) Amennyiben lelkészi hivatalok vezetése mellett szolgáló lelkészekről, vagy más, az államigazgatás kultusztárcájának engedélyével működő nyilvános lelkészi hivatalok vezetőiről van szó, a Szlovák Nemzeti Tanács iskolaügyi és népművelési megbízottja az igazoló bizottság javaslatára:

a) a lelkészt az eddigi tisztségében hagyhatja meg az összes jogosultság és igény megtartásával,

b) bizonyos időszakra vagy véglegesen csökkentheti illetve elvonhatja a lelkésztől az egyházi nyugdíjat,

c) megtilthatja a lelkésznek lelkészi hivatal, valamint egyéb, az államigazgatás kultusztárcájának engedélyével működő nyilvános lelkészi hivatalban teljesített hivatása folytatását (1926 . évi 122. számú törvény).

(6) A megbízottatk a (3) és (5) bekezdés alapján történő határozathozatal során nem köti az igazoló bizottság javaslata.

Harmadik rész
SZEMÉLYI HATÁROZATOK ÉS INTÉZKEDÉSEK ÁTVIZSGÁLÁSA

9. § (1) Érvénytelen az összes előléptetés, kivétel és eltérés (a várakozási időtartamának rövidítése és elengedése, a belépési vizsga elengedése, előzetes végzettség elengedése, átsorolás, szolgálat beszámítása stb.) a szolgálati és fizetési feltételek alapján, melyet az alkalmazottnak a fasiszta államhatalom, vagy a közigazgatás valamely fasiszta intézménye juttatott számára 1944. szeptember 1-jét követően; az 1944. szeptember 1. és 1945. augusztus 31. közötti túlfizetések nem kerülnek behajtásra az alkalmazottól.

(2) Érvénytelen az összes határozat az alkalmazottaknak szolgálatba történő felvételéről, melyet 1944. szeptember 1-jét követően foganatosított a fasiszta államhatalmi szerv, vagy a közigazgatás valamely fasiszta intézménye. Ezek felvételéről ismételten az illetékes megbízott határoz.

(3) Érvénytelennek minősül a harmadik és további előléptetés, amennyiben arra 1938. október 6. és 1944. szeptember 1. között került sor.

(4) Az illetékes megbízott három hónapon belül megvizsgálja az összes kivételt és eltérést (a várakozási időtartamának rövidítése és elengedése, a belépési vizsga elengedése, előzetes végzettség elengedése, átsorolás, szolgálat beszámítása, stb.), valamint az alkalmazottnak nyújtott előléptetést, melyre 1938. október 6-át követően került sor az államhatalom, vagy a közigazgatás fasiszta intézménye által, hogy ezen kivételek, eltérések és előléptetések során betartották-e a szolgálati szabályzatokról szóló előírásokat, valamint ezen rendeletekről szóló irányelveket, módosításokat, és ezen kivételeket, eltéréseket és előléptetéseket nem politikai tevékenység miatt vagy az alkalmazott fasiszta kapcsolatai révén adták-e meg. Meg kell vizsgálni, megadta-e volna a Szlovák Nemzeti Tanács vagy annak illetékes szerve ugyanezt, ha abban az időben ő gyakorolta volna a hatalmat Szlovákia területén.

(5) Amennyiben az illetékes megbízott megállapítja, illetve arra az álláspontra jut, hogy e kivételeknél, eltéréseknél vagy előléptetéseknél nem teljesült a (4) bekezdés valamely feltétele, megszünteti a kivételről, eltérésről vagy előléptetésről szóló határozatot, és új határozatot ad ki, mellyel újonnan szabályozza az alkalmazott szolgálati és fizetési viszonyait az új határozat kézbesítését követő hónap első napjának hatályával.

(6) A (4) és (5) bekezdés rendelkezései alapján akkor is cselekedni kell, ha a megbízott már határozatot hozott az SZNT 1945. évi 44. számú rendeletének 9. § (3) bekezdés a. pontja alapján.

(7) Amennyiben az alkalmazott számára elengedték a belépési vizsgát, az illetékes megbízott elrendelheti annak letételét megfelelő határidőn belül.

(8) Közalkalmazottak számára (1. § (2) bekezdés) az illetékes megbízott maga helyett egy másik szervet is meghatározhat, aki a megfelelő rendelkezéseket meghozza és határoz az (1) és (7) bekezdés alapján.

(9) A határozattal szemben az alkalmazott az (5) bekezdés alapján fellebbezéssel élhet annak kézbesítésétől számított 15 napon belül, melyről az illetékes megbízott, illetve a (8) bekezdés alapján kijelölt szerv határoz.

10. § A megbízott, a Megbízottak Testülete, illetve a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége, valamint közalkalmazottak esetén az illetékes hatóság 1946. január 1-ig előléptetheti a fasiszta rendszer alatt sérelmet ért alkalmazottat, mégpedig legfeljebb két fizetési osztállyal, amennyiben az átvilágító bizottság nem állapított meg semmit a 6. § alapján, és komoly tevékenységet határozott meg a 7. § alapján. A 7. §-nak megfelelő tevékenység nem követeltetik meg, amennyiben csak egy előléptetésről van szó.

11. § (1) Azon alkalmazottak, aki a 1939. évi 74 számú kormányrendelet, az 1941. évi 198. számú rendelet, és ezek kiegészítő, módosító előírásai alapján lettek elbocsátva, ismételten beadhatják kérelmüket a folytatólagos munkaviszonyra. A kérelmeket az igazoló bizottság vizsgálja át ezen rendelet rendelkezéseinek megfelelően, és a vizsgálat eredményének alapján, valamint a bizottság javaslata alapján az illetékes hivatal határoz a munkatársak újbóli alkalmazásról, fizetési és szolgálati besorolásáról, illetve a nyugállományú kifizetésekről. Az alkalmazottnak azt a szolgálati besorolását lehet elismerni, melyet elbocsátása előtt látott el, és azt a szolgálati fizetést, melyet a fizetési osztályok előrehaladásával elért volna, ha a megszüntető intézkedés nem sújtotta volna. Az újbóli alkalmazással megszűnnek az előző szolgálati idő megszakításának következményei, amennyiben az alkalmazott visszatéríti a számára kifizetett végkielégítést.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezéseit azon esetekre is alkalmazni lehet, amikor az alkalmazott a szolgálatból politikai vagy nemzetiségi üldöztetés indokával lett elbocsátva.

(3) Azon személyek, akik szolgálati és fizetési viszonyát vagy nyugállományukat és ellátási juttatását a 1940. évi 200., 1941. évi 41. és 1941. évi 61. számú rendeletek alapján rendezték, jelentkezésükkel az illetékes hivatalnál kérelmezhetik, hogy számukra visszaállítsák azt a szolgálati besorolást és szolgálati fizetést (nyugállományt és ellátási díjat), melyekre a határozatok kiadását megelőzően a hatályos rendelkezések értelmében jogosultak voltak. A jelentkezésről az illetékes megbízott határoz az igazoló bizottság javaslatára. A megbízott az idézett előírások alapján kiadott határozatot megszüntetheti és megítélheti az eredeti szolgálati besorolást és fizetést (nyugállományt és ellátási díjat), mégpedig rendkívüli esetekben akár visszamenőleges hatállyal is.

(4) Amennyiben az (1)–(3) bekezdésben feltüntetett személyek az újbóli alkalmazás, valamint szolgálati és fizetési viszonyaiknak, illetve nyugdíjuk helyreállítása iránti kérelem benyújtását megelőzően elhunytak, hátramaradottaik kérelmezhetik azok megítélését, illetve ellátási díjuk módosítását, tekintettel az (1)–(3) bekezdés rendelkezéseire.

Negyedik rész
A NYUGDÍJAK ÉS ELLÁTÁSI DÍJAK HASZONÉLVEZŐI

12. § (1) Ezen rendelet rendelkezéseit hasonlóképpen lehet alkalmazni a nyugdíj- és ellátási díjak (jutalékok) haszonélvezőire is.

(2) Az igazoló eljárás csakis azon megbízott utasítására veszi kezdetét, akinek ágazatában a nyugdíj illetve ellátási díj (jutalék) kifizetésre került.

(3) Az igazoló bizottság javaslatára a megbízott:

a) jóváhagyhatja a nyugdíjat, illetve ellátási díjat (jutalékot) az eddigi összegben,

b) csökkentheti a nyugdíjat, (jutalékot), mégpedig legfeljebb 25 %-kal illetve az ellátási díjat legfeljebb 10 %-kal,

c) leállíthatja a nyugdíj, illetve ellátási díj (jutalék) folyósítását bárminemű további igény nélkül, miközben hasonlóképpen lehet alkalmazni a 1936. évi 131. számú törvény 64. § (8) bekezdését is.

Ötödik rész
EGYÉB RENDELKEZÉSEK

13. § A Megbízott a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének 1945. április 16-ai 3. számú rendelete alapján az igazoló bizottság által végrehajtott igazoltatás, valamint az igazoló bizottság 1945. évi 44. számú SZNT-rendelet alapján meghozott határozatai hatályban maradnak, amennyiben ezen rendelet nem rendelkezik másként (9. § (6) bekezdés), és amennyiben az illetékes megbízott saját vagy az alkalmazott kérésére ezen rendelet alapján nem rendel el további igazoltatást.

14. § (1) Azon alkalmazott, akiről a 8. § (3) bekezdés a–d. pontjai alapján lett határozat hozva, a szolgálati hivatal elöljárója kezébe – amennyiben az még nem történt meg – a következő esküt köteles letenni:

„A becsületemre és lelkiismeretemre esküszöm, hogy a Csehszlovák Köztársasághoz, a Szlovák Nemzeti Tanácshoz, a csehszlovák kormányhoz, valamint a Szlovák Nemzeti Tanács Megbízotti Testületéhez hűséges és szolgálatkész leszek, a hatályos törvényeket és rendeleteket betartom, hivatali kötelességemet lelkiismeretesen és részrehajlás nélkül teljesítem, a hivatali titkot megőrzöm, és mindenben csakis az állam és a nemzet javára fogok cselekedni".

(2) A rendkívüli előírásokban meghatározott eskükről szóló rendelkezések érintetlenek maradnak. Az eskü letételéről szóló jegyzőkönyvet külön iratokba kell foglalni.

(3) Az (1) és (2) bekezdés szerint esküt az újonnan alkalmazott alkalmazottak is leteszik.

(4) Azon lelkészek, akikről a 8. § (5) bekezdés a. és b. pontjai alapján határoztak, a Szlovák Nemzeti Tanács iskolaügyi és közművelődési megbízottja kezébe teszik le hivatali esküjüket, melynek szövegét a megbízott határozza meg a vallási elöljárók véleményezésének meghallgatását követően.

15. § (1) A megbízott által hozott jogerős határozattal befejezett eljárást a határozat kézbesítésétől számított egy éven belül hivatali hatalomnál fogva, vagy az alkalmazott javaslatára meg kell újítani, amennyiben

a) megállapítást nyert, hogy azon jegyzék, melyre a határozat támaszkodik, nem volt valós, illetve hamisított volt, vagy amennyiben a kérdőív adatai a 8. § (2) bekezdésében meghatározott hibákat tartalmaz, vagy amennyiben a tanú vagy szakértő vallomása, amelyre a határozat támaszkodott, hamis volt, vagy a határozat más (bírósági-lag) büntetendő cselekedet nyomán lett meghozva,

b) amennyiben olyan körülmények vagy bizonyítékok kerültek napvilágra, amelyek jelentős befolyással bírhattak volna a határozata meghozatala szempontjából, és azokat az alkalmazott hibáján kívül nem lehetett érvényesíteni az eljárás során,

c) amennyiben a határozat más, előzetesen eldöntendő kérdéstől függött, és amennyiben ezen kérdésről annak lényeges részeiben később másként határoztak,

d) amennyiben új tények merültek fel, melyek önmagukban, vagy a korábban megállapított bizonyítékok alapján mérsékeltebb illetve szigorúbb határozat alapját képezhetik.

(2) Az eljárás megújításáról a megbízott határoz.

(3) Az eljárás megújítását azon személyek is kérelmezhetik, akik a hatályos előírásoknak megfelelően az elhunyt után az ellátási fizetések iránti igényüket érvényesíthetik.

16. § Amennyiben nem szigorúbban büntetendő cselekedetről van szó – arról a járásbíróság határoz –, 6 hónapig terjedő börtönbüntetéssel, és 50.000 koronáig terjedő pénzbüntetéssel, amennyiben az behajthatatlan, úgy további 3 hónapig terjedő börtönbüntetéssel büntetendő, aki:

1. a kérdőív kérdéseire szándékosan valótlant adott meg, vagy szándékosan jelentős körülményeket hallgatott el, elsősorban a 6. §-ban feltüntetett körülményeket,

2. törvényes indok nélkül megtagadta tanúskodását az igazoltatási bizottság előtt, vagy valótlant állított a hivatalnak lényeges körülmények tekintetében,

3. a birtokában lévő, 6. § alapján elkövetett cselekedetekre vonatkozó feljegyzéseket és okiratokat megsemmisített, elrejtett, meghamisított, az

igazoló bizottság kérésére azokat nem adta ki, azokról nem tett jelentést, vagy az azok után történő nyomozás során megtalálásukat akadályozta.

17. § (1) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége mellett létrehozott igazoló bizottság előtt átvilágított alkalmazottak tekintetében a Szlovák Nemzeti Tanács Elnökei határoznak.

(2) A 3., 4., 8., 9., 10., 11., 12., 13. § (2) bekezdésében, valamint a 15. § eseteiben, amennyiben a Legfelsőbb Számvevőszék és Legfelsőbb Közigazgatási Bíróság alkalmazottairól van szó, ezen intézmény (bíróság) elnöke határoz.

(3) Az igazoló bizottság előtti eljárás során az adminisztratív eljárások folytatásaként kell eljárni, amennyiben az ezen rendeletben nincs másként meghatározva (1928. évi 8. számú kormányrendelet).

18. § Amennyiben ezen rendelet alapján az alkalmazottnak valamilyen határozatot kell kézbesíteni, és az alkalmazott tartózkodási helye ismeretlen, úgy azt a hivatalos közlönyben hozzák nyilvánosságra a kézbesítés hatálybalépésével.

Hatodik rész
ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

19. § A 1945. évi 44. számú SZNT-rendelet hatályát veszti.

20. § Ezen rendeletet a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége, és az összes megbízott hajtja végre.

Šmidke s. k. Dr. Lettrich s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák irat forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady. Ročník* 1945. 17. 144–154.

[A rendelet a szlovákiai magyar és német magánalkalmazottak elbocsátásáról szóló 1945. 69. számú rendelethez képest jóval súlyosabban érintette a két nemzetiséghez tartozó alkalmazottakat, hiszen nem csupán munkahelyüket, hanem a korábban állami és közalkalmazásban ledolgozott munkaidő után járó juttatást és jogosultságot is megvonták tőlük. Jellemző a szlovák szakirodalom egy részére, hogy az 1945. évi 69. és 99. számú rendeleteket nem sorolják be a nemzetiségi vonatkozású intézkedések sorába, holott azok diszkriminatív jellege egyértelműen kimutatható.]

(17)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 104. SZÁMÚ RENDELETE A NÉMETEK, MAGYAROK, VALAMINT A SZLOVÁK NEMZET ÁRULÓI ÉS ELLENSÉGEI MEZŐGAZDASÁGI VAGYONÁNAK ELKOBZÁSÁRÓL ÉS GYORSÍTOTT FELOSZTÁSÁRÓL

Pozsony, 1945. augusztus 23.

A Szlovák Nemzeti Tanács a következő rendeletet alkotta:

1. § (1) Azonnali hatállyal és ellenszolgáltatás nélkül elkobzásra kerül a mezőgazdasági reform végrehajtásának céljából az a Szlovákia területén található mezőgazdasági vagyon, amely a következők tulajdonában van:

a) német nemzetiségű személyek,

b) azon magyar nemzetiségű személyek, akik 1938. november 1-jén nem rendelkeztek csehszlovák állampolgársággal,

c) magyar nemzetiségű személyek, amennyiben 50 hektárnál nagyobb földterületet birtokolnak,

d) a szlovák nemzet bármilyen nemzetiségű ellenségei és árulói,

e) olyan részvénytársaságok, egyéb társaságok, illetve jogi személyek, amelyeknél a tőke vagy tulajdonhányad túlnyomó részét 1945. március 1-én német vagy magyar nemzetiségű személyek tulajdonosként birtokolták, amennyiben ezen személyek nem bizonyítják, hogy tevőlegesen részt vettek a fasizmus elleni harcban, vagy az olyan személyek, akik az (5) bekezdés hatálya alá tartoznak.

f) olyan részvénytársaságok, egyéb társaságok és jogi személyek, amelyek vezetése szándékosan és aktívan szolgálta a háború ellenséges folytatását vagy a fasiszta és náci célokat. Ezen rendelkezések alóli kivételeket a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége engedélyezi.

(2) Elkobzás hatálya alá tartoznak a mezőgazdasági tulajdon azon részei, részesedései is (2. §), amelyek tulajdonosai az (1) bekezdésben feltüntetett személyek.

(3) Az (1) bekezdés alapján nem kerül elkobzásra azon német nemzetiségű személyek mezőgazdasági vagyona, akik tevékenyen részt vettek az antifasiszta harcban, amennyiben a mezőgazdasági tulajdonuk nem haladja meg az összesen 50 hektár földterületet.

(4) A német vagy a magyar nemzetiséghez való tartozás megállapításának szempontjából döntőnek tekintendő főleg a családi érintkezésben használt nyelv, vagy a magyar illetve német politikai párthoz való tartozás 1938.

szeptember 29-ét követően, vagy az 1929 utáni valamelyik népszámlálás során bevallott valamelyik nemzetiséghez való tartozás.

(5) A szlovák nemzet ellenségeinek és árulóinak kell tekinteni azon személyeket, akik államilag megbízhatatlannak számítanak az SZNT 1945. évi 50. számú rendeletének (Törvények Gyűjteménye) 4. § értelmében.

(6) Arról, hogy mely személyeket kell német vagy magyar nemzetiségűnek ((4) bekezdés), illetve a szlovák nemzet ellenségeinek és árulóinak tekinteni ((5) bekezdés), valamint arról, hogy a részvénytársaságok, egyéb társaságok vagy jogi személyek az (1) bekezdés e, vagy f, pontjának hatálya alá tartoznak-e, valamint arról is, hogy kivételt lehet-e tenni a (3) bekezdésnek megfelelően, a SZNT Elnöksége határoz a SZNT Mezőgazdasági- és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának javaslatára, amelyet az utóbbi a SZNT Belügyi Megbízotti Hivatalával egyetértésben nyújt be.

(7) A SZNT Elnöksége által a (6) bekezdés alapján hozott határozattal az ilyen személy vagyona e rendelet (1) vagy a (2) bekezdésének értelmében elkobzottnak minősül, mégpedig e rendelet hatálybalépésének napján. Ezen határozattal szemben a Legfelsőbb Közigazgatási Bíróságon nem lehet panasszal élni.

2. § Ezen rendelet értelmében mezőgazdasági vagyon alatt kell érteni a mezőgazdasági ingatlanok és erdők összességét, a hozzájuk tartozó, a föld- és erdőgazdálkodást szolgáló épületekkel és berendezésekkel együtt, továbbá a mezőgazdasági ipari üzemeket, melyek az 1. § (1) bekezdésének alapján meghatározott személyek tulajdonában vannak, amennyiben jogilag és gazdaságilag nem önállóak, valamint az ingóságokat (a földművelést és erdőgazdálkodást szolgáló élő- és élettelen vagyontárgyak, mezőgazdasági tartalékok, a mezőgazdasági üzem üzemeltetéséből származó pénz, követelések, és értékpapírok), továbbá olyan szőlőket, kerteket, halastavakat, építési telkeket, amelyek a mezőgazdasági egység részét képezik, valamint olyan lakóházakat és egyéb épületeket, amelyeket jellegüknél fogva mezőgazdasági célokra lehet felhasználni, vagy alkalmasak a belső kolonizáció során áttelepültek elszállásolására, és az összes haszonélvezeti jogot, függetlenül attól, hogy azok önállóak-e vagy tartozékai-e az elkobzott vagyontárgyak, illetve azon részei tulajdonjogának.

3. § (1) Amennyiben az elkobzás alá eső mezőgazdasági vagyon tulajdonjogilag német vagy magyar nemzetiségű személy, vagy az 1. § (5) bekezdésben feltüntetett személy tulajdonában van, úgy annak férje (felesége), a vér szerinti vagy örökbefogadott gyermekei, amennyiben szlovák (szláv) nemzetiségűek, továbbá rendelkeznek vagy a köztársasági elnök 1945. évi 33. számú dekrétumának (Törvények Gyűjteménye) alapján megszerzik a csehszlovák állampolgárságot, és nem esnek az 1. § (5) bekezdésének hatálya alá, kérelmezhetik, hogy az 50 hektárnál nem nagyobb vagyon ne kerüljön elkobzásra.

(2) Az (1) bekezdés alapján benyújtott kérvényről Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatalának a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazda-

sági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának egyetértésével előterjesztett javaslatára a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége határoz, amely a kérelem elfogadása esetén egyúttal elrendeli az elkobzás alól felmentett vagyon vagy annak részének térítésmentes átruházását a kérelmező (kérelmezők) javára.

(3) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége által az (1) és (2) bekezdés értelmében hozott határozata a térítésmentes átruházásról közokiratnak minősül, beleértve a telekkönyvi rendtartás alapján történő tulajdoni jog bevezetési eljárást is.

4. § (1) Amennyiben az elkobzott vagyont bérlik és a bérlő személy nem német vagy magyar nemzetiségű, illetve az 1. § (5) bekezdése alá eső személy, a bérleti viszony az 1944/45-ös gazdasági év végével szűnik meg; a különleges méltánylást érdemlő esetekben a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala az ilyen bérleti jogviszonyt meghosszabbíthatja egy gazdasági évvel. Egyéb esetekben a bérleti jogviszony az új jogosult személy birtokba lépésének napján szűnik meg.

(2) Amennyiben a bérleti jogviszony az (1) bekezdés első mondata alapján szűnt meg, a bérlő jogosult az élő és élettelen vagyontárgyainak, valamint mezőgazdasági készleteinek kiadására, miközben nem jogosult kártérítésre és a bérleti jogviszony idő előtti megszűnése miatt elmaradt haszon megtérítésére, kivéve az ingatlanba végzett befektetéseinek megtérítését.

(3) A Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala utasítására a bérlő köteles a (2) bekezdésben feltüntetett teljes élő és élettelen vagyonkészletét vagy annak egyes részeit átadni a földkiutalásban részesített személynek, mégpedig az említett Megbízotti Hivatal által megállapított irányelvek szerint és szokásos árakon. Ezen utasítást a Megbízotti HIvatal a járási nemzeti bizottsággal történő egyeztetést követően bocsátja ki.

(4) A (2) bekezdés rendelkezései nem érvényesek, amennyiben a bérlő olyan személy volt, aki az 1. § (5) bekezdésének hatálya alá tartozik.

(5) Az 1945. március 1-e után esedékes bérleti díjat a bérlő a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának (a Szlovák Földalapnak) köteles fizetni.

(6) 1945. szeptember 1-i hatállyal az összes olyan, az elkobzás alá eső erdőkre vonatkozó szerződés hatályát veszíti, amely szerződések révén az eredeti tulajdonosok (1. §.) eladták a fakitermelés státusát, az erdőgazdálkodás és faipar más termékeit (2. §.), és általában véve az erdők és az erdőkhöz tartozó föld gyümölcseit, hozamait. Az elmaradt haszonra és a kártérítésre, valamint a befektetésekre érvényesek a (1)–(4) bekezdésben említett rendelkezések.

5. § (1) Az 1. § alapján elkobzott mezőgazdasági vagyontárgyakhoz kötődő patronális jogok és kötelezettségek az elkobzás napjával hatályukat veszítik. A különleges méltánylást érdemlő esetekben a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala az egyházaknak kártérítést nyújthat.

(2) Az elkobzott vagyontárgyakhoz (1. §) kötődő adósságok és követelések kérdése külön módon kerül rendezésre.

6. § (1) A mezőgazdasági vagyont a következők tulajdonába lehet adni:

a) a természetben fizetett és mezőgazdasági munkásoknak 8 hektár szántóföld vagy 12 hektár mezőgazdasági földterület mértékig, de legalább 5 hektár szántóföldet,

b) a saját meglévő földterületét kiegészítő kisgazdának olymódon, hogy összesen legfeljebb 8 hektár szántót, vagy 12 hektár mezőgazdasági földterületet birtokoljon,

c) a nagycsaládos kisgazdának kiegészítendő saját meglévő földterületét olymódon, hogy összesen legfeljebb 10 hektár szántót, vagy 15 hektár mezőgazdasági földterületet birtokolhasson,

d) munkásnak, hivatalnoknak vagy kisvállalkozónak építési célokra, legfeljebb 0,5 hektár mértékben, vagy a gyümölcsös kert telepítéséhez legfeljebb 1 hektár nagyságban,

e) községeknek és járásoknak közhasznú célokra,

f) az építési-, szabályozási-, valamint ezen kívül egyéb szövetkezeteknek, melyek az a–c. pontokban feltüntetett jogosult igénylőkből állnak össze,

g) az ipari- és egyéb vállalatoknak vagy intézeteknek a szociális és üzemeltetési célokra, amennyiben a kiutalás szükségességét a Szlovák Nemzeti Tanács Ipari- és Kereskedelmi Megbízotti Hivatala, illetve a Szlovák Nemzeti Tanács Egészségügyi Megbízotti Hivatalának, vagy a Szlovák Nemzeti Tanács Szociálisügyi Megbízotti Hivatala megfelelően megindokolt és jóváhagyta.

(2) Nagyobb gyümölcsösöket csakis szakképzett gyümölcskertészeknek lehet kiutalni, vagy olyan személyeknek, akik megfelelő szakismeretet és tapasztalatot tudnak felmutatni a gyümölcstermesztés területén.

(3) A legnagyobb mértékű földterületek kiutalása, valamint a kiutalással a legnagyobb lehetséges mértékre kiegészített vagyon tekintetében ((1) bekezdés a–c. pontjai) az osztatlan mezőgazdasági vagyonról szóló 1920. évi 81. számú törvény rendelkezései hatályosak.

7. § (1) A belső kolonizáció során betelepített kérelmezők számára a földterületet 20 hektár nagyságig lehet kiutalni.

(2) Amennyiben a belső kolonizáció során az áttelepített az eddigi földterületét átadja a földreform céljára, az új lakhelyén a hátrahagyott földterületnél nagyobb földterületet is ki lehet számára utalni, de legföljebb 20 hektár nagyságig.

8. § Szlovákok külföldről történő hazatelepítése során a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala javaslatára legfeljebb 50 hektárig lehet számukra földterületet kiutalni.

9. § (1) Azon mezőgazdasági birtokokat és más nagyobb mezőgazdasági üzemeket, valamint ilyen jellegű ipari üzemeket, melyek felosztása közér-

dekből, vagy mezőgazdasági termelési szempontból nemkívánatos, az államnak vagy olyan szövetkezeteknek kell kiutalni, melyek a jogosult személyekből tevődnek össze a közhasznú célú közös használat megvalósításának céljából (gazdasági iskolák, kutató állomások, egészségügyi szanatóriumok, gyermekotthonok, szakmai gazdaságok, lótenyészetek, fajtaállatokat tenyésztő mintagazdaságok, stb. részére).

(2) Az oszthatatlanságról és az (1) bekezdésben feltüntetett érdekekről a Szlovák Nemzeti Tanács Megbízottak Testülete határozattal hoz döntést, a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának javaslata alapján.

(3) Az elkobzott épületek, a mezőgazdasági- vagy erdőgazdaságot kiszolgáló berendezések, valamint a mezőgazdasági ipar üzemei, ültetvények, műemlékek stb., ugyanúgy mint az összes elkobzott ingó vagyontárgyak, amennyiben az (1) és (2) bekezdés értelmében a közcélokra nem maradnak az állam tulajdonában, a 13. §. értelmében hozott határozattal a következők számára kiutalhatók:

a) a 6. § (1) bekezdésben feltüntetett jogosultak számára vagy

b) a kiutalt vagyontárgy közös használatára a földművesek által létrehozott szövetkezetek számára.

10. § A holt vagyonkészlet nagyobb gazdasági alkotó elemeit, mint a traktorokat, cséplőgépeket, gőzekéket, autókat, stb. általában az államnak, szövetkezeteknek vagy a járási nemzeti biztosság javaslata alapján az olyan egyéneknek (természetben fizetett mezőgazdasági dolgozónak) kell kiutalni, akik szakismerettel rendelkeznek a felsorolt vagyontárgyak kezelésében.

11. § (1) Az 50 hektár területet meghaladó összefüggő erdőterületeket, valamint függetlenül a mérettől azok az erdőterületeket, melyek szomszédosak az állami erdőkkel vagy azokkal egy egységgé alakíthatóak, az államnak utalják ki.

(2) Az 50 hektár összterületet meg nem haladó erdőterületeket, amelyeket nem lehet egy egységbe szervezni az állami erdőterületekkel, az erdőgazdálkodási szövetkezeteknek vagy társulásoknak, illetve a gazdaságilag gyengébb községeknek, rendkívüli esetekben pedig magánszemélyeknek is ki lehet utalni. Ezek a szövetkezetek és társulások az állami felügyelet alá tartoznak.

(3) Az (1) és (2) bekezdésben felsorolt alanyoknak az erdőkkel együtt a hozzájuk tartozó erdőgazdálkodási ipart is ki kell utalni (fűrésztelep, kőfejtő, téglagyár, stb.), továbbá az olyan mezőgazdasági és egyéb (terméketlen) földterületet is, amely az erdő mélyén fekszik, és részét képezi az erdőgazdaságnak, valamint ezen erdőgazdaság peremén elhelyezkedő enklávékat, mindezt a hozzájuk tartozó és az erdőgazdaság szükségleteit kiszolgáló szállítási berendezésekkel együtt (utak, keskenynyomtávú vasutak, stb.).

12. § A kiutalás során előnyben részesülnek azon személyek, akik a nemzeti felszabadító harcban érdemeket szereztek és kitüntették magukat, elsősorban a katonák, partizánok, valamint azok családtagjai és hátramaradottjai,

továbbá a háborúval megkárosított földművesek. Ezeket a körülményeket megfelelő módon igazolni kell.

13. § (1) Azon helyi nemzeti bizottságnál, amely körzetében található az elkobzott mezőgazdasági földterület, a 6. § (1) bekezdésének a–d. pontjai alapján jogosult igénylők a helyi földműves bizottságot választanak, amely legföljebb 10 tagból állhat.

(2) A helyi földművelő bizottságok küldöttei a közös tanácskozáson megválasztják a járási földműves bizottságot, amely a járási nemzeti bizottság mellett működik és szintén legföljebb 10 tagja lehet.

(3) A helyi földműves bizottság kidolgozza a földkiutalások tervét, a kiutalási árjavaslattal együtt, és mindez jóváhagyásra végett benyújtja a járási földműves bizottságnak.

(4) A járási földműves bizottság áttanulmányozza a benyújtott kiutalási tervezeteket és árjavaslatokat, és azok alapján kidolgozza az egész járásra érvényes kiutalások tervét és a kiutalások árát. Amennyiben a helyi földműves bizottságok által benyújtott kiutalások tervezetei és a kiutalási árjavaslatok között nincs ellentét, vagy amennyiben köztük egyezség jön létre, a járási kiutalások tervét és árjavaslatát véglegesnek kell tekinteni, feltéve ha mindez összhangban van ezen rendelet rendelkezéseivel.

(5) Annak a megállapítása végett, hogy teljesültek-e a (4) bekezdésben meghatározott feltételek, a járási fölműves bizottságok benyújtják saját kiutalásuk tervezetét a kiutalás árával egyetemben a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának, amely azt módosíthatja, mégpedig akkor, ha nincsenek betartva ezen rendelet rendelkezései.

(6) Amennyiben a járási földműves bizottság nem tudja áthidalni a helyi földműves bizottságok által benyújtott kiutalások tervezetek és árjavaslatok között feszülő ellentéteket, és nem jön létre az egyezség, továbbá a szomszédos járási földműves bizottságok közötti ellentétek esetén a járási földműves bizottság az ügyet felterjeszti a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala elé.

(7) Az illetékes nemzeti bizottság köteles a vagyonelkobzásról és annak jogerős kiutalásáról értesíteni az illetékes adóhivatalt és a kataszteri földmérő hivatalt.

14. § A Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala a járási földműves bizottságokhoz kiküldi saját szerveit, amelyek segítséget nyújtanak a kiutalások technikai megvalósítása során. Ezekkel a szervekkel a helyi járási földműves bizottságoknak együtt kell működniük.

15. § (1) A kiutalási ár javaslatát (13. § (3) bekezdés) a hozam, az elhelyezkedés, a távolság és a talaj megművelésének állapota (trágyázás, vetés, ültetés), valamint a kiutalás haszonélvezőjének vagyoni és családi állapota alapján kell megállapítani, mégpedig következőképpen:

a) legalább a javasolt földterület egy évi átlagos termény értékében,

b) legfeljebb a javasolt földterület két évi átlagos termény értékében,

c) ott, ahol az épületek értéke nem kerülne megfelelően ellentételezésre az a) és b) pontokban meghatározott árban, a kiutalási ár megállapításakor figyelembe kell venni az épületek jelentőségét és értékét.

(2) Az erdőterületért járó kiutalási árra a helyi illetékes földműves bizottság a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Hivatalának szakértőinek meghallgatását követően tesz javaslatot.

16. § A kiutalt élő és holt leltári vagyonért, mezőgazdasági készletekért, az egyéb berendezésekért és hasonló javakért megállapított kiutalási árat azok szokásos árának figyelmbevételével kell megállapítani.

17. § (1) A 15. és 16. § alapján megállapított kiutalási árakban benne foglaltatik az összes, az elkobzással (1. §), azok kiutalásával (6–11. §), és az elkobzott vagyontárgyak telekkönyvi átvezetésével összefüggő kiadás és illeték.

(2) A kiutalás telekkönyvi átvezetéséről a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala gondoskodik saját költségre.

(3) A vagyontárgyak ezen rendelete alapján történő átvezetése mentes a költségektől és illetékektől.

18. § (1) A Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala mellett megalakul a Szlovák Földalap (a továbbiakban csak „az Alap").

(2) Az Alapba folynak be ezen rendelet alapján megvalósuló földreform bevételei. Az Alap pénzeszközeit felhasználják az elkobzott vagyontárgyakhoz kötődő adósságok, kötelezettségek kiegyenlítésére, amennyiben azok elismerésre és átvételre kerülnek, valamint további kiadások fedezésére, melyek ezen rendelet alapján végrehajtott földreform során merülnek fel. Az Alapot a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala vezeti.

(3) Azon feltételek mellett, amelyeket a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala a Szlovák Nemzeti Tanács Pénzügyi Megbízotti Hivatalának egyetértésével határoz meg, az Alapból hiteleket lehet nyújtani a Földreform Vagyonkezelői Igazgatóságának (20. §).

(4) Az Alap zárszámadását minden évben a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala állítja össze, és azt a Legfelsőbb Számvevőszéknek nyújtja be.

19. § (1) A meghatározott kiutalási árat (15. és 16. §) az Alapnak a következő módon kell megtéríteni:

a) egy összegben, legkésőbb a kiutalás birtokba vételétől számított 8 hónapon belül készpénzben vagy természetben,

b) pénzben vagy természetben történő részletfizetéssel a következők alapján:

1. a földterület kiutalási árának (15. §) és a hozzá tartozó eszközök árának (16. §) 10 %-át a kiutalt földterület birtokbavételekor kell megfizetni. A helyi földműves bizottság javaslatára, melyet már a kiutalási tervben (13. §) be kell nyújtani, a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala engedélyezheti az első fizetési részlet megfizetésének legfeljebb 3 évvel való elhalasztását:

2. a kiutalási ár fennmaradó részét a törlesztési tervvel összhangban kell megtéríteni, melyet a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala dolgoz ki, de legkésőbb a kiutalt vagyontárgy birtokbavételétől számított 15 éven belül.

(2) A kamatok mértéke a törlesztési tervben kerül meghatározásra ((1) bekezdés b. pont 2. cikkely). A különleges méltánylást érdemlő és a szociálisan megalapozott esetekben a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala a földműves bizottságok javaslatára a kiutalt vagyon árára kamatmentes törlesztést engedélyezhet. Amennyiben a kiutalásra jogosult személy a természetben fizetett dolgozó vagy mezőgazdasági munkás, a kiutalási ár törlesztő részletei minden esetben kamatmentesek.

20. § (1) A Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala mellett megalakul a „Földreform Vagyonkezelő Igazgatóság" (a továbbiakban „a Vagyonkezelő"), amely feladata:

a) az 1. § alapján elkobzott vagyon kezelése a kiutalásra jogosult személyek részére történő átadásáig,

b) segítséget nyújtani a jogosult személyeknek a gazdálkodás során, elsősorban a belső telepítés során,

c) felügyeletet gyakorolni a kiutalásra jogosult személyek gazdálkodása felett.

(2) A Vagyonkezelő önálló jogi személy. Alapszabályát a Szlovák Nemzeti Tanács Megbízotti Hivatala adja ki a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatalának javaslata alapján, melyben rendezésre kerülnek a Vagyonkezelő szerveinek jogköre, valamint a felügyelet és a segítség tartalma és mértéke ((1) bekezdés b. és c. pontok).

(3) A Vagyonkezelő zárójelentését a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízottja hagyja jóvá a Szlovák Nemzeti Tanács Pénzügyi Megbízotti Hivatalával és a Legfelsőbb Számvevőszékkel történő megállapodás követően.

(4) A vagyon elkobzásának napjától kezdve egészen annak a kiutalásra jogosult személy számára történő tulajdonba adásáig a Vagyonkezelő köte-

les fizetni minden adót, illetéket és költséget a járulékos költséggel együtt, amely a kezelt vagyontárgyra nézve előírták, illetve amely a belőle szerzett hozamból származik.

(5) A Vagyonkezelő feleslegei az Alapot illeti meg.

22. § (1) Az a magyar nemzetiségű (1. § (1) bekezdés c. pontja), továbbá a német nemzetiségű személyek (1. §. (3) bekezdés), valamint a 3. § (1) bekezdése szerinti személyek tulajdonában maradó 50 hektár földterület meghatározásakor oly módon kell eljárni, hogy célszerű gazdasági egységek jöjjenek létre.

(2) Az 1. bekezdésben meghatározott elvet az elkobzásnál és az élő és hol leltári vagyontárgyak és tartalékok lefoglalása során is, valamint a lakóépületek és berendezések elkobzásakor is be kell tartani, azon esetekben, melyekre az 1. bekezdés rendelkezése vonatkozik.

(3) Az 50 hektár méretű földterületnek az (1) és (2) bekezdés szerinti meghagyásakor a mezőgazdasági ipari létesítmények (cukorgyárak, szeszüzemek, szárítók, fűrésztelepek, kőfejtők, téglagyárak, stb.) egészükben kerülnek elkobzásra.

23. § Ezen rendelet alapján kiutalt vagyont elidegeníteni. bérbe adni és megterhelni csakis a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Hivatalának előzetes engedélyével lehet.

24. § (1) A földhözjuttatott köteles a számára kiutalt vagyonon a jó gazda gondosságával gazdálkodni.

(2) Amennyiben a földhözjuttatott nem gazdálkodik a jó gazda gondosságával, a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala a birtokbavételtől számított 10 éven belül a Szlovák Földművesek Egységes Szövetségének és a járási nemzeti bizottság meghallgatását követően a számára kiutalt vagyont elveheti, és más, ezen rendelet alapján szóba jöhető személynek utalhatja ki, akiről alaposan feltételezhető, hogy azon a vagyonon a jó gazda gondosságával fog gazdálkodni.

25. § (1) A szláv nemzetiségű állandó alkalmazottakról, amennyiben nem tekinthetők a szlovák nemzet árulóinak és ellenségeinek (1. § (5) bekezdés), valamint akik ezen rendelet végrehajtásának következtében elveszítik addigi munkahelyüket, a következő módon kell gondoskodni kell:

1. földhöz való juttatással,
2. pénzbeli kártalanítással,
3. az állami szolgálatba való felvétellel.

(2) Az alkalmazottat ((1) bekezdés), tekintet nélkül a korára, akkor lehet állami szolgálatba felvenni, ha teljesíti az előírt feltételeket.

(3) Az állandó alkalmazottak kártalanításáról szóló pontos előírásokat ((1) bekezdés) a Szlovák Nemzeti Tanács Megbízotti Hivatala határozza meg.

26. § Ezen rendelet rendelkezései azon mezőgazdasági vagyontárgyakra is vonatkoznak (2. §), amelyek az állam javára a SZNT 1945. évi 33. számú rendeletében (Törvények Gyűjteménye) (1945. évi 55. számú végrehaj-

tási rendelete 74. §) (Törvények Gyűjteménye) feltüntetett bűncselekmények miatti elitélés miatt lettek elkobozva.

27. § (1) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének 1945. évi 4 számú rendelete (Törvények Gyűjteménye) hatályát veszti.

(2) A Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének 1945. évi 4. számú rendelete értelmében végrehajtott jogi ügyletek, határozatok és intézkedések érvényben maradnak; a jogerősen le nem zárt esetekben a rendelet kihirdetésének napjától e rendelet értelmében kell eljárni.

(3) A SZNT 1945. évi 52 számú rendelet (Törvények Gyűjteménye) 4. § (2) bekezdésében feltüntetett ingatlanokhoz fűződő jogokat a Vagyonkezelő gyakorolja (20. §).

28. § Ezen rendelet 1945. március 1-jétől hatályos; a Szlovák Nemzeti Tanács Mezőgazdasági és Földreformügyi Megbízotti Hivatala hajtja végre az érintett megbízottakkal egyetemben.

Šmidke s. k. Dr. Lettrich s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1945*. 17. 158–163.

[A köztársasági elnök 1945. évi 12. számú dekrétumának alapelveit ez a rendelet próbálta érvényre juttatni Szlovákiában. A szlovákiai földreform 1947-ig tartó első szakaszában az SZNT igyekezett felgyorsítani a német és a magyar nemzetiség földtulajdonának elkobzását és előkészíteni a magyarlakta területek szlovák kolonializációját. (JANICS:1979:146–153; VADKERTY:2001, 153–176; ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 59–64; BEŇA:2002, 74.)]

(18)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1945. ÉVI 105. SZÁMÚ RENDELETE A MUNKATÁBOROK LÉTREHOZÁSÁRÓL

[Részletek]

Pozsony, 1945. augusztus 23.

A Szlovák Nemzeti Tanács az alábbi törvényerejű rendeletet hozta:

1. § A Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatalát felhatalmazzuk arra, hogy szükség szerint munkatáborokat hozzon létre.

2. § A munkatáborokba (1. §) a 10. § értelmében a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatala azokat a személyeket osztja be:

a) akiket az SZNT 1945. évi 33. számú törvényerejű rendelete értelmében ítéltek el, s akiknek szabadságvesztési büntetésük teljes időtartamát vagy egy részét külön munkaszolgálatos alakulatokban kell letölteniük, valamint az SZNT által egyes kihágások szigorúbb büntetéséről kiadott 1945. évi 106. számú törvényerejű rendelet rendelkezései értelmében elítélt személyeket,

b) akik tevékenységükkel veszélyeztetik az állam népi demokratikus szellemben való építését, a közbiztonságot, a köznyugalmat és a közrendet s a közellátást azzal, hogy akár jogosult ipari vállalkozókként vagy erre vonatkozó engedély nélkül a napi fogyasztási cikkekért vagy szolgáltatásokért a hivatalosan meghatározottnál vagy megengedettnél magasabb árat vagy fizetséget, esetleg nemzetgazdaságilag indokolatlan árat vagy fizetséget követelnek, vagy pedig szándékosan akadályozzák a gazdasági létesítmények újjáépítését, továbbá az olyan személyeket, akik az állammal szemben ellenséges módon gondolkodnak, vagy más személyeket ösztönöznek ilyen gondolkodásra,

c) akik állandóan kerülik a munkát,

d) akik indokolatlanul nem léptek munkába vagy hivatalba (foglalkozásba), vagy a bevezetett általános munkakötelezettség keretében számukra kijelölt munkakörbe, vagy pedig ezt a munkát vagy hivatalt (foglalkozást) ok nélkül elhagyták.

[...]

5. § (1) A munkatáborokba beosztott személyek kötelesek közhasznú munkákat végezni.

(2) A Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatala kérvény alapján fizetség ellenében a munkatáborokba beosztottakat az (1) bekezdésben feltüntetett munkákat folytató vállalkozókhoz (vállalatokhoz) is beoszthatja.
[...]

9. § A Szlovákiai Munkaszolgálat vagyonát (az 1942. évi 36. számú törvény), valamint a zsidók és a cigányok számára létesített munkatáborok vagyonát – amennyiben nem magánszemélyeké volt – át kell adni a Szlovák Nemzeti Tanács Belügyi Megbízotti Hivatalának az ezen törvényerejű rendelet értelmében létesítendő munkatáborok létesítése céljából.

10. § A munkatáborokba való beosztásról, e táborok megszervezéséről és igazgatásáról, valamint munka- és fegyelmi rendjéről, az oda beosztottak átneveléséről s az őket a 6. § értelmében megillető ellátásról szóló jogszabályokat a Megbízottak Testülete adja ki.

11. § A nemzeti bizottságok és a járási nemzeti bizottságok (a biztosok és a közigazgatási bizottságok) kötelesek közreműködni e törvényerejű rendelet végrehajtásában.

12. § Ez a törvényerejű rendelet 1945. május 1-től számított két évig hatályos, végrehajtásáért a Szlovák Nemzeti Tanács belügyi megbízottja felelős a többi érintett megbízott közreműködésével.

Šmidke, s. k. Dr. Lettrich, s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1945*. 26. 163–165.

[A szlovákiai német és magyar nemzetiségű lakosság internáló táborokba gyűjtéséről a Szlovák Nemzeti Tanács már 1945. árpilis 30-án tárgyalt. Májusban kezdte el működését a ligetfalui internáló tábor, amelynek egyik része a város német, a másik a város magyar internáltjai részére volt fenntartva. Szlovákiában a pozsonyi, kassai, homonnai táborok mellet a Szeredben és Novákyban működők tartoztak a nagyobbak közé. A szlovákiai németek egy részét kitelepítésük vagy a Szovjetunióba való elhurcolásuk előtt gyűjtötték internáló táborokba. (ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 66–67, VADKERTY:2005. JUŠČÁK:2001.)]

(19)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 71. SZÁMÚ DEKRÉTUMA A CSEHSZLOVÁK ÁLLAMPOLGÁRSÁGUKAT ELVESZÍTETT SZEMÉLYEK MUNKAKÖTELEZETTSÉGÉRŐL

Prága, 1945. szeptember 19.

A kormány javaslatára elrendelem:

1. § (1) A háború és a légibombázások által okozott károk felszámolása és helyreállítása, valamint a háború által tönkretett gazdasági élet megújítása érdekében bevezetjük azon személyek munkakötelezettségét, akik a köztársasági elnök által 1945. augusztus 2-án kiadott, a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről szóló 33. számú alkotmánydekrétum értelmében elvesztették csehszlovák állampolgárságukat. A munkakötelezettség azokra a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű személyekre is vonatkozik, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején német vagy magyar állampolgárságot kértek anélkül, hogy erre presszió vagy különleges körülmények hatására kényszerültek volna (az említett alkotmánydekrétum 5. §-a).

(2) A munkakötelezettség e dekrétum értelmében nem vonatkozik azokra a személyekre, akiket az 1945. évi 33. számú alkotmány-dekrétum 1. §-ának (3) és (4) bekezdése nem érint, azokra a személyekre, akiket a további döntéshozatalig a törvény (az említett alkotmánydekrétum 2. §-ának (3) bekezdése és 4. §-ának (2) bekezdése) értelmében csehszlovák állampolgároknak kell tekinteni, végezetük azokra a személyekre, akik az említett alkotmánydekrétum 2. §-ának (2) bekezdése értelmében bizonylatot kaptak.

(3) A belügyminisztériumnak a külügyminisztériummal megegyezésben kiadott külön irányelvei meghatározzák, vajon a munkakötelezettség e dekrétum értelmében érinti-e és ha igen, milyen mértékben azokat a német vagy magyar nemzetiség személyeket, akikre az 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétum nem vonatkozik.

2. § (1) A munkakötelezettség a 14–60 éves férfiakra és a 15–50 éves nőkre vonatkozik, e kor betöltését véve alapul.

(2) A munkakötelezettség nem érinti

a) a testileg vagy szellemileg fogyatékos személyeket, amennyiben ez az állapotuk tartós,

b) a terhes nőket a terhesség negyedik hónapjától kezdve,

c) a kismamákat a szülés utáni hat hétig és

d) a hatévesnél kisebb gyermekeket gondozó nőket.

(3) A 2. bekezdés a–c. pontja alatti körülményeket hivatalos orvos állapítja meg. A 2. bekezdés d. pontja alatti körülményt a helyi nemzeti bizottság (a helyi közigazgatási bizottság) igazolja.

3. § (1) A munkakötelezettség által érintett és a 2. § (2) bekezdése értelmében nem érintett személyek is nyilvános vagy személyes felszólításra kötelesek a megszabott határidőben személyesen megjelenni a lakóhelyük (tartózkodási helyük) alapján illetékes helyi nemzeti bizottságnál (a helyi közigazgatási bizottságnál), felmutatni minden szükséges igazolást, és megadni a szükséges magyarázatot. Amennyiben ez lehetséges, ugyanezen a határidőn belül kell érvényesíteni mentességüket a munkakötelezettség alól a 2. § (2) bekezdése értelmében.

(2) A járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) a munkakötelezettség által érintett személyt munkára osztja be, esetleg munkásosztagokat alakít. A munkára való beosztásról szóló döntés végérvényes.

4. § (1) Az a személy, akit munkára osztottak be, köteles eleget tenni ennek az utasításnak, még akkor is, ha úgy véli, hogy a munkakötelezettség a 2. § (2) bekezdése szerint nem vonatkozik rá, amíg nem születik hivatalos döntés erre vonatkozó kéréséről.

(2) A munkakötelezettség alóli felmentésről a járási nemzeti bizottság a járási bizottság (a járási közigazgatási bizottság) a helyi nemzeti bizottság (a helyi közigazgatási bizottság) javaslatára jogerősen dönt.

5. § A munkakötelezettség bármilyen munkára vonatkozik, amelyet az 1. § (1) bekezdésében feltüntetett céllal végeznek, s amelyet az illetékes járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) közérdekű munkának ismer el.

6. § (1) A munkakötelezettség által érintett személyeknek a végzett munkáért térítés jár, amelyet a helyi viszonyok alapján a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) határoz meg.

(2) A járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) az olyan, munkakötelezettség által érintett személyeknek, akik kötelesek eltartani családtagjaikat – amennyiben erre az (1) bekezdés értelmében megadott térítés nem elegendő – kérvényük alapján megfelelő családfenntartási hozzájárulást fizethetnek. A hozzájárulás összegét a helyi viszonyok alapján a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) határozza meg.

(3) A nehéz és nagyon nehéz munkát végzők élelmiszerjegyeinek kiutalására az élelmezésügyi minisztérium külön irányelve vonatkoznak.

7. § A járási nemzeti bizottságok (a járási közigazgatási bizottságok) a 3., a 4., az 5. és a 6. §-ban feltüntetett joghatóságukat az illetékes járási munkavédelmi hivatalokkal egyeztetve gyakorolják.

8. § (1) A munkára beosztott személyek kötelesek a nekik kiadott munkát szabályszerűen és lelkiismeretesen elvégezni és tartózkodni mindentől, ami megnehezítheti vagy veszélyeztetheti a meghatározott munkakör céljának elérését. Kötelesek bárhol elvégezni a rájuk bízott munkát, és olyan

munkákat is kötelesek végezni, amelyek nem tartoznak rendszeresen őzött foglalkozásukhoz.

(2) A munkakötelezettség által érintett személyek az (1) bekezdés rendelkezéseinek és a munkakötelezettségükből eredő kötelességeiknek kevésbé súlyos megszegéséért a járási nemzeti bizottságok (a járási közigazgatási bizottságok) fegyelmi joghatóságának vannak alávetve azon fegyelmi szabályzat alapján, amelyet a belügyminisztérium ad ki.

(3) A fegyelmi joghatóságot a nőkkel és a 18 éven aluli férfiakkal szemben nemükre és életkorukra való tekintettel kell gyakorolni.

9. § (1) A 3. § (1) bekezdés első mondata és a 4. § (1) bekezdése elleni vétségeket a járási nemzeti bizottságok (a járási közigazgatási bizottságok) egy évig terjedő elzárással büntetik.

(2) Ugyanígy büntetik a 8. § (1) bekezdésének rendelkezései elleni vétségeket, amennyiben a vétség csekélyebb súlyára való tekintettel az elkövető ellen nem indítanak fegyelmi eljárást (a 8. § (2) bekezdése).

10. § A bíróságok, a hatóságok és hivatalos szervek kötelesek közreműködni e dekrétum végrehajtásaiban.

11. § Ez a dekrétum a kihirdetésének napján lép hatályba, és csak a cseh-országi, valamint a morvaországi és a sziléziai tartományokban érvényes; végrehajtása az érintett miniszterekkel megállapodva a belügyminiszter kötelessége.

Dr. Beneš s. k. Fierlinger s. k. Nosek s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1945*. 32. 121–122.

[A dekrétum betű szerint a cseh országrészekre vonatkozott, de a dekrétum tervezetét és indoklását kidolgozó Nosek belügyminiszter a csehszlovák kormány 1945. szeptember 11-i ülésén hangsúlyozta, hogy valójában minden, állampolgárságát veszített németre és magyarra ki kívánta terjeszteni annak hatályát: „A tervezet legfőbb célja mindazonáltal a csehszlovák állampolgárságukat veszített személyek regisztrációja és nyilvántartása, hogy az állambiztonság szempontjából megfelelő felügyelet alatt lehessen őket tartani." A tervezethez fűzött 1945. szeptember 9-i keltezésű indoklás még egyértelműbben fogalmazott: „A mostanáig Csehszlovákiában élő németek és magyarok közül sokan munkakerülőkké váltak. Az »aki nem dolgozik, ne is egyék« jelszó a német és magyar nemzetiségű személyekre is érvényes. Állambiztonsági szempontból pedig fontos, hogy regisztráljuk és nyilvántartásba vegyük mindazokat a személyeket, akik elveszítették csehszlovák állampolgárságukat. Ezért kell a tervezetben megjelölt

intézkedéseket a belügyminiszterre bízni, aki egyben az 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétum végrehajtásáért is felel. A német és magyar személyek meghatározását ebből az alkotmánydekrétumból kölcsönöztük." (JECH:2003, 458–459.) A szlovákiai magyarok kényszermunka- és közmunka-kötelezettségeit a Szlovák Nemzeti Tanács 1946. február 26-án, a lakosságcsere-egyezmény aláírása előtti napon szabályozta az 1946. évi 37. számú végrehajtási rendeletével. Ezzel annak lehetőségét kívánta biztosítani, hogy a Szlovákiában maradó magyarok tömeges csehországi és szlovákiai széttelepítését, mint a magyar kérdés belső megoldását jogilag megalapozzák. Ennek érdekében az állampolgársággal nem rendelkező magyarokat a csehszlovák állampolgárokra vonatkozó 1945. évi 88. számú dekrétum hatálya alá helyezték. (JECH–KAPLAN:2003, 454–459; VADKERTY 1996, 22–29; ŠUTAJ– MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 47–52.)]

(20)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 81. SZÁMÚ DEKRÉTUMA AZ EGYESÜLETEK ÜGYÉBEN HOZOTT INTÉZKEDÉSEKRŐL

Prága, 1945. szeptember 25.

A kormány javaslata alapján elrendelem:

1. § (1) A megszállás idején született azon rendeletek és intézkedések, amelyekkel vagy amelyek alapján feloszlatták az egyes egyesületeket, hatályukat vesztik.

(2) Az 1. bekezdés rendelkezése nem vonatkozik:

a) azon egyesületekre, melyek megszüntetésére az alkalmazotti szakszervezeti mozgalmon belül és a gazdaság szerves építése keretében végbement egyesülési és egységesítési akciók következtében került sor,

b) valamint azokra az egyesületekre, amelyek programja nincs összhangban a közélet jelenlegi politikai szervezetével.

2. § (1) A járási nemzeti bizottságok gondoskodnak arról, hogy a megszállás idején feloszlatott egyesületek zárolt vagyona ezen egyesületeknek kiadásra kerüljön. A vagyon azon részének a visszaigénylési módjáról, amely rész időközben harmadik személyek tulajdonába került, külön jogszabály rendelkezik majd.

(2) Azon egyesületek (1. §), melyek fel akarják újítani, valamint tovább kívánják folytatni a tevékenységüket, kötelesek ezen dekrétum hatályba lépésétől számított legkésőbb 2 hónapon belül két példányban elkészített beadvány formájában értesíteni azon elsőfokú egyesületi hatóságot, amelynél nyilvántartásba vették őket, a tevékenység felújításának időpontjáról, valamint az egyesület elnökségi tagjainak nevéről, foglalkozásáról és lakcíméről.

3. § (1) Megszűnik az 1867. november 15-i kelt 134. számú egyesülési törvényt módosító és az egyesületeket érintő néhány intézkedésről szóló 1939. március 31-i kelt 97. számú (Törvények Gyűjteménye) kormányrendelet alkalmazhatósága.

(2) Azon egyesületek számára, amelyek az 1. bekezdésben említett kormányrendelet II. és III. cikke alapján szűntek meg, engedélyezhető a tevékenységük folytatása, amennyiben azok utolsó felelős képviselői kérelmezik, hogy az egyesület megszüntetése előtt hatályos alapszabály szerint folytathassák tevékenységüket, de csak akkor, ha okkal feltételezhető, hogy ezen egyesületek a megszállás presszója alatt szűntek meg. Az engedélyt az a hivatal adja meg, amely az egyesület alapszabályát jóváhagyta.

4. § (1) Feloszlatásra kerülnek a német és magyar egyesületek, valamint minden olyan egyesület, amelyre vonatkozik a köztársasági elnök 1945. május 19-én kiadott 5. számú (Törvények Gyűjteménye) dekrétumának 5. §-a, amely rendelet a megszállás idejéből származó némely vagyonjogi eljárás érvénytelenségéről, valamint németek és magyarok, árulók és kollaboránsok, valamint egyes szervezetek és intézmények vagyoni értékeinek nemzeti gondnokság alá helyezéséről szól. Kivételt alkotnak azok az egyesületek, amelyeket a 253. számú, 1852. november 26-án kiadott császári pátens alapján jöttek létre.

(2) Ezen egyesületek vagyonára az ellenséges vagyon elkobzásáról és zárolásáról szóló előírások vonatkoznak.

5. § Az 1867. évi 134. számú törvény 6. §-a a következőképpen módosul:

„(1) Amennyiben az egyesület kitűzött célja és szervezeti felépítése ellentétes a jogrenddel, vagy amennyiben az államra nézve veszélyt jelent, vagy a létrehozására nem a közérdekből került sor, a hivatal megtiltja annak megalakítását."

(2) A betiltásról szóló írásbeli határozatot az indokolással együtt az értesítés beadását követő 2 hónapon belül kell kiadni (4. és 5. §). Azon beadványoknál, amelyek az illetékes hivatalba 1946 végéig érkeznek be, 3 hónapon belül kell dönteni.

6. § Ezen dekrétum a kihirdetését követő hetedik napon lép hatályba és csupán Csehországban, illetve Morvaországban és Sziléziában hatályos; végrehajtásáért a belügyminiszter felel.

Dr. Beneš s. k. Fierlinger s. k. Nosek s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1945*. 38. 151–152.

[A német és magyar kisebbséget érintő elnöki dekrétumok többségéhez hasonlóan ez a jogszabály is elvben csak a cseh országrészekre vonatkozott. Ugyanakkor mind a dekrétum, mind pedig az 1945. október 15-i keltezésű végrehajtási rendeletek „német és magyar" egyesületekről szóltak. A végrehajtási rendelet 9. §-ának szabatos definíciója így hangzott: „Német és magyar egyesületnek kell tekinteni azokat az egyesületeket, amelyek a) alapszabályuk vagy rendeltetésük szerint a német vagy a magyar nemzetiségű személyek egyesületi tevékenységét szolgálták, továbbá azok az egyesületek, amelyeknek kizárólag német vagy magyar volt a tárgyalási nyelve; b) minden olyan egyesület, amely tagjainak több-

sége a dekrétum hatályba lépésének napján német vagy magyar nemzetiségű volt." A szlovákiai német és magyar egyesületek felszámolására a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 4. számú, illetve az 1945. évi 51. számú rendeletét (Vö. a 3, illetve 9. sz. irattal!) alkalmazták a. (JECH–KAPLAN:2002, 461–462.)]

(21)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 88. SZÁMÚ DEKRÉTUMA AZ ÁLTALÁNOS MUNKAKÖTELEZETTSÉGRŐL

Prága, 1945. október 1.

A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsal való egyeztetést követően a következőket rendelem el:

I. rész
MUNKAKÖTELEZETTSÉG

1. § Azon munkákhoz, melynek halaszthatatlan elvégzése fontos közcélokat szolgál, minden 16–55 életév közötti munkaképes férfit és 18–45 életév közötti nőt ki lehet rendelni.

2. § Az 1. § nem vonatkozik:

1. a katonai szolgálatukat teljesítő személyekre,
2. azon személyekre, akik eddigi tevékenységének fenntartása vagy eddigi helyükön való megmaradásuk közérdek miatt elengedhetetlen,
3. főiskolai hallgatókra, akik rendben folytatják tanulmányaikat vagy vizsgáikra készülnek, nyilvános vagy nyilvánossági jogokkal rendelkező közép- és szakiskolák tanulóira,
4. azon személyekre, akik rendes tanulmányi jogviszonyban vannak,
5. minden nőre a terhesség harmadik hónapjától kezdve a szülést követő harmadik hónapig, továbbá azokra a nőkre, akik legalább egy 15 évnél fiatalabb gyermekről gondoskodnak, és azokra a nőkre, akik egyedül vezetnek háztartást, és ezen háztartás legalább egy tagjáról gondoskodnak,
6. külföldi képviseletek tagjaira és azok családtagjaira.

3. § (1) Az 1. § alapján történő munkakötelezettség során tekintettel kell lenni a kirendelt személyek személyes, gazdasági és szociális helyzetére; amennyiben lehetséges, szintúgy tekintettel kell lenni szakmai iskolázottságukra, és eddigi munkaviszonyukra. A nőket csak olyan munkákra lehet kirendelni, melyeket általában nők végeznek.

(2) A nős és férjezett személyeket csak akkor kell kirendelni, ha nem áll rendelkezésre megfelelő számú hajadon vagy nőtlen személy.

(3) Elsősorban olyan személyeket kell kirendelni, akik nincsenek alkalmazásban (hivatásban) vagy nincsenek teljes munkaviszonyban alkalmazva. Azokat a személyeket, akik állandó munkaviszonyban vannak, melyben betegbiztosítási kötelezettségük van, és valóban dolgoznak, vagy a hivatalok által jóváhagyott önálló vállalkozói tevékenységet folytatnak, vagy szabad-

foglalkozásúak, csak akkor lehet kirendelni, ha nem áll rendelkezésre megfelelő számú munkaerő. A munkaviszonyban álló személyek kirendelése előtt meg kell hallgatni az addigi munkáltatót.

(4) Közalkalmazottak kirendelés alól való mentesítéséről a Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium egyeztet az illetékes központi hivatallal.

(5) Azon személyeknek, akiket munkára kell beosztani, az elvégzendő munkára egészségügyileg alkalmasnak kell lenniük. Kétség esetén az alkalmasságot a járási hivatal orvosa, vagy a közszolgálati egészségügyi ellátás más hivatalos orvosa állapítja meg.

4. § (1) A Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium az érdekelt minisztériumokkal történt megegyezést követően meghatározza, mely körzetekben vagy gazdasági ágazatokban, mely szakmákban, és üzemekben kell az 1. § alapján bevonni munkásokat, és intézkedéseket hoz az egyes területek és ágazatok munkaerő-szükségletének kiegyenlítéséhez.

(2) Munkára kirendelni legfeljebb egy év időtartamra lehet; ezen időtartamot csak súlyos indokokkal lehet meghosszabbítani, mégpedig legfeljebb további 6 hónappal.

5. § (1) A kirendelésre a munkáltató tesz javaslatot annál a járási munkavédelmi hivatalnál, amelynek illetékességi körzetében a munkavégzésre sor kerül, miközben tanúsítja, hogy kihasználta műszaki és szervezési lehetőségeit ahhoz, hogy a munkaerőivel takarékoskodjon. A javaslatnak tartalmaznia kell a kérelmezett munkaerő létszámát és fajtáját, az elvégzendő munkálatok időtartamát és fajtáját, adatokat a fizetési feltételekről és munkaviszonyról, valamint arról, miként biztosították a megfelelő szállást és étkeztetést a kérvényezett személyek számára.

(2) A járási munkavédelmi hivatal a vállalatnál történő ellenőrzéssel megvizsgálhatja a munkaerő-szükségletet.

6. § (1) A kirendelésre azon illetékes járási munkavédelmi hivatal (kirendeltség) jogosult, melynek körzetében a munkára kirendelt személynek lakóhelye vagy tartózkodási helye van. Azon személy kirendelésére, aki lakhelyén vagy tartózkodási helyén kívül dolgozik, azon járási munkavédelmi hivatal illetékes, melynek körzetében a munkahely található.

(2) A munkára való kirendelésnél fel kell tüntetni:

a) a munkára kirendelt személy keresztnevét, vezetéknevét, születési adatait, nemzetiségét, lakhelyét (tartózkodási helyét), esetleg az előző munkahely adatait,

b) azon vállalat vagy munkahely megjelölését, ahol a munkavégzésre sor kerül,

c) a munkára való kirendelés fajtáját, valamint azt a napot, melyen a munkavégzést meg kell kezdeni,

d) a munkavégzés időtartamát,

e) azt az időpontot, melyen a munkavégzéshez szükséges útra kell jelentkezni,

f) tájékoztatót a fellebbezési lehetőségekről, a segély kérelmezésének lehetőségéről, és a büntetőjogi rendelkezésekről.

(3) A kirendelési határozatot az érintett személynek – amennyiben nem áll fenn szükséghelyzet – legalább a munkavégzés megkezdése előtt 3 nappal kézbesítik; amennyiben ezen személy munkaviszonyban van, a határozat másolatát munkaadójának is kézbesítik.

(4) A munkakötelezettségről szóló határozat ellen a munkavédelmi hivatal ideiglenes kialakításáról szóló 1945. június 4-én kelt 13. számú kormányrendelet 3. §-a értelmében lehet fellebbezni.

(5) Szlovákiában a munkakötelezettségről szóló határozattal szemben panaszt lehet benyújtani a Szlovák Nemzeti Tanács Szociálisügyi Megbízotti Hivatalához. A panaszt a határozat kézbesítésétől számított 15 napon belül annál a hivatalnál kell benyújtani, amely a határozatot kiadta.

(6) A (4) és (5) bekezdés alapján benyújtott fellebbezéseknek nincs halasztó hatályuk. A járási munkavédelmi hivatal rendkívüli esetekben elismerheti a fellebbezés halasztó hatályát, főként akkor, ha a munkavégzésre történő azonnali belépéssel a kirendelt személynek nehezen megtérülő kára származna.

(7) Súlyos létfenntartási vagy családi okokból a járási munkavédelmi hivatal (kirendeltség) rövid időszakra elhalaszthatja a munkavégzés kezdő időpontját.

7. § A munkavégzésre kötelezett személy köteles:

1. felszólításra a járási munkavédelmi hivatalnak (kirendeltségnek) az összes szükséges igazolványt bemutatni, és személyesen megjelenni;

2. a kijelölt munkára jelentkezni, mégpedig abban az időpontban, melyet a határozat megjelölt, és az új munkáltatójának ebbe a határozatba betekintést engedélyezni;

3. a munkát, melyre ki lett rendelve, megfelelően és lelkiismeretesen végezni.

8. § A munkavégzésre kirendelt személy első útiköltségét a lakóhelyéről a munkavégzés helyszínére az új munkáltató viseli, hasonlóképpen a munkára való kirendelés befejezését követően a lakóhelyre való utazási költségeket, amennyiben a munkavégzés helyszíne a lakóhelytől (tartózkodási helytől) 6 km-nél nagyobb távolságra található.

9. § (1) A munkára kirendelt személy eddigi munkaviszonya nem szűnik meg; a munkára kirendelt személyt az új munkahelyen egész idő alatt úgy kell kezelni, mintha az előző munkahelyén szabadságon lenne. A munkára való kirendelés munkaviszonyban eltöltött időszaknak minősül.

(2) Az elrendelt munkavégzés időtartama alatt a korábbi munkahelyéről a munkavégzésre kirendelt személy nem jogosult munkabérre vagy egyéb mellékjövedelemre, természetbeni juttatásra, kivéve a lakást.

(3) A munkavégzésre kirendelt személy az eddigi munkáltatójával szemben arányos szabadságra jogosult, amennyiben a munkára való kirendelését

megelőző naptári évben folyamatosan ugyanazon vállalatnál (ugyanazon munkáltatónál) legalább 2 hónapon keresztül munkaviszonyban volt, és a munkára való kirendelést megelőzően nem volt még szabadságon. A szabadság arányos részére jogosult akkor is, ha nem teljesült a várakozási idő a hatályos előírásoknak megfelelően. A szabadság arányos részét olymódon kell megállapítani, hogy minden munkaviszonyban eltöltött megkezdett naptári hónapra a szabadság egy tizenkettedét kell beszámítani, amely a munkára kirendelt személynek a hatályos előírások szerint járna, ha teljesülne a várakozási idő.

(4) A munkára való kirendelés időtartama alatt, valamint azon időszak alatt, mely a munkára való kirendelésről szóló határozat kézbesítésétől a kirendelést követő hetedik napig tart, a munkavállaló addigi munkaviszonyát csakis az addigi munkaviszony alapján illetékes járási munkavédelmi hivatal jóváhagyásával lehet megszüntetni.

(5) Amennyiben a munkavégzésre kirendelt személy nem lépett be korábbi munkahelyére az új, kirendelt munkavégzés befejezését követő 7 napon belül, úgy az eredeti munkaviszony megszűnik, hacsak a munkahelyre történő belépés nem rajta kívül álló okokból hiúsult meg. A munkavégzésre kijelölt személy köteles erről korábbi munkáltatóját késedelem nélkül értesíteni.

10. § (1) A kirendelt munkaviszony magánjoginak minősül. A bér- és munkafeltételeket a megfelelő bérezési rendelet szabályozza; amennyiben nem létezik ilyen rendelet, a munkabért az elvégzett munkáért szokásos bérezés alapján kell megállapítani.

(2) Ha a munkavégzésre kirendelt személy az aktuális naptári évben még nem vette ki teljes szabadságát az addigi munkahelyén, két hónapi folyamatos munkavégzést követően jogosult szabadsága arányos részére azon a munkahelyen, ahová ki lett rendelve. A szabadság megállapításához azon előírások a meghatározóak, melyek az új munkahelyre érvényesek.

(3) Az a munkáltató, akihez munkavégzésre személyek lette kirendelve, köteles számukra megfelelő szállást és étkezést biztosítani. A természetbeli juttatások értékét, beleértve a szállást és étkezést, a hatályos előírásoknak megfelelően a munkáltató beszámíthatja a munkavégzésért járó bérbe.

11. § A munkavégzésre kijelölt személyek társadalombiztosítása a társadalombiztosításokról szóló általános előírások alapján történik. A további pontosításokat a Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium a Szlovák Nemzeti Tanáccsal történő egyeztetést követően a Törvénytárban nyilvánosságra hozza.

12. § A munkahely alapján illetékes járási munkavédelmi hivatal alapos indokok alapján kivételes esetekben a munkavégzésre kirendelt személy kötelezettségét hamarabb is megszüntetheti, mint az a kirendelési határozatában fel van tüntetve. Tényleges katonai szolgálatra való belépéssel megszűnik a munkavégzésre való kirendelés.

II. rész
Korlátozások a munkáltatói (tanulmányi) jogviszony megszűnése során

13. § (1) Munkaviszonyt (tanulmányi jogviszonyt) létrehozni és megszüntetni – kivéve a (2)–(4) bekezdésekben feltüntetett eseteket – csakis az illetékes járási munkavédelmi hivatal előzetes jóváhagyását követően lehet. Amennyiben a munkaviszonyt (tanulmányi jogviszonyt) a járási munkavédelmi hivatal közvetítette, azt engedélyezett munkaviszonyként kell kezelni.

(2) Az (1) bekezdés alapján kialakított munkaviszony létrejöttéhez nem szükséges engedély, amennyiben:

a) olyan munkavállaló felvételéről van szó, akinek munkaviszonya 7 egymást követő napnál kevesebb időre szól,

b) a mezőgazdaságban vagy erdőgazdaságban sürgős munkavégzéshez segédmunkások felvételéről van szó 4 hétnél nem hosszabb időtartamra,

c) olyan személyek felvételéről van szó, akiket vészhelyzet megszüntetésére vettek fel (valamilyen természeti katasztrófa következményeinek elhárítására).

(3) A munkaviszony felmondásához nem szükséges engedély, amennyiben:

a) mindkét fél egyetért a munkaviszony megszüntetésével,

b) ha a személyt csak próbaidőre, vagy segítségnyújtásra vettek fel, akkor az ilyen munkaviszony egy hónapon belül megszüntethető,

c) ha szezonális vagy kampányjellegű munkákra alkalmazott munkavállalókról van szó, ezen munkálatok végén,

d) mezőgazdasági (erdészeti) üzemekben olyan munkaerőknél, akiket nem mezőgazdaságban (erdészetben) alkalmaztak, hanem csak átmenetileg sürgős munkálatokhoz,

e) a (2) bekezdésben említett munkaviszonyokról van szó.

(4) A munkavédelmi és szociálisügyi miniszter az érintett miniszterek meghallgatását követően rendeletben hirdetheti ki a hivatalos közlönyben, hogy némely munkaviszony a járási munkavédelmi hivatal engedélye nélkül is létrehozható vagy megszüntethető. Ezen intézkedéseket vagy általános hatállyal egyes körzetekre, vagy egyes gazdasági ágazatokra, foglalkozási csoportokra, vagy bizonyos üzemekre vonatkoztatva lehet meghozni.

14. § A munkavállaló (tanonc) alkalmazásának vagy munkaviszonyának megszüntetését azon járási munkavédelmi hivatal engedélyezi, melynek körzetében a munkavégzés helyszíne található. Amennyiben az alkalmazott lakhelye (tartózkodási helye) más járási munkavédelmi hivatal körzetében található, az érintett járási hivatal, kérelmezi – amennyiben munkaviszony

(tanulmányi viszony) kialakításáról van szó – az illetékes járási munkavédelmi hivatal jóváhagyását.

15. § (1) A munkaviszony (tanulmányi viszony) kialakításáról vagy megszüntetéséről szóló engedélyek kiadásáról szóló határozatok esetében a járási munkavédelmi hivatal a következőkre ügyel:

– a munkavállaló szociális viszonyaira és szakmai gyakorlatára,
– a munkaerőpiac szükségleteire,
– a résztvevő vállalatok és gazdasági ágazatok feladatainak fontosságára,
– az érintett vállalatok teljesítőképességére.

(2) A Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium irányelveket adhat ki és feltételeket állapíthat meg a jóváhagyás kiadását illetően.

(3) A munkaviszony megszűnését illető jóváhagyás nem érinti az abból fakadó magánjogi következményeket. Amennyiben a hatályos előírásoknak megfelelően a munkáltatói (tanulmányi) jogviszonyt a felmondási határidő nélkül meg lehet szüntetni, és az illetékes bíróság nem határoz arról jogerősen, a járási munkavédelmi hivatal jogosult az engedély megadásakor előzetes döntést hozni erről a kérdésről is. Amennyiben erről a kérdésről később az illetékes bíróság dönt, és a járási munkavédelmi hivatal határozata ellentétes a bíróság döntésével, a járási munkavédelmi hivatal még egyszer megvizsgálja az ügyet, már a bíróság jogerős határozatának figyelembe vételével.

16. § Azon alkalmazott, akinek munkaviszonya (tanulmányi jogviszonya) megszűnt, az addigi lakhelye (tartózkodási helye) szerint illetékes járási munkavédelmi hivatalnál (kirendeltségénél) ezt késedelem nélkül köteles bejelenteni.

17. § A 13–16. § rendelkezései csakis a magánjogi szerződések alapján létrejött munkaviszonyokra (tanulmányi jogviszonyokra) vonatkoznak.

III. rész
Általános és átmeneti rendelkezések

18. § A munkavédelmi és szociálisügyi miniszter a hivatalos közlönyben megjelentetett rendeletével megszabhatja, hogy az 1. § alapján munkavégzésre kötelezett személyek – amennyiben nem dolgoznak – kötelesek jelentkezni a lakóhelyük (tartózkodási helyük) szerint illetékes járási munkavédelmi hivatalnál (kirendeltségénél).

19. § Azon károkért, melyek a munkáltatónál a járási munkavédelmi hivatal határozatával a dekrétum I. és II. része alapján keletkeznek, nem jár kártalanítás.

20. § Személyes intézkedésekre való beidéztetés a hatályos előírásoknak megfelelően csakis az illetékes járási munkavédelmi hivatallal (kirendeltséggel) történő egyeztetést követően lehetséges. Amennyiben a késedelem veszélye fenyeget, a jóváhagyást pótlólagosan is meg lehet kérni.

21. § Jelen dekrétum I. részének rendelkezései külföldi állampolgárokra is vonatkoznak, amennyiben azokban az államokban a Csehszlovák Köztársaság állampolgárait hasonló kötelezettségek terhelik.

22. § A közigazgatási hivatalok, bíróságok, a társadalombiztosítással rendelkezők, valamint jogi- és természetes személyek kötelesek a munkavédelmi hivatal kérésére együttműködni ezen dekrétum megvalósításában.

23. § (1) Ezen dekrétumok előírásaival, vagy a végrehajtási rendelkezésekkel szembeni magatartást vagy mulasztást a járási munkavédelmi hivatalok 10.000 koronáig terjedő bírsággal, vagy a járási nemzeti bizottságok ezen hivatalok javaslatára 100.000 koronáig terjedő közigazgatási büntetéssel, vagy egy évig terjedő börtönbüntetéssel, illetve mindkét büntetéssel sújtják.

(2) Amennyiben közigazgatási büntetésként pénzbüntetést róttak ki, annak behajthatatlansága miatt pótbüntetésként a vétség mértékének megfelelően börtönbüntetést kell kiszabni.

24. § A munkavédelmi és szociálisügyi miniszter felhatalmazást nyer, hogy a pénzügyminiszterrel történő egyeztetést követően előírásokat adjon ki a munkavégzésre való besorolásból eredő kártalanításról.

25. § A járási munkavédelmi hivatal tevékenységét jelen dekrétumnak megfelelően Szlovákia területén a „munkaügyi hivatalok" végzik. A miniszterek számára ezen dekrétum alapján nyújtott felhatalmazást Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanáccsal való egyeztetés alapján hajtják végre.

26. § Ezen dekrétum hatályba lépése napján hatályát veszíti az összes olyan jogi előírás, amely az ebben a dokumentumban szabályozott ügyekre vonatkozik.

27. § A dekrétum a kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáról a munkavédelmi és szociálisügyi miniszter gondoskodik, együttműködve a többi miniszterrel, valamint a Szlovák Nemzeti Tanáccsal.

Dr. Beneš s. k. Fierlinger s. k. Dr. Šoltész s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1945.* 41. 157–161.

[A csehszlovák állampolgársággal rendelkező személyek általános munkakötelezettsége két ok miatt érdemel szlovákiai magyar szempontból kiemelt figyelmet. Egyrészt, mert három hullámban összesen hozzávetőleg 55.000 magyar nemzetiségű személy került csehországi közmunkára. Az 1945. szeptember és

december közötti első szakaszban hozzávetőleg 12.000 magyar férfit vittek el otthonaikból, jórészt a háborús károk felszámolásával összefüggő munkálatokra. A „Szlovákia segítsége a csehországi nyári munkákban" nevet viselő 1946. nyári akcióban összesen 1932 magyar nemzetiségű önkéntes vett részt. A legtömegesebb és legkíméletlenebb harmadik szakaszban, 1946 novembere és 1947 februárja között, rendőri és katonai alakulatok közreműködésével a tervek szerint mintegy 150.000 szlovákiai magyart kellett volna Csehországba deportálni. A központi kormányzati szervek és a szlovák megbízotti testületek képviselőinek 1946. augusztus 6–7-i találkozóján megállapodás született arról, hogy a szlovákiai magyarok „munkaerő-toborzása" néven futó akciót az 1945. évi 88. számú elnöki dekrétum alapján, erőszak alkalmazásával fogják végrehajtani. Az embertelen körülmények közt lebonyolított „deportálások" keretében 41.640 személyt, köztük asszonyokat, gyermekeket, időseket szállítottak télvíz idején az egykor németek által lakott csehországi településekre. A szlovákiai egyházak, a magyarországi és a nemzetközi közvélemény tiltakozására az akciót 1947. februárjában, a magyar békeszerződés aláírását követően leállították. (ŠUTAJ 2002, 47–52, VADKERTY:1996, 22–29, 36–49.)]

(22)

A BELÜGYI MEGBÍZOTTI HIVATAL 1945. ÉVI 10.100/1-IV/1-1945 SZ. 287. SZÁMÚ KÖRÖZVÉNYE A CSEHSZLOVÁK ÁLLAMPOLGÁRSÁGNAK AZ 1945. ÉVI 33. SZÁMÚ ELNÖKI DEKRÉTUM ÉRTELMÉBEN TÖRTÉNŐ SZABÁLYOZÁSÁRÓL

[kivonatos közlés]

Pozsony 1945. október 22.

A köztársasági elnök által 1945. augusztus 2-án a német és a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságának szabályozásáról kiadott 33. számú alkotmánydekrétum (a továbbiakban „dekrétum") végrehajtására a következő utasításokat adjuk ki:

(1) A dekrétum az eddigi csehszlovák állampolgárok, vagyis azon személyek állampolgárságát szabályozza, akik az érvényes jogszabályok alapján csehszlovák állampolgárok voltak, s akiknek akkor is csehszlovák állampolgárságuk lett volna, ha a Csehszlovák Köztársaság egy részét 1938-ban és 1939-ben nem szállták volna meg a németek és a magyarok.

Ilyeneknek kell tekinteni azokat a személyeket is, akik a Szlovákiában 1939. március 14. után érvényes jogszabályok értelmében szereztek állampolgárságot (szerzett jogról van szó).

Ahol tehát a dekrétum német vagy magyar állampolgárságot említ, ott olyan állampolgárságot kell érteni, amelyet a csehszlovák állampolgár csehszlovák terület megszállása következtében kiadott jogszabályok értelmében szerzett meg.

Nem tartoznak tehát ide a Német Birodalom (az Altreich) és Magyarország (az Anyaország) azon állampolgárai, akik a megszállás nélkül is német vagy magyar állampolgárok voltak, és a Csehszlovák Köztársaság területén éltek, vagy a megszállás idején ide költözött német vagy magyar állampolgárok. Ezenkívül nem tekinthetők csehszlovák állampolgároknak azok a személyek, akik csehszlovák állampolgárságukat oly módon veszítették el, ahogyan akkor is elveszítették volna, ha nem lett volna megszállás, például idegen államba való befogadással, az állami kötelékből való elbocsátással, az állampolgárság elvesztésével, amely minősített, több mint tízévi külföldi tartózkodás miatt, külföldi általi törvényesítéssel, külföldivel kötött házasság miatt következett be.

Gyakoriak lesznek az olyan esetek, hogy egy volt csehszlovák állampolgárságú nő (habár a megszállók jogszabályai alapján a megszállás idején né-

met vagy magyar állampolgár lett), az „Altreich"-ból származó német állampolgárhoz, vagy magyarországi (anyaországi) állampolgárhoz, főleg katonához vagy hivatalnokhoz ment feleségül, az ilyen nő esetében nem alkalmazható a dekrétum, még akkor sem, ha az illető cseh vagy szlovák nemzetiségű. Az ilyen nő vagy az ilyen házasságban született vagy általa törvényesített gyermekek a Csehszlovák Köztársasággal szemben külföldiek maradnak, és a csehszlovák állampolgárságot csak honosítás útján szerezhetik meg.

A dekrétum alapján ítélik azonban meg az olyan nő állampolgárságát, aki a megszállás alatt olyan férfival kötött házasságot, aki csehszlovák állampolgár volt, és a megszállás folytán nyert német vagy magyar állampolgárságot. [...]

f) A Csehszlovák Köztársaság és Magyarország 1939. február 18-án kelt 43. számú szerződése az állampolgárság és az opció kérdéseinek rendezéséről, az ezzel kapcsolatos magyarázatokat a Belügyminisztérium 1939. március 11-én kelt 13.588-1939-7 számú, a Belügyminisztérium Közlönyének 1939. évi 3. számában megjelent körözvénye tartalmazza.

g) A Kárpátaljának Magyarország területéhez való csatolásáról szóló, 1939. június 23-án kelt 1939. évi VI. törvénycikk. [...]

(3) A dekrétum 1. §-ának rendelkezése értelmében elveszíti csehszlovák állampolgárságát az összes német vagy magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgár, amennyiben nem érintik őket e § (3) és (4) bekezdéseinek rendelkezései, vagy amennyiben a dekrétum 2. §-a értelmében nem marad fenn csehszlovák állampolgárságuk. Ezek a személyek már többnyire német, esetleg magyar állampolgárságot szereztek a megszállók által kiadott rendezés szerint.

Ez az intézkedés a csehszlovák jogrend szerint ugyan semmis lenne, de az alkotmánydekrétum az idegen államhatalomnak ezt a lépését kifejezetten elismerte, és ezzel ex lege mindezeket a személyeket kizárta a csehszlovák állam kötelékből. E személyek esetében a csehszlovák állampolgárság elveszítése már az idegen megszálló hatalom állampolgársága megszerzésének napján bekövetkezett.

Ez a nap a magyar nemzetiségű személyek esetében:

a) Szlovákia és Kárpátalja határ menti területein 1938. november 2.,

b) Kárpátalja más részein 1939. március 16.

Azok a német vagy magyar nemzetiségű csehszlovák állampolgárok, akik az idegen megszálló hatalom jogszabályai értelmében nem szerezték meg annak állampolgárságát (főleg a szlovákiai németek és magyarok), csehszlovák állampolgárságukat a dekrétum hatályba lépésének napján, vagyis 1945. augusztus 10-én (az 1. § (2) bekezdése) veszítik el.

(4) Azok a személyek, akik csehszlovák állampolgárok voltak, és nem német vagy magyar nemzetiségűek, vagy pedig az 1. § (4) bekezdése és az 5. § értelmében nem tekintendők azoknak, továbbra is csehszlovák állampolgárok maradtak, tekintet nélkül arra, hogy a megszállók jogszabályai ér-

telmében német vagy magyar állampolgárok lettek-e. Főleg az a körülmény nem meghatározó, hogy azokat a cseheket vagy szlovákokat, akik az 1938. évi 300. számú szerződés és azt követően az 1939. évi 43. számú megállapodás értelmében német vagy magyar állampolgárok lettek, optálták-e vagy sem a csehszlovák állampolgárságot, mivel a nemzetiség fogalmát nem szabad felcserélni az állampolgárság fogalmával.

(5) Az SZNT 1945. évi 99. számú törvényerejű rendelete 3. §-ának (3) bekezdése azonban kimondja: „A német, vagy magyar nemzetiség megállapításánál elsősorban a családi kapcsolatokban használt nyelv a meghatározó, vagy 1938. október 6-át követően tagság valamely magyar illetve német politikai pártban, vagy az utolsó népszámlálás során a nemzetiségi bevallás." Az itt felsorolt objektív jegyeken kívül más olyan körülmények is lehetségesek, amelyek meghatározóak lesznek a nemzetiség megítélése szempontjából. Ilyen például az anyanyelv, az iskolai végzettség, tagság olyan egyesületekben, alakulatokban és szervezetekben, amelyek bizonyos nemzetiségű személyeket tömörítenek, tagság a nemzeti egyházakban stb. [...]

Maga a dekrétum mondja ki 1. §-ának (3) bekezdésében, hogy azokat a németeket és magyarokat, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején hivatalosan cseheknek vagy szlovákoknak vallották magukat, nem kell németeknek és magyaroknak tekinteni, és ezért nem kell megvonni csehszlovák állampolgárságukat. A dekrétum 1. §-ának (3) bekezdésében megadott előnyöket azonban csak azok a németek és magyarok vehetik igénybe, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején (vagyis 1938. május 21-től) állandóan, vagyis az ország belső részének megszállása idején és a háború ideje alatt cseheknek vagy szlovákoknak vallották magukat. Nem elegendő tehát, hogy csehszlovák állampolgárnak tekintsék azt a németet vagy magyar, aki számításból valamilyen közhivatalnál csehnek vagy szlováknak vallotta magát.

Mivel itt lényeges eltérés mutatkozik a dekrétum egész szellemétől, a központi hatóság fenntartja magának azt a jogot, hogy minden olyan esetben, amelyben csehszlovák állampolgárságról szóló bizonylatot kell kiadni a dekrétum 1. §-ának (3) bekezdésében megjelölt személyeknek, az ügyiratot a Belügyi Megbízotti Hivatal elé kell terjeszteni a bizonylat kiadásával kapcsolatos beleegyezés megadása céljából. Ezzel szemben azokat a cseheket, szlovákokat és más szláv nemzetiségűeket, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején németeknek vagy magyaroknak (ilyen nemzetiségűeknek) vallották magukat, vagy pedig német vagy magyar állampolgárságot kértek, akár sikertelenül is (a dekrétum 5. §-a), németeknek vagy magyaroknak tekintik, és csehszlovák állampolgárságukat elveszítik az 1. § (1) vagy (2) bekezdése és az 5. § értelmében, kivéve azokat a személyeket, akik németeknek vagy magyaroknak, vagy pedig német vagy magyar állampolgárságúaknak úgy jelentkeztek, hogy erre presszió vagy különlegesen figyelemre méltó körülmények kényszerítették őket.

A német vagy magyar nemzetiség vallására kényszerített személyek azonban csak akkor tartják meg csehszlovák állampolgárságukat, ha a Belügyi Megbízotti Hivatal jóváhagyja nemzeti megbízhatóságukról szóló bizonylatukat (A-minta). Ezt a bizonylatot a kérvényező lakóhelye szerint illetékes járási nemzeti bizottság (járási közigazgatási bizottság, járási biztos) adja ki. [...]

A nemzeti megbízhatóságról szóló bizonylat kiadása előtt az említett körülményeket gondosan meg kell vizsgálni, főleg a helyi nemzeti bizottságok (a közigazgatási bizottságok) megalapozott véleményezése alapján. Minden körülményt konkrétan, tételesen fel kell tüntetni, és hiteles bizonyítékokkal kell alátámasztani. A járási nemzeti bizottságnak konkrétan véleményt kell nyilvánítania minden feltüntetett körülményről, arról, objektívan bizonyítottaknak tekinti-e őket vagy nem, s hogy mely bizonyított tények szolgáltak számára alapul a bizonylat kiadásához.

Ez hasonló mértékben vonatkozik a dekrétum 5. §-ában feltüntetett személyekre.

A nemzeti megbízhatóságról kiadott bizonylatokat jóváhagyás céljából a Belügyi Megbízotti Hivatal elé kell terjeszteni. [...]

(7) A csehszlovák állampolgárság elveszítése a dekrétum 1. §-ának (1) és (2) bekezdése értelmében már a dekrétum alapján automatikusan bekövetkezik; az arról szóló nyilatkozatot, hogy ez bekövetkezett, konkrét javaslatra a 16. bekezdésben feltüntetett hatóság is kiadja, vagy pedig ezt a kérdést más eljárásból eredő kérelemre előzetesen elbírálandó kérdésként oldja meg.

(8) A dekrétum 2. §-a értelmében megmarad azon személyek csehszlovák állampolgársága, akiknek német vagy magyar nemzetiségük miatt az 1. § (1) és (2) bekezdése értelmében el kellene veszíteniük csehszlovák állampolgárságukat, de igazolják, hogy hívek maradtak a Csehszlovák Köztársasághoz, semmivel sem vétettek a cseh és szlovák nemzet ellen, és vagy aktívan részt vettek a felszabadulásért vívott harcban, vagy pedig szenvedtek a náci vagy a fasiszta terrortól, akár politikai (nemzetiségi), akár faji okoknál fogva. [...]

A járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság, a járási biztos) a saját soraiból (a járási biztos maga dönt) rendszerint háromtagú igazoló bizottságot választ, amely haladéktalanul megkezdi a kivizsgálást, és eldönti, kiadják-e a bizonylatot. E döntés előtt kikéri a 3–5 tagú, hitelt érdemlő és megbízható német illetve magyar nemzetiségű személyekből alakított antifasiszta bizottság véleményét. Ezen antifasiszta bizottság tárgyalásáról szabályszerű jegyzőkönyv készül, s ezt a bizottság minden tagja aláírja. [...] Nyomatékosan figyelmeztetünk arra, hogy a kormány irányelvei értelmében antifasisztáknak és náciellenseknek kell elismerni, és az illetékes hatóság által igazolni kell azt, aki:

1. politikai vagy faji okokból koncentrációs táborba, fegyházba, börtönbe vagy vizsgálati fogságba került, és szabadlábra kerülése után hű maradt meg-

győződéséhez, vagy akit a köztársaság iránti hűsége s a cseh és a szlovák nép iránti lojalitása miatt a náci-fasiszta hatóságok üldöztek,

2. a megszállás előtt és a megszállás idején aktívan harcolt a nácizmus-fasizmus ellen, valamint a Csehszlovák Köztársaságért,

3. a megszállás idején a csehszlovák vagy a szövetséges hadsereg vagy partizán-csapat tagja volt, vagy pedig ezek szolgálatában tevékenykedett,

4. sohasem volt tagja az SS-nek, az SA-nak, az SDP-nek, az NSDAP-nek, az NSKK-nak, a Magyar Nemzeti Pártnak, a Keresztény Szocialista Pártnak, a Magyar Nemzeti Munkáspártnak, a Magyar Élet Pártjának, a Nyilaskeresztes Pártnak, a Hungarista Mozgalomnak, a Pálmay-csoportnak, a Nemzetvédelmi Keresztesek nevű vagy más náci-fasiszta szervezeteknek, habár erre a lehető legnagyobb mértékű presszióval kényszerítették is. Nem tekinthető tehát antifasisztának-náciellenesnek az, akit beszerveztek a náci-fasiszta pártok ezen és más szervezeteibe, kivéve azok, akiket bomlasztó munka céljából igazolhatóan és kifejezetten valamely náciellenes és antifasiszta szervezet épített be. [...]

(10) A csehszlovák állampolgár kötelességeit főleg azok szegték meg, akik

a) ellenséges állam törvényhozó testületének tagjai voltak,

b) ellenséges állam bírói vagy kinevezett hivatalnokai, vagy pedig az ellenséges állami szervek által létrehozott más bíróság vagy közhivatal delegátusai vagy megbízottai voltak,

c) kinevezett hivatalnokok, vagy kinevezett, esetleg megválasztott tisztségviselők, vagy testületek, szervek, esetleg közigazgatási vagy önkormányzati alakulat tagjai voltak ellenséges országban, vagy pedig az ellenséges állam említett testületei, szervei vagy alakulatai által létrehozott más közigazgatási vagy önkormányzati alakulat delegátusai vagy megbízottai voltak,

d) 1938. szeptember 29. után tanítottak, illetve abban az időszakban magasabb beosztású alkalmazottakként tevékenykedtek német vagy magyar iskolákban, esetleg más iskolákban, amennyiben erre ellenséges állam, testület, intézmény, intézet, iskola vagy a h. pont alatt feltüntetett valamelyik szervezet jelölte ki őket,

e) ellenséges véderő tisztjei vagy altisztjei voltak, vagy pedig

f) ellenséges véderő katonái voltak, vagy a Csehszlovák Köztársaság vagy szövetségesei ellen harcoltak ebben a háborúban, amennyiben nem igazoljak, hogy ettől vonakodtak, vagy aktív tetteket hajtottak ellene végre, fellázadtak ellene, vagy pedig

g) ellenséges biztonsági szolgálat, ellenséges fegyveres, illetve katonai módon megszervezett alakulat vagy olyan – akar az ellenséges államtól független – alakulat tagjai voltak, amely ellenállást fejtett ki az állami szuverenitás és az államhatalom gyakorlásával szemben, vagy pedig

h) csehszlovák területen – beleértve a megszálltat – vagy másutt tagjai voltak olyan pártnak, mozgalomnak, politikai csoportnak, egyesületnek, társulásnak vagy alakulatnak, amelyről megállapították, hogy azt az ellenség szervezte vagy a Csehszlovák Köztársaság állami szuverenitása ellen, vagy ezen államhatalom gyakorlásának megújítása ellen, az állam biztonsága, önállósága, területi egysége, alkotmányos egysége vagy demokratikus és köztársasági formája ellen dolgoztak, ilyen államellenes tevékenységet támogató alakulat tagjai voltak, ilyen célokat követő tettek és akciók elkövetői, résztvevői vagy segítői voltak, vagy pedig

i) ellenséges intézet vagy vállalat vezető hivatalnoki rétegének vagy statútum szerinti szerveinek tagjai, vagy ellenséges állam, intézet vagy vállalat, esetleg az előző, h. pontban megjelölt valamelyik szervezet által létrehozott más intézet vagy vállalat megbízottai voltak, vagy pedig

j) vezető személyiségei vagy statútum szerinti szervei voltak olyan vállalatnak, amely jelentős mértékben támogatta az ellenséges háborús törekvéseket, vagy felügyeletet gyakorolt ilyen vállalat teljesítménye vagy alkalmazottai felett, vagy pedig

k) ellenséges szolgálatban küldetéssel megbízott bizalmiak voltak, vagy pedig

l) ellenséges állam, ellenséges intézmény vagy szervezet által odaítélt tiszteletbeli méltóság vagy kitüntetés viselői voltak; ilyen kitüntetésnek kell tekinteni egyúttal a birodalmi állampolgárság megadásáról szóló okmány odaítélését a birodalmi állampolgárságról szóló 1935. szeptember 15-én kelt törvény értelmében, vagy pedig

m) a Csehszlovák Köztársasággal szemben ellenséges gondolkodást tükröző, nyilvánosan elhangzott megnyilatkozások bizonyítható szerzői, beleértve a hatóságoknak benyújtott beadványokban található megnyilvánulásokat, vagy pedig

n) bűncselekményért ítélik el a náci és fasiszta bűnösök megbüntetéséről szóló törvény értelmében, vagy pedig

o) 1938. szeptember 29. előtt német vagy magyar területre távoztak, hogy ott védelmet kérjenek az ellenséges hatóságoktól, vagy külföldre mentek, hogy kivonják magukat olyan bűncselekményekért való felelősségre vonás alól, amelyeket a Csehszlovák Köztársaság ellen követtek el, vagy pedig

p) tagjai voltak az ún. Sudetendeutsche Freikorps-nak, a Nyilaskeresztes Pártnak vagy más hasonló szervezetnek, amely célul tűzte ki a Csehszlovák Köztársaság elleni felforgató tevékenységet, vagy pedig

r) az ellenséggel megkötött fegyverszünet hatályba lépését követően eltávoztak az állam területéről az illetékes hatóságok tudta

nélkül, vagy pedig korábban eltávoztak, és hivatalos felszólításra sem tértek vissza a megszabott határidőn belül, vagy pedig

s) bármiképpen aktívan együttműködtek az ellenséggel, vagy pedig

t) gazdasági vagy pénzügyi hasznot húztak vagy próbáltak húzni önmaguk vagy hozzájuk közelálló személy számára a csehszlovák terület ellenséges hatalom általi elfoglalása okozta viszonyokból.

(11) A 4. § (1) bekezdése értelmében a férjes asszonyokat és a kiskorú gyermekeket a dekrétum rendelkezései szerint önállóan ítélik meg. Ez a rendelkezés azt jelenti, hogy minden családtag állampolgárságát külön-külön határozzák meg, vagyis a feleség nem kapja meg automatikusan férje állampolgárságát, a kiskorú gyermekek pedig apjukét (házasságon kívüli anyjukét). Előfordulhatnak tehát olyan esetek, hogy a férj német vagy magyar nemzetisége miatt az 1. § (1) bekezdése vagy az 5. § értelmében elveszíti csehszlovák állampolgárságát, a feleség viszont – aki nem német vagy magyar nemzetiségű – megtartja csehszlovák állampolgárságát és megfordítva: a férj tartja meg csehszlovák állampolgárságát, a feleség viszont – mivel német vagy magyar nemzetiségű – elveszíti csehszlovák állampolgárságát. Hasonlóképpen a gyermekek, ha német vagy magyar nemzetiségűek, akkor elveszítik csehszlovák állampolgárságukat, ezzel szemben szüleik vagy egyik szülőjük nem és megfordítva. [...]

(13) Azok a csehek, szlovákok és más szláv nemzetek tagjai, akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején német vagy magyar állampolgárságot kértek anélkül, hogy erre presszió vagy más különleges körülmények kényszerítették volna őket, ugyanúgy elveszítik csehszlovák állampolgárságukat, mint a német vagy a magyar nemzetiségű személyek. Itt nemcsak a megszállók állampolgárságának a szó szoros értelmében vett megadásáról van szó, hanem egyúttal a németséghez vagy a magyarsághoz való tartozás megszerzésére irányuló minden önkéntes igényről – vagyis a hovatartozás elismeréséről, elfogadásáról, a nemzetiségi okmányokba való beírásról stb. Ezért nem meghatározó, megadták-e (elismerték-e, elfogadták-e) az idegen állampolgárságot. Az elveszítés a dekrétum hatályba lépésének a napján következik be. Egyébként a csehszlovák állampolgárság elveszítésére ugyanaz vonatkozik, amit erről a (3)–(6) bekezdés tartalmaz. [...]

(15) Azoknak a személyeknek, akik a dekrétum értelmében csehszlovák állampolgárok maradtak vagy lettek újra, állampolgársági igazolványként a „Bizonyítvány a Csehszlovák állampolgárságról" elnevezésű iratot adják ki (D-minta). Ezeket a bizonyítványokat az érintett személyek kérésére adják ki, ezektől meg kell követelni az adatokat és okmányokat csehszlovák állampolgárságuk meglétének igazolására, persze csak abban a terjedelemben, amely az ügy megítéléséhez szükséges. [...]

(16) [...] A csehszlovák állampolgárságról szóló bizonyítványok kiadása és annak eldöntése, ki csehszlovák állampolgár – amennyiben a dekrétum nem intézkedik másként – a járási nemzeti bizottságokat (a járási közigazga-

tási bizottságokat, a járási biztosokat, Pozsonyban és Kassán a nemzeti bizottságokat) illeti meg. A csehszlovák állampolgárság megadására kizárólag a tartományi nemzeti bizottságok, Szlovákiában a Belügyi Megbízotti Hivatal az illetékesek. [...]

(19) Ez a körözvény, illetve a dekrétum az állampolgársági viszonyokat csak akkor szabályozza, ha összefüggenek a német és a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságának rendezésével. A csehszlovák állampolgárság megszerzéséről és elveszítéséről szóló jogszabályok mindaddig érvényben maradnak, amíg külön jogszabály másként nem intézkedik róluk. Szlovákia területén tehát az állampolgárság megszerzésével és elveszítésével kapcsolatban az új szabályozásig az 1939. évi 255. számú alkotmánytörvény 5–10. §-a érvényes. (Részletes irányelveket adnak ki a közeljövőben az állampolgárság megadásával kapcsolatos eljárásra, az államkötelékből való elbocsátásra és az állampolgársági bizonyítvány kiadására vonatkozóan.)

(20) A szükséges nyomtatványokat (mintákat) a járási nemzeti bizottságoknak (a járási közigazgatási bizottságoknak, a járási biztosoknak, valamint a pozsonyi és a kassai nemzeti bizottságoknak) az itteni megbízotti hivatalból kell megrendelniük, feltüntetve a szükséges nyomtatványok számát.

(21) A járási nemzeti bizottságoknak (a járási közigazgatási bizottságoknak, a járási biztosoknak, valamint a pozsonyi és a kassai nemzeti bizottságoknak) postafordultával igazolniuk kell az ezen utasításokat tartalmazó hivatalos közlöny kézhez vételét, s jelentést kell tenniük arról, hogy minden szükségeset megtettek a végrehajtásukra.

A megbízott helyett: Dr. Okáli, s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt szlovák eredeti irat forrása: *Úradný vestník*. 1945. 29. 647–664.

[A Belügyi Megbízotti Hivatalnak a járási nemzeti bizottságokhoz, a járási közigazgatási bizottságokhoz és a járási biztosokhoz (komisszárokhoz) intézett körözvénye a magyar és német kisebbséget csehszlovák állampolgárságától megfosztó 1945. augusztus 2-i 33. számú elnöki dekrétum szlovákiai végrehajtását szabályozta. Részletekbe menően meghatározta azon személyek körét, akik „megszegték a csehszlovák állampolgár kötelességeit", s így elveszített csehszlovák állampolgárságukat nem kaphatták vissza. A csehszlovák belügyminisztérium és a pozsonyi belügyi megbízotti hivatal közötti kompetenciaviták miatt a szlovákiai megbízhatósági igazolványokat a belügyminisztérium 1947 végéig nem fogadta el. (ŠUTAJ–MOSNÝ– OLEJNÍK:2002, 40–43; ŠUTAJ:2002a.)]

(23)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 108. SZÁMÚ DEKRÉTUMA AZ ELLENSÉGES VAGYON ELKOBZÁSÁRÓL ÉS A NEMZETI ÚJJÁÉPÍTÉSI ALAPOKRÓL

Prága, 1945. október 25.

A kormány javaslatára és a Szlovák Nemzeti Tanáccsalegyeztetve elrendelem:

I. rész
AZ ELLENSÉGES VAGYON ELKOBZÁSA

1. § Az elkobzásra kerülő vagyon meghatározása.

(1) Térítés nélkül elkobozásra kerül – amennyiben ez még nem történt meg – a Csehszlovák Köztársaság javára minden vagyon, ingatlan és ingó vagyontárgy, különösen azon vagyoni értékű jogok (követelések, értékpapírok, betétek, immateriális jogok), amelyek a német és a magyar megszállás tényleges befejezésének napján a következő természetes vagy jogi személy tulajdonában voltak, vagy jelenleg is tulajdonában vannak:

1. a Német Birodalom és a Magyar Királyság, a német vagy magyar jog értelmében létezett közjogi személyek, a német náci párt, a magyar pártok, valamint az e rendszerekhez tartozó és velük kapcsolatban álló más alakulatok, szervezetek, vállalatok, létesítmények, polgári társulások, alapok és célvagyonok, más német vagy magyar jogi személyek, illetve

2. német vagy magyar nemzetiségű természetes személyek, kivéve azokat a személyeket, akik igazolják, hogy hívek maradtak a Csehszlovák Köztársasághoz, sohasem vétettek a cseh és a szlovák nemzet ellen, aktívan részt vettek a felszabadulásunkért vívott harcban, náci vagy fasiszta terror áldozataivá váltak, illetve

3. azon természetes személyek, akik a Csehszlovák Köztársaság állami szuverenitása, önállósága, területi egysége, demokratikus köztársasági államformája, biztonsága és védelme ellen irányuló tevékenységet fejtettek ki. Továbbá akik ilyen tevékenységre bujtogattak, vagy más személyeket igyekeztek arra rávenni, bármilyen módon tudatosan támogatták a német vagy magyar megszállókat, vagy akik a köztársaság fokozott veszélyeztetettsége idején (a köztársasági elnök által 1945. június 19-én a náci bűnösök, az árulók és segítőik megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról kiadott 16. számú dekrétum 18. §-a) támogatták a németesítést vagy magyarosítást a Csehszlovák Köztársaság területén, vagy pedig ellenséges mó-

don viselkedtek a Csehszlovák Köztársasággal, illetve akik eltűrték a vagyonukat vagy vállalatukat kezelő személyek ilyen tevékenységét.

(2) Az (1) bekezdés 3. pontja jogi személyekre is vonatkozik, amennyiben azon természetes személyek, akik ezen vállalatok tagjai, résztulajdonosai (tőkerészesek) hibáztathatók a jogi személyt képviselő szerv eljárásában, vagy pedig ha ezen személyek nem jártak el megfelelő gondossággal a képviseleti szerv megválasztásakor és a felügyelete során.

(3 Az elkobzás ugyanígy vonatkozik minden olyan vagyonra, amely az 1938. szeptember 29. utáni időszakban az (1) és a (2) bekezdésben megjelölt jogi személyeké volt, és az (1) bekezdés első mondata értelmében meghatározott időszakban olyan személyek tulajdonában volt vagy még van, akiknek kezében ezt a vagyont az elkobzás nem érintené, hacsak az ilyen vagyon elkobzása nem felelne meg a tisztességes eljárás követelményének.

(4) Arról, adottak-e az elkobzás feltételei e rendelet alapján, az illetékes járási nemzeti bizottság dönt. Az erről szóló végzés kikézbesíthető nyilvános hirdetmény útján, ha adottak azok a feltételek, amelyeket a politikai hatóságok illetékességébe tartozó ügyek intézéséről (az igazgatási eljárásról) szóló 1928. január 18-án kelt, 8. számú kormányrendelet 33. §-a megszabott. A járási nemzeti bizottság végzése ellen a tartományi nemzeti bizottsághoz (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szervéhez) lehet fellebbezni. A tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) – már az eljárás során is – átveheti az eljárás irányítását, és elsőfokú végzést adhat ki az ügyben. Amennyiben ilyen módon az első fokon a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) hoz döntést, akkor az a belügyminisztériumnál fellebbezhető meg. A belügyminiszter az e bekezdés értelmében hozott döntés módját részletesebben, irányelvek útján szabályozhatja.

2. § Kivételek az elkobzás alól és térítés nyújtása.

(1) Az elkobzás nem érinti az 1. § (1) bekezdésének 2. és 3. pontja alatt feltüntetett személyek ingó vagyonának azt a részét, amely elengedhetetlen a létfenntartásukhoz, vagy e személyek és családtagjaik foglalkozásának gyakorlásához (például ruházat, ágynemű, fehérnemű, háztartási eszközök, élelmiszerek és szerszámok). Az e vagyon terjedelmével kapcsolatos részleteket a kormány törvényerejű rendeletben határozza meg.

(2) A kormány törvényerejű rendeletben kimondhatja, hogy a személyek bizonyos körének, akikre az 1. § rendelkezései vonatkoznak, vagyonát részben vagy teljesen kivonja az elkobzás alól.

(3) Az elkobzás nem érinti azt a vagyont, amelyet 1938. szeptember 29. után a megszállás pressziója, vagy pedig nemzeti, faji- és politikai üldözés következtében elvesztettek azok a személyek, akikre az 1. § rendelkezései vonatkoznak.

(4) Jogi személy vagyonának elkobzása esetén megfelelő térítés jár az e vagyonban tőkerészesedéssel rendelkező olyan személyeknek, akikre az 1.

§ (1) és (2) bekezdése nem vonatkozik. A részleteket a kormány törvényerejű rendelettel szabályozza.

(5) Ha olyan személyek, akiknek vagyonát az elkobzás érinti, társtulajdonosként egy társaságban vannak olyan személyekkel, akikre az 1. § rendelkezései nem vonatkoznak, és társtulajdonosi részük meghaladja az ötven százalékot, akkor az egész vagyont el kell kobozni. Azonban azokat a személyeket, akiket az 1. § rendelkezései nem érintenek, megfelelő térítés illeti meg a részesedésüknek megfelelő fajtájú és értékű vagyontárgy formájában, s ha ez nem lehetséges, akkor pénzben.

II. rész
Nemzeti újjáépítési alapok

3. § Nemzeti újjáépítési alapok létrehozása és megszervezése.

(1) Az elkobzott vagyon ideiglenes kezelésével és elosztásával kapcsolatos feladatok teljesítése céljából minden telepítési hivatal mellett Nemzeti Újjáépítési Alap (a továbbiakban csak „Alap") létesül. Az Alap önálló jogi személy, melyet pénzügyi felügyeleti testület képvisel, amennyiben az Alap alapszabályzata (7. bekezdés) nem rendelkezik másként.

(2) Minden Alap élén elnök áll, akit a kormány a belügyminiszter javaslatára a telepítési hivatal elnökének meghallgatása után nevez ki. Az Alapot kifelé az elnök képviseli. Elfoglaltsága esetén az Alap alelnöke helyettesíti, akit a kormány az Alap elnökének javaslatára a telepítési hivatal elnökének meghallgatását követően nevez ki.

(3) A Nemzeti Újjáépítési Alap annak a telepítési hivatalnak van alárendelve, amely mellett létrehozták. A telepítési hivatal elnöke és alelnöke az Alap elnökével és alelnökével együtt alkotja azt a tanácsot, amely az adott telepítési hivatal és a neki alárendelt Alap tevékenységét irányítja. A tanács szavazattöbbséggel határoz. Szavazategyenlőség esetén a belső telepítési bizottság központi bizottsága határoz.

(4) Az Alap ügymenetét az illetékes telepítési hivatal alkalmazottai határozzák meg, miközben az Alap elnökének tartoznak elszámolással.

(5) Az Alapok alapvető pénzeszközeit az állami költségvetésből származó előlegek alkotják, továbbá pénzbeli betétek és az ezen rendelet alapján elkobzott vagyonok likvid követelései, valamint a kiutalt vagyon után folyamatosan befolyó pénzeszközök.

(6) Az Alapok mentesek az illetékfizetés és a hivatali eljárási illetékek megfizetése alól.

(7) Az Alapok alapszabályzatát és ügyviteli szabályzatát a kormány adja ki törvényerejű rendeletben a belügyi telepítés központi bizottságának javaslatára.

4. § Az Állandó Tanácsadói Testület és a gazdálkodás ellenőrzése.

(1) Minden Alapnál Állandó Tanácsadói Testületet kell kialakítani. A prágai Telepítési Hivatal mellet létrehozott Alapnál az Állandó Tanácsadói Testületbe egy-egy képviselőt küld a Belügyminisztérium, Pénzügyminisztérium, a Nemzetvédelmi Minisztérium, Iskolaügyi és Népművelésügyi Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Ipari, Mezőgazdasági Minisztérium, Belkereskedelmi és Közlekedésügyi Minisztérium, Munkavédelmi és Szociálisügyi Minisztérium, Egészségügyi és Élelmezésügyi Minisztérium, valamint a Gazdasági Tanács. A pozsonyi Telepítési Hivatal mellet létrehozott Állandó Tanácsadói Testületet tagjai az illetékes megbízotti testületek, valamint a Gazdasági Tanács képviselői. Az Állandó Tanácsadói Testületet tevékenységét és ügyrendjét a Központi Belső Telepítési Hivatal fogja kialakítani.

(2) Az Alapok gazdálkodása a Pénzügyminisztérium, valamint a Legfelső Számvevőszék ellenőrzése alá tartozik. Az Alapok azon intézkedéseit, melyekkel szemben a minisztériumok képviselői (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács Pénzügyi Megbízottja által) kifogással élnek, nem szabad végrehajtani mindaddig, amíg a keletkezett ellentét az illetékes minisztériummal történő tárgyalással, és amennyiben ez nem sikerül, a kormány határozatával nem kerül megoldásra.

5. § Az Alapok hatásköre.

(1) Az Alapoknak mindenekelőtt joguk van:

1. megállapítani az ezen rendelet értelmében elkobzásra kerülő összes vagyont. A járási nemzeti bizottságok kötelesek összeírni az összes vagyont, amelyet körzetükben e rendelet értelmében elkoboznak, és ezt az összeírást a telepítési hivatal illetékes területi hatósága, valamint az Alap elé terjeszteni. Az összeíráshoz szükséges alapvető adatokat a helyi nemzeti bizottságok szerzik be. Mindenki, akinek elkobzásra kerülő vagyon van a birtokában, igazgatásában vagy megőrzésében, köteles ezt a járási nemzeti bizottság felszólítása alapján összeírásra bejelenteni, és megfelelően kezelni mindaddig, amíg az Alap vagy az általa megbízott hatóság (szerv) nem tesz más intézkedést;

2. megtenni – amennyiben ez még nem történt meg – az illetékes nemzeti bizottságokkal és minisztériumokkal megállapodva ás közvetítésükkel a szükséges intézkedéseket e vagyon biztosítására, átvételére, megőrzésére, fenntartására és kezelésére. Az ezen intézkedésekre vonatkozó irányelveket a telepítési hivatal az Alappal történő közös megegyezéssel adja ki. Az Alap kívánságára az illetékes bíróság elrendeli az elkobzás telekkönyvbe és jegyzékekbe történő bejegyzését;

3. összeírni és rendezni az elkobzott vagyonnal kapcsolatos kötelezettségeket, ennek során azon irányleveknek megfelelően kell eljárni, melyeket a kormány törvényerejű rendeletben ad ki; az állam nem felel azokért a kötelezettségekért, amelyeket e rendezés keretében nem elégítenek ki;

4. végrehajtani az elkobzott vagyon átadását a kerettterveknek megfelelően (6. § (1) bekezdése) és a végleges kiutalási végzések (8. § (6) bekezdése) alapján;

5. hitelt közvetíteni a vagyonhoz juttatott személyeknek a belső Telepítési Központi Bizottsága által kiadott irányelvek alapján.

(2) Az Alap jogosult felügyeletet gyakorolni a nemzeti vagyonkezelők gazdálkodása felett, követelni felmentésüket és javasolni kinevezésüket az illetékes szerveknél.

III. rész
AZ ELKOBZOTT VAGYON ELOSZTÁSA

1. szakasz
KERETTERVEK ÉS KIUTALÁSI RENDELETEK

6. § (1) A Telepítési Hivatal az illetékes minisztériumokkal (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti hivatalaival) és a Gazdasági Tanáccsal egyeztetve, valamint az illetékes gazdasági szövetségeknek (Szlovákiában a hasonló gazdasági szervezeteknek) és a Szakszervezetek Központi tanácsának (Szlovákiában a Szakszervezetek Központjának) meghallgatását követően keretterveket dolgoz ki, amelyekben mindenekelőtt meghatározza:

a) hány kis értékű vagyonállagot utaljanak ki az egyes helységekben és hogyan kezeljék a fennmaradó vagyont,

b) mely közepes értékű vagyonállagokat utalják ki az egyes helységekben, és hogyan kezeljék a fennmaradókat,

c) hogyan kezeljék az ipari vagyont és a nagy értékű vagyonállagokat.

(2) A telepítési hivatalok az előző bekezdésben feltüntetett módon dolgozzák ki a rendkívüli kiutalási rendelkezések tervezetét az elkobzott és kiutalásra kerülő vagyon fajtái alapján, határozzák meg azokat az ismertetőjegyeket, amelyek alapján a vagyonállagokat kis-, közepes és nagy értékűre osztják fel, továbbá azokat a tulajdonságokat, amelyekkel a kérdéses vagyonfajtákhoz juttatott személyeknek rendelkezniük kell. Meghatározzák továbbá a térítés nagyságának kiszámítására vonatkozó irányelveket és a vagyonhoz juttatott személyekkel megfizettetett térítés törlesztésének módját, azokat a feltételeket, amelyek között kiutalásra kerülhet sor, vagy a kiutalt vagyon elvehető, s azt, miként kell kezelni a vagyonállagot. A kormány ezen adatok alapján adja ki az egyes kiutalási rendeleteket. A Telepítési Hivatal feladata ezeknek a rendeleteknek a fokozatos végrehajtása a területek és a kiutalt vagyonállagok fajtái alapján.

(3) A kerettervek ((1) bekezdés) és a kiutalási rendeletek ((2) bekezdés) alapján állítják össze a kiutalási és térítési terveket (10–12. §). A telepítési hivatal feladata megvizsgálni, hogy a kiutalási és térítési tervek megfelelnek-e a feltételeknek, s ha igen, akkor jóváhagyja azokat. A kerettervek

vagy a kiutalási rendelkezéseknek ellentmondó kiutalásokat a telepítési hivatal kizárja a kiutalási és térítési tervekből. Amennyiben a Telepítési Hivatal a terveket ilyen szempontok alapján nem hagyja jóvá, akkor az illetékes szerv nem kezdheti meg a kiutalási és térítési terv végleges jóváhagyását vagy módosítását.

(4) Az a kiutalás, amely ellentmond a kerettervnek, az egyes kiutalási rendeleteknek, vagy a szabályosan jóváhagyott módosított kiutalási és térítési terveknek (a 10. § (3) bekezdése, a 11. § (3) bekezdése és a 12. § (3) bekezdése), érvénytelennek minősül. Az Alap – vagy amennyiben a kiutalási végzést a minisztérium adta ki, akkor a Belső telepítés Központi Bizottsága – a jogerős kiutalási végzés (a 8. § (6) bekezdése) kézbesítésétől számított hat hónapon belül indítványozhatja az érvénytelen kiutalási végzés hatálytalanítását a felettes hatóságnak.

2. szakasz
Kiutalási eljárás

7. § Jogosult igénylők.

(1) A rendelet értelmében az elkobzott vagyonból az egyes vagyonállagokat térítés ellenében jogosult igénylők tulajdonába utalnak ki. (8. §).

(2) Vagyonállagokat ki lehet utalni tartományoknak, járásoknak, községeknek, és más közjogi, elsősorban érdekképviseleti és kulturális testületeknek, szövetkezeteknek és más igénylőknek, amelyek eleget tesznek a kiutalási feltételeknek (a 6. § (2) bekezdése).

(3) Az elkobzott vagyon kiutalása során tekintettel kell lenni mindenekelőtt a nemzeti ellenállás résztvevőire és hátramaradt családtagjaikra, a háború, továbbá a nemzeti, faji vagy politikai üldözés következtében károsult személyekre, a határvidékekre visszatérő olyan személyekre, akiket e vidék elhagyására kényszerítettek, a külföldről hazatérőkre és azokra a személyekre, akik a területi változások következtében a Csehszlovák Köztársaság más területére tették át lakóhelyüket. Az elsőbbségi helyzet feltételeit megfelelően igazolni kell.

8. § A kiutalásra vonatkozó határozat.

(1) A jogerős kiutalási tervek (10–12. §) alapján a kis értékű vagyonállagokat a járási nemzeti bizottság, a közepes értékű vagyonállagokat a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve), az ipari vagyont és a nagy értékű vagyonállagokat pedig az illetékes minisztérium (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti hivatalával megállapodva) utalja ki.

(2) A kiutalási végzésben fel kell tüntetni:

a) miből áll a kiutalt vagyonállag,

b) milyen egyéb jogok és jogosultságok fűződnek a kiutaláshoz,

c) milyen kötelezettségeket vesz át a vagyonhoz juttatott személy,

d) azt a napot, amelyen a kiutalt vagyont átadják,

e) a térítés (az átvételi ár) nagyságát és megfizetésének módját,

f) a kiutalás által érintett személlyel szembeni esetleges korlátozásokat vagy a számára megszabott egyéb feltételeket,

(3) A vagyonhoz juttatott személy nem felel a neki kiutalt vagyont terhelő kötelezettségekért, hacsak a kiutalási végzés alapján azokat át nem vette.

(4) Annak az igénylőnek, aki a járási nemzeti bizottság kiutalási végzése által károsultnak tekinti magát, joga van fellebbezni a tartományi nemzeti bizottsághoz (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szervéhez). A fellebbezésről végérvényes hatállyal a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) hoz döntést.

(5) Annak az igénylőnek, aki a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) kiutalási végzése által károsultnak tekinti magát, az illetékes minisztériumhoz van joga fellebbezést benyújtani.

(6) Az a szerv, amely a kiutalásról dönt, a jogerős kiutalási végzést elküldi az illetékes Alapnak, amely gondoskodik a kiutalt vagyon átadásáról.

9.§ A kiutalási bizottság.

(1) Az a helyi nemzeti bizottság, amelynek körzetében elkobzott vagyon található, a telepítési hivatal felszólítására az adott helyen szokásos módon nyilvánosan és a telepítési hivatal közlönyében közölt hirdetmény útján felszólítja a kiutalás iránt érdeklődőket az igénybejelentések benyújtására. Ezeket a helyi nemzeti bizottságnál kell benyújtani. A kiutalási feltételeknek (6. § (2) bekezdése) eleget tevő jelentkezőkből és a helyi nemzeti bizottság olyan tagjaiból, akik nem igénylők, a helyi nemzeti bizottság helyi kiutalási bizottságot nevez ki, amely legalább háromtagú, legfeljebb pedig tíztagú lehet olymódon, hogy a kiutalást kérvényezők ne legyenek többségben. A helyi kiutalási bizottságokban viselt tagság tiszteletbeli. A helyi nemzeti bizottság bármikor felmentheti e bizottság tagjait. A helyi kiutalási bizottság elnökét a helyi nemzeti bizottság saját tagjainak sorából választja meg. A tízezernél nagyobb lélekszámú községekben a helyi nemzeti bizottság a gazdasági szövetségeknek (Szlovákiában a hasonló gazdasági szervezeteknek) és a Szakszervezetek Központi Tanácsának (Szlovákiában a Szakszervezetek Központjának) képviselőit is a bizottság tagjává nevezi ki. Ha a bizottság tagját felmentették, vagy tagsága más okból szűnt meg, akkor abból az érdekcsoportból neveznek ki új tagot, amelyből a távozó tag kikerült. A kiutalási rendelkezés (6. § (2) bekezdésének utolsó mondata) fokozatos végrehajtása során a vagyonállagok különböző válfajaira különböző kiutalási bizottságok hozhatók létre.

(2) Az a járási nemzeti bizottság, melynek körzetében elkobzott vagyon található, a telepítési hivatal felszólítására a járásban szokásos módon nyil-

ványosan és a telepítési hivatal közlönyében közölt hirdetmények útján felszólítja a kiutalás iránt érdeklődőket, hogy nyújtsák be igényeiket. Ezeket a járási nemzeti bizottsághoz kell benyújtani. A kiutalási feltételeknek (6. § (2) bekezdése) eleget tevő igénylőkből és a járási nemzeti bizottságoknak, továbbá a gazdasági szövetségeknek (Szlovákiában a hasonló gazdasági szervezeteknek) és a Szakszervezetek Központi Tanácsának (Szlovákiában a Szakszervezetek Központjának) képviselőiből a járási nemzeti bizottság járási kiutalási bizottságot nevez ki, amely legfeljebb tíztagú lehet olymódon, hogy a kiutalás iránt érdeklődők ne legyenek többségben. A járási kiutalási bizottság tagjaira ugyanúgy vonatkoznak a helyi kiutalási bizottságok tagjairól szóló rendelkezések. A járási kiutalási bizottság elnökét a járási nemzeti bizottság saját tagjai közül választja meg.

(3) A helyi kiutalási bizottság tagjainak kinevezését a járási nemzeti bizottság, a járási kiutalási bizottságok tagjainak kinevezését pedig a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) vizsgálja felül és erősíti meg.

(4) A helyi és a járási kiutalási bizottságok összetételét, megszervezését és tevékenységét részletesebben a telepítési hivatal szabályozza, s egyszersmind megszabja ügyviteli rendjüket.

10.§ A kis értékű vagyonállagokra vonatkozó kiutalási tervek.

(1) A helyi kiutalási bizottság a helyi nemzeti bizottság körzetében kiutalásra szánt vagyonállagokra vonatkozóan kiutalási tervet dolgoz ki a kiutalt vagyonért követelt térítés tervével együtt. A tervet nyilvános megtekintés céljából 15 napra a helyi nemzeti bizottságnál kifüggesztik, s egyidejűleg hirdető táblákon elhelyezett hirdetményekkel figyelmeztetik a lakosságot, másrészt ezt közlemény formájában – legkésőbb a kifüggesztés első napján – tudtul adják a sajtóban és a telepítési hivatal közlönyében, mégpedig ismertetve a kifogásolás lehetőségeit. Ezen kiutalási tervvel és térítési javaslattal szemben minden 18. életévét betöltött csehszlovák állampolgárnak a terv kifüggesztése utolsó napjától számított 15 napos határidőn belül joga van kifogást emelnie a helyi kiutalási bizottságnál. A határidő leteltét követően a helyi kiutalási bizottság a kiutalási tervet a térítési javaslattal, a beérkezett kifogásokkal és az ezekre vonatkozó véleményezésével együtt felülvizsgálat céljából a járási kiutalási bizottság elé terjeszti. Egyidejűleg a kiutalási terv és a térítési javaslat másolatát elküldi a telepítési hivatalnak (6. § (3) bekezdése), az adóigazgatóságnak és a járási nemzeti bizottságnak ((2) bekezdés).

(2) A járási kiutalási bizottság a beterjesztett kiutalási terveket és térítési javaslatokat a benyújtott kifogások figyelembe vételével megvizsgálja. Az adóigazgatóságtól, valamint az illetékes járási nemzeti bizottság műszaki és árügyi szerveitől véleményt kér a tervekben javasolt térítések mértékének megfelelő megállapításáról, s tudatja velük, mikor fog az egyes kiutalási tervről tárgyalni, hogy ezek a szervek képviseltetni tudják magukat ezen a tárgyaláson.

(3) A kis értékű vagyonállagok kiutalási és térítési terve a kiutalás alapjává válik, mihelyt a járási kiutalási bizottság a telepítési hivatal állásfoglalását (6. § (3) bekezdése) figyelembe véve jóváhagyta, esetleg módosította azt.

11. § A közepes értékű vagyonállagokra vonatkozó kiutalási tervek.

(1) A járási kiutalási bizottság a járási nemzeti bizottság körzetében kiutalásra szánt közepes vagyonállagokra vonatkozóan kiutalási tervet dolgoz ki a kiutalt vagyonért megkövetelt térítés tervével együtt. A tervet nyilvános megtekintés céljából 15 napra a járási nemzeti bizottságnál függesztik ki, s erre a tényre egyidejűleg egyrészt a hirdető táblán ugyanennyi időre elhelyezett hirdetménnyel, másrészt – legkésőbb az elhelyezés első napján –a sajtóban és a telepítési hivatal közlönyében megjelentett közlemény formájában felhívja a közönség figyelmét, ismertetve a kifogásolás lehetőségeit. A kiutalási tervvel és térítési javaslattal szemben minden 18, életévét betöltött csehszlovák állampolgárnak a terv kifüggesztése utolsó napjától számított 15 napos határidőn belül joga van kifogást emelni, mégpedig a járási kiutalási bizottságnál. A határidő leteltét követően a járási kiutalási bizottság a kiutalási tervet a térítési javaslattal, a beérkezett kifogásokkal és az ezekre vonatkozó véleményezésével együtt felülvizsgálat céljából a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) elé terjeszti. Egyidejűleg a kiutalási terv és a térítési javaslat másolatát elküldi a telepítési hivatalnak (6. § (3) bekezdése), az adóigazgatóságnak és a járási nemzeti bizottságnak ((2) bekezdés).

(2) A tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) a tervekben javasolt térítések megfelelő mértékéről véleményezést kér az adóigazgatóságtól, valamint az illetékes járási nemzeti bizottság technikai és árügyi szerveitől, s közli velük, mikor fog tárgyalni az egyes kiutalási tervekről, hogy ezen a tárgyaláson képviseltetni tudják magukat. Ezt követően megvizsgálja a kiutalási terveket és a térítési javaslatokat, figyelembe véve a benyújtott kifogásokat, valamint az adóigazgatóságoknak és a járási nemzeti bizottságok technikai szerveinek véleményét, és a terveken módosíthat, ha ezt fontos köz-, főleg nemzeti érdek szükségessé teszi.

(3) A közepes vagyonállagokra vonatkozó kiutalási és térítési terv a kiutalás alapjává válik, mihelyt a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) a telepítési hivatal (6. § (3) bekezdése) állásfoglalásának figyelembe vételével jóváhagyta, esetleg módosította azt.

12. § Az ipari vagyonra és a nagy értékű vagyonállagokra vonatkozó tervek

(1) A tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) a körzetében található, kiutalásra szánt ipari vagyonra és nagy vagyonállagokra vonatkozóan kiutalási tervet dolgoz ki, a kiutalt vagyonért megkövetelt térítés tervével együtt. E terveket a telepítési hiva-

tal közlönyében kell nyilvánosságra hozni. E kiutalási terv és térítési javaslat ellen minden 18. életévét betöltött csehszlovák állampolgár kifogást emelhet a tartományi nemzeti bizottságnál (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szervénél) a terv közzétételétől számított 15 napos határidőn belül. A határidő leteltét követően a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes szerve) a kiutalási tervet, a térítési javaslatot, a beérkezett kifogásokat és az ezekre vonatkozó véleményezését felülvizsgálat céljából az illetékes minisztérium elé terjeszti. Egyidejűleg a kiutalási terv és a térítési javaslat másolatát elküldi a Telepítési Hivatalnak (6. § (3) bekezdése), a pénzügy- és a közlekedésügyi minisztériumnak ((2) bekezdés), és a Legfelsőbb Árhivatalnak.

(2) A minisztérium (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti hivatalával egyetértésben) megvizsgálja az előterjesztett kiutalási tervet és térítési javaslatot, figyelembe véve a benyújtott kifogásokat, valamint a pénzügy- és közlekedésügyi minisztérium (műszaki igazgatóság) s a Legfelsőbb Árhivatal véleményezését, amelyet a térítési javaslattal kapcsolatban kikér.

(3) Az ipari vagyonra és nagy értékű vagyonállagokra vonatkozó kiutalási terv a kiutalás alapjává válik, mihelyt a minisztérium (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács illetékes megbízotti hivatalával megállapodva) a Telepítési Hivatal (6. § (3) bekezdése) állásfoglalásának figyelembe vételével jóváhagyta, esetleg módosította azt.

13. § A kiutalt vagyon kezelése.

A 8. § alapján kiutalt vagyont átruházni, bérbe- vagy haszonbérbe adni, illetve megterhelni csak a kiutalási rendelkezésekben megszabott határidő letelte után lehet. E határidőn belül ez csak az Alap engedélyével tehető meg.

14. § Az átvételi ár megfizetése és felhasználása.

(1) A térítést (az átvételi árat) a vagyonhoz juttatottak az illetékes Alapnak a kiutalási végzés alapján fizetik meg. A térítésnek az Alap által kimutatott hátraléka közigazgatási vagy bírósági végrehajtás útján hajtható be.

(2) Ezeket a térítéseket az elkobzott vagyonnal kapcsolatos kötelezettség kiegyenlítésére kell felhasználni, amennyiben a rendezés során (5. § (1) bekezdésének 3. pontja) elismerik ezeket a kötelezettségeket, a maradványt pedig az állampénztárba kell befizetni, az előírt célokra.

IV. rész
Közös és záró rendelkezések

15. § Az Alapok előtti eljárások.

Az Alapok előtti eljárásokra az 1928. évi 8. számú kormányrendelet előírásait kell megfelelően alkalmazni.

16. § Az ingatlanok és az ingatlannyilvántartásba bejegyzett jogok államra történő átruházása.

Az olyan ingatlanoknak és telekkönyvbe bejegyzett jogoknak, melyeket nem utalnak ki más személyeknek, a csehszlovák államra való átruházását a telekkönyvi hatóságok az illetékes Alap javaslatára – s amennyiben a 18. §-ban megjelölt vagyonról van szó, akkor az egészségügyi minisztérium javaslatára – vezetik be a telekkönyvbe, ezen rendeletre hivatkozva.

17. § A mezőgazdasági vagyonnal való kapcsolat.

Ez a rendelet nem vonatkozik mezőgazdasági vagyonra, amennyiben azt a köztársasági elnök által 1945. június 21-én a németek, magyarok, valamint a cseh és szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és sürgős elosztásáról kiadott 12. számú rendelete, és más hasonló, Szlovákiában érvényes jogszabályok alapján kobozták el.

18. § A gyógyfürdőkkel, gyógy- és kezelőintézetekkel való kapcsolat.

(1) A II. és a III. rész rendelkezései nem vonatkoznak:

1. a gyógy- és a kezelőintézetekre,
2. az alábbi gyógyfürdői vagyonrészekre:

a) azokra az ingatlanokra, amelyeken természetes gyógy- és ásványvízforrás, gyógygáz, gyógyiszap, lágytalajok vagy más ásványlelőhelyek vannak,

b) azokra az ingatlanokra, vállalatokra és létesítményekre, amelyek a természetes gyógy- és ásványvízforrások felhasználására szolgálnak, vagy ezekhez szükségesek,

c) a fürdőhelyi gyógyászati létesítményekre,

d) azokra a fürdőhelyi szállodaipari vállalatokra, amelyek túlnyomórészt vagy kizárólag a gyógykezelt fürdővendégek elszállásolására szolgálnak, vagy pedig a fürdőhelyi gyógyászati létesítmények részét képezik,

a b–d. pontok alatt feltüntetett létesítmények és vállalatok segédvállalataira,

a b–e. pontok alatt feltüntetett vállalatok és létesítmények összes tartozékára, valamint az üzemeltetésükre szolgáló egész vagyonra.

(2) Az Egészségügyi Minisztérium (Szlovákiában a Szlovák Nemzeti Tanács megbízottjával egyetértésben) kijelöli, mely vagyon tartozik az (1) bekezdés rendelkezései alá. Külön jogszabályok intézkednek arról, mi történjen az (1) bekezdésben meghatározott vagyonnal.

19. § Büntetőjogi rendelkezés.

(1) Aki tudatosan megszegi e rendeletet, vagy az annak alapján kiadott törvényerejű rendeletek rendelkezéseit, vagy aki megtévesztő magatartást tanúsít, amellyel képes megzavarni az elkobzást vagy az elkobzott vagyon kiosztását, azt a járási nemzeti bizottság – a bírósági eljárástól függetlenül – kihágásért egymillió korona pénzbüntetésre, egy évig terjedő elzárásra bünteti, vagy mindkét büntetéssel sújtja. A pénzbüntetés be nem hajthatósága esetén pótbüntetésként a károkozás mértékétől függően egy évig terjedő elzárást szabhatnak ki.

(2) Az (1) bekezdésben feltüntetett kihágások három év alatt évülnek el.

20. § A közhivatalok és hatósági szervek közreműködése.

Az összes közhivatal és hatósági szerv felkérésre köteles együttműködni a Nemzeti Újjáépítési Alapokkal, és hatékonyan támogatni feladataik teljesítését.

21. § Ezen rendelet a kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáért a kormány összes tagja felelős.

Dr. Beneš s. k.
David s. k.
Gottwald s k.
Široký s. k.
Dr. Šrámek s. k.
Ursíny s. k.
Masaryk s. k.
Svoboda tábronok s. k.
Dr. Ripka s. k.
Nosek s. k.
Dr. Šrobár s. k.
Dr. Nejedlý s. k.
Dr. Stránský s. k.

Fierlinger s. k.
Kopecký s. k.
Laušmann s. k.
Ďuriš s. k.
Dr. Pietor s. k.
Hasal tábornok s. k.
Hála s. k.
Dr. Šoltész s. k.
Dr. Procházka s. k.
Majer s. k.
Dr. Clementis s. k.
Dr. Ferjenčík tábornok s. k.
Lichner s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1945*. 48. 248–254.

[Az egyik leghosszabb ideig előkészített elnöki dekrétum az 1945. évi 5, 12, 28. számú dekrétumokkal együtt a csehszlovákiai német és magyar kézben lévő vagyon elkobzásával együtt megvetette az alapját a mezőgazdasági, banki és ipari államosításnak. Az eredetileg a teljes egészében állami kezelésbe vételre szánt „ellenséges vagyon" elkobzásáról 1945 augusztusára elkészült a kormány által jóváhagyott és a köztársasági elnök által is aláírt első változat. Ezt azonban visszavonták, és éppen a kulcsfontosságú ipari és bányaüzemek államosítására való tekintettel átdolgozták a német és magyar vagyon elkobzását szabályozó dekrétumot is. A dekrétum végrehajtását több rendelet is szabályozta. A belügyminisztérium 1946. szeptember 13-án Z/S-3559/89-17/9-46. szám alatt kibocsátott rendelete például a világháború éveiben a megszállók által zsidó nemzetiségűnek tekintett német és magyar személyek részére biztosította a csehszlovák állampolgárság megőrzését, illetve a kitelepülés lehetőségét. Az 1947. február 14-én elfogadott 31. számú törvény az elkobzott „ellenséges vagyon" felosztásának szabályozását módosította és foglalta egységes rendszerbe. (JECH:2003, 363–374.)

A vagyonjogi dekrétumok közül az 1945. 5, 12 és 28. számú dekrétumok területi hatálya nem terjedt ki Szlovákiára, de a végrehajtásukért felelős központi kormányzat magatartását, a szlovákiai Megbízotti Hivatalokkal való folyamatos kapcsolattartást és magukat a szlovákiai jogszabályokat is alapvetően befolyásolták. A Csehszlovákia területén maradt magyar nemzetiségű egykori tulajdonosok, természetes és jogi személyek egyaránt nemzetiségi besorolásuk alapján váltak kárvallottjaivá ezeknek a vagyonjogi dekrétumoknak, rendeleteknek. A nemzetiségi alapon történt vagyonelkobzások jogosultságát a kollektív bűn helyett a kollektív felelősségre visszavezetve a Cseh Alkotmánybíróság Dreithaler csehországi német panaszos beadványát elutasította. (Szlovákiai vonatkozásban ennek az indoklásnak képviselője BEŇA:2002, 31–41; NÁLEZ ÚS:1995.)]

(24)

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 137. SZÁMÚ ALKOTMÁNYDEKRÉTUMA AZ ÁLLAMI SZEMPONTBÓL MEGBÍZHATATLAN SZEMÉLYEK FORRADALMI IDŐSZAKBAN TÖRTÉNŐ ŐRIZETBE VÉTELÉRŐL

Prága, 1945. október 27.

A kormány javaslatára elrendelem:

1. § Az állami szempontból megbízhatatlannak tekintett személyeknek a köztársaság hatóságai vagy szervei által a törvényben engedélyezett eseteken kívüli letartóztatását vagy ideiglenes fogva tartásuk törvényben engedélyezett időtartamon túli meghosszabbítását törvényesnek kell tekinteni. Az ilyen személyek letartóztatásuk vagy a törvény értelmében megengedett időtartamon túli ideiglenes őrizetben tartásuk miatt nem jogosultak kártérítési igény előterjesztésére.

2. § Nem tekinthető őrizetbe vételnek (ideiglenes őrizet) e dekrétum és más törvényes rendelkezések értelmében a külföldi állampolgárok kijelölt helyeken történő összegyűjtése, amelyet az illetékes hatóságok a későbbi visszatelepítésük céljából hajtanak végre. Az ilyen összegyűjtés bármilyen korlátozás nélkül végrehajtható.[1]

3. § Ez a dekrétum csak az őrizetbe vétel vagy az ideiglenes őrizet törvényben megszabott időtartama túllépésének azokra az eseteire vonatkozik, amelyekre a dekrétum hatályba lépése előtt került sor.

4. § A köztársasági elnök által 1945. június 19-én a náci bűnösök, az árulók és segítőik megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról kiadott 16. számú dekrétum hatálya idején nyolc napra hosszabbodik meg az a határidő, amelyet a személyi szabadság, a magánlak és a levéltitok védelméről szóló 1920. április 9-én kelt 293. számú törvény 3. §-a tartalmaz (az alkotmánylevél 107., 112. és 116. §-a értelmében).[2]

5. § Ez a dekrétum a kihirdetését követő 30. napon lép hatályba, s a cseh, valamint a morvaországi és a sziléziai tartományokban érvényes; végrehajtásáért az igazságügyi és a belügyminiszter felel.

Dr. Beneš s. k.
Fierlinger s. k.

Nosek s. k.
Dr. Stránský s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1945*. 57. 337.

[A dekrétum előkészítése során a kormány kommunista és polgári politikusai közt komoly elvi ellentétek merültek fel. A kommunista miniszterek „az államilag megbízhatatlan németek, magyarok, árulók és kollaboránsok" őrizetbe vételének, őrizetben tartásának szigorítását, a retribúciós törvény politikai célzatú módosítását szorgalmazták. A polgári pártok képviselői, például Masaryk külügyminiszter, de főként az éles kommunista támadásoknak kitett Stránský igazságügyminiszter a háború után egy évvel, immár a jogállamiság pozícióinak erősítését tekintették legfőbb feladatuknak. (JECH: 2003, 390–405. A szlovákiai retribúciós jogalkotásról a korabeli jogszabályokkal azonosulva ír BEŇA:2002, 21–31, 79–83. A legkritikusabb cseh álláspont: MANDLER:2002, DOLEŽAL:163–168. A német kritikai elemzések közül ld. BLUMENWITZ:2002, PRINZ:1993, SLAPNICKA: 1997, 1999.)

(1) A németek és magyarok kitelepítését elsőrendű célnak tekintő csehszlovák közigazgatás számára a központi és a szlovákiai kormányzat a köztársasági elnökkel együttműködve igyekezett olyan jogszabályi hátteret biztosítani, amely az állampolgárságukat veszített, illetve a német vagy magyar állampolgárnak tekintett, jogfosztott csehszlovákiai német és magyar nemzetiségű lakossággal szemben egyre kíméletlenebb eljárások bevezetését is lehetővé tette. Az 1945. évi 33. számú alkotmánytörvény így vált minden – etnikai, nyelvi, nemzeti és állampolgársági státusz alapján diszkriminálló – jogfosztó rendelkezés, akció kiindulópontjává. A szlovákiai magyarok esetében ennek iskolapéldáját az 1946. november 19-én elkezdődött és három hónapig tartó csehországi deportálások jelentették.

(2) Eredetileg 48 óráig volt szabad őrizetben tartani az elfogott személyeket, az őrizetben tartás meghosszabbítása a csehországi németek esetében rendszerint a népbírósági eljárás beindításához vagy a kitelepítési transzportba való besorolását volt hivatott lehetővé tenni.]

(25)

A MEGBÍZOTTI TESTÜLET 1946. ÉVI 37. SZÁMÚ VÉGREHAJTÁSI RENDELETE AZ 1945. ÉVI 33. SZÁMÚ ELNÖKI DEKRÉTUM ALAPJÁN CSEHSZLOVÁK ÁLLAMPOLGÁRSÁGUKAT ELVESZÍTETT MAGYAROK ÉS NÉMETEK FOGLALKOZTATÁSÁRÓL

Pozsony, 1946. február 25.

A Megbízotti Testület a külföldiek foglalkoztatásáról szóló 1939. évi 222. számú törvény 8.§ b. bekezdése alapján elrendeli:

1. § Azokra a magyar és német nemzetiségű személyekre, akik a köztársasági elnöknek a német és magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről kiadott 1945. évi 33. számú dekrétuma alapján elveszítették csehszlovák állampolgárságukat, nem vonatkoznak a külföldiek alkalmazásáról szóló 1939. évi 333. számú törvény rendelkezései.

2. § Az 1. §-ban feltüntetett személyekre, amennyiben másként nem rendelkeznek velük, a köztársasági elnök 1945. évi 88. számú elnöki dekrétuma alapján az általános munkakötelezettség érvényes.

3.§ Ezt a rendeletet a szociális ügyek megbízottja hajtja végre.

Dr. Viktorý s. k
Dr. Josko s.k.
Dr.Štefánik s.k.
Novomeský s. k.
Dr. Púll s. k.
Dr. Kvetko s. k.

Šmidke s.k.

Komzala s.k.
Dr. Husák s.k.
Dr. Ševčík s. k.
Fillo mérnök helyett is
Fraštacký s. k.
Dr. Belluš s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1946.* 6. 37–38.

(26)

EGYEZMÉNY MAGYARORSZÁG ÉS CSEHSZLOVÁKIA KÖZÖTT LAKOSSÁGCSERE TÁRGYÁBAN

Budapest, 1946. február 27.

1. §. A Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában Budapesten 1946. évi február hó 27. napján kelt magyar-csehszlovák egyezmény az ország törvényei közé iktattatik.

2. §. Az 1. §-ban említett egyezmény eredeti magyar és eredeti szlovák szövege a következő:[1] (Eredeti magyar szöveg.)

EGYEZMÉNY
Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában

A Magyar Köztársaság Elnöke és a Csehszlovák Köztársaság Elnöke elhatározván azt, hogy az országaik közötti lakosságcsere tárgyában Egyezményt kötnek, meghatalmazottaikká kijelölték: a Magyar Köztársaság Elnöke: dr. Gyöngyösi János külügyminiszter urat, a Csehszlovák Köztársaság Elnöke: dr. Clementis Vladimír külügyminisztériumi államtitkár urat, akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik kicserélése után a következő cikkekben állapodtak meg.

I. cikk

Minden, Magyarországon állandó lakóhellyel bíró szlovák és cseh nemzetiségű személy, aki az alább meghatározott feltételek mellett a Csehszlovákiába való áttelepülésre irányuló szándékát kinyilvánítja,[2] áttelepíttetik anélkül, hogy a magyar kormány ezt megakadályozná. A csehszlovák kormánynak indokolt esetekben jogában áll, hogy az előző bekezdésben megjelölt személyek áttelepülését ellenezze.[3] Amennyiben a magyar kormány ennek az ellenzésnek megalapozottságával szemben kifogást emelne, a X. cikk szerint létesítendő Vegyesbizottság dönt. Az első bekezdés értelmében megjelölt személyek magyar állampolgársága megszűnik és a nevezettek magának az áttelepülésnek a ténye által teljes joghatállyal csehszlovák állampolgárokká válnak, amennyiben eddig nem lettek volna azok. Ugyancsak az áttelepülés ténye folytán ezek a személyek mentesülnek Magyarországgal szemben minden állampolgári kötelezettség alól és Magyarország is mentesül velük szemben minden kötelezettség alól.

II. cikk

Az első cikkben megjelölt személyek áttelepítésének előkészítése, az érdekeltek által tett, az áttelepülésre vonatkozó szándékot magában foglaló nyilatkozatok átvétele, továbbá az áttelepítésnek megszervezése céljából a csehszlovák kormány a saját költségén és tetszése szerint összeállított Különbizottságot fog Magyarországra küldeni. A Különbizottság és a magyar hatóságok közötti érintkezés megkönnyítése végett magyar kormány a Különbizottságnak egy összekötő megbízottat fog rendelkezésére bocsátani, megfelelő számú beosztottal.

III. cikk

A magyar kormány az ennek az Egyezménynek II. cikkében megjelölt Különbizottságot a feladatának teljesítéséhez szükséges minden támogatásban és védelemben részesíteni fogja. Nevezetesen a Különbizottságnak, tagjainak és személyzetének jogában fog állani, hogy Magyarország területén szabadon közlekedjék, a szlovák és cseh nemzetiségűnek tekinthető személyekkel érintkezzék, a sajtó és a rádió útján nyilvános felhívásokat bocsásson ki, az áttelepítendő személyekről névjegyzékeket állítson össze és ezeknek személyi, anyagi és társadalmi viszonyaira nézve és egyéb, az áttelepítés szempontjából tekintetbe veendő körülményeire nézve tájékozódjék. A Különbizottság, annak tagjai és személyzete, tartózkodni fognak minden olyan tevékenységtől, valamint magatartástól, amely a Magyar Köztársaság szuverenitásával össze nem egyeztethető, vagy a magyar néppel szemben ellenséges volna.

IV. cikk

Az első cikkben említett nyilatkozatokat a Különbizottság ennek az Egyezménynek aláírásától számított 3 hónapi határidőn belül veszi át. Igazolt késedelem esetén a Különbizottság ilyen nyilatkozatokat további egy hónapon belül is átvehet. Az első bekezdésben említett határidő lejártától számított egy hónapon belül a Különbizottság közölni fogja a magyar kormánnyal azoknak a személyeknek a névjegyzékét, akik nyilatkozatukat az eredeti határidő alatt tették meg. Azoknak a személyeknek a névjegyzékét, akik a póthatáridő alatt nyilatkoztak, ennek a lejártától számított 15 napon belül kell átadni.

V. cikk

A Magyarországból Csehszlovákiába áttelepítendő szlovákokkal és csehekkel egyenlő számban olyan Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró magyar nemzetiségű személyek telepíttetnek át Magyarországra, akik a Csehszlovák Köztársaság Elnökének a német és magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezése tárgyában kiadott, 1945.

augusztus 2-án kelt rendelete (Törvénygyűjtemény 33/1945. szám) értelmében csehszlovák állampolgárságukat elvesztették. Az előző bekezdésben említett számon felül jogában áll a csehszlovák kormánynak Magyarországra áttelepíteni olyan Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró, magyar nemzetiségű személyeket is, akikről a VIII. cikkben van szó. Ennek az Egyezménynek aláírásától számított 6 hónapi határidőn belül a csehszlovák kormány közölni fogja a magyar kormánnyal azoknak a személyeknek névjegyzékét, akiket áttelepítésre kijelölt.[4] A magyar kormány kötelezi magát, hogy az így áttelepített személyeket területére befogadja.[5] Ezek a személyek már magának az áttelepítésnek ténye által magyar állampolgárokká válnak, amennyiben nem lennének azok. Ugyancsak az áttelepítés ténye folytán az említeti személyek mentesülnek Csehszlovákiával szemben minden állampolgári kötelezettség alól és Csehszlovákia is mentesül velük szemben minden kötelezettség alól.[6]

VI. cikk

Az áttelepített személyeknek minden lehetőségük meg lesz arra, hogy minden ingóságukat magukkal vihessék.[7] Hasonlóképpen megkönnyítik a vagyonukra vonatkozó jogok átruházását is.[8] A részleteket az ennek az Egyezménynek X. cikkében megjelölt Vegyesbizottság fogja megállapítani.[9] Az áttelepülő személyek az áttelepítés ténye folytán nem sújthatók adókkal, közterhekkel vagy illetékekkel és javaik elszállítása nem akadályozható meg azon a címen, hogy a nevezettek köztartozásaiknak még nem tettek eleget. Az áttelepülő személyek javai a ki- és bevitel alkalmával nem esnek sem vámok, sem ki- és beviteli illetékek alá, valamint nem vonatkoznak rájuk a kiviteli tilalmak és korlátozások sem, kivéve azokat a hatályban lévő rendelkezéseket, amelyek a történelmi műértékek védelmére vonatkoznak. Az áttelepülők nem vihetnek magukkal olyan iratanyagot, iratcsomókat, bizonyító erejű iratokat és egyéb olyan okmányokat sem, amelyek a kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági vállalatok zavartalan és akadálytalan működésének biztosításához szükségesek, valamint olyan bizonyító erejű okmányokat és iratokat sem, amelyek az elhagyott állam területén maradt ingatlanokra vonatkoznak.[10]

VII. cikk

Az áttelepített személyek ingatlanára vonatkozó tulajdonjog átszáll arra az államra, amelyet elhagytak.[11] Annak a kártérítésnek az összegét, amelylyel a jogot megszerző állam ezen a címen tartozik, a Vegyesbizottság fogja megállapítani. Nem jár kártérítés az ingatlanok 50 hektárt meghaladó része után. Az ekként megállapított kártérítési összegek kiegyenlítése a Magas Szerződő Felek között a pénzügyi természetű egyéb követelések és tartozások tárgyában létesítendő egyetemes rendezés keretében fog megtörténni, kivéve azokat a tartozásokat, amelyek a Magyar Köztársaságot a jóváté-

teli kötelezettségekből kifolyólag (a Moszkvában, 1945. évi január hó 20-án aláírt Fegyverszüneti Egyezmény 12. pontja értelmében) terhelik.

VIII. cikk

Az V. cikk első bekezdésében meghatározott számon felül Csehszlovákiából Magyarországba áttelepíthetők olyan, Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró magyar nemzetiségű személyek is, akik a Szlovák Nemzeti Tanácsnak 1945. évi május hó 15-én 33. szám alatt kihirdetett rendelete 1–4. §-aiban megjelölt bűncselekményeket követtek el. Ugyanez vonatkozik azokra a személyekre is, akik ugyanennek a rendeletnek 5. §-ában megjelölt bűncselekményeket követtek el, azzal, hogy ez utóbbiaknak száma nem haladja meg az ezret. Azok a személyek, akik az idézett rendelet 1-4. §-ainak hatálya alá esnek, a VI. és VII. cikkekben foglalt kedvezményekben nem részesülnek.[12]

IX. cikk

Az áttelepülő személyeknek az áttelepülés alkalmával minden könnyítést meg kell adni. A két kormány az áttelepítés végrehajtására egymásnak kölcsönösen minden segítséget és könnyítést megad.[13] A csehszlovák kormány nevezetesen készségét fejezi ki, hogy a magyar kormányt a vasúti gördülőanyag rendelkezésre bocsátásával segítse. Az ennek az Egyezménynek első cikkében megjelölt személyek áttelepítésének költségeit a Csehszlovák Köztársaság, az Egyezmény V. cikkében megjelölt személyek áttelepítési költségeit pedig a Magyar Köztársaság viseli. Az áttelepítés technikai keresztülvitelére és pénzügyi lebonyolítására vonatkozó irányelveket az Egyezmény X. cikke alapján létesítendő Vegyesbizottság fogja megállapítani.[14]

X. cikk

A jelen Egyezmény végrehajtásának megkönnyítése céljából Vegyesbizottságot kell alakítani. Ez a Bizottság négy tagból fog állni, akik közül kettőt a magyar kormány, kettőt pedig a csehszlovák kormány fog kijelölni. A tagok költségeit és tiszteletdíjait az a kormány viseli, amely őket kijelölte. A Bizottság egyéb kiadásait a két kormány egyenlő részben viseli. A Vegyesbizottság eljárási szabályzatát maga állapítja meg,[15] és ebben egyebek között gondoskodni fog a feladatának elvégzéséhez szükséges szakértők és szakközegek közreműködéséről,[16] valamint arról, hogy a két kormánynak módjában álljon álláspontját a Bizottság előtt megbízottak útján kifejteni. A Vegyesbizottság hatáskörébe tartozik, hogy foglalkozzék mindazokkal a kérdésekkel, amelyeket az Egyezmény hozzá utal vagy az Egyezmény végrehajtására és magyarázatára vonatkozó minden egyéb olyan kérdéssel, amelyet a Szerződő Felek valamelyike eléje terjeszt.

XI. cikk

A Vegyesbizottság határozatait egyhangúlag hozza.[17] Abban az esetben, ha egyhangú határozat nem érhető el, a Bizottság az ügyet egy, az Egyesült Nemzetek valamelyik tagjának állampolgárai közül közös megegyezéssel választott Elnök vezetése alatt újból tárgyalja. Amennyiben ez a tárgyalás sem vezetne megegyezéshez, az ekként kiegészített Bizottság szótöbbséggel határoz. A Magas Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy a Bizottság által hozott valamennyi határozatot végrehajtják.

XII. cikk

Ennek az Egyezménynek határozatai nem alkalmazhatók azokra a magyar nemzetiségű személyekre, akik 1938. november 2. után telepedtek le a Csehszlovák Köztársaság területére.

XIII. cikk

Ez az Egyezmény semmiben sem érinti a Magyar Köztársaságnak a – Magyarországgal Moszkvában, 1945. évi január hó 20-án aláírt Fegyverszüneti Egyezményből eredő – kötelezettségeit.

XIV. cikk

Ezt az Egyezményt a Magas Szerződő Felek meg fogják erősíteni. A megerősítő okiratok Prahában fognak kicseréltetni, mihelyt lehetséges. Az Egyezmény a megerősítő okiratok kicserélésének napján lép hatályba. Az Egyezmény II. cikkében meghatározott Különbizottság az Egyezmény aláírásával megkezdheti működését. Ennek hiteléül a meghatalmazottak ezt az Egyezményt aláírták és pecsétjükkel ellátták.

Kelt Budapesten, két magyar és szlovák nyelvű eredeti példányban, 1946. évi február hó 27. napján.

Dr. Gyöngyösi János s. k. (P. H.) Dr. V. Clementis s. k. (P. H.)

FÜGGELÉK

A Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság között lakosságcsere tárgyában létrejött Egyezményhez

A Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság között lakosságcsere tárgyában létrejött Egyezmény aláírása alkalmával a Magas Szerződő Felek meghatalmazottjai az alábbi rendelkezésekben állapodták meg:

AZ I. CIKKHEZ

1. bekezdés. A Csehszlovákiába váló áttelepülésre irányuló szándékát jogérvényesen kinyilváníthatja az el nem vált feleség nevében annak férje, a törvényes, 18 évesnél nem idősebb gyermek nevében atyja, a természetes, 18 évesnél nem idősebb gyermek nevében anyja, gyámság vagy gondnokság alatt álló személy nevében ennek gyámja vagy gondnoka.

2. bekezdés. A Csehszlovákiába való bebocsátásnak ezen bekezdés szerinti megtagadása egyebek között az alábbiakkal indokolható: kifejezetten demokráciaellenes magatartás; ellenséges cselekedetek elkövetése a szlovák vagy cseh nemzet, illetve az Egyesült Nemzetek valamelyike ellen; súlyos természetű közönséges bűncselekmények.[18]

3. bekezdés. A Magyarországból Csehszlovákiába áttelepülő szlovákok és csehek számába be kell tudni azokat a Magyarországon állandó lakóhelylyel bírt szlovák vagy cseh nemzetiségű személyeket is, akik Magyarországból Csehszlovákiába távoztak annak felszabadulása után.

A III. CIKKHEZ

Avégből, hogy a csehszlovák Különbizottság feladatát sikerrel láthassa el, a magyar kormány különösen az alábbi intézkedéseket fogja megtenni: meghagyja az összes közigazgatási hatóságoknak – az államiaknak éppen úgy, mint az önkormányzatiaknak – a közbiztonsági hatóságoknak és szerveknek, továbbá az összes állami és egyéb közhatósági tisztviselőknek, hogy amennyiben a csehszlovák Különbizottsággal, ennek tagjaival és személyzetével érintkezésbe kerülnek, semmi olyat ne cselekedjenek, ami ezeknek működését akadályozhatná, ellenkezőleg, küldetésük elvégzését a lehetőség szerint könnyítsék meg. A szlovák vagy cseh nemzetiségűnek tekinthető személyekkel való érintkezés joga magában foglalja azt is, hogy az illetékes magyar hatóságoknál történő előzetes, szabályszerű bejelentés után minden községenként nyilvános gyűlés tartható. A csehszlovák Különbizottság, ennek tagjai és személyzete, a nyilvános szónoklatokban, a sajtóban és mindennemű propaganda nyomtatványban, valamint a rádióban is kizárólag a szlovák vagy a cseh nyelvet fogják használni. A magyar kormány minden lehetőt meg fog tenni, hogy a csehszlovák Különbizottságnak a magyar rádióban adásidők álljanak rendelkezésére olyan módon, hogy a Különbizottság adásait a lakosság zöme hallgathassa. (A nap folyamán a munkaidőn kívül sugárzott adások.) A magyar kormány a csehszlovák Különbizottságnak a nyilvános gyűlésekre, a hivatali és irodai célokra a szükséges helyiségeket rendelkezésre fogja bocsátani. A Különbizottságnak hatheti idő áll rendelkezésére, hogy a propagandatevékenységét Magyarországon a jelen Egyezménynek és Függeléknek rendelkezései szerint kifejthesse. Ez a hathetes határidő 1946. március 4-ével kezdődik.

AZ V. CIKKHEZ

Az áttelepítendő magyarok számába be kell tudni azokat a személyeket is, akik Magyarországra már áttétettek vagy átköltöztek, azoknak a kivételével, akik ennek az Egyezménynek VIII. cikke alá esnek. Abban az esetben azonban, ha az ebbe a kategóriába tartozó személyek a csehszlovákiai bíróságok előtt jelentkeznének és azok őket felmentenék, ezeket a személyeket is bele kell számítani a kicserélendő magyarok számába. Ez a Függelék az Egyezmény kiegészítő része. Ennek hiteléül a meghatalmazottak ezt a Függeléket aláírták.

Kelt Budapesten, két magyar és szlovák nyelvű eredeti példányban, 1946. évi február hó 27-ik napján.

Dr. Gyöngyösi János s. k. (P. H.) DR. V. CLEMENTIS S. K. (P. H.)

3. §. Jelen törvény kihirdetése napján, azonban az 1. §.-ban említett egyezmény életbelépésétől kezdődő hatállyal lép életbe. Végrehajtásáról az érdekelt miniszterek gondoskodnak.

[Jegyzetek]

1 Csak a magyar szöveget közöljük.

2 Az áttelepítésre jelentkezett személyeknek különleges jogi helyzetére nézve lásd a Vegyesbizottság 7. számú véghatározatát (M.K. 192.).

3 A közönséges, katonai vagy politikai bűncselekmények miatt üldözött vagy elítélt személyek áttelepítésére nézve lásd a Vegyesbizottság 15. számú véghatározatát, a közönséges bűncselekményekre vonatkozó adatok megjelölésére pedig a 4. számú véghatározatot (mindkettő M. K. 192.).

4 Az áttelepítésre kijelölt személyeknek a Vegyesbizottság 7. számú véghatározata tömeges jogi helyzetet biztosít (M. K. 192.).

5 Lásd a 12. számú jegyzetet.

6 A Csehszlovákiából áttelepített közszolgálati alkalmazottak, nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátása tárgyában lásd a 24.530/1946. M. E. számú rendeletet (M. K. 293.).

7 Az ingóságok el- és átvitelére vonatkozó elveket a Vegyesbizottság 10. számú Véghatározata állapította meg (M. K. 204:). Lásd a 7. számú véghatározat III. fejezetét is. (M. K. 192:).

8 A Csehszlovákiába áttelepült személyek lakásainak és más helyiségeinek igénybevétele és bérlete tekintetében a 12.110/1946. M. E. számú rendelet rendelkezett (M. K. 241.).

9 Az áttelepülők visszahagyott vagyonának összeírására nézve lásd a Vegyesbizottság 10. számú véghatározatát, – értékelésére nézve a 11. számú véghatározatot, – vagyonuknak a vagyonösszeírás napjáig való kicserélésére nézve pedig a 12. számú véghatározatot (mind M. K. 192.).

10 Az áttelepülés alkalmával átvihető okmányok tekintetében lásd a Vegyesbizottság 2. számú véghatározatát (M. K. 192.).

11 A lakosságcserével kapcsolatban egyes magyarországi községekben fekvő ingatlanok forgalmát a 12.600/1946. M. E. számú rendelettel módosított 6850/1946 M. E. sz. rendelet (közölve alább II. 32. és 31.) korlátozta, majd pedig az ilyen ingatlanvagyonra vonatkozó kérdéseket a 10.000/1946, M. E. számú rendelet szabályozta (közölve alább II. 34. alatt). Az utóbbi rendelet 3. és 7. §-aiban említett bizonyítványok kiadását a 11.040/1946. M. E. számú rendelet (közölve alább II. 34. alatt) az áttelepítési kormánybiztos hatáskörébe utalta. Az áttelepülők hátrahagyott ingatlanainak összeírására nézve lásd a Vegyesbizottság 10. számú véghatározatát, – értékelésére a 11. számú véghatározatot, – vagyonuknak a vagyonösszeírás napjáig való kicserélésére nézve pedig a 12. számú véghatározatot (mind M. K. 192.).

12 A jelen cikkben foglalt jogkövetkezmények a Vegyesbizottság 20. számú véghatározata szerint nem vonatkoznak a cikk hatálya alá tartozó személyek családtagjaira (M. K. 204.).

13 Az áttelepülők utazási engedélyeinek megszerzésére nézve lásd a Vegyesbizottság 19. számú véghatározatát (M. K. 204.); az áttelepítési terv előkészítése érdekében az áttelepülők soraiból kijelölt bizalmi személyek útiokmányaira nézve pedig a 24. számú véghatározatot.

14 Lásd a Vegyesbizottság 8. és 9. számú véghatározatait; a lakosságcserével kapcsolatos közlekedési kérdések tekintetében lásd a 14. számú véghatározatot (mind M. K. 192.).

15 Az eljárási. szabályok a M. K. 151. számában tétettek közzé; kiegészítette a 13. számú véghatározat (M. K. 192.).

16 A szakértői bizottságokra nézve lásd a 3. számú véghatározatot (M. K. 192.): A véghatározatok hatálya tekintetében a 17. számú véghatározat rendelkezik (M. K. 204.).

17 A Vegyesbizottság véghatározatai közül eddig az 1–15. számú véghatározatok (M. K. 192.), valamint a 16–20. és 24. véghatározatok (M. K. 204.) tétettek közzé.

18 Az ilyen magatartásra, illetőleg cselekményre vonatkozó adatok megjelölésére nézve lásd a Vegyesbizottság 4. számú véghatározatát (M. K. 192.).

* * * * *

Szövegközlésünk forrása: 1946. évi XV. törvény a Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában Budapesten 1946. évi február hó 27. napján kelt magyar-csehszlovák egyezmény becikkelyezéséről. Kihirdettetett az 1946. évi július hó 9. napján. A megerősítő okiratokat Prágában, 1946. évi május hó 15. napján cserélték ki. *Magyar Törvénytár 1946. évi törvénycikkek.* 64–71.

[A lakosságcsere-egyezmény előkészítése során a prágai kormány minden eszközt megragadott arra, hogy a számára legelőnyösebb feltételek mellett minél nagyobb számú szlovákiai magyart telepíthessenek át Magyarországra. Az 1945. december 3–5-i első prágai tanácskozáson Gyöngyösi János magyar külügyminiszter minden egyoldalú csehszlovák lépést elutasított és követelte a szülőföldjükön maradó magyarok teljes egyenjogúsítását. A jogfosztások, vagyonelkobzások és a csehországi deportálások folytatásával, valamint a budapesti SZEB „tanácsaival" kikényszerített 1946. február 6–10. közötti második prágai tárgyaláson a lakosságcsere során érvényesülő teljes paritás alapelve alapján Magyarország beleegyezett a lakosságcseréről szóló egyezmény aláírásába. Az 1947–1948 között lezajlott lakosságcsere keretében csehszlovák források szerint Magyarországról a 95.421 áttelepülési kérelmet benyújtó szlovák nemzetiségű személyből 73.273 fő települt át Csehszlovákiába. Csehszlovákiából a hatóságok által kitelepítésre jelölt 105.047 személy helyett 89.660 szlovákiai magyar került át Magyarországra. (Az adatokat közli: ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 39. Janics Kálmán közli a kitelepítendő csehszlovákiai magyarok eredeti – 181.512 főt (ebből 106.398 „háborús főbűnösként" megjelölt személyt!) magában foglaló – csehszlovák listáját JANICS:1979, 186–187. VADKERTY:1999, 2001, DEJMEK:211–214; ČIERNA-LANTAYOVÁ:1992. Az egyezmény által létrehozott Vegyesbizottság véghatározatait ld. GERÉNYI:1948. a Vegyesbizottság működéséről KUGLER: 2000, 93–111, 113–137. Az Egyezmény és Függelékének 1–18. sz. jegyzete a Törvénytár-beli eredeti szöveg része.]

(27)

AZ 1946. ÉVI 57. SZÁMÚ ALKOTMÁNYTÖRVÉNY AZ ELNÖKI DEKRÉTUMOK TÖRVÉNYERŐRE EMELÉSÉRŐL

Prága 1946. március 28.

A Csehszlovák Köztársaság Ideiglenes Nemzetgyűlése a következő alkotmánytörvényt hozta:

I. § (1) Az Ideiglenes Nemzetgyűlés a törvényhozói hatalom ideiglenes gyakorlását szabályozó, a Csehszlovák Hivatalos Közlöny 2. számában megjelent (1945/20 tc.) 1940. október 15-i 2. számú alkotmánydekrétum 2 §-a alapján kiadott köztársasági elnöki alkotmánydekrétumokat és dekrétumokat elfogadja és – azon esetekben, amikor az még nem történt meg – törvényerőre emeli, beleértve az említett alkotmánytörvényt is.

(2) A köztársasági elnök minden dekrétumát kezdettől fogva törvénynek, az alkotmánydekrétumot pedig alkotmánytörvénynek kell tekinteni.

Az előző szakaszokban említett jogszabályok területi és időbeli hatálya változatlan marad.

II. § Ezennel hatályba lép és módosul a jogrend helyreállítását szabályozó, 1944. augusztus 3-ai 11. számú köztársasági elnöki alkotmánydekrétum (Csehszlovák Hivatalos Közlöny) 5. §-ának (1) és (2) szakasza, mégpedig az 1946. december 19-ei 12. számú törvénynek megfelelően, amely törvény a jogrend helyreállítására vonatkozó jogszabályokat erősíti meg, egészíti ki és módosítja.

III. § (1) Az első §-ban megjelölt köztársasági elnök alkotmánydekrétumokat és dekrétumokat 18 hónapon belül a Csehszlovák Köztársaság Törvényeinek és Rendeleteinek Tárában kell közzé tenni, amennyiben ez még nem történt meg.

(2) Ez a törvény közzétételének napján lép hatályba, végrehajtásáért a kormány valamennyi tagja felelős.

Dr. Beneš s.k.
Fierlinger s. k.
Gottwald s.k., Dr. Stránský s. k., Široký s.k., Dr. Šrámek s. k., Masaryk s.k, Svoboda tábornok s. k., Dr. Ripka s. k., Nosek, s. k., Dr. Šrobár s. k., Dr. Nejedlý, s. k., Dr. Drtina s. k., Kopecký s. k., Laušman s.k, Ďuriš s. k., Dr. Pietor s. k., Hasal tábornok s. k., Hála s. k., Dr. Šoltész s. k., Dr. Procházka s. k., Majer s. k., Dr. Clementis s. k., Ferjenčík tábornok s. k., Lichner s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt cseh nyelvű eredeti irat forrása: *Sbírka zákonů a nařízení Československé republiky 1946*. 28. 283.

[A londoni és a csehszlovák területen kiadott 1945. évi köztársasági elnöki dekrétumok utólagos megerősítésére, kodifikációjára a cseh és szlovák szakirodalom a „ratihabició" kifejezést használja. Az 1945. október 28-án, az első Csehszlovák Köztársaság 1918. évi kikiáltásának napján összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlésben hosszas viták alakultak ki a törvényről. Ezek részben a londoni dekrétumok érvényességéről, részben pedig a cseh országrészeken hatályos dekrétumok országos hatályúvá tételéről, továbbá az 1940. évi 2. és az 1944. évi 11, valamint az 1945. évi 5. számú alkotmánydekrétumok lehetséges jogkövetkezményeiről szóltak. A törvény a dekrétumok eredeti időbeli és területi hatályát erősítette meg. Az 1946. évi 57. számú alkotmánytörvényt a későbbi csehszlovák alkotmányos jogszabályok megerősítették. Az 1993. évi cseh és szlovák alkotmány (1993. január 1-i hatállyal) szintén megerősítette az 1946. évi jogszabályt, de ez a szabályozás már nem tekinti többé alkotmánytörvénynek, hanem a csehországi és szlovákiai jogrend részét alkotó egyszerű törvénynek. (JECH–KAPLAN:2002. 950–951. PAVLÍČEK:2004, 355–358, 394–401; BEŇA:2002, 97–107.)]

(28)

A BELÜGYI MEGBÍZOTTI HIVATAL 7491/2–IV/4–1946. JELZET ALATT MEGJELENT 1009. SZÁMÚ HIRDETMÉNYE A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK 1945. ÉVI 108. DEKRÉTUM 1. §-A (4) BEKEZDÉSÉNEK VÉGREHAJTÁSA ÉRDEKÉBEN 1946. FEBRUÁR 7-ÉN MEGJELENTETETT BELÜGYMINISZTERI IRÁNYELVEK KÖZZÉTÉTELÉRŐL

Pozsony, 1946. április 8.

[kivonatos közlés]

A belügyminiszter 1946. február 7-én kelt, a Csehszlovák Köztársaság Hivatalos Közlönyében 1946. február 9-én kiadott 24. számában 401. szám alatt közzétett irányelveivel meghatározta a döntéshozatal módját a köztársasági elnök által az ellenségek vagyonának elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapok létrehozásáról 1945. október 25-én kiadott 1945. évi 108. számú dekrétum 1. §-ának (4) bekezdése értelmében.

Tekintettel arra, hogy a köztársasági elnök dekrétuma országos érvényű, a belügyminiszteri irányelvek is vonatkoznak a köztársasági elnöki dekrétum 1. §-ának (4) bekezdésében feltüntetett minden szervre az ország egész területén.

Ezen irányelvek 7. és 8. cikkelyét a Belügyminisztériummal megállapodva Szlovákiára vonatkozóan részben kiegészítették. Az irányelvek szövege:

„A belügyminiszter 1946. február 7-én kelt irányelvei
a köztársasági elnök által az ellenséges vagyon elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapokról 1945. október 25-én kiadott 108. számú dekrétum 1. §-ának 4. bekezdése értelmében kialakított döntéshozatal módjáról

1. cikkely

1. A nemzeti bizottságok helyi illetékessége annak eldöntésében, teljesültek-e a feltételek az idézett dekrétum értelmében, a kormány közigazgatási eljárásról szóló, 1928. január 13-án kelt 8. számú törvényerejű rendeletének 7. §-a szerint alakul. Ez elsősorban a vagyonelkobzás által érintett személy lakóhelyéhez [...], jogi személyek, egyesületek esetében pedig a székhelyhez igazodik.

Az illetékesség meghatározásához rendszerint az elkobzás időpontja, vagyis az 1945. október 30-i helyzet mérvadó. [...]

2. Ha az elkobzási döntés német és magyar személyek (az idézett dekrétum 1. §-a (1) bekezdésének 1. és 2. pontja) vagyonára irányul, akkor a

döntést az a nemzeti bizottság is kiadhatja, amely az elkobzásra kerülő vagyon fekvése alapján illetékes.

2. cikkely

A helyi nemzeti bizottságok a járási nemzeti bizottság körözvényében közzétett felszólítás alapján kötelesek bejelenteni a járási nemzeti bizottságnak a körzetükben található olyan vagyont, amelyről feltételezni lehet, hogy tulajdonosára vonatkoznak az említett dekrétum 1. §-a (1)–(3) bekezdésének rendelkezései. A jelentést meg kell indokolni, és ha ez szükséges, akkor fel kell tüntetni a tanúkat vagy más bizonyító eszközöket.

A szükséges adatok beszerzése céljából a helyi nemzeti bizottságok hirdetményben szólítják fel a lakosságot, hogy jelentse be azt a vagyont, amelyről feltételezhető, hogy tulajdonosát érintik az említett dekrétum 1. § (1)–(3) bekezdésének rendelkezései. A helyi nemzeti bizottságok minden aláírt bejelentést kötelesek belefoglalni jelentésükbe.

3. cikkely

Az illetékes járási nemzeti bizottságok a helyi nemzeti bizottságok bejelentései alapján kezdik a határozat kiadását célzó eljárást, az általuk más módon ismert esetekben pedig hivatalból. Ezt az eljárást a lehető leggyorsabban bonyolítják le.

4. cikkely

Az illetékes járási nemzeti bizottságok kötelesek határozatot kiadni minden olyan személyről, akiről bejelentést kaptak a helyi nemzeti bizottságoktól, amennyiben az adott esetben az említett dekrétum 1. §-ának (4) bekezdése értelmében nem indított eljárást a tartományi nemzeti bizottság (Szlovákiában a Belügyi Megbízotti Hivatal). Ugyanígy döntenek arról a vagyonról, amelyről az eset körülményei alapján kiderül, hogy ellenség vagyona, ha tulajdonosa már személy szerint nem is ismert.

A határozatot mindig nyilvános hirdetmény formájában kell közzétenni. Ugyanezt a módot kell alkalmazni az olyan vagyonról szóló határozat közzététele esetén is, amelynek tulajdonosa már nem ismert. Csak az olyan nem magyar vagy német nemzetiségű személyeknek, akiknek a tartózkodási helye ismert, szükséges a határozatot kikézbesíteni hirdetmény formájában való közzétételen kívül, az ügyintézési eljárásra vonatkozó érvényes jogszabályok értelmében is. [...]

7. cikkely

Ha a járási nemzeti bizottság úgy szándékozik határozni, hogy egyes személyek esetében nem teljesültek az elkobzás feltételei az idézett dekrétum értelmében, akkor ezt a körülményt köteles bejelenteni a tartományi nemzeti bizottságnak (Szlovákiában a Belügyi Megbízotti Hivatalnak), és hirdet-

mény formájában közzétenni. A hirdetményben, amelyet legalább 15 napra ki kell függeszteni, fel kell szólítani a lakosságot arra, hogy a hirdetményben megszabott határidőn belül jelentse be a járási nemzeti bizottságnak mindazokat a körülményeket, amelyek kétessé tehetik a szándékolt határozat helyességét.

8. cikkely

Az arról szóló határozatot, hogy bizonyos személyek esetében nincsenek meg az elkobzás feltételei az idézett dekrétum értelmében, a nemzeti bizottságok kötelesek kikézbesíteni a Nemzeti Újjáépítési Alapnak, amely ez ellen fellebbezést nyújthat be. [...]

10. cikkely

Mindazok a részek, ahol ezek az irányelvek nemzeti bizottságokat említenek, a közigazgatási bizottságokra is vonatkoznak.

11. cikkely

Ezek az irányelvek a már megkezdett eljárások folytatására is vonatkoznak.

12. cikkely

Ezek az irányelvek kihirdetésük napján lépnek hatályba.

Václav Nosek belügyminiszter, s. k. Dr. Viktory megbízott s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák irat forrása: *Úradný vestník 1946*. 31. 1115–1117.

[Az ún. ellenséges, vagyis a magyar és német vagyon elkobzását az 1945. évi 108. számú elnöki dekrétum mondta ki. A dekrétum végrehajtásának módját a belügyminiszter 1946. február 9-én kelt irányelvei szabályozták, ezen irányelvek Szlovákiára vonatkozóan kiegészített szövegét tette közzé a Belügyi Megbízotti Hivatal 1946. április 8-i hirdetménye. (VADKERTY: 2002, 153–176; ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK:2002, 59–64.)]

(29)

AZ 1946. ÉVI 83. SZÁMÚ TÖRVÉNY A NÉMETEK, A MAGYAROK, AZ ÁRULÓK ÉS SEGÍTŐIK MUNKÁLTATÓI (TANULMÁNYI) JOGVISZONYÁRÓL

Prága, 1946. április 11.

A Csehszlovák Köztársaság Ideiglenes Nemzetgyűlése a következő törvényt hozta:

1. §

(1) Azon személyek munka- (tanulmányi) jogviszonya, akik a köztársasági elnök által 1945. augusztus 2-án a német és a magyar nemzetiség személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről kiadott 33. számú alkotmánydekrétuma értelmében elveszítették csehszlovák állampolgárságukat, megszűnik azon a napon, amelyen ez a törvény hatályba lép, amennyiben ez a törvény nem intézkedik másként.

(2) Az e törvény hatályba lépésének napjától számított három hónap elteltével megszűnik – amennyiben a 3. vagy a 4. § értelmében nem szűnt meg előbb – a munka- (tanulmányi) jogviszonya:

a) az 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétum 1. §-ának (3) bekezdésében feltüntetett személyeknek, amennyiben eddig a napig nem mutatják fel a helyileg illetékes járási munkavédelmi hivatalnak a csehszlovák állampolgárságukat igazoló bizonylatot, amelyet az alkotmánydekrétum hatályossága alapján adtak ki, vagy pedig nem igazolják, hogy kérvényt nyújtottak be a bizonylat kiadásáért, és hogy ezt eddig önhibájukon kívül nem ismerték el jogerősen,

b) az ugyanazon alkotmánydekrétum 1. §-ának (4) bekezdésében feltüntetett személyeknek, amennyiben eddig a napig a helyileg illetékes járási munkavédelmi hivatalnak nem mutatnak fel a nemzeti megbízhatóságukról szóló bizonylatot, amelyet a járási nemzeti bizottság (a járási közigazgatási bizottság) adott ki, és a belügyminisztérium jóváhagyott, vagy pedig nem igazolják, hogy kérvényt nyújtottak be e bizonylat kiadásáért, és hogy a kérvényüket eddig önhibájukon kívül nem intézték el jogerősen.

c) az ugyanazon alkotmánydekrétum 2. §-ának (1) bekezdésében feltüntetett személyeknek, amennyiben eddig a napig a helyi szempontból illetékes járási munkavédelmi hivatalnak nem

mutatják fel a helyileg illetékes járási nemzeti bizottság (járási közigazgatási bizottság vagy a külképviseleti hivatal) bizonylatát,

d) azoknak a személyeknek, akiket ugyanazon alkotmánydekrétum 4. §-ának (2) bekezdése érint, amennyiben eddig a napig a helyileg illetékes járási munkavédelmi hivatalnál nem igazolják, hogy kérvényt nyújtottak be a csehszlovák állampolgárság visszaadásáért, és eddig a kérvényt önhibájukon kívül nem intézték el jogerősen.

(3) A (2) bekezdés c. és d. pontja alatt feltüntetett és az 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétum 2. §-ának (3) bekezdése által érintett személyek munka- (tanulmányi) jogviszonya megszűnik azon a napon, amelyen jogerős döntés születik arról, hogy nem tarthatják meg, vagy nem kapják vissza csehszlovák állampolgárságukat.

(4) E törvény hatályba lépésének napján ugyancsak megszűnik – amennyiben nem szűnt meg korábban – az olyan német és magyar nemzetiségű német és magyar állampolgárok munka- (tanulmányi) jogviszonya, akikre az 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétum nem vonatkozik.

2. § Azok a személyek, akik munka- (tanulmányi) jogviszonya az 1. § értelmében megszűnt, kötelesek folytatni a munkát eddig tevékenységi helyükön, amennyiben erre közérdekből szükség van, a köztársasági elnök által 1945. szeptember 19-én a csehszlovák állampolgárságukat elveszített személyek munkakötelezettségéről kiadott 71. számú dekrétumban a munkára beosztott személyek számára megszabott feltételek alapján. Arról, hogy a munka folytatása közérdek-e, az a járási munkavédelmi hivatal dönt, amelynek körzetében az érintett üzem megtalálható, miután erről meghallgatta a munkaadót, az érintett üzem üzemi képviseletét, az illetékes érdekvédelmi szervezeteket és az egységes szakszervezeti mozgalom illetékes szervét.

3. § Amennyiben az 1 §-ban feltüntetett személyek munka- (tanulmányi) jogviszonya ténylegesen már bármilyen módon megszűnt e törvény hatályba lépése előtt, akkor jogilag is megszűntnek tekintendő azon a napon, amikor erre sor került.

4. § (1) Megszűnik azon személyek munka- (tanulmányi) jogviszonya, akiket bűncselekmények elkövetése miatt bűnösnek mondtak ki a köztársasági elnök által 1945. június 19-én a náci bűnösök, az árulók és segítőik megbüntetéséről, valamint a rendkívüli népbíróságokról kiadott 16. számú dekrétum értelmében, mégpedig az ellenük hozott jogerős ítélet kimondásának napján, s amennyiben már korábban letartóztatták őket vagy vizsgálati fogságban voltak, akkor e fogság kezdetének napján. Ez a rendelkezés nem vonatkozik azokra a személyekre, akiknek megbüntetésétől az 1945. évi 16. számú dekrétum 16. §-ának (2) bekezdése értelmében a bíróság eltekintett.

(2) Ha az (1) bekezdés első mondatában feltüntetett személyek munka- (tanulmányi) jogviszonya bármilyen oknál fogva már korábban megszűnt,

akkor jogilag is megszűntnek tekintendők azon a napon, amelyen erre sor került.

5. § Az az alkalmazott, akinek munka- (tanulmányi) jogviszonya az előző rendelkezések alapján megszűnt, nem tarthat igényt azokra a szolgáltatásokra, amelyek egyébként a törvény vagy szerződése alapján a munka- (tanulmányi) jogviszony idő előtti befejezése esetén megilletnék.

6. § Ez a törvény a magánjogi szerződéssel létrehozott munka- (tanulmányi) jogviszonyra vonatkozik. Nem érvényes a közalkalmazottak munkaviszonyára, tekintet nélkül a szolgálati viszony jellegére.

7. § Ez a törvény kihirdetésének napján lép hatályba, és a cseh, valamint a morvaországi és a sziléziai tartományokban érvényes; végrehajtása a munkavédelmi és szociális miniszter feladata, más érintett miniszterekkel egyetértésben.

Dr. Beneš s. k. Fierlinger s. k. Dr. Šoltész s. k.

* * * * *

A fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení, republiky Československé 1946.* 10. 835–836.

[Ez a 1946. évi törvény törvényerőre emelte és megerősítette az 1945. évi 71. számú köztársasági elnöki dekrétum joghatályát. A törvény alapján – a reszlovakizációs kérelem benyújtása és elfogadása nélkül – szlovákiai magyar alkalmazottak, közép- és főiskolások, egyetemisták számára gyakorlatilag lehetetlenné vált a munka- és tanulmányi jogviszony fenntartása. A vonatkozó dekrétum és törvény évekkel, évtizedekkel később is éreztette hatását a szlovákiai magyar társadalom foglalkozási és képzési szerkezetében. (JANICS:1989. (3. kiad.) 140–145.)]

(30)

AZ 1946. ÉVI 115. SZÁMÚ TÖRVÉNY A CSEHEK ÉS SZLOVÁKOK SZABADSÁGÁNAK HELYREÁLLÍTÁSÁT CÉLZÓ CSELEKMÉNYEK JOGSZERŰSÉGÉRŐL

Prága 1946. május 8.

A Csehszlovák Köztársaság Ideiglenes Nemzetgyűlése a következő törvényt hozta:

1. § Mindazon cselekmények, amelyeket 1938. szeptember 30. és 1945. október 28. között azzal a céllal követtek el, hogy hozzájáruljanak a csehek és szlovákok szabadságának helyerállításáért folytatott harchoz, vagy hogy igazságos elégtételt adjanak a megszállók vagy segítőik által elkövetett tettekért, nem számítanak jogellenesnek, még akkor sem, ha az akkor hatályban lévő jogszabályok szerint egyébként büntetendőek volnának.

2. § (1) Amennyiben valakit már ilyen bűncselekményért elítéltek, esetében a büntetőeljárás újraindításáról rendelkező jogszabály szerint kell eljárni.

(2) Ebben az esetben az a bíróság az illetékes, amely első fokon eljárt, amennyiben nincs ilyen bíróság, úgy az a bíróság az illetékes, amelynek az első fokon kellett volna eljárnia abban az esetben, ha az 1. § a cselekmény jogellenességét nem zárta volna ki.

(3) Amennyiben az 1. §-ban feltüntetett cselekménnyel, amelyért a vádlottat ugyanaz a bíróság már elítélte, más összefüggő cselekmény is felmerül, a bíróság ezért a cselekményért új büntetést szabhat ki ítéletében, amelyben azonban figyelembe kell venni a korábban elkövetett bűncselekménnyel kapcsolatos ítéletet.

3. § Ez a törvény kihirdetésének napján lép hatályba, végrehajtása az igazságügyminiszter és a honvédelmi miniszter feladata.

Beneš s. k. Fierlinger s. k. Dr. Drtina s. k. Svoboda tábornok s. k.

* * * * *

A fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1946*. 49. 922.

[Az üldöztetések, internálások, kegyetlenségek által érintett csehszlovákiai német kisebbség állásfoglalásaiban, a német jogtörténeti szakirodalomban, a jogfosztó intézkedéseket erkölcsi alapon bíráló cseh szerzők írásaiban és a beneši dekrétumokkal kapcsolatosan az 1990-es években, illetve Csehország és Szlovákia európai uniós tagfelvétele kapcsán kirobbant politikai, jogi vitákban ezt a jogszabályt, s ennek érvényességét érte a legtöbb bírálat. Az 1945–1949 közötti évek – egyes számítások szerint – akár százerzres nagyságrendű szudétanémet áldozata között bizonyíthatóan 18.889 fő esett áldozatául a szülőföldről való elüldöztetésnek. Ezen kívül 5.506 olyan dokumentált halálesetről lehet tudni, amikor az elkövetők célja a csehszlovákiai németek elűzése, megsemmisítése volt. Az internáló táborokban 6.615 német személy halt meg, az öngyilkosságot elkövetett szudétanémetek száma pedig 3.411 fő. Ezen kívül 89.773 személyt eltűntnek nyilvánítottak, közel huszonnyelcezer ember halálának oka ismeretlen. Semmilyen adat sem áll rendelkezésre 166.000 német nemzetiségű személy esetében. Mindezek a veszteségek a katonai veszteségeken kívül a civil lakosságra vonatkoznak. (KUČERA:1997, 152. A törvény legátfogóbb bírálatát ld. BLUMENWITZ: 2002, SLAPNICKA:1997. Cseh részről: MANDLER:2002, DOLEŽAL:2002, CHURAŇ:2001. Szlovák részről MLYNÁRIK:2000. Vö. ČERNÝ–KŘEN– KURAL–OTÁHAL:1990. Vö. PAVLÍČEK:2002, 260–283.)]

(31)

A SZLOVÁK NEMZETI TANÁCS 1946. ÉVI 64. SZÁMÚ RENDELETE A NÉMETEK, MAGYAROK, VALAMINT A SZLOVÁK NEMZET ÁRULÓI ÉS ELLENSÉGEI MEZŐGAZDASÁGI VAGYONÁNAK ELKOBZÁSÁRÓL ÉS HALADÉKTALAN ELOSZTÁSÁRÓL SZÓLÓ RENDELET MÓDOSÍTÁSÁRÓL

Pozsony, 1946. május 14.

A Szlovák Nemzeti Tanács a következő törvényerejű rendeletet hozta:

1. Cikkely

A SZNT 1945 évi 104. számú rendeletének 1. §-a hatályát veszíti, és helyét az alábbi rendelkezések foglalják el:

(1) Azonnali hatállyal és térítés nélkül elkobzandó földreform céljára a Szlovákia területén lévő mezőgazdasági vagyon, amelyek tulajdonosai:

a) német nemzetiségű személyek állampolgárságra való tekintet nélkül,

b) magyar nemzetiségű személyek állampolgárságra való tekintet nélkül,

c) a szlovák és cseh nemzet, valamint a Csehszlovák Köztársaság bármilyen nemzetiségű és állampolgárságú árulói és ellenségei,

d) részvény- és más társaságok, s további olyan jogi személyek, amelyeknél 1945. március 1-jén a meghatározó tőke- vagy vagyonrész bármilyen állampolgárságú német vagy magyar nemzetiségű személyek tulajdonában vagy birtokában volt, amennyiben ezek a személyek nem igazolták, hogy aktívan részt vettek az antifasiszta harcban, vagy pedig a (6) bekezdés által érintett személyek,

e) részvény- és más társaságok, s további olyan jogi személyek, amelyek vezetősége céltudatosan és aktívan az ellenséges hadviselést vagy pedig a fasiszta célokat szolgálta. Kivételeket e rendelkezés alól a Megbízottak Testülete engedélyez.

(2) Ugyancsak elkobzás alá esnek azok a mezőgazdasági vagyonrészek (2. §), amelyek tulajdonosai az (1) bekezdésben feltüntetett személyek.

(3) Ugyanígy elkobzásra kerülnek az (1) bekezdésben feltüntetett személyek egyenesági rokonainak vagy férjüknek (feleségüknek) mezőgazdasági tulajdonrészei, ha ezekre a személyekre ezeket a vagyonrészeket 1938. szeptember 29. után ruházták át.

(4) Nem kerül elkobzásra az (1) bekezdés értelmében az olyan német vagy magyar nemzetiségű személyek mezőgazdasági vagyonát, akik aktívan részt vettek az antifasiszta harcban, amennyiben mezőgazdasági vagyonuk egyáltalán nem haladja meg az 50 hektárt.

(5) A német vagy a magyar nemzetiséghez való tartozás megítélése szempontjából elsősorban a családi érintkezésben használt nyelv, 1938. szeptember 29. után tagság a magyar vagy német politikai pártokban, vagy az 1929 utáni népszámlálás alakalmával bevallott nemzetiség a meghatározó.

(6) A szlovák és cseh nemzet, valamint a Csehszlovák Köztársaság árulóinak olyan személyeket kell nyilvánítani, akik államilag megbízhatatlanoknak minősülnek a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 50. számú rendeletének 4. §-a alapján.

(7) Arról, mely személyeket kell német vagy magyar nemzetiségű személyeknek minősíteni ((5) bekezdés), vagy a szlovák és a cseh nemzet, valamint a Csehszlovák Köztársaság árulóinak ((6) bekezdés), valamint arról, mely részvény- és más társaságokra, valamint egyéb jogi személyekre vonatkoznak az (1) bekezdés d. vagy e. pontjának rendelkezései, továbbá arról, engedélyezhetők-e kivételek a (3) vagy (4) bekezdés alapján, legkésőbb az 1946 év végéig az elkobzási bizottság (a továbbiakban csak „Bizottság") dönt.

(8) A Bizottság állandó tagjai: az elnök, akit a Megbízottak Testülete a mezőgazdasággal és földreformmal foglalkozó megbízott javaslatára nevez ki, a Mezőgazdasággal és Földreformmal Megbízotti Testület két képviselője, és a Belügyi Megbízotti Hivatal két képviselője. A Bizottság további tagjai a járásokban: az illetékes járási nemzeti bizottság (közigazgatási bizottság) tanácsának összes tagjai, valamint a Szlovák Földművesek Szövetségének, a Szlovák Partizánok Szövetségének, a Szlovák Nemzeti Felkelés Katonai Szövetségének, az Antifasiszta Foglyok Szövetségének, és a Külföldi Katonák Szövetségének egy-egy képviselője. Az előző mondatban említett szervezetek képviselőit az illetékes járási testület delegálja, amennyiben ilyen nem létezik, az illetékes központ. A Bizottság annak a járási nemzeti bizottságnak a székhelyén határoz, melynek illetékességhez az elkobzásra kijelölt vagyontárgy található. Az elnök a Bizottságot szükség esetén hívja össze. A Bizottság tagjainak több mint felének jelenléte esetén határozatképes. Az elnök nem szavaz, kivéve szavazategyenlőség esetén. Amennyiben ugyanazon személyről a Bizottság különböző járásokban külön-külön határoz, az elkobzásról végső hatállyal a Megbízottak Testülete hoz döntést.

(9) A Bizottságot az ezen törvényerejű rendeletben megjelölt hatáskörének ellátásában az összes állami közigazgatási szerv és népbíróságok kötelesek segíteni.

(10) A Bizottság ((7) bekezdés) vagy a Megbízottak Testülete (a (8) bekezdés utolsó mondata) határozatával az ilyen személynek a vagyonát – az (1) a (2), vagy a (3) bekezdés értelmében – e törvényerejű rendelet hatályba lépésének napjával elkobzottnak kell tekinteni. Ezen határozattal szemben nem lehet panasszal élni a Legfelsőbb Közigazgatási bíróságnál.

(11) A Megbízottak Testülete törvényerejű rendeletben határozza meg, hogy az 1. § (1) bekezdésének b. pontja által érintett személyek mezőgazdasági vagyonát részben – legfeljebb azonban 50 hektárig terjedően – kivonják az elkobzás alól.

II. Cikkely

A SZNT 1945. évi 104. számú törvényerejű rendeletének 3. § hatályát veszíti, és helyét az alábbi rendelkezések foglalják el:

(1) Ha az elkobzás alá eső mezőgazdasági vagyon a tulajdonjog alapján német vagy magyar nemzetiségű személyé, vagy pedig az 1. § (6) bekezdésében feltüntetett személyé, akkor annak férje (felesége) vagy gyermekei – saját és örökbefogadott gyermekek egyaránt –, amennyiben szlovák (szláv) nemzetiségűek, csehszlovák állampolgárságúak vagy ilyen állampolgárságot szereznek a köztársasági elnök 1945. évi 33. számú alkotmányrendelete értelmében, vagy pedig az 1. § (3) bekezdésében feltüntetett személyek, ha nem vonatkozik rájuk az 1. § (6) bekezdése, kérvényezhetik, hogy ezt vagy saját vagyonukat (az 1. § (3) bekezdése) legfeljebb 50 hektárig terjedően ne kobozzák el. Ha a kérvényezőnek elkobzás alá nem eső mezőgazdasági vagyona van, akkor ennek területét bele kell számítani az előző mondatban említett 50 hektárba.

(2) Az (1) bekezdés értelmében benyújtott kérvényről a bizottság dönt, e döntés ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül a Mezőgazdasággal és Földreformmal Foglalkozó Megbízotti Hivatal útján a Megbízottak Testületéhez lehet fellebbezéssel élni, s az végleges hatállyal hoz döntést. E döntés ellen nem nyújtható be panasz a Legfelsőbb Közigazgatási Bírósághoz. Ha a Bizottság vagy a Megbízottak Testülete eleget tesz a kérvénynek, akkor a Bizottság elrendeli az elkobzás alól mentesített vagyon ingyenes átruházását a kérvényező(k)re.

(3) A Bizottság (2) bekezdés alapján a térítésmentes átruházásról meghozott határozata közokiratnak minősül, a telekkönyvi rendtartás értelmében a tulajdonjog telekkönyvbe történő bejegyzésének céljából is.

III. Cikkely

Az SZNT 1945 évi 104. számú törvényerejű rendelete 4. § (1) és (4) bekezdésében, valamint 24. § (1) bekezdésében az „1. § (5) bekezdése" helyére „1. § (6) bekezdése" kerül.

IV. Cikkely

Az SZNT 1945 évi 104. számú törvényerejű rendelete 6. §-ának rendelkezései hatályukat vesztik, és helyükbe az alábbi rendelkezések kerülnek:

(1) Mezőgazdasági vagyont az alábbiak tulajdonába lehet adni:

a) béresnek és mezőgazdasági munkásnak, mégpedig legfeljebb 8 hektár szántóföld, vagy pedig 12 hektár mezőgazdasági földterület, de legkevesebb 5 hektár szántóföld,

b) kisparasztnak saját vagyonának kiegészítésére olyan nagyságban, hogy birtokában legfeljebb 8 hektár szántóföld, vagy 12 hektár mezőgazdasági földterület legyen,

c) népes családú kisparasztnak saját földvagyonának kiegészítésére olyan nagyságban, hogy birtokában legfeljebb 10 hektár szántóföld, vagy 15 hektár mezőgazdasági földterület legyen,

d) munkásnak, hivatalnoknak és kisiparosnak építkezési célokra legfeljebb 0,5 hektár nagyságban, vagy gyümölcsös telepítésére legfeljebb 1 hektár nagyságban,

e) alacsonyabb fokú mezőgazdasági iskolák végzettjeinek legfeljebb 10 hektár szántóföldet vagy 15 hektár mezőgazdasági földet, ha maguk akarnak gazdálkodni,

f) községeknek és járásoknak közcélokra,

g) építkezési, szabályozó és egyéb szövetkezeteknek, amelyeket az a–c. pontok értelmében jogosult kérvényezők alakítanak,

h) ipari és másfajta vállalatoknak, intézeteknek üzemeltetési és szociális célokra, ha a kiutalás szükségessége megfelelően indokolt, és ha az Iparügyi és Kereskedelmi, illetve az Egészségügyi és Népjóléti Megbízotti Hivatal ezt igazolja.

(2) Nagyobb gyümölcsösöket és szőlőket elsősorban képesített kertészeknek és szőlészeknek s olyan személyeknek lehet kiutalni, akik igazolni tudják szakismereteiket és tapasztalataikat a gyümölcs- és szőlőtermesztésben, amennyiben megfelelnek a kiutalási feltételeknek ((1) bekezdés). A kiutalt kert és szőlő területe legfeljebb 2 hektár lehet, vagy pedig legfeljebb 2 hektárra növelheti a kiutalásban részesülő személy eddigi ilyen tulajdonát.

(3) A legnagyobb kiterjedésű föld kiutalására és a kiutalással kiegészített legnagyobb földtulajdonra (az (1) bekezdés a–c. pontja és a 7. §) az osztatlan paraszti kisbirtokról szóló 1920. évi 81. számú törvény rendelkezései érvényesek.

V. Cikkely

Az SZNT 1945. évi 104 számú törvényerejű rendelet 9. § (2) bekezdése a következő mondattal egészül ki: „benyújtva az illetékes helyi és járási nemzeti bizottság véleményének meghallgatását követően".

VI. Cikkely

Az SZNT 1945. évi 104 számú törvényerejű rendelet 11. § (1) és (2) bekezdésében a feltüntetett 50 hektár 100-ra növekszik.

VII. Cikkely

Az SZNT 1945. évi 104 számú törvényerejű rendelet 19. §-a a következő szövegű új (3) bekezdéssel egészül ki:

„(3) A 12. §-ban feltüntetett személyeknek, amennyiben rokkantak, özvegyek, vagy árvák, a vagyont térítésmentesen utalják ki."

VIII. Cikkely

Az SZNT 1945. évi 104 számú törvényerejű rendelet 21. § (1) bekezdése a következőképpen módosul:

„(1) Az 50 ha földterület meghatározásakor, amely az 1. § (4) bekezdésében, valamint a 3. § (1) bekezdésében meghatározott személyek tulajdonában marad, olymódon kell eljárni, hogy célszerű gazdasági egység jöhessen létre.

IX. Cikkely

Az SZNT 1945. évi 104 számú törvényerejű rendelet 22. §-nak rendelkezése kiegészül az alábbi szöveggel: „Eladni vagy bérbe (haszonbérbe) adni csak olyan személynek lehet, aki megfelel a kiutalási feltételeknek (a 6. § (1) bekezdése)."

X. Cikkely

Ezt a törvényerejű rendeletet a mezőgazdasággal és földreformmal foglalkozó megbízott a többi érintett megbízottal együtt hajtja végre.

Dr. Lettrich s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka nariadení Slovenskej národnej rady 1946*. 12. 85–87.

[A rendelet a német és magyar földtulajdon elkobzásával foglalkozó 1944. és 1945. évi rendeleteket, valamint az 1945. évi 12. számú köztársasági elnöki dekrétum német és magyar földtulajdont érintő rendelkezéseit egységesítette. Az 1. paragrafus magyar nemzetiségűekre vonatkozó generális rendelkezése nyilvánvaló ellentétben állt a csehszlovák-magyar lakosságcsere szlovákiai magyar földtulajdonra vonatkozó szabályozásával. (Vö. a kötet 26. sz. dokumentumával. VADKERTY:2002, 153–176; JANICS:1979:134–137; ŠUTAJ–MOSNÝ–OLEJNÍK: 2002, 61–62.)]

(32)

A BELÜGYI MEGBÍZOTT 1946. ÉVI 20.000/I-IV/1-1946 SZÁMÚ HIRDETMÉNYE A LAKOSSÁG RESZLOVAKIZÁCIÓJÁRÓL

Pozsony, 1946. június 17.

A magyar nemzetiség fogalmának a 33/1945 sz. dekrétum alapján történő meghatározásáról szóló kormányhatározat szerint a reszlovakizáció keretén belül e hirdetmény közzétételének napjától szlovák nemzetiségűnek jelentkezhetnek:

1. azok a személyek, akik az 1930. évi népszámlálás során szlovák, cseh vagy más szláv nemzetiségűnek vallották magukat,

2. azok a személyek, akik ma ilyen nemzetiségűnek vallják magukat és szlovák, cseh vagy más szláv származásúak, ha

a) soha nem vétettek a Csehszlovák Köztársaság ellen,

b) nem voltak fasiszta magyar politikai pártok és szervezetek funkcionáriusai,

c) nem támogatták a magyarosítást.

A 2. a–c. pontok tényeinek megítélésekor azt is figyelembe kell venni, hogy az illető személy tevékenyen résztvett-e a köztársaság felszabadításáért vívott küzdelemben, vagy hogy szenvedett-e a náci vagy fasiszta terror alatt.

E hirdetmény alapján a szlovák vagy a cseh nemzetiséget az összeíró biztosnál, a helyi vagy a járási nemzeti bizottságon (közigazgatási bizottságon) 1946. július 1-ig lehet bejelenteni.

Nyomtatványt az érdeklődők az összeíró biztosnál kapnak.

Pozsony, 1946. június 17.

Belügyi megbízott:
Dr. Július Viktory s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz felhasznált eredeti szlovák irat forrása: Szlovák Nemzeti Levéltár, Pozsony, Reszlovakizációs Bizottság, 49. doboz.

[A reszlovakizáció, vagyis az „elmagyarosodott" szlovákok „visszaszlovákosításának" tervét a szlovák politikai vezetés már 1945 elején megfogalmazta, gyakorlati megvalósítása azonban csupán 1946 tavaszán kezdődött meg. Közeledett ugyanis a párizsi békekonferencia, a reszlovakizáció eredményeit pedig Csehszlovákia érvként kívánta felhasználni annak alátámasztására, hogy az országban a lakosságcsere és a reszlovakizáció után nem marad több 200.000 magyarnál, s így kedvezőbb kiindulási pozíciót kívánt biztosítani az egyoldalú kitelepítés engedélyezésére benyújtott javaslat számára. A prágai kormány jóváhagyását követően a Megbízottak Testülete 1946. február 15-én bízta meg a Belügyi Megbízotti Hivatalt, hogy dolgozza ki és terjessze elő a reszlovakizáció irányelveit. A Megbízottak Testülete az előterjesztett irányelveket 1946. április 2-án hagyta jóvá, majd Július Viktory belügyi megbízott 1946. június 17-i hirdetményével hivatalosan is útjára indította a reszlovakizációt. Az 1946. július 1-ig tartó reszlovakizációs kampány során állampolgársága visszaszerzése, s a kitelepítés és a vagyonelkobzás alóli mentesülése reményében 352.038 személy kérte szlovákká minősítését, számuk azonban ezt követően még tovább nőtt. A szakirodalom által a reszlovakizáció végleges eredményeként elismert adatok szerint 410.820 személy nevében összesen 135.317 családfő nyújtott be reszlovakizációs kérvényt, közülük 326.679 személyt ismertek el szlovák nemzetiségűnek, 84.141 személy reszlovakizálását ugyanakkor elutasították. A reszlovakizáltak jelentős része a háború utáni első, 1950. évi népszámlálás során még szlováknak vallotta magát, a későbbiekben azonban – a népszámlálási adatszolgáltatásban is – visszatért magyar nemzetiségéhez. (VADKERTY:1993, 31–36, 162–163. ŠUTAJ:1991.)]

(33)

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁGGAL MEGKÖTÖTT BÉKESZERZŐDÉS

[Kivonatos közlés]

Párizs, 1947. február 10.

I. Rész
MAGYARORSZÁG HATÁRAI

1. Cikk

1. Magyarország határai Ausztriával és Jugoszláviával ugyanazok maradnak, mint amelyek 1938. évi január hó 1-én voltak.

2. Az 1940. évi augusztus hó 30-án kelt bécsi választott bírósági határozat rendelkezései semmiseknek és érvényteleneknek jelentetnek ki. Magyarország és Románia között az 1938. évi január hó 1-én fennállott határ ezzel visszaállíttatik.

3. A Magyarország és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója közötti határ, attól a ponttól kezdve, amely közös e két Állam és Románia határai között, addig a pontig, amely közös e két Állam és Csehszlovákia határai között, a Magyarország és Csehszlovákia közötti előbbi határvonalban állapíttatik meg, úgy amint az 1938. évi január hó 1-én fennállott.

a) Az 1938. évi november hó 2-án kelt bécsi választott bírósági határozat rendelkezései semmiseknek és érvényteleneknek jelentetnek ki.

b) A Magyarország és Csehszlovákia közötti határ, attól a ponttól kezdve, amely közös e két állam és Ausztria határai között, addig a pontig, amely közös e két Állam és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniójának határai között, ezzel visszaállíttatik, úgy amint az 1938. évi január hó 1-én fennállott, kivéve mégis a következő alpont rendelkezéseiből folyó módosítást.

c) Magyarország átengedi Csehszlovákiának Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsun községeket a jelen Szerződéshez I/A alatt csatolt térképen megjelölt kataszteri területekkel együtt. Ennek folytán a csehszlovák határ ezen a szakaszon a következőképpen állapíttatik meg: attól kezdve, amely Ausztriának, Magyarországnak és Csehszlovákiának 1938. évi január hó 1-én fennállott határai között közös volt, Ausztria és Csehszlovákia között a jelenlegi magyar-oszt-

rák határ lesz a határ addig a pontig, amely a 134. magassági ponttól délre körülbelül 500 méterre (a rajkai templomból északnyugatra 3,5 kilométerre) fekszik, ez a pont lesz ezentúl az említett három állam határainak közös pontja: innen az új határ Csehszlovákia és Magyarország között keletre fordul Rajka község északi kataszteri határát követve a Duna jobb partjáig addig a pontig, amely a 128. magassági ponttól északra körülbelül 2 kilométerre (a rajkai templomtól keletre 3,5 kilométerre) fekszik s amely pontnál az új határ csatlakozik a Duna hajózási fővonalában az 1938. évi január hó 1-én fennállott csehszlovák-magyar határhoz; a Rajka község határán belül fekvő zsilip és visszaeresztő csatorna magyar területen maradnak.

d) A Magyarország és Csehszlovákia között az előző alpontban megállapított új határ pontos vonalrészleteit a helyszínén Határrendező Bizottság fogja kijelölni, amely Bizottság a két érdekelt kormány képviselőiből fog állani. A Bizottság munkálatait a jelen Szerződés életbelépésétől számított két hónap alatt befejezi.

e) Arra az esetre, ha az átengedett terület lakosságának Magyarországba telepítésére vonatkozólag Magyarország és Csehszlovákia kétoldalú egyezményt nem kötnének, Csehszlovákia biztosítja az említett lakosságnak az emberi és polgári jogok teljességét. A lakosságcsere tárgyában 1946. évi február hó 27-én kelt csehszlovák-magyar Egyezményben kikötött összes biztosítékok és kedvezmények alkalmazást nyernek azokra a személyekre, akik a Csehszlovákiának átengedett területet önként elhagyják. A fent leírt határok a jelen Szerződés I. számú mellékletét alkotó I. és I/A jelű térképeken láthatók.

II. Rész
POLITIKAI RENDELKEZÉSEK

I. CÍM

2. Cikk

Magyarország minden szükséges intézkedést megtesz azirránt, hogy a magyar fennhatóság alá tartozó minden személynek biztosítsa faji, nemi, nyelvi vagy vallási különbség nélkül az emberi jogok és az alapvető szabadságok élvezetét, ideértve a véleménynyilvánítás, a sajtó és közzététel, a vallásgyakorlat, a politikai véleménynyilvánítás és a nyilvános gyülekezés szabadságát.

Magyarország továbbá kötelezi magát arra, hogy a Magyarországban életben lévő jogszabályok sem tartalmukban, sem alkalmazásuk során a magyar állampolgárságú személyek között azoknak faja, neme, nyelve vagy vallása

alapján nem fognak különbséget tenni, sem semmiféle megkülönböztetést maguk után vonni, akár az érdekelteknek személye, javai, üzleti tevékenysége, foglalkozásbeli vagy pénzügyi érdekei, személyállapota, politikai vagy polgári jogai tekintetében, akár pedig bármely egyéb tekintetben.

3. Cikk

Magyarország, amely a Fegyverszüneti Egyezmény értelmében intézkedéseket tett, hogy szabadlábra helyezze állampolgári és nemzetiségi különbség nélkül mindazokat a személyeket, akik letartóztatásban voltak az Egyesült Nemzetek érdekében kifejtett cselekményeik, vagy az Egyesült Nemzetek iránt érzett rokonszenvük vagy faji származásuk miatt és hogy visszavonja az ezen a címen hozott megkülönböztető törvényeket és megszorításokat, a fenti intézkedéseket kiegészíti és a jövőben nem foganatosít olyan intézkedéseket, vagy nem hoz olyan törvényeket, amelyek az e Cikkben említett célokkal nem volnának összeegyeztethetők.

4. Cikk

Magyarország, amely a Fegyverszüneti Egyezmény értelmében intézkedett magyar területen minden fasiszta jellegű politikai, katonai avagy katonai színezetű szervezeteknek, valamint minden olyan szervezetnek feloszlatása iránt, amely az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát, ideértve a revizionista propagandát, fejt ki, a jövőben nem engedi meg olyan e fajta szervezeteknek fennállását és működését, amelyeknek célja az, hogy megfossza a népet demokratikus jogaitól.

5. Cikk

1. Magyarország kétoldalú tárgyalásokba fog bocsátkozni Csehszlovákiával abból a célból, hogy rendezze azoknak a Csehszlovákiában lakóhellyel bíró magyar etnikai eredetű lakosoknak ügyét, akik a lakosságcsere tárgyában 1946. évi február hó 27-én kelt Egyezmény rendelkezései értelmében nem fognak Magyarországba áttelepíttetni.

2. Abban az esetben, ha a jelen Szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül megegyezés nem jönne létre, Csehszlovákiának joga lesz ezt a kérdést a Külügyminiszterek Tanácsa elé terjeszteni és a végleges megoldás elérése érdekében a Tanács segítségét kérni.[1]

6. Cikk

1. Magyarország meg fogja tenni a szükséges lépéseket azirán t, hogy biztosítsa az alább említett személyeknek letartóztatását és bírósági eljárás végett kiadását:

a) háborús bűnök, valamint a béke vagy az emberiesség ellen elkövetett bűnök elkövetésével, elrendelésével, avagy az ilyenekben való részességgel vádolt személyek;

b) bármely Szövetséges vagy Társult Hatalomnak olyan állampolgárai, akik azzal vannak vádolva, hogy nemzeti törvényeiket árulás, vagy a háború alatt az ellenséggel való együttműködés által megszegték.

2. Magyarország továbbá az Egyesült Nemzetek érdekelt kormányának kívánságára biztosítani fogja mindazoknak a fennhatósága alá tartozó személyeknek tanúként megjelenését, akiknek tanúvallomása e Cikk 1. bekezdésében említett személyek ellen folytatott bírósági eljárás céljából szükséges.

3. A jelen Cikk 1. és 2. bekezdése rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozó bármilyen nézeteltérést bármelyik érdekelt kormány a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok Budapesten működő diplomáciai képviseleteinek vezetői elé terjesztheti, akik a felmerült nehézségeket illetőleg megállapodásra fognak jutni.

II. CÍM

7. Cikk

Magyarország kötelezi magát, hogy elismeri az Olaszországra, Romániára, Bulgáriára és Finnországra vonatkozó békeszerződések teljes érvényét, valamint mindazokat az egyezményeket vagy megállapodásokat, amelyek a Szövetséges és Társult Hatalmak Ausztriára, Németországra és Japánra vonatkozólag a béke helyreállítása céljából kötöttek vagy kötni fognak.

8. Cikk

A jelen Békeszerződésnek, valamint egyrészről a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója, Nagybritannia és Észak-Írország Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, a Fehérorosz Szocialista Szovjet Köztársaság, Kanada, Csehszlovákia, India, Újzéland, az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság és a Délafrikai Unió, másrészről Románia közötti békeszerződésnek életbelépésével Magyarország és Románia között a hadiállapot megszűnik.

9. Cikk

Magyarország kötelezi magát, hogy elfogad minden olyan megállapodást, amely a Nemzetek Szövetsége és az Állandó Nemzetközi Bíróság felszámolására vonatkozólag köttetett vagy esetleg köttetni fog.

10. Cikk

1. Minden Szövetséges vagy Társult Hatalom a jelen Szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül közölni fogja Magyarországgal, hogy a háború előtt Magyarországgal kötött kétoldalú szerződései közül melyeket

kívánja érvényben tartani vagy felújítani. A jelen Szerződéssel össze nem egyeztethető rendelkezések azonban a fentemlített szerződésekből törlendők lesznek.

2. Minden ily módon közölt szerződést az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 102. cikke értelmében az Egyesült Nemzetek Titkárságánál be kell iktatni.

3. Mindazok a szerződések, amelyekre vonatkozólag ilyen közlés nem történt, hatályon kívül helyezetteknek tekintendők.

11. Cikk

1. Magyarország legkésőbb 18 hónap alatt, a jelen Szerződés életbelépésétől számítva, átadja Jugoszláviának és Csehszlovákiának az alább felsorolt csoportokba tartozó s Jugoszlávia és Csehszlovákia szellemi örökségét alkotó azokat a tárgyakat, amelyek ezekről a területekről származtak s e területek felett 1919 előtt Magyarország által gyakorolt uralom következtében kerültek 1848 után a Magyar Állam vagy magyar közintézmények birtokába:

a) Szerves egészként jugoszláv vagy csehszlovák területen keletkezett történelmi levéltárak.

b) Jugoszláv és csehszlovák területen fekvő intézményeknek, avagy a jugoszláv és a csehszlovák nép történelmi személyiségeinek tulajdonában állott könyvtárak, történelmi okmányok, régiségek és más kultúrtárgyak.

c) Eredeti művészeti, irodalmi és tudományos tárgyak, amelyek jugoszláv vagy csehszlovák művészek, írók és tudósok művei.

2. A vétel, ajándékozás vagy hagyomány által szerzett tárgyak, valamint a magyarok eredeti művei kivétetnek az 1. bekezdés rendelkezései alól.

3. Magyarország ugyancsak átadja Jugoszláviának az Illyr Küldöttségnek, az Illyr Bizottságnak és Illyr Kancelláriának a XVIII. századra vonatkozó levéltárait.

4. A magyar kormány a jelen Szerződés életbelépésétől kezdve Jugoszlávia és Csehszlovákia meghatalmazott képviselőinek minden szükséges segítséget megad e tárgyak felkutatása s megvizsgálás végett rendelkezésre bocsátása körül. Ezután, mindazonáltal a jelen Szerződés életbelépésétől számított egy évnél nem később, a jugoszláv és a csehszlovák kormányok át fogják adni a magyar kormánynak a jelen Cikk értelmében igényelt tárgyak jegyzékét. Abban az esetben, ha a jegyzék vételétől számított három hónap alatt a magyar kormány egyes tárgyaknak e jegyzékbe foglalása ellen kifogásokat emelne és abban az esetben, ha egy havi további határidő alatt az érdekelt kormányok nem jutnának megállapodásra, a vitás kérdést a jelen Szerződés 40. Cikkének rendelkezései szerint kell rendezni.

[...]

V. rész

JÓVÁTÉTEL ÉS VISSZASZOLGÁLTATÁS

23. Cikk

A Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának katonai műveletek és ez államok területeinek Magyarország által való megszállása folytán okozott veszteségeket Magyarország a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának megtéríti; tekintetbe véve azonban azt, hogy Magyarország nemcsak kilépett az Egyesült Nemzetek ellen viselt háborúból, hanem Németországnak hadat is üzent, a Szerződő Felek megállapodnak abban, hogy a fenti veszteségekért járó kártérítést Magyarország nem a maga egészében, hanem csupán részben teljesíti, nevezetesen 300 millió Egyesült Államokbeli dollár összegben, amely 1945. évi január 20-tól számítandó 8 év alatt fizetendő árucikkekben (gépi felszerelés, folyami járművek, gabonaneműek és más áruk); a Szovjetuniónak a fizetendő összeg 200 millió egyesült államokbeli dollár, a Csehszlovákiának és Jugoszláviának fizetendő összeg 100 millió Egyesült Államokbeli dollár.[2]

2. A jelen Cikkben megállapított rendezés számítási alapja az egyesült államokbeli dollár a Fegyverszüneti Egyezmény aláírása napján érvényben volt aranyparitáson, vagyis 35 dollár = 1 uncia arany.

24. CIKK

(1) Magyarország elfogadja az Egyesült Nemzetek 1943. évi január 5-én kelt Nyilatkozatának elveit és a lehető legrövidebb határidőn belül visszaadja az Egyesült Nemzetek bármelyikének területéről elhurcolt javakat.

[...]

25. Cikk

Az 1938. évi november hó 2-án kelt bécsi választott bírósági határozatnak a jelen Szerződés 1. cikkének (4) bekezdésében elrendelt megsemmisítése maga után vonja a bécsi választott bírósági határozat alapján az érdekelt két Állam között, vagy azok nevében, avagy csehszlovák és magyar jogi személyek között kötött pénzügyi tárgyú és köz- és magánbiztosításokra vonatkozó, továbbá az 1940. évi május 22-én kelt Jegyzőkönyv értelmében átadott anyagokra vonatkozó egyezményeknek, úgyszintén az ezekből folyó törvényes következményeknek megsemmisítését. Ez a megsemmisítés azonban semmi vonatkozásban sem alkalmazható a természetes személyek között létrejött viszonylatokra. A fentebb említett rendezés részleteit az érdekelt kormányok között a jelen Szerződés életbeléptetésétől számított hat hónapon belül kötendő kétoldalú egyezmények fogják szabályozni.

VI. rész
GAZDASÁGI RENDELKEZÉSEK

26. Cikk

1. Magyarország, amennyiben ezt már eddig is meg nem tette, az Egyesült Nemzeteknek és állampolgáraiknak minden Magyarországon levő törvényes jogát és érdekét az 1939. évi szeptember hó 1-jén fennállott állapotnak megfelelően vissza fogja állítani és az Egyesült Nemzeteknek és állampolgáraiknak Magyarországon lévő összes javait a jelenlegi állapot szerint vissza fogja adni.

2. A magyar kormány kötelezi magát, hogy e Cikk hatálya alá eső összes javak, jogok és érdekek mindennemű olyan tehertől és megterheltetéstől mentesen állíttatnak vissza, amely esetleg a háború következményeként reájuk hárult, valamint minden, a visszaadással kapcsolatban a magyar kormány részéről eszközölhető megterhelés mellőzésével. A magyar kormány hatályon kívül fog helyezni minden olyan rendszabályt, ideértve lefoglalásokat, zár alá vételeket, vagy kényszerkezeléseket, amelyeket az Egyesült Nemzetek javai tekintetében 1939. évi szeptember hó 1. napja és a jelen Szerződés életbeléptetése közötti időben foganatosított. Amennyiben a javak a jelen Szerződés életbeléptetésétől számított hat hónapon belül nem kerültek visszaadásra, kérvény nyújtandó be a magyar hatóságokhoz, még pedig nem később, mint a Szerződés életbeléptetésétől számított 12 hónapon belül, kivéve azokat az eseteket, amikor az igénylő bizonyítani tudja, hogy a kérvényt e határidőn belül nem nyújthatta be.

3. A magyar kormány hatálytalanítani fogja az Egyesült Nemzetek állampolgárainak tulajdonát képező mindenféle javakra, jogokra, és érdekekre vonatkozó átruházásokat, amennyiben ezek az átruházások a háború folyamán a tengelykormányok vagy szerveik által gyakorolt erőszak vagy kényszer hatása alatt jöttek létre.

Csehszlovák állampolgárok esetében ez a bekezdés kiterjed azokra az 1938. évi november hó 2. napja után történt átruházásokra is, amelyek a Magyarországhoz csatolt csehszlovák területen a magyar kormány vagy szervei által gyakorolt erőszak vagy kényszer, avagy megkülönböztető szellemű belföldi törvények alapján kiadott rendelkezések hatása alatt jöttek létre.

4. a) A magyar kormány felelős az Egyesült Nemzetek állampolgárai részére a jelen Cikk 1. bekezdése értelmében visszaadott javaknak jó állapotban való visszaállításáért. Olyan esetekben, amikor valamely jószág nem adható vissza, vagy amikor a háború következményeként valamely Egyesült Nemzet állampolgára Magyarországon levő javaiban sérelmek vagy károk révén veszteséget szenvedett, a magyar kormánytól magyar pénznemben kárpótlást fog kapni, még pedig annak az összegnek a hétharmad része erejéig, amely a kifizetés napján szükséges hasonló jószág vételéhez vagy az el-

szenvedett veszteségek jóvátételéhez. Az Egyesült Nemzetek állampolgárai a kártalanítás tekintetében semmi esetben sem részesülhetnek a magyar állampolgárok részére biztosítottnál kedvezőtlenebb elbánásban.

b) Az Egyesült Nemzeteknek azok az állampolgárai, akiknek közvetlenül vagy közvetve tulajdoni részesedésük van olyan társulatokban vagy egyesületekben, amelyek a jelen Cikk 9/a. pontja értelmében nem tekintendők az Egyesült Nemzetek társulatainak vagy egyesületeinek, de amelyek Magyarországon levő javaikban sérelmek vagy károk révén veszteséget szenvedtek, a fenti a. alpontnak megfelelő kártalanításban részesülnek. Ez a kártalanítás az illető társulat vagy egyesület által elszenvedett teljes veszteség vagy kár alapján fog számításba vétetni és összege az elszenvedett veszteség vagy kár teljes összegéhez viszonyítva ugyanúgy fog aránylani, mint ahogy az említett állampolgárok tulajdonjogi részesedése a kérdéses társulat vagy egyesület össztőkéjéhez viszonyítva aránylik.

c) A kártalanítás minden levonástól, adótól vagy más tehertől mentesen fizetendő. A kártalanítási összeg Magyarországon szabadon lesz felhasználható, de alá lesz vetve a Magyarországon esetleg időről-időre érvényben lévő deviza-ellenőrzési szabályoknak.

d) A magyar kormány az Egyesült Nemzetek állampolgárai részére a Magyarországon levő javaik kijavítására vagy helyreállítására szolgáló anyagoknak, valamint az ilyen anyagok behozatalához szükséges külföldi valutáknak kiutalása tekintetében ugyanazt az elbánást fogja biztosítani, mint amilyen elbánásban részesíti a magyar állampolgárokat.

e) A magyar kormány az Egyesült Nemzetek állampolgárainak a fenti a. alpontban megszabott hányad erejéig magyar pénznemben kártalanítást fog biztosítani a háború alatt javaikra alkalmazott oly különleges rendszabályokból származó veszteségeknek vagy károknak kiegyenlítésére, amelyek nem vonatkoztak magyar tulajdonban levő javakra. Ez az alpont nem alkalmazható elmaradt haszonra.

5. A jelen Cikk 4. bekezdésének rendelkezései alkalmazást nyernek Magyarországgal szemben abban az esetben is, ha az intézkedés, amely az Egyesült Nemzeteknek vagy állampolgáraiknak Északerdélyben lévő javaiban szenvedett károkra vonatkozó igények alapja lehet, abban az időben foganatosíttatott, amidőn ez a terület magyar uralom alatt állott.

6. Mindazok az észszerűen indokolható kiadások, amelyek az igények megállapítása során Magyarországon felmerülnek, beleértve a károk vagy veszteségek felbecsülését, a magyar kormányt terhelik.

7. Az Egyesült Nemzetek állampolgárai és azok javai mentesek minden olyan rendkívüli adó, dézsma vagy közteher alól, amelyet a magyar kormány vagy bármely magyar hatóság a Fegyverszünet kelte és jelen Szerződés életbelépése között lefolyt idő alatt, Magyarországon levő tőkevagyonukra kirótt, abból a különleges célból, hogy a háborúból, a megszálló haderők költségeiből, avagy valamely Egyesült Nemzetnek fizetendő jóvátételből folyó terheket fedezze. Az e címen már befizetett összegek visszatérítendők.

8. A szóbanforgó javak tulajdonosa és a magyar kormány e Cikk rendelkezései helyett más rendezésben is megállapodhatnak.

9. Az „Egyesült Nemzetek állampolgárai" kifejezés jelenti azokat az egyéneket, akik bármely Egyesült Nemzet állampolgárai, továbbá azokat a társulatokat vagy egyesületeket, amelyek e Szerződés életbelépésekor valamely Egyesült Nemzet jogszabályai szerint voltak megszervezve, feltéve, hogy az említett egyéneknek, társulatoknak vagy egyesületeknek ez a jogi helyzete már a Magyarországgal kötött Fegyverszüneti Egyezmény időpontjában is fennállott.

a) Az „Egyesült Nemzetek állampolgárai" kifejezés magában foglalja mindazokat az egyéneket, társulatokat vagy egyesületeket is, akik, illetőleg amelyek a háború alatt Magyarországon érvényben volt jogszabályok szerint ellenségként kezeltettek.

b) A „tulajdonos" kifejezés alatt valamely Egyesült Nemzet vagy valamely Egyesült Nemzetnek az a. alpontban foglalt meghatározás szerint olyan állampolgárát kell érteni, amelynek, illetőleg akinek a kérdéses jószágra joga van és magában foglalja a tulajdonos jogutódját is, feltéve, hogy az is valamely Egyesült Nemzet vagy valamely Egyesült Nemzetnek állampolgára az a. alpontban foglalt meghatározás szerint. Ha a jogutód a jószágot megrongált állapotban szerezte meg, úgy az átruházó fél e Cikk értelmében való kártérítési jogát megtartja, ami azonban nem érinti az átruházó és a megszerző fél között az alkalmazandó jogszabály alapján fennálló kötelezettségeket.

c) A „javak" kifejezés egyaránt jelenti az ingó vagy ingatlan, valamint a dologi vagy eszmei javakat, ideértve az ipari, irodalmi és művészeti tulajdont, éppúgy, mint javakra vonatkozó mindennemű jogot vagy érdeket.

10. A magyar kormány elismeri, hogy a Brioniban 1942. augusztus hó 10-én kelt Egyezmény semmis és érvénytelen. Kötelezi magát, hogy az 1923. évi május 29-én kelt Római Egyezmény többi aláírójával együtt résztvesz bármely olyan tárgyalásban, amely arra irányul, hogy az Egyezmény rendelkezésein az azokban megszabott évi szolgáltatások méltányos rendezésének biztosítása végett szükséges módosításokat keresztülvigyék.

27. Cikk

(1) Magyarország kötelezettséget vállal arra nézve, hogy minden olyan esetben, amidőn magyar fennhatóság alá tartozó személyeknek Magyarországon lévő javaira, törvényes jogaira vagy vallása miatt 1939. szeptember 1. napja óta zár alá vételt, elkobzást vagy kényszerkezelést rendeltek el, az említett javakat, törvényes jogokat és érdekeket tartozékaikkal együtt visszaállítja, vagy ha a visszaállítás lehetetlen, e tekintetben megfelelő kártalanítást ad.

[...]

42. Cikk

A jelen Szerződés, amelynek orosz és angol szövege a hiteles szöveg, a Szövetséges és Társult Hatalmak által megerősítendő. Ugyancsak megerősítendő Magyarország által is. A Szerződés azonnal életbe fog lépni, amint a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság és az Egyesült Államok a megerősítő okiratokat letették. A megerősítő okiratokat a lehető legrövidebb idő alatt a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója kormányánál kell letenni.[3]

Minden olyan Szövetséges vagy Társult Hatalom tekintetében, amely megerősítő okiratát későbbi időpontban teszi le, a Szerződés a letétel napján lép életbe. A jelen Szerződést a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója kormányának levéltárában kell elhelyezni, amely kormány az aláíró államok mindegyikének hitelesített másolatokat fog kiszolgáltatni.

* * * * *

A szöveg forrása: *Magyar Törvénytár 1947. évi törvénycikkek.* Budapest, 1947. A magyar békeszerződésről szóló törvénytervezetet a magyar kormány 1947. május 16-án, a magyar parlament pedig 1947. július 2-án fogadta el, és július 25-én hirdették ki.

[A magyar békeszerződéssel megsemmisültek a trianoninál méltányosabb békekötés lehetőségéhez fűződő magyar remények. A pozsonyi hídfő kibővítésével további három falut veszített Magyarország: Horvátjárfalu, Oroszvár és Dunacsun községek Csehszlovákiához kerültek. Súlyosan érintették Magyarországot a jóvátételi kötelezettségek. A magyar kormány és békedelegáció egyetlen számottevő diplomáciai sikerét a 200.000 szlovákiai magyar egyoldalú Magyarországra telepítését szorgalmazó csehszlovák követeléssel szembeni időnyeréssel érte el. A békeszerződés 5. cikkében rögzített módon a két államnak együttesen kellett volna megállapodásra jutnia a kitelepítés módozatairól. Erre azonban az erősödő szovjet befolyás és ellenőrzés körülményei közt többé nem már nem került sor. (BALOGH:1988, 242–256, DEJMEK:2002, 211–214; KRNO:1993,36-42, 67-73, FÜLÖP:1994, 184–186, 212. A magyar békeszerződés szövegének digitális változata: http://www.geocities.com/thunsor/1947parizsibeke.pdf.)

(1) Az úgynevezett transzfer-kérdésben (transfer = odsun = kitelepítés), a lakosságcsere-egyezményen felül további 200.000 szlovákiai magyar egyoldalú Magyarországra telepítésének nemzetközi engedélyezését követelő csehszlovák békedelegációval szemben Magyarországnak – az amerikai delegáció elvi támogatásával – sikerült elérnie a kérdés tárgyalásos rendezésének lehetőségét. (KERTÉSZ:1995, 348–358, KRNO:1992, 58–84; FÜLÖP: 1994, 166–186. A magyar de-

legáció álláspontját ld. HUNGARY IV:35–47, a szovjet fődelegátus Visinszkij beszédét uo. 72–28., az 1946. szeptember 29-i párizsi csehszlovák-magyar megbeszélés anyagait ld. uo. 89–94.)

(2) A Magyarország által fizetendő jóvátételi összeget 300 millió dollárban – mai árfolyamon kb. 3 milliárd dollárban – állapították meg. Ebből a Szovjetunió-nak az 1945. július 15-én aláírt jóvátételi egyezmény alapján 200, Jugoszláviának 70, Csehszlovákiának pedig az 1946. május 11-én aláírt egyezmény alapján 30 millió dollárt kellett fizetni. Az 1949. évi Csorbatói Jegyzőkönyv aláírásig becslések szerint Magyarország 4 millió dollár értékben fizetett jóvátételt.

(3) A békeszerződés csak 1945. szeptember 15-én lépett életbe, miután a szovjeteknek sikerült lelassítaniuk az amerikai, brit és szovjet ratifikációs okmányokat letétbe helyezését Moszkvában. Ezzel a halogatással azt kívánták elérni, hogy a kommunista pártnak az 1947. augusztus 31-i magyarországi választásokon – az úgynevezett kékcédulás szavazási csalással – elért győzelme a békeszerződés rendelkezéseitől függetlenül Magyarországon új belpolitikai erőviszonyokat teremtsen.]

(34)

Az 1947. ÉVI 148. TÖRVÉNY A CSEHSZLOVÁK-MAGYAR LAKOSSÁGCSERE-EGYEZMÉNY VÉGREHAJTÁSÁVAL KAPCSOLATOS INTÉZKEDÉSEKRŐL

Prága, 1947. július 11.

A Csehszlovák Köztársaság Alkotmányozó Nemzetgyűlése az alábbi törvényről döntött:

1. § A kormány, amennyiben ez még nem történt meg, minden intézkedést megtesz annak érdekében – ha szükséges rendeleti úton –, hogy a Csehszlovákia és Magyarország között 1946. február 27-én megkötött és a 145. számú törvényben becikkelyezett lakosságcsere-egyezmény (továbbiakban: egyezmény), az egyezménnyel kapcsolatos megállapodások, akárcsak az egyezmény X. pontja alapján létrehozott vegyes bizottság döntéseit belföldön végrehajtsák, különösen az ingó vagyonnak a szerződés VI. cikkelyében szabályozott kezelésével, illetve az ingatlanokért járó és a szerződés VII. cikkelyében szabályozott kártérítésével kapcsolatosan.

2. § (1) Arról, hogy az egyezmény VII. pontjában megnevezett vagyonokra vonatkozóan érvényesek-e a konfiskációs előírások (amelyek az állami tulajdonba vételt szabályozzák), véglegesen a Telepítési Hivatal dönt, ha ilyen döntés még nem született volna. Amennyiben mezőgazdasági vagyonról van szó, a döntést a mezőgazdasági és földreformügyi megbízottal közösen kell meghozni. A feltételek teljesítettnek tekinthetőek, amennyiben a vagyon tulajdonosát áttelepítették Magyarországra ((3) bekezdés). Az ilyen vagyont a Nemzeti Megújítási Alap kezeli, mégpedig elkülönítetten a többi, általa kezelt birtoktól. Az Alap a vonatkozó kormányrendelet, a Telepítési Hivatal és – amennyiben földbirtokról van szó – a mezőgazdasági miniszterrel, Szlovákiában pedig a mezőgazdasági és földreformügyi megbízottal való megállapodás alapján rendelkezik ezekkel a vagyontárgyakkal. Mindazonáltal – az 1946. április 12-i 75. számú törvény 1 §-ának (3) bekezdése szerint – elsősorban azokat a cseheket és szlovákokat illeti meg a pótlólagos juttatás, akik az egyezmény értelmében Magyarországról a Csehszlovák Köztársaságba érkeznek. Ugyanazon törvényi hely (3)–(5) bekezdései nem vonatkoznak az ellenséges vagyon konfiskálásáról és a Nemzeti Megújítási Alapról szóló 1945. október 25-én elfogadott 108. számú dekrétum 18. paragrafusában feltüntetett vagyonra.

(2) Konfiskációs rendeletek alatt az ellenséges vagyon elkobzásáról 1945. május 5-e után, Szlovákiában 1944. augusztus 29-e után kiadott vagyonelkobzási rendeleteket kell érteni.

(3) Magyarországra áttelepített személynek számítanak azok a személyek, akiket az egyezmény szerint áttelepítettek, vagy az egyezménnyel összefüggő megállapodások szerint áttelepítettnek tekintenek, kivéve azokat a személyeket, akikre az egyezmény VIII. cikkelyének első bekezdése vonatkozik.

3 §. A törvény kihirdetésének napján lép hatályba, végrehajtásáért a kormány valamennyi tagja felelős.

Dr. Beneš s.k.
Gottwald s. k.

Dr. Zenkl s. k.
Ursíny s. k.
Fierlinger s. k.
Široký s. k.
Masaryk s. k.
Svoboda hadseregtábornok s.k.
Dr. Ripka s k.

Nosek s. k.
Dr. Dolanský s. k.
Dr. Stránsý s. k.
Dr. Drtina s. k.
Kopecký s. k.

Laušman s. k.
Ďuriš s. k.
Zmrhal s. k.
Dr. Pietor s. k.
Kopecký mérnök s. k.
Hála s. k.
Dr. Šrámek
miniszterelnöjkhelyettes nevében is
Dr. Nejedlý s. k.
Dr. Procházka s. k.
Majer s. k.
Dr. Franek s. k.
Dr. Clementis s. k.

* * * * *

A fordításhoz felhasznált eredeti szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé 1947*. 69. 751

(35)

A KORMÁNY 1948. ÉVI 76. SZÁMÚ RENDELETE A NÉMET ÉS A MAGYAR NEMZETISÉGŰ SZEMÉLYEK CSEHSZLOVÁK ÁLLAMPOLGÁRSÁGÁNAK VISSZAADÁSÁRÓL

Prága, 1948. április 13.

A Csehszlovák Köztársaság kormánya a köztársasági elnök által 1945. augusztus 2-án a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről kiadott 33. számú alkotmánydekrétum (a továbbiakban „alkotmánydekrétum") 3. §-a értelmében elrendeli:

1. § Azon személyek csehszlovák állampolgárságának visszaadására, akik azt az alkotmánydekrétum 1. §-a értelmében veszítették el – amennyiben az alkotmánydekrétum nem rendelkezik másként, vagy az alábbiakban nincs más rendelkezés –, a csehszlovák állampolgárság megszerzésére vonatkozó általános jogszabályok érvényesek.

2. § A csehszlovák állampolgárság visszaadására vonatkozó kérvényről a kérvény benyújtásának határidejétől számított öt éven belül kell dönteni (az alkotmánydekrétum 3. §-ának első mondata). A kérvénynek azonban csak akkor lehet érvényes módon eleget tenni, ha három év telt el a kérvény benyújtási határidejének napjától számítva.

3. § (1) A csehszlovák állampolgárság csak olyan kérvényezőnek adható vissza, aki nem szegte meg a csehszlovák állampolgári kötelességeit, nem szerzett más állampolgárságot, és akinek állandó lakóhelye a Csehszlovák Köztársaság területén van.

(2) Annak a kérvényezőnek, aki betöltötte, vagy legkésőbb a kérvény benyújtására vonatkozó határidő utolsó napján betölti 14. életévét, ezen kívül igazolnia kell a cseh vagy a szlovák nyelv életkorának megfelelő ismeretét. Indokolt esetekben a belügyminisztérium teljesen vagy részben eltekinthet az erre vonatkozó bizonylat benyújtásától.

4. § A csehszlovák állampolgárság olyan kérvényezőnek is visszaadható, akinek nincs illetőségi joga a Csehszlovák Köztársaság valamelyik községében, vagy pedig nincs vagyona, vagy keresete önmaga vagy családja eltartására.

5. § (1) Annak a kérvényezőnek, aki a megjelölt határidőn belül benyújtotta a csehszlovák állampolgárság visszaadására vonatkozó kérvényét, s akiről nem nyert megállapítást, hogy megsértette a csehszlovák állampolgári kötelességeit, és akiről magatartása alapján feltételezni lehet, hogy rendes csehszlovák állampolgár lesz belőle, a helyileg illetékes járási nemzeti

bizottság bizonylatot adhat ki arról, hogy a kérvény elintézéséig csehszlovák állampolgárnak tekintendő.

(2) A járási nemzeti bizottság ezt a bizonylatot bármikor visszavonhatja.

(3) A járási nemzeti bizottság az (1) és a (2) bekezdésben megjelölt jogháttóságát a belügyminisztérium irányelvei alapján gyakorolja.

6. § (1) A 2. §-nak, a 3. § (3) bekezdésének és az 5. §-nak a rendelkezései nem vonatkoznak azokra a kérvényezőkre, akik a csehszlovák állampolgárság visszaadására vonatkozó kérvényüket azon határidőn belül nyújtották be, amelynek kezdetét a belügyminiszter által 1945. augusztus 25-én a csehszlovák állampolgárok feleségei és gyermekei csehszlovák állampolgárságának visszaadására vonatkozó kérvény benyújtási határidejéről kiadott 51. számú rendelet jelölt meg.

(2) A 2. és az 5. § rendelkezései nem vonatkoznak azokra a kérvényezőkre, akik a csehszlovák állampolgárság visszaadására vonatkozó kérvényüket azon határidőn belül nyújtották be, amelynek kezdetét a belügyminiszter által 1946. december 20-án a csehszlovák állampolgárságú asszonyok férjeinek csehszlovák állampolgárság visszaadására vonatkozó kérvénye benyújtási határidejéről kiadott 254. számú rendelet jelölt meg.

7. § Ez a törvényerejű rendelet a kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtása a belügyminiszter feladata a kormány érintett tagjaival megállapodásban.

Gottwald s. k.
Zápotocký s. k.

Dr. Clementis s. k.
Svoboda hadseregtábornok és mások

* * * * *

A fordításhoz felhasznált eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 1948.* 31. 781–782.

[Az 1946/47 telén Csehországba deportált magyarok eredetileg egy évre szóló, majd hat hónappal meghosszabbított munkakötelezettsége 1948 tavaszán járt volna le, ezért a Szociálisügyi Minisztérium már 1948. január 23-án olyan törvényjavaslatot terjesztett a kormány elé, amely bizonyos engedmények, pl. a csehszlovák állampolgárság visszaadása fejében végleges csehországi letelepedésre kívánta rábeszélni a deportált magyarokat. Mivel azonban állampolgárságuk azonnali visszaadása mozgásszabadságuk visszaadásával is járt volna, s nem lehetett megakadályozni visszatérésüket Szlovákiába, a minisztérium azt a megoldást ajánlotta, hogy az érintettek 3-4 évi időtartamra csupán olyan ideiglenes állampolgárságot kapjanak, amely csehországi letelepedési kötelezettségük meg-

sértése esetén bármikor megvonható tőlük. A magyarok végleges csehországi letelepedésére vonatkozó javaslatokkal kapcsolatosan a kormány 1948. március 19-én úgy határozott, hogy azok a magyarok, akik kötelezik magukat, hogy nem térnek vissza Szlovákiába, visszakaphatják csehszlovák állampolgárságukat. Döntésük „megkönnyítése" érdekében egyúttal elrendelte Szlovákiában hátrahagyott ingatlan vagyonuk elkobzását és szlovák bizalmiaknak való átadását. Az 1948. április 13-án kelt 76. sz. kormányrendelet a kérdés rendezését célzó első jogszabályok egyike. (POPÉLY:2004, 113-114. ŠUTAJ:2002a.)]

(36)

A BELÜGYMINISZTER 1948. ÉVI 77. SZÁMÚ RENDELETE A CSEHSZLOVÁK ÁLLAMPOLGÁRSÁG VISSZAADÁSÁRA VONATKOZÓ KÉRELEM HATÁRIDEJÉRŐL

Pozsony, 1948. április 16.

A német és magyar nemzetiségűek csehszlovák állampolgárságát szabályozó 1945. augusztus 2-án keltezett 33. számú köztársaság elnöki alkotmánydekrétum 3. §-a értelmében elrendelem:

1. § (1) Azon magyar nemzetiségű személyek, akik azon a napon, melyen ezen rendelet hatályba lép, amennyiben családtagjaikkal Csehországban vagy Morvaországban és Sziléziában legalább egyéves tartózkodással rendelkeznek – családtagjaikkal együtt –, a feltüntetett időponttól számított hat hónapon belül kérelmezhetik csehszlovák állampolgárságuk visszaadását, melyet a 33/ 1945 alkotmányrendelet alapján veszítettek el.

(2) Azon magyar nemzetiségű személyek, akik ezen rendelet hatályba lépésének napját követően áthelyezik lakhelyüket valamely csehországi vagy morvaországi településre – családtagjaikkal együtt – kérelmezhetik csehszlovák állampolgárságuk visszaadását az új lakhely elfoglalásától számított hat hónapon belül.

2. § Az ezen rendelet hatálybalépését megelőzően benyújtott kérelmeket be nem nyújtottaknak kell minősíteni.

3. § Ezen rendelet a kihirdetésének napján lép hatályba.

Nosek s. k.

* * * * *

A fordításhoz felhasznált eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, 1948.* 31. 781–783.

(37)

A BELÜGYI MEGBÍZOTT 1948. ÉVI A-311/16-II/3-1948 SZÁMÚ HIRDETMÉNYE A SZLOVÁKIAI VÁROSOK, KÖZSÉGEK ÉS TELEPÜLÉSEK HIVATALOS NEVEINEK MEGVÁLTOZTATÁSÁRÓL

Pozsony, 1946. június 17.

Az 1920. április 14-én kelt 266 Sb. sz. törvény 5. § (2) alapján a városok, községek és települések hivatalos neveinek következő változásait hirdetem ki:

Eddigi név:	*Új név:*	*[Magyar, német név]:*[1]
Újbányai járás		
Benedik Svätý	Svätý Beňadik	Garamszentbenedek
Hámry Dolnie	Dolné Hámre	Alsóhámor
Hámry Hornie	Horné Hámre	Felsőhámor
Hvozdnica	Voznica	Garamrév
Lehotka pod Brehy	Lehôtka pod Brehy	Apáthegyalja
Psáry	Psiare	Peszér
Trnávka Hornia	Horná Trnávka	Felsőtárnok
Ždáňa Dolnia	Dolná Ždaňa	Alsózsadány
Ždáňa Hornia	Horná Ždaňa	Felsőzsadány
Báni járás		
Farkaška	Vĺčkovo	Farkaska
Bártfai járás		
Čarno Šarišské	Čierne	Csarnó
Komloša	Chmeľová	Komlóspatak
Niklová	Mikulášová	Miklósvölgye
Raslavice Slovenské	Vyšné Raslavice	Tótraszlavica
Raslavice Uhorské	Nižné Raslavice	Magyarraszlavica
Pozsony-városi járás		
Vajnory (Pozsony városkerülete)	Dvorník	Pozsonyszőlős, Weinern
Pozsony-vidéki járás		
Čeklís	Bernolákovo	Cseklész
Grob Horvatský	Chorvátsky Grob	Horvátgurab

Hochštetno	Vysoká pri Morave	Nagymagasfalu, Hochstätten
Ivánka pri Dunaji	Ivanka pri Dunaji	Pozsonyivánka
Pajštún	Borinka	Pozsonyborostyánkő, Ballenstein

Breznóbányai járás

Balog Čierny	Čierny Blh	Feketebalog
Brezno nad Hronom	Brezno	Breznóbánya
Helpa	Hel'pa	Helpa
Lehota Dolnia	Dol'ná Lehota	Alsószabadi
Lehota Hornia	Horná Lehota	Felsőszabadi
Polhora	Pohronská Polhora	Erdőköz
Telgart	Švermovo	Garamfő, Thiergarten

Besztercebányai járás

Baláže	Bláže	Balázs
Nemce	Zvolenské Nemce	Zólyomnémeti
Šajba	Strelníky	Sebő
Ulmanka	Ul'anka	Olmányfalva, Ulmansdorf

Csacai járás

Čierno	Čierne	Cserne

Ógyallai járás

Bagota	Bohatá	Bagota
Baromlak	Branovo	Kisbaromlak
Čúz, Csúz	Dubník	Csúz
Ďala	Nová Dulovce	Újgyalla
Ďala Stará, Ó-Gyalla	Hurbanovo	Ógyalla
Pustatina Hamb, Hambpuszta (Ógyallához tartozó település)	Holanovo	Hambpuszta
Fyr, Für	Rúbaň	Für
Hetín, Hetény	Chotín	Hetény
Kerť, Kürt	Strekov	Kürt
Marcell-Keszi	Marcelová	Marcelkeszi
Madar	Modrany	Madar
Martoš, Martos	Martovce	Martos
Ďotva, Gyótvapuszta (Martoshoz tartozó település)	Detvice	Gyótvapuszta

Kindeš, Kingyes (Martoshoz tartozó település)	Zlatá Osada	Kingyes
Nasvad, Naszvad	Nesvady	Naszvad
Perbete	Pribeta	Perbete

Feledi járás

Almáď, Almágy	Gemerský Jablonec	Almágy
Číz, Csíz	Číž	Csíz
Čoma, Csoma	Čamovce	Csomatelke
Darňa, Darnya	Drňa	Darnya
Détér	Gemerské Dechtáre	Détér
Dobfenek	Dubno	Dobfenek
Feledince, Feled	Jesenské	Feled
Harmac	Chrámec	Harmac
Jánošovce, Jánosi	Rimavské	Janovce Jánosi
Jéne	Janice	Jéne
Korlát	Konrádovce	Korláti
Linhartovce, Lénártfala	Lenartovce	Sajólénártfalva
Majom	Mojín	Mezőtelkes
Panita Uzovská, Uza-Panyit	Uzovská Panica	Uzapanyit
Sőreg	Šurice	Sőreg
Tajty, Tajti	Tachty	Tajti
Vámos-Balog (Blh)	Veľký Blh	Vámosbalog
Večeklov, Vecseklő	Večelkov	Vecseklő
Velkyňa, Velkenye	Vlkyňa	Velkenye
Zahorany Uhorské, Hegymeg	Dolné Zahorany	Magyarhegymeg

Galántai járás

Bél Maďarský, Magyar-Bél	Veľký Biel	Magyarbél
Bél Nemecký, Német-Bél	Malý Biel	Németbél
Diosek, Diószeg	Sládkovičovo	Diószeg
Fedýmeš Pustý	Pusté Úľany	Pusztafödémes
Fedýmeš Veľký, Nagy-Födémes	Veľké Úľany	Nagyfödémes
Gest	Hoste	Kisgeszt
Hasvár, Egyházfa	Kostolná pri Dunaji	Egyházfa
Kerť Mostová, Hidas-Kürt	Mostová	Hidaskürt

Mačad Malý, Kis-Mácséd	Malá Mača	Kismácséd
Mačad Veľký, Nagy-Mácséd	Veľká Mača	Nagymácséd
Nádszeg	Trstice	Nádszeg
Ňáražd Jazerný, Tós-Nyárasd	Topoľnica	Tósnyárasd
Nekyje Čierne, Fekete-Nyék	Čierna Voda	Feketenyék
Páld	Pavlice	Páld
Réca, Réte	Reca	Réte
Streda Dolnia nad Váhom	Dolná Streda	Alsószerdahely
Šáp	Dedinka pri Dunaji	Dunasáp
Štefánikov	Štefánikovo	Sárditelep
Takšoň, Taksony	Matúškovo	Taksonyfalva
Tallós	Tomášikovo	Tallós
Vízkelet	Čierny Brod	Vízkelet
Zonctureň, Zonctorony	Tureň	Zonctorony

Gölnicbányai járás

Rychnava	Richnava	Rihnó, Richenau

Girálti járás

Benedikovce	Beňadikovce	Benedekvágása
Lopuchov	Lopúchov	Lapos
Lužany	Lužany pri Topli	Long
Maťaška	Matiaška	Mátyáska
Nadvej	Šarišská Trstená	Nádfő

Galgóci járás

Bereksek	Šulekovo	Beregszeg
Fornosek	Tepličky	Fornószeg
Kerť Pustá	Pusté Sady	Pusztakürt
Kerť Zemianska	Zemianske Sady	Nemeskürt
Mestečko	Leopoldov	Újváros, Leopold-Neustadtl
Peter Svätý Svätý	Peter pri Váhu	Vágszentpéter
Otrokovce Dolnie	Dolné Otrokovce	Alsóatrak
Otrokovce Hornie	Horné Otrokovce	Felsőatrak
Šág	Sasinkovo	Ság
Vašardice Dolnie	Dolné Trhovište	Alsóvásárd
Vašardice Hornie	Horné Trhovište	Felsővásárd
Verešvár	Červeník	Vágvörösvár
Zelenice Dolnie	Dolné Zelenice	Alsózélle

Zelenice Hornie	Horné	Zelenice Felsőzélle

Homonnai járás

Hažín	Hažín nad Cirochou	Kisgézsény
Hrušov Vyšní	Vyšný Hrušov	Felsőkörtvélyes
Chlumec	Chlmec	Helmecke
Ladičkovce Nižnie	Nižné Ladičkovce	Alsólászlófalva
Ladičkovce Vyšnie	Vyšné Ladičkovce	Felsőlászlófalva

Királyhelmeci járás

Biel', Bély	Biel	Bély
Bodrogszög	Klín nad Bodrogom	Bodrogszög
Černá, Csernő	Čierna	Ágcsernyő
Gýreš Malý, Kis-Géres	Malý Horeš	Kisgéres
Gýreš Vel'ký, Nagy-Géres	Vel'ký Horeš	Nagygéres
Chlumec Král'ovský	Král'ovský Chlmec	Királyhelmec
Kevežd Malý, Kis-Kövesd	Malý Kamenec	Kiskövesd
Kevežd Vel'ký, Nagy-Kövesd	Vel'ký Kamenec	Nagykövesd
Perbeník	Pribeník	Perbenyik
Seleška, Szőllőske	Viničky	Szőlőske
Streda nad Bodrokom, Bodrog-Szerdahely	Streda nad Bodrogom	Bodrogszerdahely
Szentes	Svätuše	Bodrogszentes
Szent Mária-földe (Svätá Mária) Svätá	Mária pri Bodrogu	Szentmáriafölde
Szinyér	Svinice	Szinyér
Tarkan Malý, Kis-Tárkány	Malé Trakany	Kistárkány
Tarkan Vel'ký, Nagy-Tárkány	Vel'ké Trakany	Nagytárkány
Újlak Malý, Kis-Újlak	Nová Vieska pri Bodrogu	Kisújlak
Véke	Vojka	Véke
Zétény	Zatín	Zétény

Kékkői járás

Balog	Blh nad Ipl'om	Ipolybalog
Glabošovce, Galábocs	Glabušovce	Galábocs
Mul'ad Rárošská, Ráros-Múlyad	Mul'a	Rárósmúlyad
Opatovce-Nová Ves, Apát-Újfalu	Opatovská Nová Ves	Apátújfalu
Plachtince Dolnie	Dolné Plachtince	Alsópalojta
Plachtince Hornie	Horné Plachtince	Felsőpalojta

Plachtince Strednie	Stredné Plachtince	Középpalojta
Príbelce Dolnie	Dolné Príbelce	Alsófehérkút
Príbelce Hornie	Horné Príbelce	Felsőfehérkút
Strehová Dolnia	Dolná Strehová	Alsósztregova
Strehová Hornia	Horná Strehová	Felsősztregova
Strháry Dolnie	Dolné Strháre	Alsóesztergály
Strháry Hornie	Horné Strháre	Felsőesztergály
Tisovník Dolní	Dolný Tisovník	Alsótisztás
Tisovník Horní	Horný Tisovník	Felsőtisztás
Vereš	Červeňany	Veres

Nagykaposi járás

Budaháza	Budince	Budaháza
Mogyorós	Liesková	Ungmogyorós
Mokča-Krisov, Mokcsa-Kerész	Krížany	Mokcsakerész
Ňarád-Kľačany, Nyarád-Kelecsény	Kapušianske Kľačany	Nyarádkelecsény
Tegeňa	Ťahyňa	Tegenye
Vajany, Vaján	Vojany	Vaján
Vajkovce, Vajkóc	Kapušianske Vojkovce	Vajkóc
Vysoká	Vysoká nad Uhom	Magasrév

Késmárki járás

Farkašovce	Vlková	Farkasfalva
Folvarky, Forberg	Stráne pod Tatrami	Tátraalja, Forberg
Hodermark	Stotince	Száztelek, Hundertmorgen, Hodermark
Krig	Vojňany	Krig, Krieg
Maldur, Mältern	Podhorany	Maldur, Mältern
Strážky nad Popradom	Strážky	Nagyőr, Nehre

Komáromi járás

Apáca-Szakállas	Opatovský Sokolec	Apácaszakállas
Boďa, Bogya	Bodza	Bogya
Ekeč, Ekecs	Okoč	Ekecs
Béllepuszta (Ekecshez tartozó település)	Jánošíkovo na Ostrove	Béllepuszta
Ekel	Okoličná na Ostrove	Ekel
Fíš, Füss	Trávnik	Komáromfüss
Gellér	Holiare	Gellér
Guta	Kolárovo	Gúta
Ižap, Izsap	Ižop	Izsap

Kamoča, Kamocsa	Komoča	Kamocsa
Keszegfalva	Kameničná	Keszegfalva
Lakszakállas (Lak)	Sokolce	Lakszakállas
Meder Veľký, Nagy-Megyer	Čalovo	Nagymegyer
Mederč, Megyercs	Čalovec	Megyercs
Szilas	Brestovec	Szilas

Kassa-vidéki járás

Beňakovce	Beniakovce	Benyék
Bočar	Bočiar	Bocsárd
Bologd	Blažice	Balogd
Hámry Košické	Košické Hámre	Kassahámor
Hutka Nižnia	Nižná Hutka	Alsóhutka
Hutka Vyšnia	Vyšná Hutka	Felsőhutka
Kamenica Nižnia	Nižná Kamenica	Alsókemence
Kamenica Vyšnia	Vyšná Kamenica	Felsőkemence
Kehnec	Kechnec	Kenyhec
Klečenov	Košický Klečenov	Kelecsenyborda
Kostolany Kecerovské	Kecerovské Kostoľany	Kecerkosztolány
Kostolany nad Hornádom	Kostoľany nad Hornádom	Hernádszentistván
Mesto Nové Slanské	Nové Mesto	Szaláncújváros
Migléc	Milhosť	Miglécnémeti
Myšľa Nižnia	Nižná Myšľa	Alsómislye
Myšľa Vyšnia	Vyšná Myšľa	Felsőmislye
Nádošť	Trstené pri Hornáde	Abaújnádasd
Oľšany Košické	Košické Olšany	Kassaolcsvár
Oľšoviany	Olšovany	Ósva
Opátske Vyšnie	Vyšné Opátske	Szilvásapáti
Ptáčkovce	Vtáčkovce	Patacskő
Tejkeš Nižní	Nižný Klátov	Alsótőkés
Tejkeč Vyšní	Vyšný Klátov	Felsőtőkés
Tršťany	Trsťany	Füzérnádaska
Žebeš	Šebastovce	Zsebes

Körmöcbányai járás

Piargy, Johannesberg	Kremnické Bane	Jánoshegy, Johannesberg

Korponai járás

Badín Dolní	Dolný Badín	Alsóbágyon
Badín Horní	Horný Badín	Felsőbágyon
Fedýmeš, Födémes	Ipeľské Úľany	Ipolyfödémes
Hidvég Ipeľské	Predmostie	Ipolyhidvég

Inám	Dolinka	Inám
Maďarovce	Malinovec	Hévmagyarád
Mladonice Dolnie	Dolné Mladonice	Alsólegénd
Mladonice Hornie	Horné Mladonice	Felsőlegénd
Nekyje, Nyék	Vinica	Ipolynyék
Nemce Hontianske	Nemce	Hontnémeti
Preseľany, Pereszlény	Preseľany nad Ipľom	Pereszlény
Rykynčice Dolnie	Dolné Rykynčice	Alsórakonca
Rykynčice Hornie	Horné Rykynčice	Felsőrakonca
Semerovce Dolnie	Dolné Semerovce	Alsószemeréd
Semerovce Hornie	Horné Semerovce	Felsőszemeréd
Királyfia (Felsőszemerédhez tartozó település)	Kráľovičová	Királyfiapuszta
Šipice Dolnie	Dolné Šipice	Alsósipék
Šipice Hornie	Horné Šipice	Felsősipék
Tesáry Hontianske	Hontianske Tesáre	Teszér
Tompa	Tupá	Kistompa
Turovce Dolnie, Alsó-Tur	Dolné Turovce	Kistúr
Turovce Hornie, Felső-Tur	Horné Turovce	Felsőtúr
Turovce Strednie, Közép-Tur	Stredné Turovce	Középtúr
Vyškovce, Visk	Vyškovce nad Ipľom	Ipolyvisk
Kisváros (Ipolyviskhez tartozó település)	Malý Dvor	Kisváros

Lévai járás

Balvany t. Šalmoš	Gondovo	Garamsolymos
Disnoš (Báthoz tartozó település)	Kmeťovce	Disznós
Hurša	Horša	Horhi
Kľačany	Hronské Kľačany	Garamkelecsény
Naďod, Nagyod	Vyšné nad Hronom	Nagyod
Nadošany	Tekovské Trsťany	Hontnádas
Ovárky, Kis-Óvár	Starý Hrádok	Kisóvár
Prandorf Dolní	Dolné Devičany	Alsóbaka, Unterprandorf
Prandorf Horní	Horné Devičany	Felsőbaka, Oberprandorf
Santov	Santovka	Szántó
Seč Dolnia, Alsó-Szecse	Dolná Seč	Alsószecse
Seč Hornia, Felső-Szecse	Horná Seč	Felsőszecse
Varšany	Kalinčiakovo	Hontvarsány

Lőcsei járás		
Harhov	Spišský Hrhov	Görgő, Gorg
Kolbachy	Studenec	Hidegpatak, Kohlbach
Kolčov	Klčov	Kolcsó
Kurimiany	Kurimany	Kiskerény
Lengvarty	Dlhé Stráže	Lengvárt, Lengwart
Ólublói járás		
Gňazdá	Hniezdne	Gnézda, Kniesen
Granastov	Hraničné	Határhely, Grenzdorf
Gromoš	Hromoš	Kormos
Hobgart	Chmeľnica	Komlóskert, Hobgarten
Jakubiany	Jakubany	Szepesjakabfalva, Jakobsau
Kamionka	Kamienka	Kövesfalva
Krempach	Kremná	Lublókorompa, Krempach
Losonci járás		
Abelová	Ábelová	Ábelfalva
Béna	Belina	Béna
Dravce Panitské, Panyi-Daróc	Panické Dravce	Panyidaróc
Galša, Galsa	Holiša	Ipolygalsa
Kerestúry, Kétkeresztúr	Sväté Kríže	Kétkeresztúr
Kotmanová	Dobročská Lehota	Kotmány
Muľadka	Muľka	Kismúlyad
Nitra, Nyitra	Nitra nad Ipľom	Ipolynyitra
Bozita (Perséhez tartozó település)	Buzica	Bozita
Raďovce, Ragyolc	Radzovce	Ragyolc
Terbelovce, Terbeléd	Trebeľovce	Terbeléd
Malackai járás		
Dimburk	Suchohrad	Dimvár, Dimburg
Hasprunka	Studienka	Szentistvánkút, Hausbrunn
Kiripolec	Kostolište	Egyházhely, Kirchplatz
Niklašov	Mikulášov	Pálffytelek, Nickelhof
Rarbok	Rohožník	Nádasfő, Rohrbach
Ves Uhorská	Záhorská Ves	Magyarfalu

Turócszentmártoni járás

Michal Svätý	Turčiansky Svätý Michal	Turócszentmihály
Peter Svätý	Turčiansky Svätý Peter	Turócszentpéter

Kiszucaújhelyi járás

Vadičov Prostrední (Felsővadashoz tartozó település)	Prostredný Vadičov	Középvadas

Vágújhelyi járás

Hôrka	Hôrka nad Váhom	Vághorka

Nagymihályi járás

Fišar	Vrbnica	Füzesér
Moraviany	Moravany	Morva
Petrovce	Petrovce nad Laborcom	Petróc
Tarnava	Trnava pri Laborci	Tarna
Dvorec Manov (Vásárhelyhez tartozó település)	Piesky	Manótanya
Vinná	Vinné	Vinna

Liptószentmiklósi járás

Beharovce	Liptovské Beharovce	Behárfalu
Lubela	Ľubeľa	Lubella
Ondrej Svätý	Liptovský Svätý Ondrej	Liptószentandrás
Porúbka	Liptovská Porúbka	Kisporuba

Modori járás

Grob Nemecký	Veľký Grob	Magyargurab
Jablonec t.	Halmeš Jablonec	Halmos
Kučišdorf	Veľké Trnie	Csukárd, Zuckersdorf
Ompitál	Doľany	Ottóvölgy, Ottenthal
Pudmerice	Budmerice	Gidrafa, Pudmeritz
Šarfia	Blatné	Pozsonysárfő
Šenkvice Malé	Malé Čaníkovce	Kissenkőc
Šenkvice Veľké	Veľké Čaníkovce	Nagysenkőc
Švajnsbach	Viničné	Hattyúpatak, Schweinsbach
Trlinok Malé	Trnie	Terlény, Terling

Szepsi járás

Bodolov	Budulov	Bodoló
Buzita	Buzica	Buzita
Him	Chym	Hím

Horváty, Horváti	Chorváty	Tornahorváti
Jablonca	Silická Jablonica	Jablonca
Jánok	Janík	Jánok
Lánc Nižní, Alsó-Lánc	Nižný Lánec	Alsólánc
Lánc Vyšní, Felső-Lánc	Vyšný Lánec	Felsőlánc
Medzev Nižní	Nižný Medzev	Alsómecenzéf, Untermetzenseifen
Medzev Vyšní	Vyšný Medzev	Felsőmecenzéf, Obermetzenseifen
Mihyska, Méhész	Včeláre	Méhész
Péder	Peder	Péder
Rešta, Reste	Rešica	Reste
Šomody, Somodi	Drienovec	Somodi
Vendégi	Hosťovce nad Bodvou	Bódvavendégi
Aranyosmaróti járás		
Gýmeš, Ghymes	Jelenec	Ghymes
Koleňany, Kolon	Kolíňany	Kolon
Kostolany Gýmešské	Kostoľany pod Tribečom	Ghymeskosztolány
Kostolany Jedľové	Jedľové Kostoľany	Fenyőkosztolány
Nemce	Tekovské Nemce	Garamnémeti
Slažany Dolnie	Dolné Sľažany	Alsószelezsény
Slažany Hornie	Horné Sľažany	Felsőszelezsény
Tesáry nad Žitavou	Tesáre nad Žitavou	Barstaszár
Verešvár Červený	Hrádok	Barsvörösvár
Miavai járás		
Turianska Dolina (Berezóhoz tartozó település)	Hurbanova Dolina	Zsidóvölgy
Námesztói járás		
Polhora	Oravská Polhora	Polhora
Nyitrai járás		
Ašakerť	Nové Sady	Assakürt
Čalad	Čeľadice	Család
Čápor	Čapor	Csápor
Ďarmoty Lapašské	Golianovo	Lapásgyarmat
Gesť, Geszte	Hosťová	Nyitrageszte
Hrnčiarovce, Gerencsér	Nitrianske Hrnčiarovce	Nyitragerencsér
Ireg	Jarok	Üreg
Ivánka pri Nitre	Ivanka pri Nitre	Nyitraivánka
Jagersek, Egerszeg	Jelšovce	Nyitraegerszeg

Krškany Dolnie	Dolné Krškany	Alsóköröskény
Krškany Hornie	Horné Krškany	Felsőköröskény
Lajšová, Lajos	Ľudovítová	Lajos
Lefantovce Dolnie	Dolné Lefantovce	Alsóelefánt
Lefantovce Hornie	Horné Lefantovce	Felsőelefánt
Molnoš	Mlynárce	Molnos
Obdokovce Dolnie, Alsó-Bodok	Dolné Obdokovce	Alsóbodok
Pogranice, Pográny	Pohranice	Pográny
Radošiná	Radošina	Radosna
Salakúzy	Sokolníky	Szalakusz
Šalgov	Svätoplukovo	Salgó
Šarfia	Nitrianska Blatnica	Nyitrasárfő
Šarluhy	Lužany	Sarlóska
Šarlužky-Kajsa	Lužianky	Sarlókajsza
Tekenešský Dvor (Sarlókajszához tartozó település)	Korytník	Tekenyős
Štitáry Dolnie, Alsó-Csitár	Dolné Štitáre	Alsócsitár
Šuránky	Šurianky	Surányka
Taraň	Štefanovičová	Tarány
Tormoš	Chrenová	Tormos
Ujlaček	Malé Zálužie	Újlacska
Ujlak	Veľké Zálužie	Nyitraújlak
Urmín	Mojmírovce	Ürmény

Párkányi járás

Bart	Bruty	Bart
Ďarmotky, Kis-Gyarmat	Sikenička	Kisgyarmat
Ďarmoty Kamenné, Kőhid-Gyarmat	Kamenný Most	Kőhidgyarmat
Ebed	Obid	Ebed
Farnád	Farná	Farnad
Helemba	Chľaba	Helemba
Kamedín, Kéménd	Kamenín	Kéménd
Karva	Kravany nad Dunajom	Karva
Kesy Bátorové, Bátor-Keszi	Vojnice	Bátorkeszi
Antalháza (Bátorkeszihez tartozó település)	Antonov Sad	Antalháza
Miklósháza (Bátorkeszihez tartozó település)	Mikulášov Sad	Miklósháza

Keť, Kéty	Kvetná	Érsekkéty
Kičind, Kicsind	Malá nad Hronom	Kicsind
Köbölkút	Gbelce	Köbölkút
Kuralany	Kural'any	Kural
Leléd	Lel'a	Leléd
Libád	Ľubá	Libád
Páld	Pavlová	Garampáld
Parkan	Štúrovo	Párkány
Seldín, Szölgyén	Svodín	Szőgyén

Pöstyéni járás

Kostolany Vel'ké	Vel'ké Kostol'any	Nagykosztolány
Streda Horná nad Váhom	Horná Streda	Felsőszerdahely

Poprádi járás

Horka	Hôrka	Lándzsásötfalu
Kraviany	Kravany	Erzsébetháza
Kubachy	Spišské Bystré	Hernádfalu, Kuhbach
Mengušovce	Mengusovce	Menguszfalva, Mengsdorf
Milbach, Mühlenbach	Mlynica	Malompatak, Mühlenbach
Stráža, Michelsdorf	Stráže pod Tatrami	Strázsa, Michelsdorf
Šťavník Spišský	Štiavnik	Savnik
Šuňava Nižnia	Nižná Šuňava	Alsószépfalu
Šuňava Vyšnia	Vyšná Šuňava	Felsőszépfalu

Eperjesi járás

Bogdanovce	Šarišské Bohdanovce	Sárosbogdány
Ful'anka	Fulianka	Fulyán
Gul'vas	Dulova Ves	Sósgyülvész
Haršag	Záborské	Harság
Hažgut	Podhorany	Ásgút
Huviz	Lúčina	Hüvész
Jakuboviany Nemecké	Chminianske Jakubovany	Jakabvágása
Kelemeš	Ľubotice	Kellemes
Kereštvej	Okružná	Kiskőrösfő
Klembarok	Klenov	Kelembér, Klemberg
Kojetice	Kojatice	Kajáta
Kokyňa	Trnkov	Kiskökény
Križoviany	Krížovany	Szentkereszt
Lužánky Šarišské	Lužianky	Luzsány
Petroviany	Petrovany	Tarcaszentpéter
Sedikart	Záhradné	Szedikert
Seňakovce	Seniakovce	Senyék

Šebeš Nižní	Nižná Šebastová	Alsósebes
Šebeš Vyšní	Vyšná Šebastová	Felsősebes
Šinglar	Šindliar	Singlér
Terjakovce	Teriakovce	Terjékfalva
Vagaš	Šarišská Poruba	Kapivágása
Vitež	Víťaz	Nagyvitéz
Žegňa	Žehňa	Zsegnye

Privigyei járás

Cech	Malinová	Csék, Zeche
Gajdel	Kľačno	Nyitrafő, Gaidel
Kostolany Zemianske	Zemianske Kostoľany	Nemeskosztolány
Majzel	Vyšehradné	Felsőpróna, Majzel
Sučany	Nitrianske Sučany	Nyitraszucsány
Ves Hornia	Horná Ves	Ófelfalu
Ves Ješkova	Ježkova Ves nad Nitricou	Divékjánosi

Puhói járás

Bohunice	Bohunice nad Váhom	Vágbánya
Breznica Dolnia	Dolná Breznica	Alsónyíresd
Breznica Hornia	Horná Breznica	Felsőnyíresd
Kočkovce Dolnie	Dolné Kočkovce	Alsókocskóc
Kočkovce Hornie (Puhó község része)	Horné Kočkovce	Felsőkocskóc

Nagyrőcei járás

Grlica	Hrlica	Gerlice
Lehota Umrlá	Revúcka Lehota	Lehelfalva
Migles	Gemerský Milhosť	Miglészpataka

Rozsnyói járás

Borzová Silická	Brezová	Szádvárborsa
Gecelovce	Koceľovce	Gecelfalva
Genč	Honce	Kisgencs
Hárskút	Lipovník	Hárskút
Jólész	Jovice	Jólész
Kerešovce, Kőrös	Kružná	Berzétekőrös
Petrmánovce	Petrovo	Pétermány, Petermannsdorf
Rekeňa	Rakovnica	Rekenyeújfalu
Salovec, Szalóc	Slavec	Szalóc
Ztratená	Stratená	Sztracena

Rózsahegyi járás

Gombáš	Hubová	Gombás
Lubochňa (Gombáshoz tartozó település)	Ľubochňa	Fenyőháza

Kisszebeni járás

Balpotok	Babin Potok	Balpataka
Bodolak	Bodovce	Bodonlaka
Geralt	Geraltov	Gellért, Geralt
Gergelak	Gregorovce	Gergelylaka
Gombašovce	Hubošovce	Gombosszentgyörgy
Hamborek	Brezovička	Hámbor, Hamburg
Jakoviany	Jakovany	Jákórésze
Jakuboviany	Jakubovany	Magyarjakabfalva
Jastrabie	Šarišské Jastrabie	Felsőkánya
Kriviany	Krivany	Krivány
Lipiany	Lipany	Héthárs
Ňaršany	Ražňany	Nyársardó
Ostroviany	Ostrovany	Osztópatak
Plaveč nad Popradom	Plaveč	Palocsa
Roškoviany	Rožkovany	Roskovány
Slavkov Nižní	Nižný Slavkov	Alsószalók
Šenviz	Krásna Lúka	Széprét, Schönwies
Šoma	Drienica	Felsősom
Štelbach	Tichý Potok	Csendespatak, Stillbach
Tolčemeš	Šarišské Sokolovce	Tótselymes
Ujak	Údol	Sárosújlak

Szenicei járás

Štepanov	Štefanov	Csépányfalva

Szinnai járás

Berezovec	Brezovec	Berezóc
Telepovce	Osadné	Telepóc

Rimaszombati járás

Melecheď	Teplý Vrch	Meleghegy
Pápča	Papča	Pápocs
Píla	Rimavská Píla	Rimafűrész
Pokoradz Nižnia, Alsó Pokoradz	Nižná Pokoradz	Alsópokorágy
Pokoradz Vyšnia	Vyšná Pokoradz	Felsőpokorágy

Skálnik Nižní	Nižný Skálnik	Alsósziklás
Skálnik Vyšní	Vyšný Skálnik	Felsősziklás
Széplak (Bakostörékhez tartozó település)	Krásna	Széplak
Vrbovce	Vrbovce nad Rimavicou	Rimavarbóc
Világoš (Rimavarbóchoz tartozó település)	Svetlá	Világos
Zahorany Slovenské	Horné Zahorany	Tóthegymeg

Szobránci járás

Hámry Remetské	Remetské Hámre	Remetevasgyár
Jesenov	Jasenov	Jeszenő
Lekárt	Lekárovce	Lakárd
Nemecké Nižnie	Nižné Nemecké	Alsónémeti
Nemecké Vyšnie	Vyšné Nemecké	Felsőnémeti
Poľanka Blatná	Blatná Polianka	Sárosmező
Poruba Nemecká	Poruba pod Vihorlátom	Németvágás
Remety Vyšnie	Vyšné Remety	Jeszenőremete
Revištia Vyšnie	Vyšné Revištia	Felsőrőcse
Rybnica Nižnia	Nižná Rybnica	Alsóhalas
Rybnica Vyšnia	Vyšná Rybnica	Felsőhalas
Sentuš	Svätuš	Szenteske
Tašoľa	Tašuľa	Tasolya

Dunaszerdahelyi járás

Aboň Malý, Sik-Abony	Malé Blahovo	Sikabony
Aboň Veľký, Nagy-Abony	Veľké Blahovo	Nemesabony
Bar Dolní, Albár	Bolný Bar	Albár
Bar Horní, Felbár	Horný Bar	Felbár
Beš, Bős	Gabčíkovo	Bős
Bodak	Bodíky	Nagybodak
Bögellő	Boheľov	Bögellő
Budafalva	Budín	Budafalva
Cséfalva	Čechová	Cséfalva
Dercsika	Jurová	Dercsika
Eperjes	Jahodná	Pozsonyeperjes
Gala, Gelle	Holice	Gelle
Hegyéte	Kútniky	Hegyéte
Hodos	Vydrany	Nemeshodos
Kerť na Ostrove, Csallóköz-Kürt	Ohrady	Csallóközkürt

Korčany Amadeovské, Amadé-Karcsa	Kostolné Kračany	Amadékarcsa
Korčany Kráľovičove, Királyfia-Karcsa	Kráľovičove Kračany	Királyfiakarcsa
Kulcsod	Kčúčovec	Kulcsod
Medve	Medveďov	Medve
Ňárad Čilizský, Csiliz-Nyárad	Topoľovec	Csiliznyárad
Ňáražd, Nyárasd	Topoľníky	Nyárasd
Nyékvárkony	Vrakúň	Nyékvárkony
Ollé-Tejed	Mliečany	Ollétejed
Padány	Padáň	Padány
Pataš, Patas	Pastúchy	Csilizpatas
Póda-Tejed	Povoda	Pódatejed
Süly	Šuľany	Süly
Szap	Palkovičovo	Szap
Štál Dolní, Alistál	Hroboňovo	Alistál
Tőkés	Dunajský Klátov	Dunatőkés
Sztropkói járás		
Hrabovec Vyšní	Vyšný Hrabovec	Kisgyertyános
Oľšava Nižnia	Nižná Olšava	Alsóolsva
Oľšava Vyšnia	Vyšná Olšava	Felsőolsva
Oľšavka	Olšavka	Kisolysó
Potočky	Potočky	Érfalu
Sitnica Nižnia	Nižná Sitnica	Alsóirányos
Sitnica Vyšnia	Vyšná Sitnica	Felsőirányos
Turiany	Turany nad Ondavou	Turány
Vízközi járás		
Čarno Krajné	Krajné Čierno	Végcsarnó
Dolhoňa	Dlhoňa	Dolgonya
Jedľová Nižnia	Nižná Jedľová	Alsófenyves
Jedľová Vyšnia	Vyšná Jedľová	Felsőfenyves
Komárnik Nižní, Nižnyj Komarnik	Nižný Komárnik, Nižnyj Komarnik	Alsó-komárnok
Komárnik Vyšní, Vyšnyj Komarnik	Vyšný Komárnik, Vyšnyj Komarnik	Felső-komárnok
Mergeška	Nová Polianka	Mérgesvágása
Mirošov Nižní, Nižnyj Mirošov	Nižný Mirošov, Nižnyj Mirošov	Alsómerse
Mirošov Vyšní, Vyšnyj Mirošov	Vyšný Mirošov, Vyšnyj Mirošov	Felsőmerse

Orlík Nižní, Nižnyj Orlich	Nižný Orlík, Nižnyj Orlich	Alsóodor
Orlík Vyšní, Vyšnyj Orlich	Vyšný Orlík, Vyšnyj Orlich	Felsőodor
Pisaná Nižnia	Nižná Pisaná	Alsóhímes
Pisaná Vyšnia	Vyšná Pisaná	Felsőhímes

Vágsellyei járás

Farkašd, Farkasd	Vlčany	Vágfarkasd
Kepežd	Dverníky	Köpösd
Močenok	Mučeníky	Mocsonok
Garázda (Mocsonokhoz tartozó település)	Gorazdov	Garázdapuszta
Pered	Tešedíkovo	Pered
Žigard, Zsigárd	Žihárec	Zsigárd

Somorjai járás

Bačfa, Bacsfa	Báč	Bacsfa
Béke	Sklenárovo	Béke
Bél-Vata	Vojtechovce	Bélvata
Csenke	Čenkovce	Csenke
Čela, Waltersdorf	Štefánikovce	Csölle, Waltersdorf
Eberhart	Malinovo	Éberhárd, Eberhardt
Gessayov (Éberhárdhoz tartozó település)	Gešajov	Tőkésimajor
Fél	Tomášov	Fél
Gomba	Hubice	Nemesgomba
Gutor	Hamuliakovo	Gutor, Gutern
Illésháza	Eliášovce	Illésháza
Lég	Lehnice	Lég
Mager Veľký, Nagy-Magyar	Rastice	Nagymagyar
Olgya	Oľdza	Olgya
Potőň Prednia, Elő-Patony	Masníkovo	Előpatony
Sarva Veľká, Nagy-Szarva	Rohovce	Nagyszarva
Schildern, Dénesd	Jánošíková	Dénesd, Schildern
Szemet	Kalinkovo	Szemet
Tartschendorf, Torcs	Nová Lipnica	Torcs, Tartschendorf
Tonkháza	Tonkovce	Tonkháza
Úzor, Úszor	Kvetoslavov	Úszor
Vajas-Vata	Maslovce	Vajasvata
Vajkakeszölce	Vojka nad Dunajom	Vajkakeszölce
Verekne	Vrakuňa	Vereknye

Selmecbányai járás

Antol Svätý	Svätý Anton	Szentantal
Kolpachy	Banský Studenec	Tópatak, Kohlbach
Piarg	Štiavnické Bane	Hegybánya, Siegelsberg
Počuvadlo	Počúvadlo	Bacsófalva

Nagytapolcsányi járás

Broďany	Brodzany	Brogyán
Chlebany Dolnie	Dolné Chlebany	Alsóhelbény
Chlebany Hornie	Horné Chlebany	Felsőhelbény
Lovasovce	Koniarovce	Szomorlovászi
Obdokovce Hornie	Horné Obdokovce	Felsőbodok
Selčany	Solčany	Szolcsány
Selčianky	Solčianky	Szolcsányka
Šimonovany	Baťovany	Simony
Štitáry Hornie	Horné Štitáre	Felsőcsitár
Tesáry	Tesáre	Nyitrateszér

Tornaljai járás

Hosúsovo	Dlhá Ves	Gömörhosszúszó
Káloša Nižnia, Alsó-Kálosa	Nižná Kaloša	Alsókálosa
Káloša Vyšnia, Felső-Kálosa	Vyšná Kaloša	Felsőkálosa
Lekeňa, Lekenye	Bohúňovo	Lekenye
Lévárt	Strelnice	Lévárt
Levkeška, Lőkösháza	Levkuška	Lőkös
Mehy, Méhi	Včelínce	Méhi
Michalovce, Mihályfalva	Gemerské Michalovce	Gömörmihályfalva
Napraď, Naprágy	Neporadza	Naprágy
Oldalfalva	Stránska	Oldalfala
Panita Gemerská, Gömör-Panyit	Gemerská Panica	Gömörpanyit
Tornaľa, Tornalja	Šafárikovo	Tornalja
Valice Nižnie, Alsó-Vály	Nižné Valice	Alsóvály
Valice Vyšnie, Felső-Vály	Vyšné Valice	Felsővály

Tőketerebesi járás

Baranč	Zemplínsky Branč	Barancs
Čergov	Čerhov	Csörgő
Dargov	Drahov	Dargó
Garaň	Hraň	Garany
Gerčeľ	Hrčeľ	Gercsely

Hardište	Zemplínske Hradište	Hardicsa
Moľva (Hardicsához tartozó település)	Hradištská Moľva	Molyva
Imbreg	Brehov	Imreg
Kerestúr	Zemplínsky Svätý Kríž	Szécskeresztúr
Kista	Kysta	Kiszte
Klečenov	Zemplínsky Klečenov	Zemplénkelecsény
Kolbaš	Brezina	Kolbása
Kraviany	Kravany	Kereplye
Legiňa	Luhyňa	Legenye
Miglešov	Milhostov	Miglész
Parchoviany	Parchovany	Parnó
Silvaš	Slivník	Szilvásújfalu
Sirnek, Szürnyeg	Sirník	Szürnyeg
Ternavka	Trnavka	Tarnóka
Toroňa Malá, Kis-Toronya	Malá Tŕňa	Kistoronya
Toroňa Nagy-Toronya	Veľká, Veľká Tŕňa	Nagytoronya
Čikóš (Tőketerebeshez tartozó település)	Olšina	Csikóstanya
Ilona (Tőketerebeshez tartozó település)	Nový majer	Ilonamajor
Ujlak	Novosad	Bodzásújlak
Žipov Uhorský	Nížný Žipov	Magyarizsép
Trencséni járás		
Liborča	Ľuborča	Liborcsudvard
Nagyszombati járás		
Biksard	Buková	Bikszárd
Farkašín	Vlčkovce	Farkashida
Gocnod	Božetechovo	Dajta, Gottesgnad
Kerestúr	Krížovany nad Dudváhom	Vágkeresztúr
Nádaš	Trstín	Pozsonynádas
Neštich Smolenická	Nová Ves	Jánostelek, Neustift
Rožindol	Ružindol	Rózsavölgy, Rosenthal
Valtašúr	Valtov Šúr	Valtasúr
Varašúr	Varov Šúr	Várassúr

Trsztenai járás

Hámry	Oravské Hámre	Hámri
Štepanov Dolný	Dolný Štefanov	Alsóstepanó
Štepanov Horný	Horný Štefanov	Felsőstepanó

Iglói járás

Štilbach (Henclófalvához tartozó település)	Tichá Voda	Lassúpatak, Stillbach
Koterbachy	Rudňany	Ötösbánya, Kotterbach
Veľbachy	Bystrany	Ágostháza, Wellbach
Vondrišel, Wagendrüssel	Nálepkovo	Merény, Wagendrüssel

Szepesófalui járás

Folvark	Stráňany	Nagymajor, Vorwerk
Gibeľ	Zálesie	Gibely, Giebel
Kalenberk	Lysá nad Dunajcom	Tarhegy, Kahlenberg
Rychvald	Veľká Lesná	Kristályfalu, Richwald
Šváby Nižnie	Červený Kláštor	Alsólehnic, Unterschwaben
Smerdžonka (Alsólehnichez tartozó település)	Kúpele Červený Kláštor	Koronahegyfürdő
Šváby Vyšnie, Alte Meierei	Majere	Ómajor, Alte Meierei, Oberschwaben

Verebélyi járás

Baračka	Bardoňovo	Barsbaracska
Beleg	Belek	Kisbelleg
Čifáry, Csiffár	Čifáre	Csiffár
Ďarmoty nad Žitavou	Žitavce	Zsitvagyarmat
Dekeneš	Rohožnica	Kisgyékényes
Ďúrad Dolní	Dolný Ďur	Alsógyőröd
Ďúrad Horní	Horný Ďur	Felsőgyőröd
Fajkurt Malý	Hurbanovce	Kisfajkürt
Fíš	Trávnica	Barsfüss
Hyndice Malé	Malé Chyndice	Kishind
Hyndice Veľké, Nagy-Hind	Veľké Chyndice	Nagyhind
Kalaz, Kalász	Klasov	Kalász
Lót	Veľké Lovce	Újlót
Ohaj Dolní	Dolný Ohaj	Ohaj
Ohaj Horní, Aha	Horný Ohaj	Aha
Pial Dolní	Dolný Pial	Alsópél

Pial Horní, Felső-Pél	Horný Pial	Felsőpél
Rendva	Radava	Rendve
Senča	Svätuša	Szencse
Teldince, Tild	Telince	Tild
Valkáz	Vlkas	Valkház

Varannói járás

Černé	Čierne nad Topľou	Felsőfeketepatak
Dlhé Kolčovské	Dlhé Klčovo	Kolcsmező
Jesenovce	Jasenovce	Jeszenőc
Komariany	Komárany	Alsókomaróc
Poľanka Sečovská	Sečovská Polianka	Szécsmező
Poľanka Tovarnianska	Tovarnianska Polianka	Tavarnamező
Žipov Slovenský	Vyšný Žipov	Tapolyizsép

Érsekújvári járás

Andód	Andovce	Andód
Degeš	Rastislavice	Dögös
Ďorok	Kmeťovo	Gyarak
Fedýmeš nad Žitavou	Úľany nad Žitavou	Zsitvafödémes
Izdeg	Mojzesovo	Özdöge
Kesa Bánovská	Bánov	Bánkeszi
Kýr Veľký, Nagy-Kér	Milanovce	Nyitranagykér
Meder Slovenský	Palárikovo	Tótmegyer
Síleš Dolní	Dolný Vinodol	Alsószőlős
Síleš Horní	Horný Vinodol	Felsőszőlős
Tardošked, Tardoskedd	Tvrdošovce	Tardoskedd
Várad Malý Nitriansky	Hrádok	Kisvárad

Zólyomi járás

Rybáry	Rybáre	Garamhalászi

Zselizi járás

Barssáró (Šarovce)	Šarovce	Barssáró
Barsvárad (Várad)	Tekovský Hrádok	Barsvárad
Damaša, Damásd	Domaša	Garamdamásd
Ďarmoty Hontianske, Füzes-Gyarmat	Hontianska Vrbica	Hontfüzesgyarmat
Kétfegyvernek (Feďvernek)	Zbrojníky	Kétfegyvernek
Lekýr, Lekér	Čajakovo	Lekér
Nyirágó (Nírovce)	Nýrovce	Nyirágó
Oros, Oroszi	Kukučinov	Nemesoroszi

Oroska, Oroszka	Pohronský Ruskov	Oroszka
Sakáloš, Szakállos	Ipeľský Sokolec	Ipolyszakállos
Setich, Szete	Kubáňovo	Szete
Sudov	Svodov	Szodó
Šarluhy Tekovské, Nagy-Salló	Tekovské Lužany	Nagysalló
Šarlužky Tekovské, Kis-Salló	Tekovské Lužianky	Kissalló
Trgyňa, Tergenye	Trhyňa	Tergenye
Ursínyovo	Medvecké	Bimbola
Albert (Zselizhez tartozó gazdasági udvar)	Malý Dvor	Albertmajor
Kerekudvar (Zselizhez tartozó gazdasági udvar)	Veľký Dvor	Kerekudvard
Žemliary, Zsemlér	Žemliare	Zsemlér

Zsolnai járás

Frývald-Trstená	Rajecká Lesná	Frivaldnádas, Friewald
Chlumec nad Váhom	Považský Chlmec	Hámos
Porubka	Porúbka	Túrirtovány
Svinná Lietavská	Svinná	Litvaszinye
Tižina Dolnia	Dolná Tižina	Alsótizsény
Tižina Hornia	Horná Tižina	Felsőtizsény
Turo	Turie	Háromudvar
Závadka Súnekova	Lietavská Závadka	Szúnyogfalu

Egyúttal hatályon kívül helyezem a városok, községek és települések valamennyi magyar és német eredetű kettős (azaz második) megnevezését.

A megbízott: Dr. Okáli s. k.

* * * * *

A magyar fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forása: *Úradný vestník 1948*, číslo 55. 1276.

[A helységnevek elszlovákosításán a szlovák hivatalos szervek – egyetemi tanárok, nyelvészek bevonásával – hónapokon keresztül dolgoztak, munkásságuk eredményét a Megbízottak Testülete 1948. június 4-i határozata alapján Daniel Okáli belügyi megbízott 1948. június 11-i hirdetményében tette közzé. A hirdetmény 710, többségében magyarlakta település és településrész magyar vagy német eredetű ill. hangzású nevét cserélte fel mesterséges szlovák névvel, egyben megszüntette a magyar és német lakosságú települések 1927 óta érvényben lé-

vő kétnyelvű megnevezését. Az átkeresztelt községeket számos esetben szlovák történelmi személyekről, politikusokról, irodalmárokról nevezték el. Különböző fórumokon már az 1950-es években felmerült az 1948-as „helységnévreform" esetleges revíziójának lehetősége, ennek ellenére csupán az 1989-es rendszerváltást követő években sikerült néhány községnek visszaszereznie korábbi megnevezését. A szlovák hatóságok a névváltoztatási kérelmeket 1992 óta különböző indokokkal többször ismét visszautasították. (VARSIK:1985.)

(1) Bár a jogszabály eredeti szövegében nem szerepel, az egyes települések könnyebb azonosítása céljából feltüntetjük azok magyar – a német lakosságú települések, illetve a német eredetű helységnevek esetében pedig német – megnevezését is.]

(38)

AZ 1948. ÉVI 245. SZÁMÚ TÖRVÉNY A MAGYAR NEMZETISÉGŰ SZEMÉLYEK ÁLLAMPOLGÁRSÁGÁRÓL

Prága, október 25.

A Csehszlovák Köztársaság Nemzetgyűlése az alábbi törvényt hozta:

1. §

(1) Azok a magyar nemzetiségű személyek, akik 1938. november elsején csehszlovák állampolgárok voltak, akik lakóhelye a Csehszlovák Köztársaság területén van, és akik nem külföldi állampolgárok, minden további kérelem nélkül megszerzik a csehszlovák állampolgárságot azon a napon, amelyen ez a törvény hatályba lép, amennyiben az e naptól számított 90 napon belül hűségfogadalmat tesznek a Csehszlovák Köztársaságnak (a 2. § (2) bekezdése.)

(2) A férjjel, esetleg az apával vagy az anyával együtt megszerzik a csehszlovák állampolgárságot az el nem vált feleség és a kiskorú gyermekek, amennyiben nem szerezték meg az 1. bekezdés értelmében, és amennyiben lakóhelyük a Csehszlovák Köztársaság területén van.

(3) Az 1. és a 2. bekezdés rendelkezései nem vonatkoznak azokra a személyekre, akik súlyosan vétettek a Csehszlovák Köztársaság vagy népi demokratikus rendszere ellen. A Belügyminisztérium az e törvény hatályba lépésétől számított 30 napon belül összeállítja az ilyen személyek névjegyzékét, és azt átadja az illetékes járási nemzeti bizottságoknak. Ezenkívül az (1) és a (2) bekezdés rendelkezései nem vonatkoznak a Csehszlovákia és Magyarország között 1946. február 27-én, 145. szám alatt közzétett lakosságcsere-egyezményben cserére kijelölt személyekre.

2. § (1) A csehszlovák állampolgárság e törvény értelmében történő megszerzésének engedélyezése a járási nemzeti bizottságot illeti meg.

(2) A Csehszlovák Köztársaság iránti hűségfogadalom letételére az általános jogszabályok vonatkoznak.

3. § Ez a törvény a kihirdetésének napján lép hatályba; végrehajtásáért a belügyminiszter felel.

Gottwald, s.k. Zápotocký, s. k. és mások

A fordításhoz használt eredeti cseh szöveg forrása: *Sbírka zákonů a nařízení, republiky Československé 1948*. 93. 449.

[A csehszlovákiai magyarok állampolgárságának ügyét rendező jogszabályok közül ez a törvény a legfontosabb. A reszlovakizáció 1946–47. évi és 1948–1949. évi két szakaszában a korabeli szlovák statisztikai kimutatások tanúsága szerint összesen 362.679 szlovákiai magyar személy reszlovakizációs kérelmét bírálták el kedvezően. Az ő esetükben az állampolgárság kérdése elvben a reszlovakizációval automatikusan megoldódott. Ugyanakkor a korábbi, még magyar nemzetiségű és állampolgárságú, illetve csehszlovák állampolgárság nélküli állapotukban elveszített munkaviszonyukat, szociális juttatásaikat, s egyéb állampolgári jogaikat ők sem nyerték vissza automatikusan. Ezért is volt szükséges olyan egységes jogszabály kidolgozására, amely a korabeli szlovák politika asszimilációs szándékait felülírva az állampolgársági jogegyenlőség alapján ítéli meg a magyar nemzetiségű csehszlovákiai személyeket. (ŠUTAJ:1993, 92–96, 136–137, 140–144, ŠUTAJ–MOSNÝ– OLEJNÍK:2002, 82–88. ŠUTAJ:2002, 35–55.)]

(39)

A MEGBÍZOTTAK TESTÜLETÉNEK 1948. ÉVI 26. SZÁMÚ RENDELETE A MAGYAR NEMZETISÉGŰ SZEMÉLYEK MEZŐGAZDASÁGI VAGYONÁNAK AZ ELKOBZÁS ALÓLI MENTESÍTÉSÉRŐL

Pozsony, 1948. november 4.

A Megbízottak Testülete az SZNT 1945. évi 104. számú – az SZNT 1946. évi 64. számú és 1947. évi 89. számú rendeletével módosított – rendelete (a továbbiakban „rendelet") 1. §-ának (11) bekezdése alapján elrendeli.

1. § (1) A magyar nemzetiségű személyek azon mezőgazdasági vagyona (a rendelet 2 §-a), amelyet a konfiskációs jogszabályok alapján nem juttattak másnak, a 2. § feltételei alapján részlegesen mentesül az elkobzás alól.

(2) Az elkobzás alól mentesülő vagyon ((1) bekezdés) területe nem haladhatja meg az 50 ha-t, ebbe a területbe beleszámít a családtagok (3. §) mezőgazdasági vagyona is.

(3) Az elkobzás alóli mentesítésről ((1) bekezdés) szóló határozatot a földművelés- és földreformügyi megbízott adja ki.

2. § Az 1. § (1) bekezdés megállapítása csak azon személyek vagyonára vonatkozik, akik:

a) a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról szóló 1948. évi 245. számú törvény alapján megszerezték a csehszlovák állampolgárságot, és

b) ezen vagyont a rendes gazda gondosságával művelték (művelik), kivéve ha akaratuktól független körülmények (pl. öregség, kiskorúság, betegség, özvegység vagy rokkantság) miatt nem voltak képesek a megművelésére.

3. § Az 1. § (2) bekezdés értelmében családtagoknak a felmenő ági (az örökbe fogadók is) és lemenő ági rokonok (az örökbefogadottak is), testvérek, férj (élettárs) és annak testvérei, vő, meny, após és anyós tekintendők, amennyiben az 1. § (1) bekezdésben említett személlyel közös háztartásban éltek (élnek).

4. § A vagyon elkobzás alóli mentesítése nem keletkeztet semmiféle kártérítési igényt.

5. § E a rendelet a kihirdetésének napján lép hatályba; a földművelés- és földreformügyi megbízott a Megbízottak Testületének többi tagjával egyeztetve hajtja végre.

Dr. Husák s. k. Dr. Faltan s. k.

A fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: *Sbierka zákonov Slovenskej národnej rady.* Ročník 1948. 12. 49.

[Az állampolgárságot elnyert szlovákiai magyarok egy része ezzel a rendelettel visszakaphatta földbirtokát. (ŠUTAJ–MOSNÝ–OLESNÍK:2002, ŠUTAJ: 2004, VADKERTY:2002, 170–176.)]

(40)

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ÉS A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG CSORBATÓI JEGYZŐKÖNYVE EGYES FÜGGŐBEN LÉVŐ PÉNZÜGYI ÉS GAZDASÁGI KÉRDÉSEK VÉGLEGES RENDEZÉSE TÁRGYÁBAN

Csorbató, 1949. július 25.

A Magyar Köztársaság Kormánya és a Csehszlovák Köztársaság Kormánya, attól az óhajtól vezettetve, hogy az országaik között fennálló kapcsolatokat az 1949. évi április hó 16. napján kelt Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segélynyújtási Szerződés szellemében szorosabbra fűzzék; felismerve azt, hogy ebből a célból rendezniük kell a még függőben lévő pénzügyi és gazdasági kérdéseiket, lelkiismeretes vizsgálat után megállapítva azt, hogy a két ország területén lévő azoknak a javaknak az értéke, amelyeket kölcsönösen átadni vagy amelyekről lemondani kívánnak, valamint a kölcsönös követeléseiknek és igényeiknek az összege – beleértve a vitatott és összegszerűen még meg nem határozott tételeket is – nem tüntet [fel] akkora különbséget, amely azoknak hosszadalmas nemzetközi tárgyalások útján történő pontos megállapítását indokolná, amely tárgyalások bizonytalan időre kitolnák a kérdés rendezését és oly zavaró elemet tartanának fenn, amely a két állam gazdasági együttműködésének továbbfejlesztését akadályozná, elhatározták, hogy az alábbiakban meghatározott jogokat, követeléseket és igényeket a jelen Jegyzőkönyvben megállapított feltételek és módozatok szerint kölcsönös kiegyenlítéssel rendezettnek tekintik, azokról lemondanak és azokat megszűntnek nyilvánítják.

Ebből a célból az alábbiakban állapodtak meg:

1. cikk

A magyar kormány kiegyenlítettnek nyilvánítja mindazokat a jogokat, követeléseket és igényeket, amelyeket a magyar állam, valamint a magyar közjogi és magánjogi jogi személyek az 1930. évi április hó 28. napján kelt Párizsi Egyezmények, az 1946. évi február 27. napján kelt Lakosságcsere Egyezmény és az 1947. évi február hó 10. napján kelt, Magyarországgal kötött Békeszerződés, valamint az ezeket kiegészítő megállapodások és okmányok alapján a csehszlovák állammal, a csehszlovák közjogi és magánjogi jogi személyekkel, valamint a csehszlovák állampolgárságú természetes személyekkel szemben támasztottak vagy támaszthatnának.

2. cikk

A csehszlovák kormány kiegyenlítettnek nyilvánítja mindazokat a jogokat, követeléseket és igényeket; amelyeket a csehszlovák állam, valamint a csehszlovák közjogi és magánjogi jogi személyek az 1930. évi április hó 28. napján kelt Párizsi Egyezmények, az 1946. évi február 27. napján kelt Lakosságcsere Egyezmény és az 1947. évi február hó 10. napján kelt, Magyarországgal kötött Békeszerződés, valamint az ezeket kiegészítő megállapodások és okmányok alapján a magyar állammal és magyar közjogi és magánjogi jogi személyekkel, valamint a magyar állampolgárságú természetes személyekkel szemben támasztottak vagy támaszthatnának.

3. cikk

(1) A csehszlovák kormány lemond arról a kereken 114 millió Kčs összegű aktív egyenlegről, amely 1949. évi május hó 20. napján a Csehszlovák Államvasutak javára a Magyar Államvasutakkal szemben a vasúti szállításokból eredő kölcsönös követelések alapján fennállott.

(2) A magyar kormány lemond arról az aktív egyenlegről, amely 1949. évi június 23. napján a Magyar Nemzeti Bank javára a Csehszlovák Nemzeti Banknál vezetett „Lakosságcsere" elnevezésű számlán (A és B alszámlán) fennállott és az áttelepült személyeknek az erre vonatkozó megállapodások alapján eszközölt befizetéseiből keletkezett.

(3) Azok a jogok, követelések és igények, amelyek egyfelől az áttelepített és velük azonos elbírálás alá eső személyek, másfelől ezek régebbi lakóhelyének állama és ezen állam közjogi és magánjogi jogi személyei között az áttelepítés előtt akár a Lakosságcsere Egyezményből kifolyólag, akár bármely más címen keletkeztek, kölcsönösen kiegyenlítettnek és ennek következtében megszűntnek nyilváníttatnak.

(4) Magyarország nem köteles a csehszlovák területről elhurcolt javakat Csehszlovákiának, és Csehszlovákia nem köteles a magyar területről elhurcolt javakat Magyarországnak visszaszolgáltatni.

4. cikk

A magyar kormány kiegyenlítettnek jelenti ki azokat a követeléseket és igényeket, amelyeket a magyar állam, valamint a magyar közjogi és magánjogi jogi személyek olyan jogszabályi, bírói, közigazgatási és egyéb intézkedések (mint például a birtoklástól való tényleges megfosztás) alapján támasztottak vagy támaszthatnának, amelyek által Csehszlovákiában lévő vagyoni jogaik és vagyoni érdekeik felett ennek a Jegyzőkönyvnek az aláírása előtt rendelkezés történt.

5. cikk

(1) A csehszlovák kormány kiegyenlítettnek jelenti ki mindazokat a követeléseket és igényeket, amelyek a Magyarországon alkalmazott és a cseh-

szlovák állam vagy csehszlovák közjogi és magánjogi jogi személyek érdekeit érintő földbirtok-politikai vagy földosztási intézkedésekből, továbbá állami vagy nemzeti tulajdonba vételből keletkeztek, vagy a jövőben keletkezhetnének.

(2) A magyar kormány kiegyenlítettnek jelenti ki mindazokat a követeléseket és igényeket, amelyek Csehszlovákiában alkalmazott és a magyar állam vagy magyar közjogi és magánjogi jogi személyek érdekeit érintő földbirtok-politikai vagy földosztási intézkedésekből, továbbá állami vagy nemzeti tulajdonba vételből keletkeztek, vagy a jövőben keletkezhetnének.

6. cikk

A csehszlovák kormány lemond a csehszlovák államnak, a csehszlovák közjogi személyeknek és a csehszlovák nemzeti vállalatoknak Magyarország területén lévő ingó, ingatlan javairól, vállalatairól, vállalati fiókjairól, valamint a Magyarország területén lévő vállalatokban fennálló közvetlen vállalati érdekeltségeiről.

7. cikk

(1) A magyar kormány átengedi a csehszlovák kormánynak a csehszlovák állam és a csehszlovák közjogi és magánjogi jogi személyek által kibocsátott azokat az értékpapírokat, amelyek a magyar államnak vagy magyar közjogi és magánjogi jogi személyeknek a tulajdonát képezik és akár Magyarországon, akár a csehszlovák kormány által kijelölt letéti helyek őrizetében vannak.

(2) A csehszlovák kormány átengedi a magyar kormánynak azokat a magyar állam és a magyar közjogi és magánjogi jogi személyek által kibocsátott értékpapírokat, amelyek a csehszlovák államnak vagy csehszlovák közjogi és magánjogi jogi személyeknek a tulajdonát képezik, és Csehszlovákia területén vannak.

8. cikk

A két kormány kölcsönösen kiegyenlítettnek nyilvánítja az 1945. évi augusztus hó 16. napja előtt akár államközi szerződéseken, akár bármely más címen keletkezett azokat a követeléseket, amelyek közöttük államközi elszámolást igényelnek, beleértve a kölcsönös áruforgalomból eredő követeléseket.

9. cikk

Jelen Jegyzőkönyv rendelkezései nem vonatkoznak azoknak a vállalatoknak a követeléseire és igényeire, amelyek az 1947. évi február hó 10. napján Magyarországgal kötött Békeszerződés 7. és 28. cikkével összhangban harmadik államnak átadattak, és ennek tulajdonában vannak.

10. cikk

Azokat a fizetéseket és természetbeni szolgáltatásokat, amelyeket a jelen Jegyzőkönyv által rendezett követelések és igények egészben vagy részben történő kielégítésére teljesítettek, nem lehet tartozatlan fizetésnek illetve szolgáltatásnak tekinteni, és nem lehet visszakövetelni.

11. cikk

(1) A jelen Jegyzőkönyv végrehajtása céljából Vegyes Bizottságot kell felállítani, amelybe mindegyik kormány három tagot nevez ki. A Bizottságot szükség esetén szakértőkkel lehet kiegészíteni.

(2) A Bizottság maga határozza meg üléseinek helyét, és maga állapítja meg eljárási szabályait. Határozatait egyhangú szavazással hozza, és a két kormány kötelezi magát azok végrehajtására.

(3) Azokat az ügyeket, amelyekre nézve a Bizottság nem jut egyhangú határozatra, döntés végett a két kormány elé kell terjeszteni.

(4) A Bizottság működését a jelen Jegyzőkönyv aláírásától számított 45 napon belül megkezdi, és munkálatait további 6 hónapon belül be fogja fejezni. A két kormány bármelyikének kérésére a Bizottságot rendkívüli ülésszakra ennek a határidőnek a lejárta után is össze lehet hívni.

(5) A Bizottság tagjainak, valamint a szakértőknek a tiszteletdíját és költségeit az a kormány viseli, amely őket kinevezte. Az esetleges egyéb költségeket a két kormány egyenlő arányban viseli.

Ez a Jegyzőkönyv a két kormány jóváhagyása után lép életbe. A jóváhagyás megtörténtéről a kormányok haladéktalanul kölcsönösen tájékoztatják egymást. Kiállíttatott két, magyar és cseh nyelven készült példányban, azzal, hogy mind a két szöveg egyenlő érvényű.

Kelt Štrbské Pleson [sic!] ezerkilencszáznegyvenkilenc évi július hó huszonötödik napján.

BIZALMAS KIEGÉSZÍTŐ JEGYZŐKÖNYV
a Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság kőzött egyes függőben lévé pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezése tárgyában létrejött Jegyzőkönyvhöz

I. cikk

A Jegyzőkönyv 1. cikkéhez:

A magyar kormány érdektelennek nyilvánítja magát a magyar állampolgárságú természetes személyeknek mindazon jogai, követelései és igényei

tekintetében, amelyeket ezek az 1930. évi április hó 28. napján kelt Párizsi Egyezmények, az 1946. évi február hó 27. napján kelt Lakosságcsere Egyezmény és az 1947. évi február hó 10. napján kelt, Magyarországgal kötött Békeszerződés, valamint az ezeket kiegészítő megállapodások és okmányok alapján a csehszlovák állammal, a csehszlovák közjogi és magánjogi jogi személyekkel, valamint a csehszlovák állampolgárságú természetes személyekkel szemben támasztottak vagy támaszthatnának. Ily követelések és igények érvényesítéséhez a magyar kormány támogatást nem nyújt.

II. cikk

A Jegyzőkönyv 2. cikkéhez:

A csehszlovák kormány érdektelennek nyilvánítja magát a csehszlovák állampolgárságú természetes személyeknek mindazon jogai, követelései és igényei tekintetében, amelyeket ezek az 1930. évi április hó 28. napján kelt Párizsi Egyezmények, az 1946. évi február hó 27. napján kelt Lakosságcsere Egyezmény és az 1947. évi február 10. napján kelt, Magyarországgal kötött Békeszerződés, valamint az ezeket kiegészítő megállapodások és okmányok alapján a magyar állammal, a magyar közjogi és magánjogi jogi személyekkel, valamint a magyar állampolgárságú természetes személyekkel szemben támasztottak vagy támaszthatnának. Ily követelések és igények érvényesítéséhez a csehszlovák kormány támogatást nem nyújt.

III. cikk

A Jegyzőkönyv 3. cikkéhez:

(1) A két kormány hatályon kívül helyezettnek nyilvánítja az 1949. évi március hó 17. napján kelt Feljegyzés II. cikkét.

(2) Az előző bekezdésben kinyilvánított hatálytalanítással és a Jegyzőkönyv 3. cikkének (2) bekezdésében foglalt lemondással kapcsolatban a két kormány között egyetértés áll fenn abban a tekintetben; hogy amennyiben a csehszlovák külkereskedelmi minisztérium az 1949. évi március hó 17. napján kelt feljegyzés alapján Magyarországra történő kivitelt engedélyezett és a szállítmányok kifizetése a „Lakosságcsere" számla terhére 1949. évi június hó 23. napjáig megtörtént, az ilyen exportszállítmányokat a magyar-csehszlovák klíringben újból meg kell fizetni.

(3) A két kormány egyetért abban, hogy azokat az 1949. évi március hó 17. napján kelt feljegyzés 2. mellékletének 20. tétele szerint Csehszlovákiából Magyarországra történt szállításokat, amelyek a magyar-csehszlovák klíringben rendeztettek, az előző bekezdés rendelkezései nem érintik.

(4) Az 1949. évi március 17-én kelt feljegyzés alapján a Magyar Államvasutaknak a Csehszlovák Államvasutakkal szemben fennálló tartozásának részbeni fedezésére Magyarország által Csehszlovákia részére szállított és a magyar-csehszlovák klíringben elszámolt áruk ellenértéke továbbra is a klíring számlán fog szerepelni.

(5) Egyetértés áll fenn a tekintetben, hogy a Jegyzőkönyv 3. cikkének (2) bekezdésében foglalt lemondás következtében a „Lakosságcsere" számla 1949. évi június hő 23. napjával megszűnik. Ennek folyományaképpen mindazok a kifizetések, amelyeket 1949. évi június hó 23. napja után ennek a számlának a terhére teljesítettek, tekintet nélkül arra, hogy szállított áruk ellenértékéről vagy egyéb pénzügyi átutalásokról van-e szó, a magyar-csehszlovák klíringben újból kiegyenlítendők. Hasonlóképpen azok a Magyarországba irányuló csehszlovák áruszállítások, amelyek a „Lakosságcsere" számlára térítendő fizetés ellenében engedélyeztettek, amelyeknek kifizetése azonban 1949. évi június hó 23. napjáig nem történt meg, a magyar-csehszlovák klíringben számolandók el.

(6) a) A két kormány elhatározta, hogy a Jegyzőkönyv 3. cikkében történt lemondásra, a fenti (1) bekezdés szerinti hatálytalanításra, valamint a fenti (2) és (5) bekezdésekben foglaltakra, végül a kölcsönösen előfordult téves könyvelésekre való tekintettel a különböző áruszállításokat a két kormány szakértői által felülvizsgáltatják. A szakértők meg fognak állapodni abban, miként kell a szükséges átkönyveléseket végrehajtani, hogy a kölcsönös könyvelések a Jegyzőkönyv és Kiegészítő Jegyzőkönyv szövegének és szellemének, valamint a jelenleg érvényben lévő külkereskedelmi megállapodásoknak megfeleljenek.

b) Egyetértés áll fenn a tekintetben, hogy amennyiben Magyarországot a csehszlovák részről teljesített szállítások átkönyvelése következtében olyan áruk ellenértékével terhelik meg, amelyek az árucsere tekintetében érvényes árulistában nem szerepelnek, illetőleg amelyekre nézve már nem áll kontingens rendelkezésre, az ilyen szállítások kiegyenlítése magyar részről csak minőségileg azonos értékű áruk egyetértőleg megállapítandó módozatok mellett eszközlendő szállításával történhetik.

(7) A két kormány egyetért abban, hogy a fenti (1) bekezdésben foglalt hatálytalanítás ellenére a Magyar Államvasutak által a Csehszlovák Államvasutak aktív egyenlegének részbeni fedezésére 1949. május hó elején teljesített 75 millió Kčs átutalást nem kell visszafizetni.

(8) A Jegyzőkönyv 3. cikke (1) bekezdéséhen foglalt lemondással kapcsolatosan a magyar kormány kiegyenlítettnek nyilvánítja a Magyar Államvasutaknak a csehszlovák állammal szemben fennálló kereken 13 millió Kčs összegű követelését, amely hazatérő csehszlovák személyeknek és a keleti országokból Csehszlovákiába utazó munkásoknak 1949. évi május hó 20. napjáig terjedő időben a csehszlovák munkaügyi és népjóléti minisztérium intézkedésére Magyarországon át történt szállításából származik.

(9) A fenti (1)–(6) bekezdésekben foglalt határozatokat a (6) bekezdésben említett szakértők hajtják végre.

(10) A Jegyzőkönyv 3. cikke (3) bekezdésében foglaltak nem vonatkoznak egyfelől az áttelepültek és másfelől az előző tartózkodási helyük államában lakó természetes személyek között fennálló jogviszonyokra, amelyek

tekintetében a két kormány érdektelennek nyilvánítja magát, és amelyek érvényesítéséhez támogatást nem nyújt.

IV. cikk

A Jegyzőkönyv 4. cikkéhez:

(1) Amennyiben a Jegyzőkönyv 4. cikkében meghatározott követelések és igények magyar állampolgárságú természetes személyek által támasztattak vagy támasztatnának, a magyar kormány érdektelennek nyilvánítja magát, és érvényesítésükhöz támogatást nem nyújt.

(2) A csehszlovák kormány a magyar vagyonok elkobzására vonatkozó csehszlovák jogalkotás fenntartása mellett a magyar állampolgárságú természetes személyeket meg fogja hagyni az olyan vagyontárgyak zavartalan használatában, amelyek a dolgozó osztálynak a szocialista gazdaságban szokásos vagyonához tartoznak, mint például kis mezőgazdasági üzemek, családi házak, lakásberendezések. Ezekben az esetekben is fenntartja azonban a csehszlovák kormány a jogot, hogy olyan intézkedéseket foganatosíthasson, amelyeket a szocialista gazdasági rend megvalósítása érdekében csehszlovák állampolgárságú természetes személyekkel szemben azonos esetekben alkalmaz.

(3) a) Azok az esetek, amelyekben a (2) bekezdésben közelebbről meghatározott vagyontárgyak a magyar állampolgárságú természetes személy beleegyezése nélkül a csehszlovák állam vagy csehszlovák jogi és természetes személyek birtokában vannak, vagy ezek által kezeltetnek, nem esnek az említett bekezdés rendelkezései alá.

b) Mint a (2) bekezdés rendelkezése alá nem eső vagyontárgyaknak kell tekinteni különösképpen a vállalati részesedéseket, gépi berendezéseket, pénzbetéteket, értékpapírokat, biztosítási kötvényeket, építkezési telkeket és hasonlókat.

V. cikk

A jegyzőkönyv 5. cikkéhez:

Amennyiben a Jegyzőkönyv 5. cikkében meghatározott követelések és igények természetes személyek részéről támasztatnak vagy támasztatnának, úgy a két kormány ezek tekintetében magát érdektelennek nyilvánítja, és érvényesítésükhöz támogatást nem nyújt.

VI. cikk

A jegyzőkönyv 6. cikkéhez:

(1) A csehszlovák kormány érdektelennek nyilvánítja magát a csehszlovák magánjogi jogi személyek és csehszlovák állampolgárságú természetes személyek Magyarország területén lévő ingó, ingatlan javai, vállalatai, vállalati fiókjai, valamint a Magyarország területén lévő vállalatokban fennálló vállalati érdekeltségei tekintetében.

(2) a) A két kormány egyetért abban, hogy az egyfelől a csehszlovák ipari vállalatok, másfelől, ezeknek a jelen Jegyzőkönyv alapján a magyar állam tulajdonába került leányvállalatai, egyéb érdekeltségei és fiókjai között fennálló kapcsolatokat – különösen e vállalatok termelési tervére, nyersanyaggal való ellátására és a kivitelre vonatkozóan – a két állam szoros gazdasági együttműködésének szellemében továbbra is fenn kell tartani. E kapcsolatok fenntartásának módozatait a két állam tervgazdálkodására és kölcsönös érdekeire figyelemmel a Jegyzőkönyv 11. cikkében említett Bizottság fogja szabályozni.

b) A két kormány egyetért abban, hogy a Magyar-Csehszlovák Bank Rt. felszámolását vegyes felszámoló bizottság fogja végrehajtani. Ez a bizottság a magyar kormánynak van alárendelve. Egyetértés áll fenn a tekintetben, hogy a felszámolás sima lebonyolítása érdekében mindkét kormány segítséget fog nyújtani.

c) A két kormány egymás rendelkezésére bocsátja a birtokában lévő mindazokat az adatokat, amelyek alkalmasak a csehszlovák vállalatokban esetleg fennálló burkolt magyar, illetőleg a magyar vállalatokban esetleg fennálló burkolt csehszlovák érdekeltségek felderítésére.

(3) A Jegyzőkönyv 6. cikkében nyilvánított lemondás alapján azok a csehszlovák tulajdonjogok, amelyekre nézve lemondás történt, a Jegyzőkönyv életbe lépésének napjával megszűntnek tekintendők. A csehszlovák jogosítottak e nappal megszűnnek a jogok hordozói és gyakorlói lenni.

(4) „Magyarország területén lévő csehszlovák javak" kifejezése alatt azok a javak értendők, amelyek a magyar közgazdaság részévé váltak, vagy abból a célból vitettek Magyarországra, hogy a magyar közgazdaság részévé váljanak. A Jegyzőkönyv rendelkezéseinek gyakorlati végrehajtásánál esetleg felmerülő kétséges eseteket a Jegyzőkönyv 11. cikkében említett Bizottság a két kormány által megkötött barátsági egyezmény szellemében fogja rendezni.

(5) a) Magyarország a csehszlovák javakkal együtt átveszi az azokat terhelő, dologilag biztosított kötelezettségeket. Csehszlovák vállalati fiókoknak a Jegyzőkönyvben foglaltak szerint magyar részről történt megszerzése esetében a magyar kormány átveszi a vállalati fiók követeléseit, valamint a fiókot terhelő kötelezettségeket.

b) Vállalati érdekeltségnek tekintendők azok a tartós juttatás jellegével bíró hitelérdekeltségek is, amelyek a saját tőke kiegészítésére szolgáltak és a vállalat zavartalan működéséhez szükséges tőke rendelkezésre bocsátását célozták. Kétséges esetekben a Jegyzőkönyv 11. cikkében említett Bizottság dönt.

c) Azokat a kölcsönös tartozásokat és követeléseket, amelyek egyfelől egyes olyan magyar vállalatok között, amelyekben a Jegyzőkönyv életbe lépése előtt csehszlovák vállalatok voltak érdekelve, másfelől az említett, azelőtt érdekelt egyes csehszlovák vállalatok között állanak fenn, amennyiben

szükséges, a lehető legrövidebb időn belül összegszerűen meg kell állapítani. Ezt követően a kiegyenlítésükhöz szükséges transzfer módozatai a két kormány szakértői között tárgyalás anyagát fogják képezni.

VII. cikk

A Jegyzőkönyv 7. cikkéhez:

(1) a) A magyar kormány érdektelennek jelenti ki magát a csehszlovák állam vagy csehszlovák közjogi és magánjogi jogi személyek által kibocsátott azoknak az értékpapíroknak a tekintetében, amelyek magyar állampolgárságú természetes személyek tulajdonában vannak:

b) A csehszlovák kormány érdektelennek jelenti ki magát a magyar állam vagy a magyar közjogi és magánjogi jogi személyek által kibocsátott azoknak az értékpapíroknak a tekintetében, amelyek csehszlovák állampolgárságú természetes személyek tulajdonában vannak.

(2) A két kormány megbeszélést fog folytatni abban az esetben, ha egyik állam kormányát vagy annak közjogi és magánjogi jogi személyeit harmadik államban kibocsátott olyan értékpapírból kifolyólag jogok illetik meg, amely értékpapír alapján a másik állam kormányát vagy annak közjogi és magánjogi jogi személyeit kötelezettségek terhelik.

(3) Egyetértés áll fenn abban a tekintetben, hogy a jelen Jegyzőkönyv 7. cikkében meghatározott átengedési kötelezettség nem vonatkozik a Caisse Commune által kezelt kölcsönkötvényekre.

VIII. cikk

A Jegyzőkönyv 8. cikkéhez:

A két állam biztosítóvállalatai között 1945. évi augusztus hó 16. napja előtt kötött viszontbiztosítási szerződések hatályukat vesztik.

IX. cikk

(1) A két kormány kijelenti, hogy a területükön fekvő olyan vagyon tekintetében, amelyre nézve a másik kormány magát érdektelennek nyilvánította, nem fognak megkülönböztető intézkedéseket tenni.

(2) Egyetértés áll fenn a két kormány között a tekintetben, hogy olyan intézkedések, amelyeket a szocialista gazdasági rend megvalósítása érdekében saját magánjogi jogi személyeikkel és saját állampolgáraikkal szemben azonos esetekben alkalmaznak, nem tekinthetők megkülönböztető intézkedéseknek.

X. cikk

Azok az érdektelenségre vonatkozó egyes nyilatkozatok, amelyeket a Jegyzőkönyv és a Kiegészítő Jegyzőkönyv tartalmaznak, nem korlátozzák a kormányoknak azt a jogát, hogy állampolgáraik érdekében eljárjanak, amennyiben olyan szociális szolgáltatásokról (nyugdíjak, tartásdíjak stb.) van szó,

amelyekre vonatkozóan a Jegyzőkönyv és Kiegészítő Jegyzőkönyv alapján nem történt lemondás.

XI. cikk

A két kormány kölcsönösen támogatni fogja egymást mindazokban az esetekben, amikor volt magyar állampolgár a csehszlovák állammal, illetőleg volt csehszlovák állampolgár a magyar állammal szemben egy harmadik állam állampolgársága általa történt megszerzésének jogcímén igényt támaszt.

XII. cikk

A két kormány között egyetértés áll fenn a tekintetben, hogy a Magyarországgal kötött Békeszerződés 25. cikkének alkalmazási területét érintő és a jelen Jegyzőkönyv alapján történő lemondások nem vezethetnek az említett cikk alapján semmisnek nyilvánított jogállapot feléledéséhez. Azok a jogbizonytalanságok és joghátrányok (mint pl. a biztosításügy kérdése, ideértve a biztosítási állományok átruházásából stb. előállott kérdéseket is), amelyek abból származnak, hogy a hivatkozott 25. cikkel tervezett rendezés nem következett be, a Jegyzőkönyv 11. cikkében említett Bizottság által kidolgozandó jogszabályok és közigazgatási intézkedések útján kiküszöbölendők, ezek az intézkedések egyik kormányra sem róhatnak anyagi megterhelést.

XIII. cikk

(1) A magyar kormány visszaszolgáltatja a Csehszlovákiából 1938. évi november hó 3. napja után elhurcolt és jelenleg a magyar kormány birtokában lévő művészeti, történelmi vagy régészeti értékű tárgyakat.

(2) A csehszlovák kormány kijelenti, hogy fentiekben meghatározott olyan javak tekintetében, amelyek jelenleg nincsenek a magyar kormány birtokában, pótlást nem kíván.

(3) A két kormány kölcsönösen annak a szándékának ad kifejezést, hogy a másik állam népeinek szellemi örökségéhez tartozó, rendelkezésük alatt álló jelentős művészeti, történelmi vagy régészeti értékű tárgyakat egymásnak átadják. Az átadás kérdése kulturális egyezmény keretében szabályozandó.

XIV. cikk

A két kormány egyetért abban, hogy a Jegyzőkönyv aláírásától számítva 45 napon belül külön Vegyes Bizottságban tárgyalásokat indítanak az iratcserék kérdésének, valamint a bírói, közigazgatási és pénzügyi letétek kölcsönös kiadásának rendezésére.

XV. cikk

(1) A magyar kormány érdektelennek nyilvánítja magát annak az egyházi vagyonnak a tekintetében, amely a Csehszlovák Köztársaság területén van, és a magyar állam területén székhellyel bíró egyházi jogi személy vagy szerv (javadalmas) tulajdonához vagy javadalmához tartozik.

(2) A csehszlovák kormány érdektelennek jelenti ki magát annak az egyházi vagyonnak a tekintetében, amely a Magyar Köztársaság területén van, és a csehszlovák állam területén székhellyel bíró egyházi jogi személy vagy szerv (javadalmas) tulajdonához vagy javadalmához tartozik.

XVI. cikk

A két kormány egyetért abban, hogy a közös határ mindkét oldalán 15 km mélységben fekvő ingatlanok kérdését úgy kell rendezni, hogy a magyar területen lévő csehszlovák tulajdon a magyar állam tulajdonába és a csehszlovák területen lévő és eddig el nem kobzott magyar tulajdon a csehszlovák állam tulajdonába menjen át. A kérdés részletes rendezése külön Vegyes Bizottság feladatát fogja képezni, amely tárgyalásait a Jegyzőkönyv aláírásától számított 45 napon belül Bratislavában meg fogja kezdeni.

XVII. cikk

A két kormány között megállapodás jött létre, arra nézve, hogy az úgynevezett régi-korona-követelések kölcsönös elszámolására létesített elszámoló hivatalok megszűnnek. Maguk a követelések a Jegyzőkönyv 8. cikkének rendelkezései aláesnek.

XVIII. cikk

A Jegyzőkönyv és jelen Kiegészítő Jegyzőkönyv rendelkezései semmilyen vonatkozásban sem érintik a két állam vagy természetes és jogi személyeik jelenleg fennálló ipari, irodalmi és szellemi tulajdonjogát.

XIX. cikk

(1) Amennyiben egy harmadik állam vagy annak természetes és jogi személyei, vagy más természetes személyek, akikkel szemben a két állam egyikének sem áll módjában fennhatóságát érvényesíteni, igényt emelnek olyan vagyontárgyakra és vagyonértékekre vagy ezek ellenértékére, amelyeket az egyik kormány a másik kormánynak átengedett vagy amelyről lemondott, vagy amelyre vonatkozóan támasztott vagy támasztható követelés és igény kiegyenlítettnek nyilváníttatott – beleértve az átengedés, a lemondás, a kiegyenlítés tényére alapított követeléseket és igényeket is –, az említett igények kielégítése azt az államot fogja terhelni, amely az említett vagyontárgyaknak vagy vagyonértékeknek birtokában van. Amennyiben valamely vagyon a két állam között meg van osztva, úgy a kiegyenlítés a két államot a vagyonrészeknek megfelelő arányban fogja terhelni. Ez a rendelkezés a Jegy-

zőkönyv 1. és 2. cikkében foglalt és az 1930. évi április hó 28. napján kelt Párizsi Megállapodásokra vonatkozó kiegyenlítési nyilatkozatot nem érinti.

(2) Az említett igények elhárítására a két kormány egymásnak minden rendelkezésre álló eszközzel támogatást fog nyújtani, és a Jegyzőkönyv végrehajtását a másik féllel egyetértésben úgy fogja irányítani, hogy az ilyen igények elhárításához az előfeltételek lehetőleg adva legyenek.

(3) A két kormány egymást az ellenük emelt igényekről, illetve az ellenük indított eljárásokról a Jegyzőkönyv életbe lépése után – mihelyt lehetséges – tájékoztatni fogja, és gondoskodni fog arról, hogy a másik kormánynak alkalma legyen arra, hogy az eljárás vagy a tárgyalások során érdekeit megvédhesse.

(4) Ha a két kormány közös fáradozásai ellenére a Jegyzőkönyv életbe lépése után az az állam vagy annak jogi személye köteleztetnék fizetésre vagy szolgáltatásra, amelyik a kielégítéssel az (1) bekezdés értelmében nem tartozik, akkor annak részére, aki az igényét érvényesítette, a fizetést vagy a szolgáltatást a másik kormány fogja teljesíteni. Ha az (1) bekezdésben említett állam, jogi vagy természetes személy a Jegyzőkönyv életbe lépése után igényének teljesítését az említett bekezdés értelmében erre nem kötelezett államtól vagy annak jogi személyeitől kikényszerítette, úgy a másik állam a megtörtént teljesítéssel azonos értékű térítést köteles nyújtani. Ez a térítés azonban nem lehet magasabb, mint a tekintetbe jövő vagyonnak vagy az (1) bekezdés értelmében kiszámítandó vagyonrésznek a Jegyzőkönyv aláírása napján fennállott értéke.

(5) A térítés nyújtását meg lehet tagadni, ha az erre egyébként kötelezett államot a másik állam az eljárásról vagy tárgyalásokról nem értesítette, vagy ha a pótlás nyújtását megtagadó államnak a másik állam mulasztása vagy hanyagsága folytán nem volt módja arra, hogy az eljárásban vagy a tárgyalásokon részt vegyen. A két kormány annak a meggyőződésének és kívánságának ad kifejezést, hogy a Jegyzőkönyvben és a Bizalmas Kiegészítő Jegyzőkönyvben foglalt kölcsönös lemondások és érdektelenségi nyilatkozatok nem fogják a két ország között fennálló gazdasági kapcsolatok lazulását eredményezni, hanem ellenkezőleg, a közöttük függőben lévő egyes pénzügyi és gazdasági kérdéseknek végleges elrendezése jelentős akadályt hárított el gazdasági együttműködésük kifejlesztésének útjából. Ennek megfelelően a két kormány elhatározta, hogy mindent megtesznek gazdasági kapcsolataik megszilárdítása, gazdasági együttműködésük kiépítése és a kölcsönös technikai segélynyújtás megszervezése iránt, a két ország tervgazdaságának keretében, azzal összhangban és mindkét ország érdekeinek szem előtt tartásával.

Ez a Bizalmas Kiegészítő Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság között egyes függőben lévő pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezése tárgyában a mai napon létrejött Jegyzőkönyv alkotórésze, és azzal együtt lép életbe. Kiállíttatott két, magyar és cseh nyelven készült példányban azzal, hogy mindkét szöveg egyenlő érvényű.

Kelt Štrbské Pleson [sic!] ezerkilencszáznegyvenkilenc évi július hó huszonötödik napján.

* * * * *

A Csorbatói jegyzőkönyv szövegét BALOGH–FÖLDESI:1998 alapján közöljük. Az irat prágai levéltári forrása: *Archiv Ministerva zahraničných věcí*, Praha. Dvoustranná mezinárodní smlouva 1949-L 21-10.

[A lakosságcsere végrehajtását az államközi egyezmény mellett a csehszlovák-magyar vegyesbizottság hatvanhét véghatározata szabályozta. Az áttelepülők ingatlan és ingó vagyonának összeírását szabályozó véghatározatok alapján szabványosított adatlapok lehetővé tették az ingatlan- és ingóvagyon értékkülönbözetének, illetve a bankbetétek zárolása esetén bekövetkező veszteségeknek, továbbá a nemzeti gondnokság okozta károknak a dokumentálását és kiszámítását. A hátrahagyott ingatlanokról részletes kétnyelvű vagyonleltárt készítettek. Magyarországon a hatályos telepítési törvény a földreformmal összhangban 15 katasztrális holdban – 8,5 hektárban – határozta meg a felvidéki családok számára juttatott csereingatlan felső határát. A földvagyonnál jóval nehezebben megoldható a hátrahagyott, illetve a Magyarországon kapott lakások, házak és telkek korabeli értékkülönbözetének kiszámítása. A kitelepítésre kijelölt magyar családok Csehszlovákiában zárolt és ki nem fizetett bankbetétje, és az általuk 1947/1948-ban a „Lakosságcsere" megnevezésű csehszlovákiai gyűjtőszámlára befizetett és forintban ki nem egyenlített része szintén rendezetlen tétele a lakosságcserének. (VADKERTY:1999, 98–149; KUGLER:2004. A szlovákiai magyarok kárpótlásához ld. KOMÁROMI NYILATKOZAT:2005. A Magyarországra áttelepítettek magyarországi kárpótlási ügyének 2004. évi helyzetéről ld. a magyar külügyminisztérium politikai államtitkárának állásfoglalását. BÁRSONY: 2004.)]

(41)

A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG NEMZETI TANÁCSÁNAK 1483/2007. SZÁMÚ (533) HATÁROZATA A II. VILÁGHÁBORÚT KÖVETŐ SZLOVÁKIAI VISZONYOK RENDEZÉSÉT SZOLGÁLÓ HÁBORÚ UTÁNI DOKUMENTUMOK ÉRINTHETETLENSÉGÉRŐL

Pozsony, 2007. szeptember 20.

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa a következő nyilatkozatot fogadja el:

„A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa

– nem feledve a II világháború áldozatainak szenvedéseit, elítélve a kollektív bűnösség elvét,

– elutasítva a szlovák és csehszlovák hatóságok törvényeinek, rendeleteinek, megállapodásainak és egyéb háború utáni határozatainak megkérdőjelezésére és felülvizsgálatára irányuló kísérleteket, amelyek a háborút követő tulajdonjogi és jogi rendezés megváltoztatását eredményeznék,

– tiszteletben tartva a győztes és a vesztes államok közötti megállapodásokat,

– figyelembe véve az 1946. február 27-én, Csehszlovákia és Magyarország által aláírt, lakosságcseréről szóló megállapodás rendelkezéseit, az 1947. február 10-én, Magyarországgal kötött békeszerződést, és az 1949. július 25-én kötött Csorba-tói Jegyzőkönyvet,

– a Magyar Köztársasággal való jószomszédi kapcsolatok fejlesztésének szándékával,

– az európai uniós integrációs folyamat folytatására törekedve, és a II. világháború befejezésével, valamint annak következményeivel kapcsolatos kérdések felülvizsgálatának lezárására irányuló határozott szándékkal,

kijelenti, hogy

1. a háború utáni rendezés keretébe tartozó alkotmányos, jogi és politikai határozatokat, csakúgy, mint más európai államokban, a II. világháború, és a nácizmus legyőzése következtében hozták meg, a potsdami értekezlet eredményeiben meghatározott nemzetközi jogi elvekre alapozva,

2. a Csehszlovák Köztársaság hivatalos szervei, és a Szlovák Nemzeti Tanács háború utáni határozatai nem eredményeznek diszkriminatív gyakorlatot, és új jogviszonyok jelenleg nem alapozhatók rájuk,

3. az e határozatok következtében kialakult jogi- és tulajdonjogi viszonyok megkérdőjelezhetetlenek, érinthetetlenek, és megváltoztathatatlanok."

Pavol Paška

a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának elnöke

* * * * *

A fordításhoz használt eredeti szlovák szöveg forrása: (angol nyelven:) http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_B282288063522198C1256C7D003A13DF_SK&OpenDocument=Y&NCH=Y&menu=0&OB=0&LANG=ENOn (szlovák nyelven:) http://www.nrsr.sk/exeIT.NRSR.Web.SSLP/Download.aspx?DocID=267236. (Utolsó letöltés időpontja: 2007. október 24.)

KRONOLÓGIA

Popély Árpád

KRONOLÓGIA A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYARSÁG JOGFOSZTÁSÁNAK TÖRTÉNETÉRŐL

1944

1944. augusztus 29. – Besztercebányán németellenes fegyveres felkelés tör ki, amivel kezdetét veszi az ún. szlovák nemzeti felkelés.

1944. szeptember 1. – A felkelést irányító Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT) alakuló ülésén 4/1944 sz. rendeletével feloszlat több politikai pártot és szervezetet, köztük a gróf Esterházy János vezette Magyar Pártot, vagyonukat pedig elkobozza az állam javára.

1944. szeptember 6. – Az SZNT 6/1944 sz. rendeletével megszüntet Szlovákiában minden német és magyar tanítási nyelvű iskolát, kivéve azokat a népiskolákat, amelyeket még 1938. október 6-a előtt létesítettek, s megtiltja, hogy az államilag elismert egyházak német és magyar nyelven tartsák istentiszteleteiket mindazokon a helyeken, ahol azokat 1938. október 6-a után vezették be.

1944. szeptember 27. – Az SZNT Belügyi Megbízotti Hivatala ideiglenes irányelveket ad ki a helyi és járási nemzeti bizottságok létrehozásával kapcsolatban, amelyekben leszögezi, hogy azoknak németek és magyarok nem lehetnek tagjai.

1944. október 1–4. – A jobboldali politikusokat tömörítő Demokrata Párt a *Čas* című napilapban nyilvánosságra hozza programnyilatkozatát, amely szerint a párt a nemzetiségi kérdést elsősorban szlovák-magyar lakosságcserével kívánja megoldani.

1944. október 6. – A szovjet hadsereg és a csehszlovák hadtest egységei a Duklai-hágó térségében átlépik a lengyel-(cseh)szlovák határt.

1944. november 1. – Beszünteti megjelenését a Magyar Párt politikai napilapja, a Somos Elemér szerkesztette pozsonyi *Magyar Hírlap*.

1944. november 23. – A londoni csehszlovák emigráns kormány memorandummal fordul az USA, Nagy-Britannia és a Szovjetunió kormányához, amelyben felkéri őket, hogy járuljanak hozzá a német és magyar ki-

sebbség háború utáni kitelepítéséhez. A kitelepítések után visszamaradó németekre és magyarokra a memorandum szerint az asszimiláció vár, korábbi nyelvi jogaikat nem kaphatják vissza, s nemzetiségi iskolákat sem igényelhetnek.

1944. december 1. – A szovjet hadsereg nyomában érkező NKVD-egységek a Bodrogközben és az Ung-vidék magyarlakta falvaiban háromnapos munkára, ún. málenkij robotra rendelik a férfilakosságot. A gyűjtőhelyeken megjelenő férfiakat szovjet munkatáborokba hurcolják. 1944. december 23-ig közel 2.500 magyar férfit deportálnak ily módon a Szovjetunióba, ahol egyharmaduk elpusztul.

1944. december 4. – Londonban Edvard Beneš kiadja 18/1944 sz. alkotmánydekrétumát, amelyben elrendeli, hogy a Csehszlovák Köztársaságnak az ellenségtől felszabadítandó területein nemzeti bizottságok alakuljanak helyi, járási és tartományi szinten. Azokban a községekben és járásokban azonban, amelyek lakosságának többsége „államilag megbízhatatlan", ún. komisszárokat vagy közigazgatási bizottságot kell kinevezni.

1944. december 16. – Budapesten a nyilas hatóságok letartóztatják Esterházy Jánost, akit csupán azzal a feltétellel engednek szabadon, hogy Pozsonyba visszatérve lemond a Magyar Párt elnöki tisztéről. Lemondásának bejelentésére a párt december 27-i vezetőségi ülésén kerül sor.

1944. december 30. – Beszünteti megjelenését a Magyar Párt Stelczer Lajos által szerkesztett *Magyar Néplap* című hetilapja is.

1945

1945. január 13. – A Magyar Párt vezetősége elfogadja Esterházy János lemondását, s a párt élére öttagú Direktóriumot nevez ki.

1945. január 15. – Moszkvában a Magyarországgal kötendő fegyverszüneti megállapodás feltételeinek rögzítése során Zdeněk Fierlinger, a londoni csehszlovák emigráns kormány moszkvai követe megpróbálja elérni a szlovákiai magyarság háború utáni egyoldalú kitelepítésének belefoglalását az egyezménybe.

1945. január 20. – A szövetséges nagyhatalmak és Magyarország képviselői aláírják Moszkvában a fegyverszüneti egyezményt, amelyben Magyarország kötelezi magát, hogy Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia általa megszállt területeiről visszavonja a magyar csapatokat és hivatalnokokat az ország 1937. december 31-én fennállott határai mögé, s hatályon kívül helyez minden olyan törvényhozási és közigazgatási intézkedést, amely a csehszlovák, román és jugoszláv területek Magyarországhoz való csatolására vonatkozik.

1945. február 1. – A szovjet hadsereg által január 19-én elfoglalt Kassán felújítja tevékenységét a szlovák nemzeti felkelés leverése után illegalitásba kényszerült SZNT.

1945. február 3. – Pozsonyban a Magyar Párt központi vezetősége újra Esterházy Jánost választja meg a párt elnökévé.

1945. február 4. – Az SZNT Kassáról manifesztummal fordul Kelet-Szlovákia szlovák lakosságához, amelyben amellett, hogy kijelöli a népi-demokratikus hatalom fő irányelveit és politikai törekvéseit, célként fogalmazza meg a magyarok és németek vagyonának lefoglalását és szlovákok közötti szétosztását.

1945. február 11. – Pozsonyban *Magyar Szó* címmel magyar nemzeti szocialista politikai napilap indul útjára. Utolsó száma 1945. március 31-én jelenik meg.

1945. február 16. – Edvard Beneš londoni rádiónyilatkozatában – a háború befejezése utáni legsürgősebb teendőkről beszélve – kijelenti, hogy „elő kell készíteni németjeink és magyarjaink ügyének végérvényes megoldását, mert az új köztársaság csehszlovák nemzeti állam lesz".

1945. február 27. – Az SZNT Elnöksége kiadja 4/1945 sz. rendeletét „a németek, a magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan szétosztásáról", amely elrendeli többek között az 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgársággal nem rendelkező magyarok összes, valamint az 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgársággal rendelkező magyarok 50 hektárt meghaladó földtulajdonának elkobzását.

1945. március 1. – A Szlovákia Kommunista Pártja (SZLKP) kassai munkaértekezletén elfogadott programnyilatkozat megfogalmazza a németek és magyarok felelősségre vonásának, valamint a magyarlakta területek szlovákokkal való benépesítésének szükségességét.

Kezdetét veszi az ún. anyás magyarok tömeges kiutasítása Kassáról. A magyar családokat először internálótáborokba összpontosítják, majd általában 50 kilós kézipoggyásszal átteszik a magyar határon.

1945. március 6. – Az SZNT Elnöksége 8/1945 sz. rendeletével kimondja, hogy a csehszlovák hadsereg kötelékébe csak szlovák, cseh vagy ukrán nemzetiségű tisztek, őrmesterek és altisztek vehetők fel.

1945. március 7. – Az SZNT Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatala 39/1945 sz. körlevelében szabályozza a tanulók beíratását és az iskolák megszervezését a Magyarországtól visszacsatolt területen.

1945. március 10. – A Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal 24/1945 sz. hirdetményével szabályozza az SZNT Elnöksége által a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról elfogadott rendelet végrehajtását.

1945. március 22–29. – A londoni csehszlovák emigráns kormány, az SZNT és a moszkvai kommunista emigráció képviselői Moszkvában megegyeznek a háború után újjászülető csehszlovák államról, a leendő kormány összetételéről és programjáról.

1945 márciusában – A Belügyi Megbízotti Hivatal megkezdi a magyarlakta területeken létrejött nemzeti bizottságok felszámolását. 1945 nyaráig 12 dél-szlovákiai járás élére neveznek ki – többnyire szlovákokból álló – közigazgatási bizottságot vagy szlovák komisszárt.

1945. április 3. – A kijelölt kormánytagok kíséretében Kassára érkezik a Moszkván keresztül hazatérő Edvard Beneš.

1945. április 4. – Edvard Beneš Kassán a szociáldemokrata Zdeněk Fierlinger miniszterelnökkel az élén kinevezi az új csehszlovák kormányt, amelyben valamennyi engedélyezett párt (Csehszlovák Néppárt, Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt, Csehszlovák Szociáldemokrata Párt, Csehszlovákia Kommunista Pártja [CSKP], Szlovákia Kommunista Pártja, Demokrata Párt) 3-3 miniszteri tárcát kap, miközben a fontosabb tárcák többsége a kommunisták és a velük szimpatizáló politikusok kezébe kerül.

A szovjet hadsereg elfoglalja Pozsonyt. A szlovák kormány és Jozef Tiso köztársasági elnök már napokkal korábban Holicsra, majd az ausztriai Kremsmünsterbe menekült.

1945. április 5. – Az új kormány nyilvánosságra hozza programját, az ún. kassai kormányprogramot, amely a kollektív bűnösség elve alapján kilátásba helyezi a magyarok és németek felelősségre vonását és megfosztását csehszlovák állampolgárságuktól, vagyonuk lefoglalását és ún. nemzeti gondnokság alá helyezését, mezőgazdasági tulajdonuk elkobzását, valamint a német és magyar iskolák bezárását.

1945. április 7. – Az SZNT Elnöksége kiadja 26/1945 sz. rendeletét a nemzeti bizottságokról, amely kimondja, hogy a magyar és német többségű községekben és járásokban nemzeti bizottságok nem hozhatók létre, hanem helyettük a Belügyi Megbízotti Hivatalnak komisszárokat vagy közigazgatási bizottságokat kell kineveznie.

1945. április 13. – Az SZLKP Központi Bizottsága úgy határoz, hogy beszünteti a magyarok és németek párttagságát és pártba való felvételét, egyúttal felkéri a Belügyi Megbízotti Hivatalt, hogy dolgozza ki a magyar lakosság kitelepítésének a tervét.

Pozsonyban a Magyar Párt egykori vezetőségi tagjaiból, a megszűnt *Magyar Hírlap* és a *Magyar Néplap* baloldali publicistáiból Magyar Végrehajtó Bizottság néven illegális érdekképviseleti szervezet alakul, amely még aznap tiltakozik a csehszlovák hatóságoknál a magyarellenes rendeletek ellen.

1945. április 16. – Kassán a magyarok kiutasításának újabb hulláma kezdődik, amely során mintegy 1700 családot toloncolnak át Magyarországra.

1945. április 19. – A betiltott Magyar Párt vezető tisztségviselői és pozsonyi magyar értelmiségiek emlékirattal fordulnak a csehszlovák kormányhoz és az SZNT-hez, amelyben a magyar kisebbség alkotmányban biztosított jogainak tiszteletben tartását kérik.

1945. április 20. – Esterházy János meghallgatásra jelentkezik Gustáv Husák belügyi megbízottnál, aki azonban őt letartóztatja és átadja a biztonsági szerveknek.

1945. május 3. – Pozsonyban a helyi hatóságok megkezdik a magyarok és németek kilakoltatását és internálását a tölténygyári gyűjtőtáborba, valamint a Duna túlsó partján fekvő Pozsonyligetfaluba. Az internáltaknak 15–20 kg-os csomag elvitelét engedélyezik, lakásukat, házukat, ingó vagyonukat elkobozzák és szlovák lakosoknak adják.

1945. május 5. – A Belügyi Megbízotti Hivatal a magyar fegyverszüneti egyezményre hivatkozva körlevélben utasítja a magyarlakta vidékek járási nemzeti bizottságait és járási komisszárjait, hogy azonnal toloncoljanak ki az országból minden olyan magyar állampolgárt, aki 1938. november 2-a után telepedett le a Magyarországhoz csatolt területeken.

1945. május 9. – Edvard Beneš pozsonyi rádióbeszédében bejelenti, hogy a jövőben már nem lesznek az első világháborút követő rendszer szelleme szerinti kisebbségi jogok, s a németek és magyarok túlnyomó részének el kell távoznia Csehszlovákiából.

1945. május 15. – Az SZNT elfogadja 33/1945 sz. rendeletét a „fasiszta bűnösök, a megszállók, az árulók és kollaboránsok megbüntetéséről, s a népbíróságok létesítéséről" amellyel meghatározza a bűntettnek minősülő cselekményeket, illetve az egyes bűncselekményekre kiróható büntetés mértékét, létrehozza a pozsonyi székhelyű Szlovák Nemzeti Bíróságot, valamint a járási és helyi népbíróságokat.

1945. május 18. – Az SZNT Elnöksége határozatban tiltja meg magyarok felvételét a politikai pártokba. Kivételt csupán az aktív antifasiszta harcosok kaphatnak.

Gustáv Husák belügyi megbízott kitiltja Szlovákia területéről az összes magyarországi sajtóterméket.

1945. május 19. – Edvard Beneš 5/1945 sz. dekrétumával érvénytelennek nyilvánít bármilyen vagyoni átruházást és vagyonjogi ügyletet, ha azt 1938. szeptember 29-e után „a megszállás, nemzeti, faji vagy politikai üldözés nyomása alatt hajtották végre", s ún. nemzeti gondnokok felügyelete alá helyezi az „államilag megbízhatatlan" személyeknek a Csehszlovák Köztársaság területén lévő vagyonát, miközben a dekrétum szerint államilag megbízhatatlannak kell tekinteni többek között a német és magyar nemzetiségűeket.

1945. május 20–21. – Az SZLKP pozsonyi, nyitrai és trencséni területi konferenciái határozatban sürgetik, hogy a párt programjának, illetve a kassai kormányprogramnak megfelelően minél előbb vegye kezdetét a szlovák földművesek áttelepítése az északi országrészekből a kitelepítendő magyarok után üresen maradó földvagyonba.

1945. május 23. – A csehszlovák kormány a belügy-, a külügy- és a nemzetvédelmi miniszter részvételével háromtagú bizottságot állít fel azzal a feladattal, hogy dolgozza ki a németek és magyarok kitelepítésének részleteit.

1945. május 24. – A szlovákiai református egyház élére még a Tiso-féle szlovák állam idején kinevezett szlovák vezetésű ún. Szervező Bizottság 6

magyar és 3 szlovák egyházmegyét létrehozva újjászervezi a szlovákiai egyházmegyéket, s élükre ideiglenes adminisztrátorokat nevez ki.

1945. május 25. – Gustáv Husák belügyi megbízott az SZNT ülésén ismerteti a magyarok kitelepítésének tervét, amely szerint az első szakaszban kiutasítanák Szlovákiából azokat, akik 1938. november 2-a után telepedtek le az akkor Magyarországhoz csatolt területeken, majd azokat, akik vétettek a köztársaság ellen, nyilas vagy más szervezetek tagjai voltak, valamint azokat, akiket büntetőjogilag felelősségre vonnak és elítélnek. Ezt követően kerülne sor a még Szlovákiában maradó magyarok kicserélésére a magyarországi szlovákokért.

Az SZNT 43/1945 sz. rendeletével megtiltja németek és magyarok felvételét az ügyvédek és ügyvédjelöltek névjegyzékébe, 44/1945 sz. rendeletével azonnali hatállyal és a munkaviszonyból származó bárminemű jogigény nélkül megszünteti a német és magyar nemzetiségű állami és közalkalmazottak munkaviszonyát, 51/1945 sz. rendeletével pedig feloszlatottnak nyilvánít minden német és magyar egyesületet és társaságot.

1945. május 26. – Megkezdődik a nem őshonos magyarok szervezett kitoloncolása Csehszlovákiából. A kitelepítettek pontos száma ismeretlen, csehszlovák adatok szerint június végéig 31.780 magyar kénytelen elhagyni az ország területét.

1945 májusában – Megkezdődik a front átvonulása után újra megnyílt magyar iskolák felszámolása.

1945. június 2. – A Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal kiadja 96/1945 sz. hirdetményét a belső telepítés végrehajtásáról, amely előírja többek között a földet igénylők szlovák vagy más szláv nemzetiségének, illetve állami és nemzeti megbízhatóságának vizsgálatát.

1945. június 3. – Az SZLKP rimaszombati területi konferenciáján hat dél-szlovákiai járás küldöttei határozatban követelik a déli határvidék magyartalanítását és szlovákokkal való betelepítését.

1945. június 5. – Az SZNT 50/1945 sz. rendeletével kimondja az „államilag megbízhatatlan" személyek Szlovákia területén található minden vagyonának lefoglalását és ún. nemzeti gondnokság alá helyezését.

1945. június 6. – Az SZNT 52/1945 sz. rendeletével „a magyar állam által ideiglenesen megszállt területen" hatálytalanítja az első csehszlovák földreform alá eső ingatlanok 1938. november 1-je után történt valamennyi átruházását.

A Demokrata Párt Központi Titkársága körlevélben utasítja járási titkárságait a magyarok pártból való kizárására.

1945. június 8. – A Pozsonyi Városi Nemzeti Bizottság határozatot hoz a város magyar és német lakosságának megjelöléséről.

1945. június 14. – A belügyminiszter a május 23-i kormányhatározat alapján a kormány elé terjeszti „az idegen lakosság kitelepítéséről és a belső telepítésről" rendelkező elnöki dekrétum tervezetét, amely törvényerőre emelné a német és magyar lakosság kitelepítését Csehszlovákiából.

1945. június 16. – Az SZLKP KB Elnöksége határozatban sürgeti a magyar lakosság egyoldalú, illetve egy lakosságcsere keretében történő kitelepítését, a dél-szlovákiai városok és Pozsony magyartalanítását, s a déli határvidék szlovákokkal való benépesítését. Az Elnökség egyúttal elveti a magyar tannyelvű elemi iskolák további fenntartásának és magyar lap kiadásának lehetőségét.

1945. június 19. – Edvard Beneš kiadja a cseh országrészekben hatályos 16/1945 sz. ún. retribúciós dekrétumát „a náci bűnösök, az árulók és segítőik megbüntetéséről valamint a rendkívüli népbíróságokról", továbbá 17/1945 sz. dekrétumát a Nemzeti Bíróságról.

A csehszlovák kormány jóváhagyja a németeket és magyarokat csehszlovák állampolgárságuktól megfosztó elnöki dekrétum tervezetét.

1945. június 21. – Edvard Beneš kiadja a cseh országrészekben hatályos 12/1945 sz. dekrétumát „a németek, a magyarok, valamint a cseh és a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról", amely a földreform céljaira azonnali hatálylyal és térítés nélkül előírja többek között a magyarok és németek mezőgazdasági vagyonának elkobzását.

1945. június 23. – Miután Csehszlovákia még nem szerezte meg a nagyhatalmak hozzájárulását a nem szláv lakosság kitelepítéséhez, a belügy-, a külügy- és a nemzetvédelmi miniszter alkotta kormánybizottság a kormány utasítására átdolgozza a németek és magyarok kitelepítéséről, illetve a belső telepítésről előkészület alatt álló elnöki dekrétumot, kihagyva belőle a kitelepítésre vonatkozó kitételeket.

1945. június 29. – Moszkvában aláírják a Kárpátalja Szovjetunióhoz csatolását kimondó csehszlovák-szovjet szerződést, amely Kárpátalján kívül a Szovjetunióhoz csatol 13, közigazgatásilag korábban Szlovákiához tartozott magyar lakosságú községet is.

1945. július 3. – A csehszlovák kormány jegyzékben kéri fel a háború győztes nagyhatalmait, hogy potsdami értekezletükön tűzzék napirendre a német és a magyar kisebbség kitelepítésének kérdését. A jegyzék szerint a kitelepítés 2–2,5 millió németet és kb. 400.000 magyart érintene, miközben a magyarok egy részének kitelepítése lakosságcsere formájában is megvalósulhatna.

Az SZNT kiadja 69/1945 sz. rendeletét „az államilag megbízhatatlan személyek magánalkalmazásból való elbocsátásáról".

1945. július 8. – Az Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatal kiutasít Csehszlovákia területéről minden olyan nem csehszlovák állampolgárságú magyar lelkészt, akit 1938. november 2-a után helyeztek valamely szlovákiai egyházközségbe.

1945. július 17. – Edvard Beneš kiadja 27/1945 sz. dekrétumát „a belső telepítés egységes irányításáról", amely az eredeti elképzelésekkel ellentétben a németek és magyarok kitelepítéséről nem rendelkezik.

1945. július 20. – Edvard Beneš kiadja a cseh országrészekben hatályos 28/1945 sz. dekrétumát „a németek, a magyarok és az állam más ellenségei mezőgazdasági vagyonának cseh, szlovák és más szláv földművesekkel való betelepítéséről". A dekrétum értelmében az elkobzott mezőgazdasági vagyonból földjuttatást csupán csehek, szlovákok, valamint más szláv nemzethez tartozók kérhetnek.

1945. július 25. – Az ügyvédek és közjegyzők bírói szolgálatba való felvételét szabályozó 82/1945 sz. SZNT-rendelet kimondja, hogy bírói szolgálatba csak csehszlovák állampolgárságú, szláv nemzetiségű, nemzetileg és politikailag megbízható bíró, ügyvéd és közjegyző vehető fel.

1945. augusztus 2. – Véget ér a potsdami konferencia, amely jóváhagyta a német lakosság kitelepítését Csehszlovákiából, Lengyelországból és Magyarországról, a szlovákiai magyarság kitelepítésének kérdésével ugyanakkor a csehszlovák kérés ellenére nem foglalkozott.

Edvard Beneš kiadja 33/1945 sz. alkotmánydekrétumát „a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről", amely – az aktív antifasiszta harcosok kivételével – megfosztja csehszlovák állampolgárságától a teljes német és magyar kisebbséget.

1945. augusztus 3. – Az SZNT végrehajtó szerve, a Megbízottak Testülete megszünteti a magyar evangélikus egyházközségek és szeniorátusok önállóságát, vagyonukat átadja a szlovák egyházközségeknek, a magyar lelkészeket elbocsátja, s kimondja, hogy istentiszteletek rendszeresen csak az állam nyelvén tarthatók.

1945. augusztus 11–12. – Zsolnán az SZLKP háború utáni első országos konferenciája megerősíti a pártvezetés korábbi állásfoglalását, miszerint a magyarság egy részét egyoldalúan, a többieket lakosságcsere keretében kell kitelepíteni Szlovákiából.

1945. augusztus 14. – A magyar kormány jegyzéket terjeszt a nagyhatalmak elé a békekonferenciával kapcsolatos szempontjairól, amely szerint a Csehszlovákia által felvetett lakosságcsere nem lehet a nemzetiségi kérdés megoldásának útja s Magyarország számára a népcsere csak területi kompenzációval képzelhető el.

1945. augusztus 16. – A csehszlovák kormány a nagyhatalmakhoz intézett jegyzékében a németek kitelepítésére vonatkozó potsdami határozatra hivatkozva reményét fejezi ki, hogy a nagyhatalmak egyetértenek majd a csehszlovákiai magyar és a magyarországi szlovák lakosság cseréjével.

1945. augusztus 23. – Az SZNT kiadja 104/1945 sz. rendeletét „a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról", mellyel módosítja az SZNT Elnökségének február 27-i rendeletét. A jogszabály a magyarok esetében továbbra is meghagyja az 50 hektár alatti mezőgazdasági ingatlant, elrendeli ugyanakkor azon társaságok és jogi személyek mezőgazdasági vagyonának elkobzását, amelyek részvényeinek többségét magyarok vagy németek birtokolják.

1945. augusztus 25. – Az Ideiglenes Nemzetgyűlés megválasztásáról szóló 48/1945 sz. kormányrendelet kimondja, hogy a képviselőket közvetve, delegátusok útján fogják választani, választók, delegátusok és képviselők azonban kizárólag cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok lehetnek.

A belügyminiszter 51/1945 sz. hirdetményével bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a csehszlovák állampolgárság visszaadását a csehszlovák állampolgárságú férjek magyar vagy német nemzetiségű feleségeinek és gyermekeinek.

1945. augusztus 28. – A szlovákiai járási nemzeti bizottságok küldötteinek besztercebányai kongresszusán megválasztják az újjáalakuló SZNT képviselőit és a prágai Ideiglenes Nemzetgyűlés Szlovákiát képviselő tagjait. Magyar és német nemzetiségű képviselőt egyik törvényhozó szervbe sem választanak.

1945. szeptember 3. – Dalibor M. Krno, a csehszlovák kormány budapesti képviselője hivatalosan kezdeményezi, hogy a két ország kezdjen tárgyalásokat a lakosságcseréről.

1945. szeptember 12. – A magyar kormány jegyzékkel fordul a nagyhatalmakhoz, amelyben a Magyarország és Csehszlovákia közötti vitás kérdések, illetve a csehszlovákiai magyarság helyzetének megvizsgálása céljából egy nemzetközi vizsgálóbizottság felállítását kéri.

1945. szeptember 14. – Az SZNT alakuló ülésén a testület elnökévé Jozef Lettrichet, a Demokrata Párt elnökét választják.

1945. szeptember 15. – Vladimír Clementis csehszlovák külügyi államtitkár az SZNT ülésén sürgeti a magyar kérdés „definitív" megoldását, amit egyedül a magyar kisebbség kitelepítésével lehet elérni.

1945. szeptember 19. – Edvard Beneš a cseh országrészekben hatályos 71/1945 sz. dekrétumával elrendeli azon személyek munkakötelezettségét, akiket magyar és német nemzetiségük miatt megfosztottak csehszlovák állampolgárságuktól.

1945. szeptember 25. – Edvard Beneš 81/1945 sz. dekrétuma Cseh- és Morvaország területén feloszlat minden német és magyar egyesületet.

1945. szeptemberében – Több városban, többek között Pozsonyban, Kassán, Léván, Ipolyságon, Rimaszombatban és Rozsnyón betiltják, illetve korlátozzák a magyar nyelvű istentiszteleteket.

1945. október 1. – Edvard Beneš kiadja 88/1945 sz. dekrétumát az általános munkakötelezettségről, amely értelmében egy évi időtartamra közmunkára kötelezhető minden 16 és 55 év közötti férfi, illetve 18 és 45 év közötti nő.

1945. október 4. – Edvard Beneš köztársasági elnök kiadja 105/1945 sz. dekrétumát „a közalkalmazottak működését felülvizsgáló tisztogató bizottságokról", amely értelmében a közalkalmazottaknál fegyelmi vétséget jelent többek között a német vagy magyar nemzetiségűnek való jelentkezés, a németekkel vagy magyarokkal való politikai együttműködés, a szolgálaton

kívüli társasági érintkezés a németekkel vagy magyarokkal, a német vagy magyar iskolákban tett vizsga, valamint gyermekeik beíratása német vagy magyar iskolába.

A tájékoztatásügyi megbízott 250/1945 sz. hirdetményével megtiltja, hogy az „államilag megbízhatatlan" személyek, vagyis többek között a magyarok és németek rádiókészüléket birtokoljanak.

1945. október 10. – Komáromban a hatóságok a városháza előtti térről eltávolítják Klapka György tábornok szobrát.

1945. október 15. – Mindszenty József esztergomi érsek pásztorlevélben tárja a magyar közvélemény elé a csehszlovákiai magyarság súlyos helyzetét.

1945. október 22. – A Belügyi Megbízotti Hivatal kiadja 287/1945 sz. végrehajtási utasítását „a csehszlovák állampolgárság 33/1945 sz. dekrétum szerinti rendezéséről", amelyben tételesen felsorolja azon személyek körét, akik nem kaphatják vissza csehszlovák állampolgárságukat.

1945. október 24. – Edvard Beneš dekrétumokat ad ki a bányák és bizonyos élelmiszeripari vállalatok, a részvénytársasági bankok és a magánbiztosítók államosításáról, amelyek értelmében nem fizetendő kártérítés többek között a németektől és magyaroktól államosított vagyonért.

1945. október 25. – Edvard Beneš kiadja 108/1945 sz. dekrétumát „az ellenséges vagyon elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapokról", amellyel elrendeli a német és magyar jogi és természetes személyek minden ingó és ingatlan vagyonának elkobzását. Az elkobzott vagyon ideiglenes kezelésével a nemzeti újjáépítési alapokat bízza meg.

A csehszlovák hatóságok a 88/1945 sz. elnöki dekrétumra hivatkozva megkezdik a közmunkára kijelölt szlovákiai magyar férfiak csehországi deportálását.

1945. október 27. – Edvard Beneš kiadja 137/1945 sz. alkotmánydekrétumát a „forradalmi időszakban" államilag megbízhatatlannak tekintett személyek őrizetbe vételéről, valamint 143/1945 sz. dekrétumát, amely a büntetőeljárás során korlátozza azon személyek perlési jogát, akiktől a 108/1945 sz. elnöki dekrétum alapján vagyonukat elkobozták.

1945. október 28. – Az Ideiglenes Nemzetgyűlés alakuló ülésén megerősítik köztársasági elnöki tisztségében Edvard Benešt, aki ünnepi beszédében sürgeti a magyar és német kisebbség kitelepítését, illetve a lakosságcsere végrehajtását.

1945. november 6. – Megalakul Zdeněk Fierlinger második, összetételében az előzővel csaknem teljes egészében megegyező kormánya.

1945. november 7. – Az SZNT kiadja 130/1945 sz. rendeletét „a háborús események által okozott károk megtérítésére nyújtandó előlegről", amely szerint kártérítési előleget csak csehszlovák állampolgárok kaphatnak.

1945. november 11. – A magyar kormány elhatározza, hogy tárgyalásokba bocsátkozik a csehszlovák kormánnyal a lakosságcseréről.

1945. november 12. – A Belügyi Megbízotti Hivatal 297/1945 sz. határozata a német és magyar nemzetiségű személyek számára megtiltja az ún. megbízhatósági igazolvány kiadását.

1945. november 16. – A Nemzetbiztonsági Testület pozsonyi területi parancsnoksága elrendeli a magyarok és németek jelentkezési kötelezettségét, mivel mint nem csehszlovák állampolgárok csak engedéllyel tartózkodhatnak a szlovák fővárosban.

1945. november 18. – A *Čas* című lap közli Július Viktory belügyi megbízott felhívását, amelyben figyelmezteti a szlovákokat, hogy ne kössenek házasságot magyarokkal, mivel aki ezt megteszi, magyar nemzetiségű házastársával együtt kitelepítik Csehszlovákiából.

1945. november 20. – A magyar kormány újabb jegyzéket intéz az USA, Nagy-Britannia és a Szovjetunió budapesti képviselőihez, amelyben megismétli a nemzetközi vizsgálóbizottság kiküldésére irányuló kérelmét, egyúttal kéri Szlovákia magyarlakta területeinek nemzetközi ellenőrzés alá helyezését.

1945 őszén – Hentz Zoltán és Lipcsey Gyula főiskolai hallgatók a magyar kisebbség sérelmeinek dokumentálása, tiltakozó jegyzékek összeállítása, s Magyarország és a külföld tájékoztatása céljából Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség néven titkos szervezetet alapítanak. A főként a katolikus értelmiséget tömörítő szervezet vezető egyénisége Arany A. László nyelvtudós, egyetemi tanár lesz.

1945. december 3. – Prágában Vladimír Clementis külügyi államtitkár és Gyöngyösi János külügyminiszter tárgyalásokat kezd a csehszlovák-magyar lakosságcseréről. A csehszlovák elképzelés értelmében a magyar kisebbség egy része a paritásos lakosságcsere keretében hagyná el az országot, a többit egyoldalúan telepítenék át Magyarországra. A magyar fél a népcsere feltételeül a magyarellenes intézkedések hatálytalanítását, valamint a népcsere után is Csehszlovákiában maradó magyarok kisebbségi jogainak biztosítását, vagy lakóterületükkel együtt Magyarországhoz való csatolását szabja.

1945. december 4. – A tárgyalások felvételének eredményeként a csehszlovák kormány leállítja a magyar lakosság csehországi deportálását. December 1-ig közel 10.000 magyart szállítottak Cseh- és Morvaországba.

1945. december 6. – A két fél merőben ellentétes álláspontja miatt a magyar delegáció megszakítja a lakosságcseréről folytatott tárgyalásokat és hazautazik Budapestre.

1945. december 11. – Gyöngyösi János jegyzékben kéri fel a nagyhatalmakat, hogy járjanak közben a csehszlovák kormánynál a magyar kisebbség üldöztetésének megszüntetése érdekében, a lakosságcsere során pedig képviseltessék magukat a cserét felügyelő bizottságban.

1946. február 6–10. – Prágában újabb tárgyalásokra kerül sor Vladimír Clementis és Gyöngyösi János között a csehszlovák-magyar lakosságcseréről, amelyen a magyar küldöttség – fenntartásai ellenére – elfogadja a csehszlovák fél által javasolt lakosságcsere-egyezményt, mégpedig azzal a korábban ellenzett csehszlovák feltétellel együtt, hogy a csehszlovák kormány kapjon szabad kezet a kitelepítendő magyarok kiválasztására.

1946. február 9. – Az amerikai kormány az 1945. november 20-i magyar jegyzékre válaszolva leszögezi, hogy nem tartja megvalósíthatónak nemzetközi bizottság létrehozását sem a kisebbségi probléma, sem a lakosságcsere ellenőrzése céljából, s nem támogatja a magyarlakta szlovákiai területek nemzetközi ellenőrzés alá helyezését sem.

1946. február 15. – A Megbízottak Testülete a lakosságcserével kapcsolatos feladatok elvégzésére létrehozza a Csehszlovák Áttelepítési Bizottságot, a kitelepítendő magyarok kiválasztása céljából elhatározza a dél-szlovákiai magyar lakosság összeírását, egyúttal megbízza a Belügyi Megbízotti Hivatalt, hogy dolgozza ki a reszlovakizáció fő irányelveit.

1946. február 21. – Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 28/1946 számmal törvényt fogad el az állandó választói névjegyzékekről, amely kimondja, hogy a választói névjegyzékekbe csak cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok vehetők fel.

1946. február 25. – A Megbízottak Testülete 37/1946 sz. végrehajtási utasítása szerint az állampolgárságuktól megfosztott németeket és magyarokat a külföldiek foglalkoztatásáról szóló törvények alapján sem szabad alkalmazni, hanem általános munkakötelezettségnek vannak alávetve a 88/1945 sz. dekrétuma alapján.

1946. február 27. – Budapesten Vladimír Clementis és Gyöngyösi János aláírja a csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezményt, amelynek V. cikke felhatalmazza a csehszlovák kormányt, hogy annyi magyar nemzetiségű személyt telepíthessen át Magyarországra, amennyi magyarországi szlovák (és cseh) önként jelentkezik a Csehszlovákiába való áttelepülésre, VIII. cikkében pedig a magyar kormány kötelezettséget vállal arra, hogy paritáson felül átveszi a szlovák népbíróságok által háborús bűnösnek minősített magyarokat is.

1946. március 4. – Megkezdi magyarországi tevékenységét a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság, amely a lakosságcsere-egyezmény értelmében 6 héten keresztül szabadon propagálhatja a magyarországi szlovákok között a Csehszlovákiába való áttelepülés gondolatát.

1946. március 18. – Ján Čech, a Szlovák Telepítési Hivatal elnöke az SZNT Elnöksége előtt számol be a kitelepítendő magyarok kiválasztásának előkészületeiről. Čech szerint elsősorban a vagyoni, politikai, területi és etnikai kritériumokat fogják figyelembe venni úgy, hogy a kitelepítések által három vagy négy részre darabolják a magyar nyelvterületet.

1946. március 19. – A brit kormány az 1945. november 20-i magyar jegyzékre válaszolva kifejti, hogy nem kíván részt venni semmilyen, a csehszlovákiai magyar kisebbség helyzetét vizsgáló vagy a lakosságcserét ellenőrző bizottságban.

1946. március 28. – Az Ideiglenes Nemzetgyűlés az 57/1946 sz. alkotmánytörvénnyel törvényerőre emeli Edvard Beneš elnöki dekrétumait és alkotmánydekrétumait, mégpedig az eredeti hatállyal.

1946. április 11. – Az Ideiglenes Nemzetgyűlés 65/1946 számmal alkotmánytörvényt fogad el az Alkotmányozó Nemzetgyűlésről, amely szerint a nemzetgyűlési választások során választójoguk kizárólag a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgároknak lesz, parlamenti képviselővé pedig szintén csupán a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok választhatóak.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés cseh országrészekben hatályos 83/1946 számú törvénye megszünteti a munka- és tanulói viszonyát mindazoknak a németeknek és magyaroknak, akik a 33/1945 sz. elnöki alkotmánydekrétum értelmében elveszítették csehszlovák állampolgárságukat.

1946. április 12. – Az Ideiglenes Nemzetgyűlés ratifikálja a lakosságcsere-egyezményt, egyúttal elfogadja a 74/1946 sz. alkotmánytörvényt a külföldről, különösen Magyarországról hazatelepülő szlovákok állampolgárságáról, valamint a 75/1946 sz. törvényt jogi és gazdasági kedvezményezettségükről.

1946. április 25. – A csehszlovák kormány a békeszerződések előkészítésével foglalkozó párizsi négyhatalmi külügyminiszteri értekezlet elé terjeszti a háború előtti csehszlovák-magyar határ visszaállítására, a pozsonyi hídfő kiszélesítésére, s a lakosságcsere és a reszlovakizáció után Csehszlovákiában maradó magyarok egyoldalú kitelepítésének jóváhagyására vonatkozó követeléseit, azzal, hogy foglalják bele azokat a Magyarországgal kötendő békeszerződésbe.

Az SZNT lakóvédelemről szóló 54/1946 sz. rendelete korlátozza a felmondás lehetőségét, nem védi viszont azokat a magyarokat és németeket, akik a 33/1945 sz. elnöki alkotmánydekrétum alapján elveszítették csehszlovák állampolgárságukat, valamint azokat, akiket az SZNT 33/1945 sz. rendelete alapján ítéltek el.

1946. május 1. – Komáromban a hatóságok eltávolítják Jókai Mórnak az egykori Jókai Egyesület székháza előtt álló szobrát.

1946. május 6. – A magyar kormány jegyzékben tájékoztatja a nagyhatalmak budapesti képviselőit a Magyarország és Csehszlovákia közötti vitás kérdésekről, s felkéri őket, hogy a békeszerződésben kisebbségvédelmi rendelkezésekkel biztosítsák a csehszlovákiai magyarság részére az ENSZ alapokmányában foglalt emberi jogokat.

1946. május 7. – A Párizsban ülésező Külügyminiszterek Tanácsa nyilvánosságra hozza határozatát, amelyben Magyarország 1937. december 31-i államhatárainak visszaállítását javasolja, magyar-csehszlovák viszonylatban

azonban kilátásba helyezi a beterjesztett csehszlovák követelés és az esetleges magyar ellenkövetelés mérlegelését.

1946. május 8. – Az Ideiglenes Nemzetgyűlés elfogadja a 115/1946 sz. ún. amnesztiatörvényt, amely szerint a csehek és szlovákok szabadságának visszanyeréséért, valamint a megszállók és segítőtársaik elleni harcban elkövetett cselekmények akkor sem minősülnek törvényellenesnek, ha az érvényes jogszabályok szerint egyébként büntetendők lennének.

Ján Púll ipar- és kereskedelemügyi megbízott 1104/1946 sz. hirdetményével nemzeti gondnokok felügyelete alá helyezi a német és a magyar nemzetiségű személyek tulajdonában lévő szabadalmakat.

1946. május 14. – Az SZNT 64/1946 sz. rendeletével oly értelemben módosítja a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról szóló korábbi rendeletét, hogy nem határozza meg a magyaroktól elkobzandó földterület nagyságát, hanem összes mezőgazdasági ingatlanuk elkobzásáról rendelkezik.

A magyar Nemzetgyűlés többnapos vitát követően ratifikálja a lakosságcsere-egyezményt.

1946. május 26. – Parlamenti választásokat tartanak Csehszlovákiában, amelyen azonban a választójogától megfosztott magyar és német lakosság nem vehet részt. A cseh országrészekben a kommunista, Szlovákiában a Demokrata Párt győz.

1946. június 14. – A csehszlovák kormány átnyújtja a magyar kormánynak azoknak a magyarországi szlovák vagy szlovák származású személyeknek a jegyzékét, akik át kívánnak települni Csehszlovákiába. A jegyzék 92.390 jelentkező nevét tartalmazza.

1946. június 17. – Július Viktory belügyi megbízott reszlovakizációs hirdetményével kezdetét veszi a reszlovakizációs kampány. A hatóságok az akció propagálása során általában az állampolgárság visszaadása és a vagyonelkobzás alóli mentesülés ígéretével igyekeznek jelentkezésre bírni a magyarokat.

1946. június 19. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés újra köztársasági elnökké választja Edvard Benešt.

1946. június 27. – A lakosságcsere-egyezményben biztosított egy hónapos póthatáridő lejártával Csehszlovákia új, 97.610 nevet tartalmazó jegyzéket nyújt át Magyarországnak a Csehszlovákiába áttelepülni szándékozók listájával. A későbbi visszajelentkezések, illetve a névjegyzék pontosítása után az áttelepülni szándékozó szlovákok száma csehszlovák adatok szerint 95.421-re, magyar adatok szerint 95.724-re módosul.

1946. július 1. – Véget ér a reszlovakizációs kérvények leadására kijelölt 2 hetes határidő, amely során 108.387 magyar család, azaz 352.038 személy kérte szlovákká minősítését.

1946. július 2. – Edvard Beneš köztársasági elnök a kommunista Klement Gottwalddal az élen új kormányt nevez ki.

1946. július 10. – A magyar Minisztertanács a lakosságcserével kapcsolatos teendők ellátása céljából létrehozza a Magyar Áttelepítési Kormánybiztosságot, majd július 12-én Jócsik Lajos államtitkárt kinevezi áttelepítési kormánybiztossá.

1946. július 16. – A csehszlovák kormány határozatot hoz szlovák és magyar önkéntes munkavállalók toborzásáról a németek kitelepítése után munkaerőhiánnyal küzdő cseh országrészek számára.

1946. július 18. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja a lakóvédelemről szóló 163/1946 sz. törvényt, amely értelmében az ún. államilag megbízhatatlan személyekkel, vagyis a magyarokkal és németekkel bármikor felbontható a bérleti szerződés.

1946. július 20–26. – Klement Gottwald miniszterelnök vezetésével csehszlovák kormányküldöttség látogat Moszkvába, ahol ígéretet kap a szovjet vezetéstől, hogy a Szovjetunió a béketárgyalásokon támogatni fogja a Csehszlovákia által előterjesztett követeléseket.

1946. július 26. – Kassán egyszerre 715 magyar ügyét kezdi tárgyalni a járási népbíróság, amivel kezdetét veszi a magyar kisebbség elleni legnagyobb tömeges per. Az augusztus 14-i ítélethirdetés során közel 200 vádlottat börtönbüntetésre, illetve munkatáborra, valamint teljes vagyonelkobzásra ítélnek.

1946. július 29. – Párizsban megnyílik a békekonferencia. A csehszlovák küldöttség vezetője Jan Masaryk külügyminiszter, a magyaré Gyöngyösi János.

1946. augusztus 1. – Pozsonyban a Csehszlovákiából kitelepítendő magyarok érdekvédelmének ellátására megnyílik a Wagner Ferenc minisztériumi jogtanácsos vezette Meghatalmazotti Hivatal.

1946. augusztus 6–7. – A csehországi munkaerő-toborzást végrehajtó központi és szlovák hivatalok pozsonyi értekezletükön elhatározzák, hogy a szlovákiai magyarokkal szemben az általános munkakötelezettségről rendelkező 88/1945 sz. elnöki dekrétumra hivatkozva kényszerítő eszközöket fognak alkalmazni.

1946. augusztus 11. – A Csehszlovákia által igényelt 5 dunántúli község (Horvátjárfalu, Oroszvár, Dunacsún, Rajka és Bezenye) a békekonferenciához intézett táviratban tiltakozik a terület Csehszlovákiához csatolása ellen.

1946. augusztus 14. – A párizsi békekonferencián kezdetét veszi a magyar békeszerződés tervezetének vitája.

1946. augusztus 16. – A Demokrata Párt májusi választási győzelme nyomán az SZNT Elnöksége kinevezi az új Megbízottak Testületét. A testület tagjainak többségét a demokraták adják, a kommunistáknak azonban Gustáv Husák személyében sikerül megszerezniük az elnöki tisztséget.

1946. augusztus 26. – A csehszlovák kormány átnyújtja a magyar kormánynak azoknak a magyaroknak a jegyzékét, akiket a lakosságcsere keretében át kíván telepíteni Magyarországra. A lakosságcsere-egyezmény V. cikke alapján áttelepítésre jelöltek száma csehszlovák adatok szerint 105.047, magyar adatok szerint 106.398; a VIII. cikk alapján ún. háborús bűnösként áttelepítendőkkel együtt a jegyzék több mint 181.000 nevet tartalmaz.

1946. szeptember 3–5. – Alakuló ülését tartja a nemzetgyűlési választások eredményei alapján újjáalakuló SZNT, amelynek elnökévé ismét Jozef Lettrichet választják.

1946. szeptember 9. – A Központi Reszlovakizációs Bizottság úgy határoz, hogy a július 1-i határidő után beérkezett és még beérkező reszlovakizációs kérelmeket is figyelembe veszi.

1946. szeptember 29. – A magyar és csehszlovák békeküldöttség a nagyhatalmak kezdeményezésére közvetlen tárgyalást folytat a magyar lakosság egyoldalú kitelepítésére vonatkozó csehszlovák indítványról. A magyar delegáció a transzfert határmódosításhoz köti azzal, hogy bizonyos számú magyart hajlandó átvenni az érintett terület lakosságán felül is, a csehszlovák fél azonban elutasítja a Magyarország javára történő határmódosítás lehetőségét.

1946. október 8. – Wagner Ferenc pozsonyi magyar meghatalmazott a köznyelv által fehér lapnak nevezett Igazolvánnyal értesíti ki a lakosságcsere-egyezmény V. cikke alapján magyarországi áttelepítésre jelölt szlovákiai magyarokat, hogy az áttelepítésre jelöltek névjegyzékében szerepelnek.

1946. október 12. – A párizsi békekonferencia plánuma elfogadja a Magyarországgal kötendő békeszerződés tervezetét: beleegyezik 3 dunántúli község (Horvátjárfalu, Oroszvár, Dunacsún) Csehszlovákiához csatolásába, de elutasítja a 200.000 szlovákiai magyar Csehszlovákia által igényelt egyoldalú kitelepítését Magyarországra, s a Csehszlovákiában maradó magyarok kérdésének rendezése céljából tárgyalásokra kötelezi Magyarországot. A plénum ülésén Vladimír Clementis bejelenti, hogy Csehszlovákia a döntés ellenére sem mond le a magyarok kitelepítésére irányuló szándékáról.

1946. november 4. – A Szlovák Telepítési Hivatal bizalmas irányelvekben részletezi a szlovákiai magyarok csehországi deportálásával kapcsolatos főbb teendőket. Ezek szerint Dél-Szlovákia 23 járásából – a reszlovakizáltak és a lakosságcsere keretében magyarországi áttelepítésre jelöltek kivételével – „átcsoportosítható" Csehországba az összes magyar nemzetiségű személy, akit a 33/1945 sz. elnöki dekrétum megfosztott csehszlovák állampolgárságától.

1946. november 15. – Rimaszombatban ledöntik Tompa Mihály szobrát.

1946. november 15–19. – A karhatalmi erők a Párkányi járáshoz tartozó Köbölkút és Muzsla, valamint a Somorjai járásban lévő Gutor és Szemet

községek körbezárásával s lakosságuk elhurcolásával megkezdik a szlovákiai magyar családok csehországi deportálását.

1946. november 23. – A magyar kormány a csehszlovák kormányhoz intézett jegyzékében tiltakozik a deportálások ellen.

1946. november 26. – Károlyi Mihály Edvard Beneshez intézett levelében a köztársasági elnök közbenjárását kéri a deportálások leállítása érdekében. Beneš december 13-i válaszlevelében védelmébe veszi a szlovákiai magyarság csehországi kényszerkitelepítését, amely szerinte a kétéves terv és a közmunkarendelet végrehajtását szolgálja.

1946. november 29. – Mindszenty József hercegprímás beutazási engedélyt kér Csehszlovákiába azzal a céllal, hogy a hivatalos egyházi ügyek intézése mellett közbenjárjon a deportálások leállítása érdekében is. A csehszlovák kormány Mindszenty beutazási kérelmét december 21-én elutasítja.

1946. december 2. – Prágában a CSKP KB és az SZLKP KB Elnökségének együttes ülése 250.000 szlovákiai magyar Csehországba telepítésének, s vagyonuk ún. nemzeti gondnokság alá helyezésének szükségességéről határoz.

1946. december 16. – A magyar kormány a folytatódó deportálások miatt megszakítja a lakosságcsere gyakorlati megvalósításáról folyó tárgyalásokat.

1946. december 19. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 255/1946 számú törvényével a magyarokat és németeket kizárja az ellenállási harc résztvevői számára nyújtandó kedvezményekből.

1946. december 20. – Václav Nosek belügyminiszter 254/1946 sz. hirdetményével bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a csehszlovák állampolgárság visszaadását a csehszlovák állampolgársággal rendelkező feleségek magyar vagy német nemzetiségű férjeinek.

1946. december 21. – Mindszenty József hercegprímás a magyar katolicizmus nevében kiáltványban tiltakozik a szlovákiai magyarság üldözése ellen, egyúttal egy független nemzetközi bizottság kiküldését sürgeti, amely alapot biztosíthatna az ENSZ számára a közbelépésre.

1946. december 28. – A Szlovák Telepítési Hivatal elrendeli, hogy a Csehországba deportált magyarok házait és gazdaságait utalják ki az ún. belső telepeseknek.

1946 folyamán – A Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség *Gyepű Hangja,* illetve *Észak Szava* címmel sokszorosított formában készülő illegális körleveleket jelentet meg.

1947. január 7. – A csehszlovák kormány a magyar kormányhoz intézett jegyzékében kinyilvánítja a lakosságcseréről folytatott tárgyalások újrafelvételére irányuló szándékát.

1947. január 25–26. – Gyöngyösi János és Vladimír Clementis magánjellegű tárgyalásokat folytat Pozsonyban a lakosságcsere megkezdéséről. Gyöngyösi ennek előfeltételéül a deportálások leállítását szabja, megegyezésre így nem kerül sor.

1947. február 1. – Pavol Jantausch nagyszombati püspök a Szlovák Katolikus Püspöki Kar nevében Edvard Beneš köztársasági elnökhöz, Jan Masaryk külügyminiszterhez és az SZNT Elnökségéhez intézett memorandumában tiltakozik a magyar lakosság csehországi deportálása ellen.

1947. február 5. – Mindszenty József hercegprímás VI. György angol király és Harry S. Truman amerikai elnök közbenjárását kéri a szlovákiai magyarság csehországi deportálásának leállítása érdekében.

1947. február 10. – Párizsban a szövetséges hatalmak, köztük Csehszlovákia aláírják Magyarországgal a békeszerződést. A békeszerződés aláírása előtt a magyar kormány a nagyhatalmakhoz intézett jegyzékében elégedetlenségét fejezi ki az igazságtalan békével szemben, különösen azt kifogásolja, hogy az aláírandó békeszerződés semmilyen biztosítékot nem tartalmaz a Magyarország határain kívül, mindenekelőtt Csehszlovákiában élő magyarok alapvető emberi jogainak tiszteletben tartása tekintetében.

1947. február 12. – A csehszlovák kormány négy jegyzéket juttat el a magyar kormányhoz, amelyekben – a magyar kisebbség csehországi deportálása elleni tiltakozása miatt – Csehszlovákia belügyeibe való beavatkozással, a lakosságcsere-egyezmény megsértésével, az államhatáron szított zavargásokkal és a revizionizmus feléledésével vádolja meg Magyarországot.

1947. február 22. – A csehszlovák kormány leállítja a szlovákiai magyarság csehországi deportálását. A hivatalos csehszlovák adatok szerint 1946/47 telén összesen 41.666 személyt (9610 családot) telepítettek át Cseh- és Morvaországba, az erőszakkal áttelepítetteken kívül további 2489 személy (2154 család) pedig önként költözött át a cseh országrészekbe. Magyar becslések ezzel szemben 60–100.000 közöttire teszik a deportáltak számát.

1947. március 2–7. – Vladimír Clementis és Gyöngyösi János újabb tárgyalásokat folytat Prágában a lakosságcsere megkezdéséről. Miután a csehszlovák fél nem hajlandó a deportáltak hazatelepítésének és kártérítésének ügyét megvitatni, a megbeszélés ismét eredménytelenül ér véget.

1947. március 14. – A csehszlovák kormány határozatot hoz az 1946 ősze óta szünetelő reszlovakizáció folytatásáról, egyúttal elrendeli, hogy a magyar fél elutasító válasza, illetve a lakosságcsere megkezdésének a csehszlovák fél által elfogadhatatlan időpontja esetén a csehszlovák hivatalok folytassák a magyar lakosság csehországi deportálását.

1947. március 23. – Sebestyén Pál rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter vezetésével a lakosságcsere vitás kérdéseinek megtárgyalása céljából 23 tagú magyar delegáció érkezik Pozsonyba.

1947. március 26. – A pozsonyi tárgyalásokon megállapodás születik arról, hogy az első 3000 család kölcsönös áttelepítésével április 8-án kezdetét veszi a lakosságcsere. A népcsere kezdetét később magyar kérésre pár nappal elhalasztják.

1947. április 9. – Budapesten Bólya Lajos elnökletével megalakul a lakosságcsere-egyezmény keretében áttelepítendő, illetve a Csehszlovákiából már átmenekült magyarokat összefogni és gazdaságilag segíteni kívánó „Otthon" Beszerző és Értékesítő Szövetkezet.

1947. április 11. – A magyar Minisztertanács a személyét csehszlovák részről ért támadások miatt hivataláról még 1947 februárjában lemondott Jócsik Lajos helyett Hajdu Istvánt, az Országos Földhivatal igazgatóját nevezi ki magyar áttelepítési kormánybiztossá.

1947. április 12. – A hajnali órákban a Galántai járásbeli Nagymácsédről és Nagyfödémesről, valamint a Zselizi járásban lévő Tergenyéről áttelepítendőkkel elindul az első két vonatszerelvény Magyarország felé, s ezzel a csehszlovák-magyar lakosságcsere keretén belül kezdetét veszi a szlovákiai magyarok áttelepítése.

1947. május 8. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja a 90/1947 sz. törvényt a németek, a magyarok és az „ellenség" elkobzott mezőgazdasági vagyonának telekkönyvi átvezetéséről.

1947. május 14. – A Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság gondozásában megjelenik Budapesten az „Otthon" Beszerző és Értékesítő Szövetkezet értesítőjének, az *Új Otthon* c. hetilapnak az első száma. Szlovákiai terjesztését a szlovák hatóságok augusztus végén betiltják.

1947. május 24. – Az ún. pöstyéni jegyzőkönyv aláírásával véget érnek a lakosságcsere gyakorlati lebonyolításáról folytatott csehszlovák-magyar tárgyalások. Megállapodás születik többek között az áttelepítendő magyarok földvagyonának nagyságáról, az áttelepülők társadalmi rétegződéséről és a cserekvótába beszámítandó menekültekről; nem születik ugyanakkor megegyezés a csehszlovák fél által áttelepítésre jelölt ún. nagy háborús bűnösök átvételének ügyében.

1947. május 29. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 107/1947 számmal törvényt fogad el a tiltott határátlépésről, amely a tiltott határátlépést szigorúbban bünteti a Magyarországra áttelepített magyar nemzetiségű volt csehszlovák állampolgárok esetében. Ugyancsak szigorúbban bünteti azokat, akik ilyen magyaroknak szállást adnak.

1947. június 17. – A kormány 106/1947 sz. rendeletével csak azoknak az igénylőknek teszi lehetővé, hogy hozzájussanak egy-egy elkobzott kisipari vállalathoz, akik igazolják, hogy csehszlovák állampolgárok, cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségűek, nemzetileg és államilag megbízhatóak, s ve-

lük közös háztartásban élő családtagjaik nem német vagy magyar nemzetiségűek.

1947. június 23–25. – Rákosi Mátyás, a Magyar Kommunista Párt főtitkára és Farkas Mihály főtitkárhelyettes Prágában sikertelenül igyekeznek rábírni a csehszlovák kommunista vezetést és Edvard Beneš köztársasági elnököt a magyar kisebbséggel szembeni politikájuk megváltoztatására.

1947. július 9. – A Belügyi Megbízotti Hivatal elrendeli az engedély nélkül hazatért deportáltak visszatoloncolását Csehországba. Összeszedésük és elszállításuk július 16-án kezdődik meg.

1947. július 11. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 142/1947 számmal törvényt fogad el az első, 1919. évi földreform reviziójáról. A törvény értelmében földjuttatásban csak azok részesülhetnek, akik igazolják, hogy csehszlovák állampolgárok; cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségűek; nemzetileg és államilag megbízhatóak; és velük közös háztartásban élő családtagjaik nem német vagy magyar nemzetiségűek.

1947. július végén – A szlovák hatóságok a lakóvédelmi törvényre hivatkozva több dél-szlovákiai városban megkezdik a magyar lakosság kilakoltatását.

1947. szeptember 12. – A Népjóléti Minisztérium 231. sz. rendeletével 6 hónappal meghosszabbítja a Csehországba deportált magyarok eredetileg egy évre szóló munkakötelezettségét.

1947. szeptember 15. – Érvénybe lép a párizsi békeszerződés, amivel párhuzamosan Csehszlovákia és Magyarország felújítja diplomáciai kapcsolatait.

1947. szeptember 16. – Pozsonyban a Szlovák Nemzeti Bíróság a Csehszlovák Köztársaság szétverésében való részvétel és fasiszta eszmék terjesztésének vádjával kötél általi halálra ítéli a még 1945-ben a Szovjetunióba hurcolt, s ott 10 évi kényszermunkára ítélt Esterházy Jánost.

1947. szeptember 23. – Varsóban a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának (Kominform) alakuló ülésén a magyar küldöttek (Révai József, Farkas Mihály) Csehszlovákia magyarellenes politikájában jelölik meg a két ország közötti együttműködés és az ún. népi-demokratikus országok egységes frontja létrehozásának akadályát.

1947. október 10. – A Megbízottak Testülete arra utasítja az állami szerveket, hogy azokat az alkalmazásukban lévő személyeket, akik korábban magyarnak vallották magukat, még ha időközben reszlovakizáltak is, helyezzék át Szlovákia északi területeire, helyettük pedig magyarul nem beszélő szlovákokat alkalmazzanak.

1947. október 14. – A csehszlovák kormány jóváhagyja a Vladimír Clementis külügyi államtitkár által előterjesztett javaslatot, miszerint a reszlovakizáció, a lakosságcsere és az egyoldalú kitelepítés után Csehszlovákiában maradó magyarokat úgy kell széttelepíteni, hogy ne alkossanak homogén egységet.

1947. október 15. – A csehszlovák hatóságok birtokba veszik a párizsi békeszerződés által Csehszlovákiának ítélt három dunántúli községet.

1947. november 11. – A csehszlovák kormány a szovjet kormányhoz intézett memorandumában a csehszlovák-magyar lakosságcsere meggyorsítását, s további 150.000 magyar kitelepítésének lehetővé tétele érdekében ugyanennyi magyarországi németnek Németország szovjet megszállási övezetébe telepítését kéri a Szovjetuniótól.

1947. december 2. – A csehszlovák kormány 206/1947 sz. rendeletével a békeszerződésre hivatkozva elrendeli a magyar állampolgárok Csehszlovákia területén lévő vagyonának összeírását és lefoglalását.

1947. december 18. – A Belügyi Megbízotti Hivatal kiadja 2/1948 sz. hirdetményét a nyelvileg hibás vagy helytelen szláv szövegű feliratok és hirdetések nyilvános használatának tilalmáról.

1947. december 19. – Az SZNT 89/1947 sz. rendeletével tovább szigorítja vagyonelkobzó rendeleteit, s előírja többek között azon mezőgazdasági vagyon elkobzását, amelyet a német és magyar nemzetiségű személyek 1938. szeptember 29-e után adtak el és olyan személyek tulajdonát képezi, akik vagyona egyébként nem esne konfiskáció alá.

1947. december 20. – Csehszlovákia és Magyarország a közelgő karácsonyra és a nagy hidegre való tekintettel megegyezik a lakosságcsere szüneteltetésében.

1947. december 23. – Bolgár Elek, Magyarország II. világháború utáni első prágai követe átadja megbízólevelét Edvard Beneš köztársasági elnöknek.

1947. december 31. – Befejezi tevékenységét a pozsonyi Szlovák Nemzeti Bíróság és a 77 járási népbíróság. A bíróságok által elítélt 8.055 személy 59,7 %-a magyar, 28,5 %-a szlovák, 10,5 %-a német, 1,2 %-a pedig egyéb nemzetiségű.

1948

1948. január 6. – A Reszlovakizációs Bizottság zárójelentésben ismerteti a reszlovakizáció 1948. január 1-ig elért eredményeit, egyben meghirdeti a reszlovakizáció második szakaszát. A jelentés szerint a bizottság 423.264 személy kérvényével foglalkozott, közülük 282.594 személy kérelmét bírálta el pozitívan, 99.401-ét elutasította, 41.269 személy kérelme pedig különböző okok miatt elintézésre vár.

1948. január 14. – Az SZLKP KB Elnöksége határozatban mondja ki, hogy a párt továbbra sem szándékozik változtatni a magyar kisebbséggel szembeni politikáján.

1948. február 23–25. – A Magyar Kommunista Párt és a CSKP vezetése közötti budapesti megbeszélésen a magyar pártvezetés beleegyezik a

lakosságcsere folytatásába, s ígéretet tesz rá, hogy a májusban esedékes csehszlovákiai választásokig nem veti fel a szlovákiai magyarság helyzetét, amiért cserébe a csehszlovák fél megígéri, hogy nem romlik tovább a magyar kisebbség helyzete.

1948. február 25. – Edvard Beneš a kommunista nyomásnak engedve elfogadja a jobboldali miniszterek február 20-án benyújtott lemondását, s Klement Gottwalddal az élén olyan új kormányt nevez ki, amelyben a tárcák többségét már a kommunisták birtokolják.

1948. február 28. – Pozsonyban betiltják a magyar nyelvű evangélikus, majd március 8-án a református istentiszteleteket is.

1948. március 2. – Ismét folytatódik az 1947. december 20-a óta szünetelő lakosságcsere.

1948. március 6. – A kommunista hatalomátvétel következtében átalakul a Megbízottak Testülete is: tagjainak többsége szintén kommunista.

1948. március 12. – Az SZNT új elnökévé a kommunista Karol Šmidkét választják.

1948. március 16–18. – Pozsonyban újabb csehszlovák-magyar tárgyalások zajlanak a lakosságcsere vitás kérdéseiről. A csehszlovák fél ígéretet tesz a vagyoni kvóta betartására, a személyi kvóta kérdésében azonban továbbra sem születik megegyezés.

1948. március 19. – A csehszlovák kormány határozata szerint azok a cseh országrészekben dolgozó magyarok, akik kötelezik magukat, hogy nem térnek vissza Szlovákiába, hanem letelepednek Csehországban, visszakaphatják csehszlovák állampolgárságukat, egyúttal elrendeli a deportáltak Szlovákiában hagyott ingatlanvagyonának elkobzását és szlovák ún. bizalmiaknak való átadását. A kormány határozatot hoz a lakosságcsere-egyezmény alapján Magyarországra telepített magyarok Csehszlovákiában hátrahagyott vagyonának a szlovák és cseh áttelepülők közötti szétosztásáról is.

1948. március 21. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 45/1948 sz. törvényével a mezőgazdasági ingatlanok elidegenítését az illetékes járási nemzeti bizottság engedélyéhez köti azzal, hogy az engedély csak a csehszlovák állampolgárságú, cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű vásárlónak adható meg; az „új földreformról" rendelkező 46/1948 sz. törvénye pedig kimondja, hogy az állam felvásárol (valójában kisajátít) és az arra rászorulók között szétoszt minden 50 hektárt meghaladó földbirtokot, földjuttatásban azonban csupán a cseh, szlovák vagy más szláv nemzetiségű csehszlovák állampolgárok részesülhetnek.

1948. március 25. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés 33/1948 sz. törvényével felújítja és 1948. december 31-ig meghosszabbítja Edvard Beneš retribúciós dekrétumának, valamint az SZNT népbíróságokról szóló rendeletének érvényességét.

1948. április 13. – A kormány 76/1948 sz. rendeletével bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a csehszlovák állampolgárság visszaadását az ál-

lampolgárságuktól megfosztott németeknek és magyaroknak, a végleges állampolgárság megszerzését azonban 3–5 éves próbaidőhöz köti.

1948. április 16. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja a 75/1948 sz. választási törvényt, amely továbbra is érvényben hagyja a nemzetiségi cenzust.

Václav Nosek belügyminiszter 77/1948 sz. hirdetménye értelmében azok a magyarok, akik legalább egy éve Csehországban tartózkodnak, vagy ezt követően települnek oda, hat hónapon belül kérvényezhetik csehszlovák állampolgárságuk visszaadását.

1948. április 19. – A magyar kormány a csehszlovák kormányhoz intézett jegyzékében tiltakozik a magyar kisebbség folytatódó jogfosztása ellen, s kilátásba helyezi a lakosságcsere felfüggesztését, amennyiben Csehszlovákia nem orvosolja az utóbbi időben elkövetett sérelmeket. A jegyzék nyomatékosítása érdekében 1948. április 20-án Rákosi Mátyás a CSKP vezetéséhez intézett levelében kéri számon a két pártvezetés februári budapesti megbeszélésén kötött megállapodás be nem tartását.

1948. április 21. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés a 95/1948 sz. ún. iskolatörvénnyel államosítja az ország valamennyi oktatási intézményét. Nemzetiségi iskolák létesítésének a lehetőségét a törvény nem említi.

1948. április 28. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés államosítási törvények sorozatát hagyja jóvá. A törvények értelmében nem fizetendő kártérítés többek között azért az államosított vagyonért, amely magyarok és németek tulajdonában volt vagy van. Hasonló kitételeket tartalmaznak a május 5-i és 6-i államosítási törvények is.

1948. április 30. – A Szociálisügyi Minisztérium arra utasítja a csehországi munkahivatalokat, hogy az állampolgárság visszaadására tett ígéret ellenében bírják rá a deportált magyarokat a végleges csehországi letelepedésre.

1948. május 9. – Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadja Csehszlovákia új, szovjet mintára készült ún. népi demokratikus alkotmányát, amely a Csehszlovák Köztársaságot „két egyenjogú szláv nemzet", a csehek és szlovákok államaként határozza meg, nemzetiségi jogokat nem tartalmaz, a kisebbségek létezéséről említést sem tesz.

1948. május 30. – Választásokat tartanak a prágai Nemzetgyűlésbe, amely során a választópolgárok csupán a kommunista párt vezette Nemzeti Front közös listájára voksolhatnak. A manipulált végeredmény szerint a választók 89,2 %-a megszavazza a közös listát. A magyarok – a reszlovakizáltak kivételével – továbbra sem járulhatnak az urnákhoz.

1948. május 31. – Az SZLKP KB Elnöksége háromfős különbizottságot hoz létre azzal a feladattal, hogy dolgozza ki a magyar kérdés rendezésére vonatkozó javaslatokat.

1948 tavaszán – Az egyes dél-szlovákiai járási nemzeti bizottságok akcióbizottságai, illetve a járási ipartársulatok arra figyelmeztetik az iparoso-

kat és kereskedőket, hogy üzleteikben és ipari helyiségeikben csakis a szlovák vagy más szláv nyelvet használhatják, s a magyarul beszélőket iparengedélyük megvonásával büntethetik.

1948. június 2. – Edvard Beneš lemond köztársasági elnöki tisztéről.

1948. június 4. – A magyar kormány a csehszlovák kormányhoz intézett jegyzékében sürgeti a nemzetiségi indoklással kibocsátott vagyonelkobzó végzések visszavonását, az érintettek kártalanítását, s a deportáltak szabad költözési jogának biztosítását, vagyis hazaengedését.

1948. június 9. – A CSKP KB ülésén Klement Gottwald bejelenti, hogy Csehszlovákia az országban maradó magyarok számára külpolitikai okok miatt kénytelen lesz némi jogokat biztosítani.

1948. június 11. – Daniel Okáli belügyi megbízott kiadja 964/1948 sz. hirdetményét a szlovákiai települések hivatalos nevének megváltoztatásáról, amely 710 település magyar vagy német eredetű, illetve hangzású nevét cseréli fel mesterséges szlovák névvel, egyben megszünteti a vegyes lakosságú települések kétnyelvű megnevezését.

1948. június 11–13. – A magyar és a csehszlovák pártvezetés újabb tárgyalásokat folytat Budapesten a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről. A magyar fél véleménye szerint a kérdés rendezésének elodázása lehetetlenné teszi a csehszlovák-magyar megegyezést.

1948. június 12. – Miután a június 4-i magyar jegyzékre nem érkezett érdemleges csehszlovák válasz, a kormány felfüggeszti a lakosságcsere végrehajtását.

1948. június 14. – A Nemzetgyűlés egyhangúlag Klement Gottwaldot, a CSKP elnökét választja meg Csehszlovákia új köztársasági elnökévé.

1948. június 15. – Klement Gottwald a szintén kommunista Antonín Zápotocký miniszterelnökkel az élén kinevezi az új kormányt.

1948. június 16. – Az SZLKP KB Elnökségének különbizottsága a pártvezetés elé terjeszti a magyar kérdés rendezésére vonatkozó javaslatait. Ebben ajánlja a magyarokkal szembeni hátrányos megkülönböztetés megszüntetését, állampolgárságuk és választójoguk visszaadását, a pártba való felvételük lehetővé tételét, s némi kisebbségi jogok (kulturális szervezet létrehozása, sajtótermékek megjelentetése, szlovák elemi iskolák melletti magyar osztályok nyitása) megadását, ugyanakkor szorgalmazza a belső telepítés és a lakosságcsere folytatását, a reszlovakizáltak asszimilálásának meggyorsítását, s kimondja, hogy nem engedélyezhető elkobzott vagyonuk visszaadása, önálló magyar párt és gazdasági szervezet létrehozása.

1948. június 27. – A Csehszlovák Szociáldemokrata Pártot beolvasztják Csehszlovákia Kommunista Pártjába.

1948. július 8. – A CSKP KB Elnöksége jóváhagyja a magyar kisebbség helyzetének rendezésére kidolgozott javaslatokat. Ezek szerint a magyarok számára biztosítani kell az állampolgári jogokat, de megengedhetetlen, hogy bármilyen különleges kisebbségi statútummal rendelkezzenek. Ugyancsak

megengedhetetlen bármilyen politikai tömörülés vagy párt létrehozása, s gondoskodni kell arról is, hogy a reszlovakizált szülők gyermekeit a magyar osztályokba ne vegyék fel.

1948. július 19. – A CSKP KB Elnöksége a kormány elé terjeszti a magyar kisebbség helyzetének rendezésére kidolgozott javaslatait: a kormánynak gondoskodnia kell arról, hogy a magyarok legiszlatív úton visszakapják állampolgárságukat, függesszék fel mezőgazdasági vagyonuk elkobzását, tegyék lehetővé a deportáltak hazatérését, biztosítsák magyar nyelvű sajtótermékek megjelentetését, az iskolaköteles gyermekek számára a magyar nyelvű oktatást, s engedélyezzék, hogy a magyar lakosság a már meglévő társadalmi szervezetekben és egy magyar kulturális szervezetben tömörülhessen.

1948. július 21. – A Nemzetgyűlés 175/1948 sz. törvényével oly értelemben módosítja az általános munkakötelezettségről rendelkező elnöki dekrétumot, hogy az egyéves munkaszolgálat ideje kétszer egy évvel meghosszabbítható.

1948. július 23–24. – A CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja (a Magyar Kommunista Párt utódpártja) vezetése tárgyalásokat folytat Pozsonyban a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről. Megegyezésük szerint a csehszlovákiai magyarok – a köztársaság és a népi demokrácia ellenségei kivételével – törvényes úton és automatikusan visszakapják csehszlovák állampolgárságukat, megindul a magyar nyelvű oktatás, s a magyar osztályokba a reszlovakizált szülők is beírathatják gyermekeiket. A csehszlovák fél ugyanakkor elutasítja azt a magyar igényt, hogy az állampolgárságukat visszakapó magyarok elkobzott vagyonukért legalább részlegesen kárpótlásba részesüljenek.

július 28. – Prágában Szily Imre főszerkesztésében *Jó Barát* címmel magyar nyelvű hetilap jelenik meg a Csehországba deportált magyarok számára.

1948. augusztus 5–7. – Az SZLKP és az MDP küldöttsége (a két küldöttség vezetője Daniel Okáli illetve Heltai György) tárgyalásokat folytat Pozsonyban a lakosságcsere további sorsáról. Az augusztus 7-én aláírt ún. Okáli-Heltai paktum értelmében a népcserét szeptember 1-jén újraindítják s az év végéig befejezik, miközben maximálisan 10.000 főt cserélnek ki. Ezen felül Magyarország az egyezmény VIII. cikke alapján átvesz még 1500 háborús bűnöst, családtagokkal együtt maximálisan 5000 személyt.

szeptember 3. – Sezimovo Ústíban, hatvanötödik életévében meghal Edvard Beneš volt köztársasági elnök.

1948. szeptember 27–29. – A prágai pártvezetés jóváhagyását követően az SZLKP KB ülése – miközben többen megkérdőjelezik a magyarsággal szembeni politika megváltoztatásának szükségességét – szintén határozatot hoz a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről. Az ülésen egyúttal bejelentik a korábban önálló SZLKP egyesülését a CSKP-val.

1948. szeptember 30. – A csehszlovák minisztertanács ülésén pozitív döntés születik a magyar kisebbség helyzetének rendezését célzó javaslatokról.

1948. október 12. – Az Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatalnak a tanfelügyelőkhöz intézett utasítása szerint azokban a szlovák elemi iskolákban, ahol azt legalább 30 tanköteles magyar gyermek szülője kéri, engedélyezni kell párhuzamos magyar osztályok nyitását. A reszlovakizált szülők gyermekei azonban nem járhatnak a magyar osztályokba, s azokban csakis szlovák tanítók taníthatnak.

1948. október 25. – A Nemzetgyűlés elfogadja a 245/1948 sz. törvényt „a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról", amely lehetővé teszi, hogy a magyarok – bizonyos korlátozások mellett – visszakapják csehszlovák állampolgárságukat, amennyiben 90 napon belül hűségesküt tesznek a Csehszlovák Köztársaságra. Nem kaphatják meg az állampolgárságot többek között azok, akik „súlyosan vétettek a Csehszlovák Köztársaság vagy népi-demokratikus rendszere ellen" és akiket a lakosságcsere-egyezmény alapján magyarországi áttelepítésre jelöltek.

1948. november 4. – A Megbízottak Testülete 26/1948 sz. rendeletével 50 hektárig megszünteti azon magyarok mezőgazdasági vagyonának elkobzását, akik megszerezték a csehszlovák állampolgárságot, de csak abban az esetben, ha azt az addigi konfiskációs jogszabályok alapján nem juttatták másnak. A rendelet hangsúlyozza, hogy az elkobzás alóli mentesítés következtében nem támasztható semmilyen kártérítési igény.

1948. november 5. – A Reszlovakizációs Bizottság prágai utasításra határozatot hoz a reszlovakizáció és a bizottság munkájának az év végéig történő befejezéséről. A reszlovakizációs kampány során 135.317 család, illetve 410.820 személy nyújtott be reszlovakizációs kérvényt, akik közül 326.679 személyt ismertek el szlovák nemzetiségűnek, 84.141 személy reszlovakizálását ugyanakkor elutasították.

1948. november 11. – A Megbízottak Testülete határozatot hoz a magyar tanköteles gyermekek anyanyelven történő oktatásának biztosításáról.

1948. november 12. – Az SZLKP KB Titkársága a magyarsággal kapcsolatos párthatározatok végrehajtása céljából ún. Magyar Bizottságot hoz létre. Elnöke Daniel Okáli belügyi megbízott, titkára Fábry István, további tagjai: Lőrincz Gyula, Major István, Kugler János és Rabay Ferenc.

1948. november 23. – Július Ďuriš földművelésügyi és Evžen Erban népjóléti miniszterek felhívással fordulnak a Csehországba deportált magyarokhoz, amelyben tartós letelepedésre szólítják fel őket, egyúttal tudomásukra hozzák, hogy a távozni szándékozók 1949. január 1-je és április 30-a között az illetékes hatóságok jóváhagyásával hazatérhetnek Szlovákiába.

1948. december 1. – A Nemzetgyűlés a 266/1948 sz. törvénnyel módosítja az állandó választói névjegyzékekről szóló korábbi törvényt. Az új jogszabály a választói névjegyzékekbe való felvételt egyedül a csehszlovák ál-

lampolgársághoz köti, amivel az állampolgárságukat visszakapott magyarok újra választójoghoz jutnak.

1948. december 3. – A Megbízottak Testülete a deportált magyarok hazaszállításának és elhelyezésének részleteiről határozva kimondja, hogy saját házába csak az térhet vissza, akinek a vagyonát még nem kobozták el, illetve nem juttatták szlovák bizalminak.

1948. december 9. – A Magyar Bizottság kiegészül Ladislav Novomeský oktatás- és népművelésügyi, valamint Ondrej Pavlík tájékoztatásügyi megbízottal.

1948. december 14. – Rákosi Mátyás Klement Gottwaldhoz intézett levelében kifogásolja, hogy a 245/1948 sz. törvény kizárja az állampolgárság visszaszerzésének lehetőségéből a magyarországi áttelepítésre jelölteket, s a csehszlovák fél a két pártküldöttség 1948. júliusi találkozóján elfogadott megállapodás számos más pontját sem teljesíti.

1948. december 15. – Pozsonyban Lőrincz Gyula főszerkesztésében megjelenik az *Új Szó* című hetilap első száma.

1948. december 20. – Véget ér a csehszlovák-magyar lakosságcsere, noha néhány áttelepülő még 1949 tavaszán is érkezik Csehszlovákiából Magyarországra. Csehszlovák adatok szerint Csehszlovákiából a lakosságcsere keretén belül, illetve azzal párhuzamosan összesen 89.660 magyart telepítettek át vagy települt át Magyarországra, Magyarországról ezzel szemben 71.787 szlovák települt át Csehszlovákiába; magyar adatok szerint a Csehszlovákiából kitelepített magyarok száma 87.839, a Magyarországról Csehszlovákiába áttelepült szlovákoké pedig 71.215.

A Magyar Bizottság egy magyar kulturális szövetség, egy magyar nőszövetség, s a csehszlovák ifjúsági szövetségen belül magyar helyi csoportok létrehozására vonatkozó javaslatot terjeszt a szlovák pártvezetés elé.

1948. december 31. – Szlovákiában végérvényesen befejezik tevékenységüket az 1948 márciusában ideiglenes jelleggel felújított népbíróságok. Az 1948-ban elítélt 900 személynek már mindössze 14,7 %-a magyar nemzetiségű.

1949

1949. január 3. – A Csehszlovák Rádió pozsonyi stúdiója napi 15 perces magyar nyelvű hírműsort kezd sugározni.

1949. január 7. – Megkezdődik a Csehországba deportált magyarok hivatalos transzportokkal történő hazaszállítása. 1949. április 15-ig 4602 család (19.184 személy) települ vissza Szlovákiába, amelyek közül azonban csupán 2070 család térhet vissza saját otthonába, 1186 családot rokonainál, 1346 családot pedig kiutalt lakásokban helyeznek el.

A Magyar Bizottság ülésén a létrehozandó magyar kultúregyesület alapszabály-tervezetének ismertetése során eredménytelen vita bontakozik ki a

bizottság magyar és szlovák tagjai között arról, hogy a reszlovakizáltak bekapcsolódhatnak-e az egyesület munkájába.

1949. január 20. – Csehszlovákia közli Magyarországgal, hogy a Belügyi Megbízotti Hivatal engedélyezte bizonyos magyarországi sajtótermékek szlovákiai terjesztését.

1949. január 23. – Klement Gottwald Rákosi Mátyáshoz intézett válaszlevelében cáfolja, illetve kétségbe vonja a bírálatok jogosságát, s egyes gazdasági jellegű kérdések megvitatása céljából szakemberek kétoldalú találkozóját javasolja.

1949. január 28. – Az SZNT ülésén Michal Faltan földművelés- és földreformügyi megbízott ismerteti a belső telepítés szlovákiai összefoglaló adatait. Ezek szerint a belső telepítés keretében Dél-Szlovákia 25 magyarlakta járásának 281 községébe 23.027 szlovák személy (5011 család) került be, akik 44.822 hektár földet és 1881 házat kaptak a magyarok és németek elkobzott vagyonából. A helybeli szlovákok közül 47.376 személy (12.274 család) 26.785 hektár földet és 706 házat vehetett át az elkobzott magyar vagyonból.

1949. február 5. – Az SZLKP KB Elnöksége a magyar kérdésről tárgyalva kimondja, hogy az iskolaügyben olyan politikát kell folytatni, amelynek a magyarok asszimilációjához kell vezetnie.

1949. február 14. – A Belügyi Megbízotti Hivatal kiadja 371/1949 sz. hirdetményét, amely szerint a csehszlovák állampolgárságot szerzett magyarok ugyanolyan feltételek mellett kérhetnek megbízhatósági igazolványt, mint a szláv nemzetiségű személyek.

1949. február 28. – Prágában a Rákosi Mátyás és Klement Gottwald közötti levélváltás eredményeként újabb megbeszélés zajlik a CSKP és a Magyar Dolgozók Pártja vezetése között a vitás kérdésekről, többek között a magyar kisebbség helyzetének rendezéséről.

1949. március 5. – Pozsonyban megalakul a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete, a Csemadok. Elnökévé a Magyar Bizottság által a tisztségbe javasolt, ám azt nem vállaló Fábry Zoltán helyett Lőrincz Gyulát, alelnökeivé Kugler Jánost és Egri Viktort, központi titkárává Fellegi Istvánt választják, Fábry Zoltán örökös díszelnök lesz.

1949. március 16. – Komáromban a református egyház szlovák vezetése és magyar tagsága közötti viszony rendezése céljából Galambos Zoltán lelkipásztor vezetésével megalakul az Országos Református Lelkészegyesület.

1949. március 20. – Érsekújvárott megalakul a Csemadok első szlovákiai helyi szervezete.

1949. április 10. – A deportált magyarok nagy részének hazatérése és az *Új Szó* napilappá való tervezett átalakítása miatt utolsó alkalommal jelenik meg a *Jó Barát* c. prágai hetilap.

1949. április 14. – Antonín Zápotocký miniszterelnök vezetésével csehszlovák kormányküldöttség látogat Budapestre, ahol április 16-án aláírják a

csehszlovák-magyar barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt.

1949. április 20. – A szovjet hatóságok a Szlovák Nemzeti Bíróság által halálra ítélt Esterházy Jánost Csapnál átadják a csehszlovák belügyi szerveknek. Esterházyt halálos ítéletének végrehajtása céljából Pozsonyba szállítják, Prágából azonban az utolsó pillanatban leállítják az ítélet végrehajtását.

1949. május 1. – Az *Új Szó* első ízben jelenik meg napilapként.

1949. május 25–29. – Prágában tartja IX. kongresszusát Csehszlovákia Kommunista Pártja. A párt elnökévé ismét Klement Gottwaldot, főtitkárává Rudolf Slánskýt választják; a KB-ban helyet kap Major István, póttagjai között pedig Fábry István.

1949. június 1. – Megszűnik a Magyar Áttelepítési Kormánybiztosság, s ezzel párhuzamosan beszünteti tevékenységét a pozsonyi magyar Meghatalmazotti Hivatal is.

1949. június 3. – Az SZLKP KB Elnöksége a hazatért deportáltak vagyonjogi problémáiról tárgyalva úgy határoz, hogy a lakás nélkül maradtak elszállásolását a módosabb gazdák és a politikailag kompromittált személyek rovására kell megoldani.

1949. június 15. – A Belügyi Megbízotti Hivatal a reszlovakizáltak Csemadok-tagsága körül kialakult hosszas vita lezárását követően jóváhagyja az egyesület alapszabályát.

1949. június 21. – A lakosságcserét felügyelő csehszlovák-magyar Vegyesbizottság hivatalosan is befejezettnek nyilvánítja a lakosságcserét.

1949. június 21–23. – Dobi István miniszterelnök vezetésével magyar kormányküldöttség látogat Prágába, ahol kicserélik a csehszlovák-magyar barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződés ratifikációs okmányait, s előkészítik a két ország közötti vitás pénzügyi és gazdasági kérdéseket rendező egyezményt.

1949. július 25. – Csehszlovákia és Magyarország megköti a két ország közötti függő pénzügyi és gazdasági kérdéseket rendező ún. csorba-tói egyezményt, amellyel kölcsönösen lemondanak többek között a lakosságcsere áttelepítettjei által hátrahagyott vagyonból fakadó követelésekről.

1949 nyarán – Pozsonyban a Pravda Kiadóvállalat keretében megalakul a magyar könyvek kiadásával foglalkozó Magyar Könyvtár.

1949. szeptember 7. – Az SZLKP KB Elnöksége határozatot hoz az ún. Dél-akció elindításáról, az állambiztonsági szempontból megbízhatatlannak minősített magyarok Csehországba telepítéséről, s a Csehországból hazatért deportáltaknak az ő gazdaságukban való elhelyezéséről.

1949. október 12. – Noha a prágai pártvezetés a Dél-akciót nem hagyta jóvá, a szlovák hatóságok a Somorjai járásból kijelölt családokat útnak indítják Csehország felé. A transzportot a cseh hatóságok nem hajlandók átvenni.

1949. október 19. – Az Oktatás- és Népművelésügyi Megbízotti Hivatal rendezésében a magyar tanítók hiányának pótlására megnyílik Trencsénteplicen a leendő magyar tanítók első átképző tanfolyama.

1949. október 24. – A CSKP KB Elnöksége – többek között a magyar pártvezetés tiltakozásának hatására – elrendeli a Dél-akció azonnali leállítását.

1949. november 10–11. – Az SZLKP KB kibővített ülésén Major István kemény bírálattal illeti a magyar kisebbség törvény által biztosított jogainak érvényesítése elé akadályokat gördítő helyi szervek túlkapásait. A KB egyben határozatban mondja ki, hogy a nemzeti bizottságok átszervezésénél megfelelő képviseletet kell biztosítani a magyar lakosság számára is.

1949. november 30. – A református egyház *Kalvínske hlasy* c. szlovák nyelvű hivatalos lapja magyar mellékletet indít.

1949. december 30. – A pozsonyi Állambíróság ítéletet hirdet a Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség aktivistái elleni perben: Arany A. László nyelvész, egyetemi tanárt 8 év; Hentz Zoltán főiskolai hallgatót, Hajdú László gépészmérnököt, Varró István egyetemi hallgatót, Krausz Zoltán filmrendezőt és Restály Mihály katolikus papot 6 év; Mészáros Gyula katolikus káplánt, Lipcsey Gyula főiskolai hallgatót és Bokor Ferenc katolikus kántortanítót 5 év; Vízváry László református lelkészt 2 év fegyházbüntetésre ítéli.

1950

1950. január 6. – Az SZLKP KB Elnöksége 26 pontból álló határozatot fogad el a magyar kisebbség tényleges egyenjogúsításáról, amely szorgalmazza többek között a hazatért deportáltak megfelelő elhelyezését s a vagyonukat elveszítettek kártérítését, a nemzeti bizottságok magyarokkal való kiegészítését, a hirdetmények kétnyelvű közzétételét, a magyar tanítók utánpótlásának biztosítását, a reszlovakizáltak Csemadok-tagságának engedélyezését, az *Új Szó* példányszámának növelését, s magyar falujáró színház létrehozását.

1950. január 28. – A Csemadokot felveszik a Szlovák Nemzeti Frontba, elnökét, Lőrincz Gyulát pedig kooptálják annak Elnökségébe.

1950. március 1. – A II. világháború utáni első népszámlálást tartják Csehszlovákiában. Szlovákia 3.442.317 lakosából mindössze 354.532 fő, az összlakosság 10,3 %-a vallja magát magyar nemzetiségűnek, a reszlovakizáltak jelentős része még szlováknak jelentkezik. A magukat magyarnak vallók száma 1961-ben 518.782-re (12,4 %), majd 1970-ben 552.006-ra (12,2 %) emelkedik.

VÁLOGATOTT IRODALOM

BIBLIOGRÁFIA

LUFT:2004 – Luft, Robert: Arbeitsbibliographie zur Geschichte von Vertreibung und Aussiedlung der Deutschen aus den böhmischen Ländern bzw. der Tschechoslowakei (in Auswahl), Müncheni Collegium Carolinum honlapján folyamatosan kiegészülő bibliográfia. www.collegium-carolinum.de/doku/lit/bibl-vertreibung.htm

ROHLÍKOVÁ:2004 – Rohlíková, Slavena: Die Zwangsaussiedlung der Deutschen und ihre Widerspieglung in den gegenwärtigen tschechisch-deutschen Beziehungen Auswahlbibliographie zu Zeitschriftenaufsätzen und Beiträgen in Sammelbänden aus den Jahren 1945-2003. http://www.zeitgeschichte-online.de/zol/_rainbow/documents/pdf/Biblio_Vertreibung_a.pdf

Literaturliste zur sudetendeutschen Frage und zu den deutsch-tschechischen Beziehungen. Stand April 2005. A Freiburgi Egyetem Újkori és Kelet-Európai Történeti Tanszékének honlapján: http://www.geschichte.uni-freiburg.de/neutatz/lv/hs_vl_literaturliste.html

SIMON:2005 – Simon Attila: A szlovákiai magyarok történetének válogatott bibliográfiája. Fórum Intézet, Lilium Aurum, Somorja–Dunaszerdahely 2005. http://www.foruminst.sk/index.php?&MId=1&Lev1=2&Ind1=0,11&P=publ/miscellanea/9/miscellanea9.

FORRÁSOK

ALEXANDER:2005 – Alexander, Manfred: Quellen zu den deutsch-tschechischen Beziehungen 1848 bis heute. Wissenschaftliche Buchgesellscahft, Darmstadt 2005.

BALOGH–FÖLDESI:1998 – Balogh Sándor – Földesi Margit (szerk.): A magyar jóvátétel és ami mögötte van... Válogatott dokumentumok 1945–1948. (Napvilág Kiadó, Budapest 1998.)
BENEŠ:1947 – Beneš, Edvard: Paměti. Orbis, Praha 1947.
BENEŠ:1996 – Beneš, Edvard: Odsun Němcu z Československa, Výbor z Pamětí, projevu a dokumentu 1940–1947, Dita, Praha 1996.
CSEH GERGŐ BENDEGÚZ: 2000 – Cseh Gergő Bendegúz (ed.): Documents of the Meeting of the Allied Control Commisson for Hungary. MTA Jelenkor-kutató Bizottság, Budapest, 2000.
GERÉNYI:1948 – Gerényi Tibor: A magyar-csehszlovák lakosságcsere egyezményre és a csehszlovákiai magyar vagyonra vonatkozó rendelkezések. (= Magyar jog könyvtára 3.) Budapest 1948.
GERŐ: É.n. – Gerő András (szerk.): Sorsdöntések. A Kiegyezés – 1867, A trianoni béke –1920, A párizsi béke – 1947. Göncöl Kiadó, Budapest é. n.
HALMOSSY:1983a – Halmossy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918–1945. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest 1983.
HALMOSSY:1983b – Halmossy Dénes: Nemzetközi szerződések 1945–1982. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest 1983.
JECH – KAPLAN:1995. – Jech, Karel – Kaplan, Karel (red.): Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty. Ústav pro soudobé dějiny, Nakladatelství Doplněk, Brno 1995 (2. kiadás: Brno 2002.)
JECH:2003 – Jech, Karel (red.): Němci a Maďaři v dekretech prezidenta republiky. Studie a dokumenty 1940–1945. Die Deutschen und Magyaren in den Dekreten des Präsidenten der Republik. Studien und Dokumenten 1940–1945. Nakladatelství Doplněk. Brno 2003
KERTÉSZ:1995 – Kertész István: Magyar békeillúziók 1945–1947. Oroszország és a Nyugat között. Európa – História, 1995.
KLIMEŠ–LESJUK–MALÁ–PREČAN:1965 – Klimeš, Miloš – Lesjuk, Petr – Malá, Irena – Prečan, Vilém (red.): Cesta ke květnu. Vznik lidové demokratcie v Československu. 1–2. sv. Nakladatelství Československé akadémie věd, Praha 1965.
KÖVESDI–MAYER: 1996 – Kövesdi Károly –Mayer Judit (szerk.): Edvard Beneš elnöki dekrétumai avagy a magyarok és németek jogfosztása. Pannónia Kiadó, Pozsony 1996.
KRÁL:1964 – Král, Václav (Hg.) 1964: Die Deutschen in der Tschechoslowakei 1933-1947. Praha 1964.
KRNO:1947. – Krno, M. Dalibor: Jednali jsme o mír s Maďarskem. Orbis, Praha 1947.
KRNO:1992. – Krno, Daniel: A békéről tárgyaltunk Magyarországgal. Budapest 1992.
MAGYARORSZÁG:1947 – Magyarország és a Párizsi Konferencia. II. kötet: Magyarország nemzetközi kapcsolatai a Párizsi Konferencia előtt; Magyar-csehszlovák kapcsolatok; Iratok és dokumentumok a

Magyarország és Csehszlovákia közötti békekötés és lakosságcsere előkészítésére vonatkozóan. Budapest 1947.
MAGYARORSZÁG:1947a – Magyarország és a Párizsi Konferencia. IV. kötet: Magyarország és a Párizsi Konferencia; Iratok és dokumentumok 200.000 magyar lakos Csehszlovákiából Magyarországra történő áttelepítésének csehszlovák kiegészítési tervezetére vonatkozóan. Budapest, 1947.
MINDSZENTY:1989 – Mindszenty József: Emlékirataim, Szent István Társulat, Budapest 1989. (4. kiadás)
PEÉRY:1993 – Peéry Rezső: Gondolatok a tehervagonban avagy Védőbeszéd a szlovákiai magyarok perében, Cikkek, esszék, tanulmányok, levelek 1945–1948. Kalligram, Pozsony 1993.
PAVLÍČEK–DEJMEK–WEIGL:2002 – Pavlíček, V. – Dejmek, Jindřich – Weigl, J. (red.): Benešove dekrety. Zborník textu. 18. 2000. CEP, Praha 2002.
POLÁNYI:1992 – Polányi Imre: A szlovákiai magyarok helyzete 1944–1948. Dokumentumok (Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs 1992.
PTÁČKOVÁ:2002 – Ptáčková, Jindřiška (red.): Benešovy dekrety. Dekrety prezidenta Edvarda Beneše z roku 1945. I–II. Nakladatelství Adonai, Praha 2002
Slapnicka, Helmut: Die rechtlichen Grundlagen für die Behandlung der Deutschen und Magyaren in der Tschechoslowakei 1945–1948. München 1999.
Slapnicka, Helmut: Dokumente zur Diskussion über die Beneš-Dekrete. In: Osteuropa – Osteuropa-Recht 45 (1999) 511-520.
ROMSICS:1993 – Romsics Ignác: Amerikai béketervek a háború utáni Magyarországról. Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának titkos iratai 1942-44. Typovent – Gödöllő 1993
SMUTNÝ:1996 – Smutný, Jaromír: Svědectví prezidentova kancléře. Mladá Fronta, Praha 1996.
SZABÓ–SZŐKE: 1981 – Szabó Károly és É. Szőke István: A magyar-csehszlovák lakosságcsere története. Kézirat, I–III. kötet Budapest 1981. OSZK Kézirattár, 293/1-9.
SZARKA:2004 – Szarka László: A szlovákiai magyarok kényszertelepítéseinek emlékezete 1945–1948. MTA Kisebbségkutató Intézet, Kecskés László Társaság, Komárom 2004.
SZARKA LÁSZLÓ:2005 – Szarka László (szerk.): Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában. Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kecskés László Társaság, Komárom 2005.
TÁBORSKÝ:1993 – Táborský, Eduard: Przeident Beneš mezi Západem a Východem. Mladá Fronta, Praha 1993.

TÓTH:1995 – Tóth László (szerk.): „Hívebb emlékezésül…" Csehszlovákiai magyar emlékiratok és egyéb dokumentumok a jogfosztottság éveiből 1945–1948. Kalligram Kiadó, Pozsony 1995
VIDA:2005 – Vida István (szerk.): Iratok a magyar – szovjet kapcsolatok történetéhez 1944. október – 1948. június. Dokumentumok. Gondolat, Budapest 2005.

Monográfiák

BALÁŽ:1991 – Baláž Július: Maďarská otázka v prvom povojnovom desa ročí povojnového Československa (1945–1948) Kandidátska práca. FF Karlovy Unierzity. Katedra československých dějin, Praha 1991. Kézirat, MTA KI Archívum 1/161
BEŇA:2000 – Beňa, Jozef: K otázke kolektívnej viny. Notitiae novae facultatis iuridicae, PF UMB, Banská Bystrica, 2000.
BEŇA:2002 – Beňa, Jozef: Slovensko a Benšove dekréty. Belimex, Bratislava 2002.
Beňa, Jozef: K otázke kolektívnej viny. Notitiae novae facultatis iuridicae, PF UMB, Banská Bystrica, 2000.
BOBÁK:1996 – Ján Bobák: Maďarská otázka v Česko-Slovensku 1944–1948. Matica slovenská, Martin 1996.
BRANDES:2001 – Detlef Brandes, Der Weg zur Vertreibung 1938–1945. Pläne und Entscheidungen zum ‚Transfer' der Deutschen aus der Tschechoslowakei und aus Polen. München 2001
CHURAŇ:2001 – Churaň, Milan: Potsdam a Československo. Mýtus a skutečnost (=Otázníky našich dějin 1.) Libri, Praha 2001.
ČIERNA-LANTAYOVÁ:1992 – Čierna–Lantayová, Dagmar: Podoby česko-slovensko-maďarského vz ahu 1938–1949, Veda, Bratislava 1992.
DEDINA:2004 – Dedina, Sidonia: Edvard Beneš a likvidátor, Budapest 2004.
DOLZER:2002 – Dolzer, Rudolf 2002: Die Vertreibung der Sudetendeutschen 1945-1946 und die Beneš-Dekrete im Lichte des Völkerrechts, Bonn 2002.
DEJMEK:2002 – Dejmek, Jindřich: Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 a[zv] 1992). Vybrané kapitoly z dějin československé zaharnaiční politiky. Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha 2002.
DUPKA:1993 – Dupka György: Egyetlen bűnük magyarságuk volt. Emlékkönyv a sztálinizmus kárpátaljai áldozatairól 1944-1946. Patent–Trikolor, Ungvár–Budapest 1993.
FÖLDESI:1995 – Földesi Margit: A Szövetséges Ellenőrző bizottság Magyarországon 1945-1947. Ikva, Budapest 1995.

FÜLÖP:1994. – Fülöp Mihály: A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés 1947. Héttorony, Budapest 1994.
HAHNOVÁ – HAHN:2002 – Hahnová, Eva – Hahn, Hans Henning: Sudetoněmecká vzpomínání a zapomínání. Praha 2002.
HRABOVEC: 1995 – Hrabovec, Emilia: Vertreibung und Abschub. Deutsche in Mähren 1945-1947. Frankfurt a.M. 1995.
JANICS:1979 – Janics Kálmán: A hontalanság évei. Illyés Gyula előszavával. Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem, Bern 1979.
JANICS:1993 – Janics Kálmán: A kassai kormányprogram és a magyarság „kollektív bűnössége" (= Szlovákiai Magyar Füzetek 2.), Pannónia, Pozsony 1993.
KAPLAN:1990 – Kaplan, Karel: Pravda o Československu 1945–1948. Panorama, Praha 1990.
KAPLAN:1995 – Kaplan, Karel: Csehszlovákia igazi arca. Kalligram Kiadó Budapest Pozsony 1995.
KUGLER:2000 – Kugler József: Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön (1944–1948). Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely 2000.
KUKLÍK:2002 – Kuklík, Jan: Mýty a realita takzvaných „Benešových dekrétu". Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Praha 2002.
KURAL:2002 – Kural, Vaclav: Statt Gemeinschaft ein Auseinandergehen! Tschechen und Deutsche im Großdeutschen Reich und der Weg zum Abschub (1938–1945). Prag 2002.
LÁSZLÓ:2005 – László Péter: Fehérlaposok. Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcsere-egyezményhez, Bonyhád 2005. (3. bőv. kiadás)
LEMBERG–FRANMZEN:2001 – Lemberg, Hans – FRANZEN, K. Erik: „Die Vertriebenen". Hitlers letzte Opfer. Propyläen, Berlin 2001.
MANDLER: 2002 – Mandler, Emanuel: Benešove dekrety. Proč vznikaly a co jsou. (= Otázníky našich dějin 4.) Libri, Praha 2002.
SEIBT:1997 – Seibt, Ferdinand: Deutschland und die Tschechen. Geschichte einer Nachbarschaft in der Mitte Europas. Collegium Carolinum, München 1997
STANĚK:1991 – STANĚK, Tomáš: Odsun Němců z Československa 1945-1947. Academia, Praha 1991.
STANĚK: 1996 – Staněk, Tomáš: Perzekuce 1945: Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu – srpnu 1945. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha 1996.
STANĚK:2002 – Staněk, Tomáš: Internierung und Zwangsarbeit. Das Lagersystem in den böhmischen Ländern 1945-1948.- München 2002.
STANĚK:2002a – Staněk, Tomáš: Verfolgung 1945. Die Stellung der Deutschen in Böhmen, Mähren und Schlesien (außerhalb der Lager und Gefängnisse). Köln, Wien, Weimar 2002.

ŠUTAJ:1991 – Šutaj, Štefan: Reslovakizácia. (Zmena národnosti časti obyvateľstva Slovenska po II. svetovej vojne) Spoločenskovedný ústav SAV, Košice 1991.
ŠUTAJ: 1993 – Šutaj, Štefan: Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945–1948. (Východiská a prax politiky k maďarskej menšine na Slovensku), Veda, Bratislava 1993.
ŠUTAJ:1993a – Štefan Šutaj: „Akcia Juh". Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949, Ústav pro soudobé dějiny, Praha 1993.
ŠUTAJ – MOSNÝ – OLEJNÍK:2002 – Šutaj, Štefan – Mosný, Peter – Olejník, Milan: Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku. Veda, Bratislava 2002.
TÓTH:1995 – Tóth Ágnes Telepítések Magyarországon 1945–1948 között. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét 1995.
VADKERTY:1993 – Vadkerty Katalin: A reszlovakizáció. Kalligram Kiadó, Pozsony 1993.
VADKERTY:1996 – Vadkerty Katalin: A deportálások. A szlovákiai magyarok csehországi kényszermunkája 1945–1948. között. Kalligram Kiadó, Pozsony 1996.
VADKERTY:1999 – Vadkerty Katalin: A belső telepítések és a lakosságcsere, Kalligram Kiadó, Pozsony 1999.
VADKERTY:2001 – Vadkerty Katalin: Kitelepítéstől a reszlovakizációig, Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948. közötti történetéből. Kalligram, Pozsony 2001.
VADKERTY:2002 – Vadkerty Katalin: Maďarská otázka v Československu. Trilógia o dejinách maďarskej menšiny, Kalligram, Bratislava 2002.
ZEMAN:2004 – Zeman, Zbyněv: Edvard Beneš. Politický [zv]ivotopis. Mladá Fronta, Praha 2002.
ZSELICZKY:1998 – Zseliczky Béla: Kárpátalja a cseh és a szovjet politika érdekterében 1920–1945. Napvilág Kiadó, Budapest 1998.

Tanulmánykötetek

BRANDES–IVANIČKOVÁ–PEŠEK:1999 – Brandes, Detlef – Ivaničková, Edita – Pešek, Jiří (red.): Erzwungene Trennung. Vertreibungen und Aussiedlungen in und aus der Tschechoslowakei 1938-1947 im Vergleich mit Polen, Ungarn und Jugoslawien. Klartext Verlag, Essen, 1999.
COUDENHOVE-KALERGI – RATHKOLB:2002 – Coudenhove-Kalergi, Barbara –Rathkolb, Oliver: Die Beneš-Dekrete, Czernin-Verlag, Wien 2002.
DEJMEK–KUKLÍK–NĚMEČEK: 1999 – Dejmek, Jindřich – Kuklík, Jan – Němeček, Jan: Kauza tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti (Tři české hlasy). Historický ústav AV ČR, Praha 1999.

DOMNITZ, CHRISTIAN: 2007 – Domnitz, Christian: Zápas o Benešoviy dekrety před vstupem do evropské unie. Diskuse v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003. Dokorián, Praha 2007.

HERTL–PILLWEIN:2001 – Hertl, Hans, Pillwein Erich (red.): Němci ven! Die Deutschen raus! Brněnský pochod smrti 1945. Praha – Podlesí, 2001.

HISTORIKERKOMMISSION:1996 – Gemeinsame deutsch-tschechische Historikerkommission: Konfliktgemeinschaft, Katastrophe, Entspannung. Skizze einer Darstellung der deutsch-tschechischen Geschichte seit dem 19. Jahrhundert, München 1996.

IVANIČKOVÁ–BRANDES–PEŠEK:1999 – Ivaničková, Edita – Detlef, Brandes – Pešek, Jiří (red.): Vynútený rozchod. Vyhnanie a vysídlenie z Československa 1938–1947 v porovnaní s Poľskom, Maďarskom a Juhosláviou. Bratislava, Veda, Bratislava, 1999.

KUČERA: – KUČERA, Rudolf: Kapitoly z dějin střední Evropy; Češi a Němci. Sborník. Tschechischer Nationalausschuß in Deutschland, München 1989.

NOSKOVÁ:2001 – Nosková, Helena (red.): Sborník studií k národnostní politice Československa (1945–1954), ÚSD AV ČR, Praha 2001.

MATEJKA: 1995 – Matejka, Dobroslav: Právní aspekty odsunu sudetských Nemců. Sborník Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1995. (2. bőv. kiadás) Praha 1996.

MOLNÁR IMRE – SZARKA LÁSZLÓ:2007 – Molnár Imre – Szarka László (szerk.): Otthontalan emlékezet. Emlékkönyv a csehszlovák-magyar lakosságcsere 60. évfordulója alkalmából. MTA Kisebbségkutató Intézet, Kecskés László Társaság, Komárom 2007

ROMSICS IGNÁC:2006 – Romsics Ignác: Az 1947-es párizsi békeszerződés, Osiris, Budapest 2006

PLASCHKA –HASELSTEINER:1997 – Plaschka, G. Richard – Haselsteiner, Horst – Suppan, Arnold – Drábek, Anna M. Nationale Frage und Vertreibung in der Tschechoslovakei und Ungarn 1938–1948. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1997.

ŠUTAJ:2004 – Šutaj, Štefan (red.): Dekréty Edvarda Beneša v povojnovom období. (Súbor podkladových výskumných správ pripravených v rámci riešenia Agentúry na podporu vedy a techniky Dekréty E. Beneša a ich uplatňovanie na Slovensku), Spoločenskovedný ústav SAV, Universum, Košice– Prešov 2004.

THER–SILJAK:2001 – Ther, Philipp – Siljak, Ana (Eds.): Redrawing Nations. Ethnic Cleansing in East-Central Europe, 1944-1948. Lanham 2001.

ZAND–HOLÝ:2004 – Zand, Gertrud – Holý, Jiří (Hsg.) : Vertreibung-Aussiedlung – Transfer. Brünn 2004.

BLUMENWITZ:1997 – Blumenwitz, Dieter: Die deutsch-tschechische Erklärung vom 21. Januar 1997, In: Archiv des Völkerrechts 1998. 19–44.
BRANDES:1994 – Brandes, Detlef: Eine verspätete tschechische Alternative zum Münchener Diktat. Edvard Beneš und die sudetendeutsche Frage 1938–1945.- In: Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte 42 (1994), 221-241.
BRANDES:2004 – Brandes, Detlef: Edvard Beneš und die Pläne zur Vertreibung /Aussiedlung der Deutschen und Ungarn 1939-1945. In: ZAND– HOLÝ:2004, 11–28.
DOLE[Nzv]AL:1996 – Dole[zv]al, Bohumil: Poznámky k „prezidentským dekretúm". Medzinárodní vztahy, 1996. 63.
DOLE[Nzv]AL: – Dole[zv]al, Bohumil: Tschechisch-sudetendeutsche Stereotypen. Vier falsche Thesen in der tschechischen Debatte. In: COUDENHOVE-KALERGI – RATHKOLB:2002. 163–168.
ELIAS:1980 – Elias, T.O: The Doctrine of Intertemporal Law. In: American Journal of International Law Vol 74. No. 4. pp. 285–307.
GABZIDOLOVÁ:2004 – Gabzdilová, Soňa: Nemecká menšina na Slovensku v kontexte dekrétov prezidenta republiky ČSR a nariadení SNR (1944–1945), In: ŠUTAJ:2004, 62– 80.
GLASSHEIM:2001 – Glassheim, Eagle: The Mechanics of Ethnic Cleansing: The Expulsion of Germans from Czechoslovakia, 1945-1947. In: THER–SILJAK:2001, 197-219.
HAUTMANN:2002 – Hautmann, Hans: Über einige Hintergründe der Auseinandersetzung um die Beneš-Dekrete; in: Peter Gstettner et al.: Die Mühen der Erinnerung. Nachhaltiges Lernen durch Aufarbeiten der „dunklen Vergangenheit" Bd. 2, Wien, 2002. 87–108
HRABOVEC:1997 – Hrabovec, Emilia: Neue Aspekte zur ersten Phase der Vertreibung der Deutschen aus Mähren 1945. In: PLASCHKA–HASELSTEINER:1997, 117–140.
HRABOVEC:1994, Hrabovec, Emília: A morvaországi németek elűzése a háború után. (5) Regio, 1994. 4.
KIMMINICH:1996 – Kimminich, Otto: Postupim a otázka vyhnání – následky pro středoevropskou historii a kulturu. Medzinárodní vztahy, 63. 1996.
KOCSIS:1998 – Kocsis Károly: Telepítések és az etnikai térszerkezet a Kárpát-medence határvidékein (1944–1950), In: Illés Sándor – Tóth Pál Péter (szerk.): Migráció. Tanulmánygyűjtemény I. kötet. KSH Népességtudományi Kutató Intézet, Budapest 1998. 123–146.
KUGLER:1997 – Kugler József: A csehszlovák-magyar lakosságcsere népességföldrajzi vonatkozásai a dél-alföldi régióban, Pro Minoritate, (6) 1997. 1. 25–32.

KUGLER:2002 – Kugler József: Szlovákok áttelepítése Magyarországról, A Csehszlovák Áttelepítési Bizottság toborzási akciói, História 2002. 2.
MANDLER:1996 – Mandler, Emanuel: Budeme obhajovat Benešovy dekrety? Medzinárodní vztahy, 63. 1996.
MRÁZEK:2002 – Mrázek, Josef: Tzv. sudetonemecká otázka a poválečné dekrety prezidenta republiky. In: Právní rádce, 5. 2002.
MOSNÝ:2004 – Mosný, Peter: Oprávnenos povstaleckej SNR vydáva právne normy, ŠUTAJ:2004, 56–63.
NOSKOVÁ:2003 – Nosková, Helena: Maďaři a české země v letech 1945–1949. OS, Fórum občianskej spološnosti, (7) 2003. 5. 17–24.
POPÉLY:2004 – Popély Árpád: Adalékok a szlovákiai magyarság csehországi deportálásának történetéhez, Fórum Társadalomtudományi Szemle (6) 2004. 2. 99–125.
Prinz, Eugen: Az 1945. évi Beneš-dekrétumok nemzetközi jogi szempontból, Regio (4) 1993. 3. 107–118.
RUPNIK:2002 – Rupnik, Jacques: Das andere Mitteleuropa. Die neuen Populismen und die Politik mit der Vergangenheit; in: Transit. Europäische Revue, 2002. 23. 117–127
SALZBORN: 2001 – Salzborn, Samuel: Feindbild Benes. in: Blätter für deutsche und internationale Politik, H. 7, S. 786–789
SALZBORN: 2003 – Salzborn, Samuel: Opfer, Tabu, Kollektivschuld. Über Motive deutscher Obsession; in: Michael Klundt et al.: Erinnern, verdrängen, vergessen. Geschichtspolitische Wege ins 21. Jahrhundert, Giessen 2003. 17–41.
SHELTON:2004 – Shelton, Dinah: The World of Atonement. Reparations for Historical Injustices. In: Miskolc Journal of International Law. Vol. 1. No.2. 259–289. pp.
SLAPNICKA:1997 – Slapnicka, Helmut:Die rechtlichen Grundlagen für di Behandlung der Deutschen und Magyaren in der T schechoslovakei 1945–1948. In: PLASCHKA –HASELSTEINER:1997, 155–192.
SZABÓ I.:1953 – Szabó Imre: Az emberi jogok nemzetközi jogi vonatkozásai. 49–72.pp. In: (Szerk. Hajdu Gyula) – Nemzetközi jogi tanulmányok Jogi- és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó Budapest 1953. 232 pp.
SZABÓ:1991 – Szabó A. Ferenc: A második világháború utáni magyar–szlovák lakosságcsere demográfiai szempontból, Regio 1991. 4. 49–71.
SZARKA:1997 – Szarka László: A csehszlovákiai magyar kitelepítések kérdése a párizsi békekonferencián, Kisebbségkutatás (6) 1997. 3. 299–305.
SZARKA:1997a – Szarka László: Az 1946–48. évi csehszlovák-magyar lakosságcsere következményei, Barátság. (4) 1997. 1. 30–35.
SZARKA:1999 – Szarka László: Otázka vysídlenia Maďarov zo Slovenska na paríſzv]skej mierovej konferencii roku 1946, In: IVANIČKOVÁ–BRANDES–PEŠEK:1999. 195–202.

SZARKA:2002 – Szarka László: Edvard Beneš elnöki dekrétumairól, História, 2002. 2. 5–10.
SZARKA:2002 – Kisebbségi önvédelem Csehszlovákiában. A Magyar Demokratikus Népi Szövetség 1945–1949, In: Ablonczy Balázs et. al. (szerk..): Hagyomány, közösség, művelődés. Tanulmányok a hatvanéves Kósa László születésnapjára. BIP, Budapest 2002. 538–548.
ŠUTAJ:1992 – Šutaj, Štefan: A Dél-akció. A szlovákiai magyarok 1949. évi csehországi kitelepítése, Regio 1992. 2. 93–113.
ŠUTAJ:1995 – Šutaj, Štefan: A Beneš-dekrétumok a magyar kisebbségek történeti tudatában, Regio (6) 1995. 1–2. 185–191.
ŠUTAJ:1997 – Šutaj, Štefan: Die ungarische Minderheit in der Slowakei während der Nachkriegsentwicklung, In: PLASCHKA–HASELSTEINER:1997. 81–89.
ŠUTAJ:1999 – Šutaj, Štefan: Nútená výmena, resp. vysídlenie Maďarov zo Slovenska. Plány a skutočnosž, In: IVANIČKOVÁ–BRANDES–PEŠEK:1999, 203–216.
ŠUTAJ:2001 – Štefan Šutaj: Szlovák–magyar interetnikus kapcsolatok és statisztikai asszimiláció a dél-szlovákiai galántai járásban. Kisebbségkuatatás. 2001. 2.
ŠUTAJ:2002a – Šutaj, Štefan: Československé štátne občianstvo obyvatelov maďarskej národnosti po roku 1945 z pohladu československých vz ahov. In: Československá historická ročenka. Brno 2002, 35–56.
TOMUSCHAT:1996 – Tomuschat, C.: Die Vertreibung der Sudetendeutschen – Zur Frage des Bestehens von Rechtsansprüchen nach Völkerrecht und deutschem Recht, Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht (56) 1996. 1-69.
VADKERTY 1993a – Vadkerty Katalin: A csehszlovák–magyar lakosságcsere korabeli hivatalos szlovák értékelése, Regio (4) 1993. 3. 119–139.
VADKERTY– Vadkerty Katalin: Csehszlovák határmódosítás elképzelések 1946-ban: a Magyarországgal közös szlovák határ kérdése, Pro Minoritate (6) 1997.1. 80–83.
VADKERTY:2005 – Vadkerty Katalin: Németek és magyarok Pozsonyban 1945–1948 között
VIDA:1985 – Vida István: Az amerikai diplomácia és a csehszlovákiai magyar kisebbség (1945–1947) Jelenkor (27) 1985. 12. 114–1125.
VIDA-ZSELICZKY:2004 – Vida István – Zseliczky Béla: Az 1945. június 29-i szovjet-csehszlovák szerződés Kárpátaljáról, Külügyi Szemle 2004. 1–2.
VOJÁČEK:2002 – Vojáček, Ladislav: Dekréty prezidenta republiky a jejich uplatnění na Slovensku, Časopis pro právní vědu a praxi, 2002. 2. 178–183.

VOJÁČEK:2004 – Vojáček, Ladislav: Príčiny sporu o dekret prezidenta repulbiky 5/1945. Sb, In: ŠUTAJ:2004, 81–89.
VÖRÖS:2003 – Vörös László: Dobiehajúca história. Čo s Benešovými dekrétmi? OS, Fórum občianskej spoločnosti, (7) 2003.5. 34–39.
ZAVACKÁ:1994 – Závacká, Katarína: Eduard Beneš – československý a európsky politik, alebo súčasný zápas o Beneša In: Idea Československa a střední Evropa. Sborník příspěvků z konference konané k 75. výročí 28. října 1918 v Brně a v Martině 28.-30.října 1993 Supplement, Brno 1994. 83–84
ZEMKO:2003 – Zemko, Milan: Čas, keď sa neprávos vydáva za spravodlivos , OS, Fórum občianskej spoločnosti, (7) 2003.5. 10–16.
[Nzv]ATKULIAK:2001 – [Nzv]atkuliak, Jozef: Dekréty prezidenta Beneša, Historia Revue, (1) 2001. 4.

Jogi elemzések, szakvélemények, politikai állásfoglalások

BENEŠOVE DEKRÉTY:2002 – „Benešove dekréty" a Slovensko. Informačný materiál ministra spravodlivosti SR (máj 2002)
BLUMENWITZ:2002 – Blumenwitz, Dieter 2002: Entfalten die Benes-Dekrete und das Gesetz Nr. 115 vom 8. Mai 1946 (Straffreiheitsgesetz) noch heute eine diskriminierende Wirkung, die dem Völkerrecht und dem Recht der Europäischen Union entgegensteht? Würzburg 2002.
BLUMENWITZ:2002a – Blumenwitz, Dieter: „Czechoslovak Presidential Decrees of 1940-1945". Ausführungen des Tschechischen Außenministeriums zu den Beneš-Dekreten. Gutachtliche Stellungnahme vom 15. Mai 2002, in: Europa Ethnica Sonderheft 2002
BLUMENWITZ:2003 – Blumenwitz, Dieter: Die Haltung der Sudetendeutschen Volksgruppe zu den Beneš-Dekreten. Wien, Fessaal der Diplomatischen Akademie, Wien, 2003. 01.10. http://www.sbg.ac.at/whbib/templates/referat%20blumenwitz.htm
CLA:2002a – Center for Legal Analysis. CLA-Opinion: The Frowein Report Collective Guilt – Individual Remedy? October 2002 www.cla.sk
CLA:2002b – Memorandum on the Beneš Decrees. www.cla.sk
ERMACORA: 1992 – ERMACORA, Felix: Die sudetendeutschen Fragen : Rechtsgutachten : mit dem Text des Vertrages zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Tschechischen und Slowakischen Föderativen Republik über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit. Langen Müller, München 1992.
FROWEIN:2002 – Frowein, Jochen et al: Legal Opinion on the Benes-Decrees and the accession of the Czech Republic to the European Union, Luxembourg 2002.

HTMH:2002 – Az ún. „Beneš-dekrétumok problémaköréről. Elemzés a Határon Túli Magyarok Hivatalának honlapján. http://www.htmh.hu/benes.htm
KINGSLAND:2002 – Rt. Hon. Lord: Observations on the Beneš Decrees and the Accession of the Czech Republic to the European Union, 1 October 2002.
LANG:1996 – Lang, Joachim: Das Urteil des Verfassungsgerichts der Tschechischen Republik vom 8. März 1995 über die „Benesch-Dekrete". In: Osteuropa-Recht 42 (1996), 1. 85–88.
LEGAL SERVICE:2002 – Legal Service of the European Parliament, Legal Opinion on the legal effect and on certain legal implications of the so-called „Beneš-Decrees", Brussels, 24 April 2002, SJ 0071/02.
Magyar külügyminisztérium:2005 – Szlovákia elleni panasz a Benes dektrétumok kapcsán. Budapest, 2005. február 10. http://www.kulugyminiszterium.hu/archivum
NÁLEZ ÚS:1994 – Nález Ústavního soudu České republiky 14. 1994. www.cla.sk
NÁLEZ ÚS:1995 – Nález Ústavního soudu České republiky 5. 1995. www.cla.sk
NON PAPER: Non paper of the Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic on the Presidential decrees of the Czechoslovak Republic
NETTESHEIM:2002 – Nettesheim, Martin: Der EU-Beitritt Tschechiens: Die Beneš-Dekrete als Beitrittshindernis? Rechtsgutachten erstattet im Auftrag der Staatskanzlei des Freistaats Bayern, Tübingen 2002
PATRUBÁNY(ed.):2002 – Patrubány Miklós (ed.): Beneš Decrees. Taking Victims in 2002. World Federation of Hungarians, Budapest 2002.
PRESINDENTIAL DECREES:2002 – The Czechoslovak Presidential Decrees:2002 – The Czechoslovak Presidential Decrees in den light of the acquis communautaire. Summary findings of the Commission services, European Commission, Brüssel 2002.
STUDY PAPER:2001 – Study Paper on the Beneš decrees submitted by the Human Rights for Minorities in Central Europe – Vancouver Society to the Conference on the Beneš decrees, November 28 – December 1 2001, Komárno/Révkomárom, Slovak Republic, www.cla.sk
Vancouver Society:2002 – Anti-German and Anti-Hungarian Discriminatory Edicts, Decrees and Statutes, Czechoslovakia, 1945–1948. www.cla.sk
Vancouver Society:2002a – Examination of post World War II Slovak and Czech discriminatory decrees, laws, court decisions and protocols, 1945–2002. Human Rights for Minorities in Central Europe – Vancouver Society, Canada 21. June 2002. Addendum I, 1945–1948 legislation (Anti-German and Anti-Hungarian Discriminatory Edicts, Decrees and Statutes, Czechoslovakia, 1945–1948)

Tartalom

I. Tanulmányok 5

Szarka László: A magyar kisebbség helye a tiszta szláv nemzetállam csehszlovák terveiben és politikájában 7

Štefan Šutaj: A magyar kérdés a világháború utáni csehszlovákiai kisebbségpolitikában 35

Popély Árpád: A csehszlovákiai magyar kérdés „belső rendezésének" eszközei 49

Tóth Norbert: Az 1944 és 1948 között született egyes kisebbségi vonatkozású csehszlovák jogszabályok a nemzetközi jog és az EU-jog tükrében 57

II. Dokumentumok 73

1. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1944. évi 6. számú rendelete** a német és a magyar nemzeti kisebbség oktatásügyének és istentiszteleti nyelvének rendezéséről (Pozsony, 1944. szeptember 6.) 75

2. **Fegyverszüneti egyezmény,** melyet egyrészről a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Brit Királyság és Észak-Írország, az Amerikai Egyesült Államok, másrészről Magyarország kötöttek meg (Moszkva, 1945. január 20.) 77

3. A **Szlovák Nemzeti Tanács Elnökségének 1945. évi 4. számú rendelete** a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan szétosztásáról (Kassa, 1945. február 27.) 84

4. A **Szlovák Nemzeti Tanács Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal 1945. évi 24. számú hirdetménye** az 1945. évi 4. törvényerejű rendelet végrehajtásáról (Kassa, 1945. március 10.) 90

5. **Az új csehszlovák kormány,** a csehek és szlovákok Nemzeti Frontja kormányának **programja** (Kassa, 1945. április 5.) 97

6. **A Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 33. számú rendelete** a fasiszta bűnösök, megszállók, az árulók és kollaboránsok megbüntetéséről és a népbíróság létesítéséről (Pozsony, 1945. május 15.) 118

7. A **köztársasági elnök 1945. évi 5. számú dekrétuma** az elnyomás idején kötött egyes vagyonjogi ügyletek érvénytelenségéről, továbbá a németek, magyarok, az árulók, a kollaboránsok, valamint egyes szervezetek és intézetek vagyonának nemzeti gondnokság alá helyezéséről (Prága, 1945. május 19.) 126

8. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 44. számú rendelete** az állami és közalkalmazottak szolgálati viszonyának rendezéséről (Pozsony, 1945. május 25.) 133

9. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 51. számú rendelete** az egyesületek feloszlatásáról és alapításáról (Pozsony, 1945. május 25.) 143

10. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 50. számú rendelete** a vagyon nemzeti gondokság alá helyezéséről (Pozsony, 1945. június 5.) 145

11. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 69. számú rendelete** az állami szempontból megbízhatatlan személyek magánalkalmazotti jogviszonyból való elbocsátásáról (Pozsony, 1945. július 3.) 151

12. A **köztársasági elnök 1945. évi 27. számú dekrétuma** a belső telepítés egységes igazgatásáról (Prága 1945. július 17.) 154

13. A **köztársasági elnök 1945. évi 28. számú dekrétuma** a németek, a magyarok és az állam más ellenségei mezőgazdasági földjének cseh, szlovák, valamint más szláv földművesekkel való betelepítéséről (Prága, 1945. július 20.) 157

14. A **potsdami értekezlet jegyzőkönyve.** Jelentés a berlini hármas értekezletről (Részletek) Berlin, 1945. augusztus 2. 163

15. A **köztársasági elnök 1945. évi 33. számú alkotmánydekrétuma** a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának rendezéséről (Prága, 1945. augusztus 2.) 166

16. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 99. számú rendelete** az állami és közalkalmazottak szolgálati viszonyának rendezéséről, Pozsony, 1945. augusztus 23. 170

17. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 104. számú rendelete** a németek, magyarok, árulók és a szlovák nemzet ellenségeinek vagyonelkobzásáról, mezőgazdasági vagyontárgyai gyorsított felosztásáról (Pozsony, 1945. augusztus 23.) 181

18. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi 105. számú rendelete** a munkatáborok létrehozásáról Pozsony, 1945. augusztus 23. 191

19. A **köztársasági elnök 1945. évi 71. számú dekrétuma** a csehszlovák állampolgárságukat elveszített személyek munkakötelezettségéről (Prága, 1945. szeptember 19.) 193

20. A **köztársasági elnök 1945. évi 81. számú dekrétuma** az egyesületek ügyében hozott intézkedésekről (Prága, 1945. szeptember 25.) 197

21. A **köztársasági elnök 1945. évi 88. számú dekrétuma** az általános munkakötelezettségről (Prága, 1945. október 1.) 200

22. A **Belügyi Megbízotti Hivatal 1945. évi 10.100/1–IV/1–1945 sz. 287. számú körözvénye** a csehszlovák állampolgárságnak az 1945. évi 33. számú elnöki dekrétum értelmében történő szabályozásáról (Pozsony 1945. október 22.) 208

23. A **köztársasági elnök 1945. évi 108. számú dekrétuma** az ellenséges vagyon elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alapokról (Prága, 1945. október 25.) 216

24. A **köztársasági elnök 1945. évi 137. számú alkotmánydekrétuma** az állami szempontból megbízhatatlan személyek forradalmi időszakban történő őrizetbe vételéről (Prága, 1945. október 27.) 229

25. A **Megbízotti Testület 1946. évi 37. számú végrehajtási rendelete** az 1945. évi 33. számú elnöki dekrétum alapján csehszlovák állampolgárságukat elveszített magyarok és németek foglalkoztatásáról (Pozsony, 1946. február 25.) 231

26. **Egyezmény Magyarország és Csehszlovákia között** lakosságcsere tárgyában (Budapest, 1946. február 27.) 232

27. Az **1946. évi 57. számú alkotmánytörvény** az elnöki dekrétumok törvényerőre emeléséről (Prága 1946. március 28.) 241

28. A **Belügyi Megbízotti Hivatal 7491/2–IV/4–1946. jelzet alatt megjelent 1009. számú hirdetménye** a köztársasági elnök 1945. évi 108. dekrétum 1. §-a (4) bekezdésének végrehajtása érdekében 1946. február 7-én megjelentetett belügyminiszteri irányelvek közzétételéről (Pozsony, 1946. április 8.) 243

29. Az **1946. évi 83. számú törvény** a németek, a magyarok, az árulók és segítőik munkáltatói (tanulmányi) jogviszonyáról (Prága, 1946. április 11.) 246

30. Az **1946. évi 115. számú törvény** a csehek és szlovákok szabadságának helyreállítását célzó cselekmények jogszerűségéről (Prága 1946. május 8.) 249

31. A **Szlovák Nemzeti Tanács 1946. évi 64. számú rendelete** a németek, magyarok, valamint a szlovák nemzet árulói és ellenségei mezőgazdasági vagyonának elkobzásáról és haladéktalan elosztásáról szóló rendelet módosításáról (Pozsony, 1946. május 14.) 251

32. A **belügyi megbízott 1946. évi 20.000/I-IV/1-1946 számú hirdetménye** a lakosság reszlovakizációjáról (Pozsony, 1946. június 17.) 256

33. A **Magyar Köztársasággal megkötött békeszerződés** (Részletek) Párizs, 1947. február 10. 258

34. Az **1947. évi 148. törvény** a csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény végrehajtásával kapcsolatos intézkedésekről (Prága, 1947. július 11.) 269

35. A **kormány 1948. évi 76. számú rendelete** a német és a magyar nemzetiségű személyek csehszlovák állampolgárságának visszaadásáról (Prága, 1948. április 13.) 271

36. A **belügyminiszter 1948. évi 77. számú rendelete** a csehszlovák állampolgárság visszaadására vonatkozó kérelem határidejéről (Pozsony, 1948. április 16.) 274

37. A **belügyi megbízott 1948. évi A-311/16-II/3-1948 számú hirdetménye** a szlovákiai városok, községek és települések hivatalos neveinek megváltozásáról (Pozsony, 1948. június 11.) 275

38. Az **1948. évi 245. számú törvény** a magyar nemzetiségű személyek állampolgárságáról (Prága, október 25.) 299

39. A **Megbízottak Testületének 1948. évi 26. számú rendelete** a magyar nemzetiségű személyek mezőgazdasági vagyonának az elkobzás alóli mentesítéséről (Pozsony, 1948. november 4.) 301

40. A Magyar Köztársaság és a Csehszlovák Köztársaság **Csorbatói Jegyzőkönyve** egyes függőben lévő pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezése tárgyában (Csorbató, 1949. július 25.) 303

41. A **Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 1483/2007. számú (533) határozata** a II. világháborút követő szlovákiai viszonyok rendezését szolgáló háború utáni dokumentumok érinthetetlenségéről (Pozsony, 2007. szeptember 20.) 316

III. Kronológia

Popély Árpád: Kronológia a csehszlovákiai magyarság jogfosztásának történetéről 321

Irodalom 351

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

6102/08

3600 Ft.

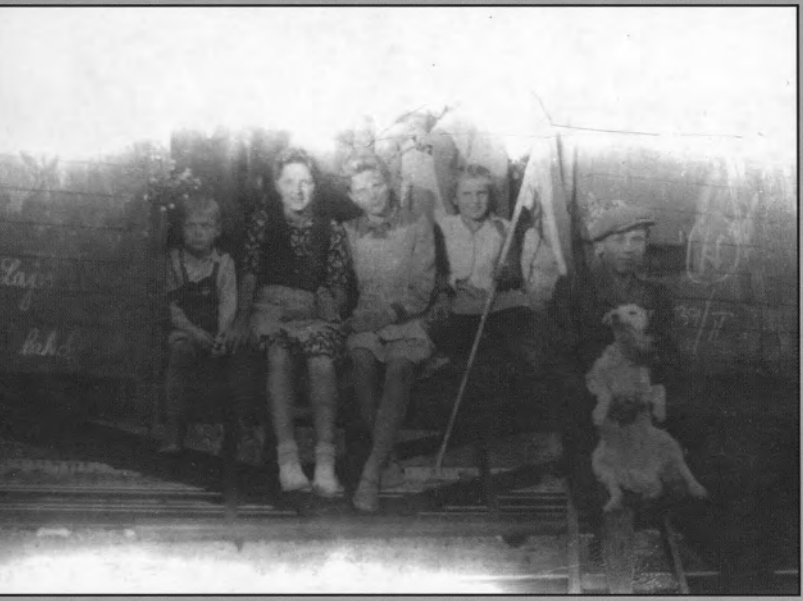

attraktor@attraktor.hu
www.attraktor.hu

ATTRAKTOR